

48986

40
56
68
72
269 8/10

Latinska slovnica.

Po gimnazijskem učnem načrtu z dne 20. marca 1909, št. 116.662

spisal

dr. Jos. Pipenbacher

Druga izdaja.

Po vsebini neizpremenjen ponatis z odlokom c. kr. ministrstva za bogočastje
in nauk z dne 17. julija 1910, št. 30.117, odobrene izdaje.

Cena v platno vezani knjigi K 3-20. 45

V Ljubljani, 1913.

Založil L. Schwentner. RM

48986

030027656

Prvi del.

Glasoslovje.

Latinske pismenke.

Latinščina ima teh-le 24 pismenk ali črk: *A a, B b, C c, D d, E e, F f, G g, H h, I i, K k, L l, M m, N n, O o, P p, Q q, R r, S s, T t, U u, V v, X x, Y y, Z z.* Izgovarjajo se vobče kakor dotične črke v slovenščini.

Pismenke se dele:

1. v samoglasnike ali vokale *a, o, u, e, i, y*, ki so dolgi ali kratki. Dolgi vokali imajo v tej knjigi nad seboj — kot znak dolžine, n. pr. *ā* = dolgi *a*. Kratki tukaj navadno nimajo znaka kratkosti [˘]. Znamenje [˘] nad vokalom pomeni, da je zlog lahko dolg in kratek (= *syllaba anceps*, dvojnotrajen zlog), n. pr. *homō* (človek), *leō* (lev). — Dva vokala v govoru v eden glas združena imenujemo dvoglasnik ali diftong, ki je vedno dolg. Navadni diftongi so: *ae, au, oe*; le v malo besedah se nahajajo *eu, ei, ui*.

2. v soglasnike ali konsonante, ki so vse ostale črke, izvzemši *h*.

Rimljani so pisali le z velikimi črkami. Sedaj se piše velika črka le kot začetnica: 1. početkom govora in vsakega stavka za piko; 2. pri lastnih imenih in za priimke rabljenih pridevniki: *Rōma, Alexander Māgnus*; 3. pri pridevniki, ki so izpeljani od lastnih imen, in njih. adverbih: *populus Rōmānus* rimski narod, *Latīnē loquī* latinski govoriti.

Glede izgovarjanja je še pomniti:

1. Polglasnega *e* latinščina ne pozna.

2. *I i* se rabi v latinščini tudi kot soglasnik *j*, namreč: a) v začetku besed pred samoglasniki: *iūs* [(pravo), *iam* (že), iz-

govarjaj *jus*, *jam*; seveda se tudi v sestavljenkah izgovarja *i* kakor v njih sestavinah: *iniūria* (in-iūria), *quoniam* (quon-iam), *adiungō* (ad-iungō) = *injuria*, *quonjam*, *adjungo*; b) sredi besed med samoglasnikoma: *maior* (večji), *ieiūnus* (trezen, tešč), izgovarjaj *major*, *jejūnus*; toda *tenuia*, *tenuior* = *tenuia* (4 zložno), *tenuior*. V grških besedah je *i* vedno vokal: *īapetus* (Japet), *Ionēs* (Jonci), izgovarjaj *īapetus*, *ī-onēs*.

3. *U* in *V* so Rimljani izražali z *V*: *VELVM* = *vēlum* (jadro).

4. Diftongi, ki jih slovenščina nima, se glase: *ae* kakor nemški *ä*, *oe* kakor nemški *ö*, *au* kakor slovenski *av* (nemški *au*), *eu* kakor slovenski *ev*, *ei* in *ui* kakor slovenski *ej* in *uj*: n. pr. *aetas* = *ātas*, *pauper* = *pāuper* (prim. zdrav = zdrau), *pōena* = *pōna*, *heus* = *heūs* (prim. šumevci = šumeuci), *ei* = *ej*, *huic* = *hujk*.

Pripomnja. Znak razstave (diereze, ločitve) ·· znači nad drugim izmed dveh vokalov, da se izgovarjata ločeno: *poēta* (pesnik), reci *po-eta*. Rabi se pa tudi lahko samo znak dolžine ali kračine: *poēta*, *neūter* = *nēuter* (nobeden od obeh), reci: *ne-uter*.

5. *Y* (*ypstlon*) se nahaja le v nelatinskih besedah; izgovarja se kakor nemški *ü*: *pŷramis* (piramida), *dynastēs* (mogotec).

6. *S* se glasi med vokali iste besede in v zvezi *ns* + vokal kakor slovenski *z*, sicer kakor *s*; *ss* = slovenski *s*; *rosa* (roža) = *roza*; *mēnsa* (miza) = *menza*; *sum* (sem) = *sum*; *iussū* (na povelje) = *jusu*.

7. *K* se je pisal in se piše redno v besedah *Kalendae* (Kalende, prvi dan vsakega meseca) in *Kaesō* (Kezo) ter njih kraticah *Kal.*, *K.* Sicer so pa Rimljani izgovarjali *c* kot *k*: *celer* (hiter), *caecus* (slep), = *keler*, *kākus*. Sedaj izgovarjamo *c* kakor slovenski *c* pred *e*, *i*, *y*, *oe*, *eu*, sicer kot *k*; n. pr. *Cicerō* (Ciceron) = *Cicero*, toda *cacūmen* (vrh) *kakūmen*.

8. *Q* se nahaja le v zvezi *z u* in se glasi kakor slovenski *kv*: *quās* (katere) = *kvas*.

9. V zvezi *ngu* se izgovarja *u* pred vokali kakor *v*: *sanguis* (kri) = *sangvis*; takisto pri *su* pred dolgimi debelnimi vokali: *suāvis* (sladek) = *svāvis*; toda: *sūus* itd. (svoj), *sūo* itd. (šijem), *sūis* itd. (svinje).

10. *H* ni soglasnik, nego le znači, da je naslednji vokal nadahnen (aspiriran); izgovarja se rahlo kakor nemški *h* v začetku besed: *habeo* (prim. haben, holen); nekatere besede se pišejo poleg *h* tudi brez *h*: *have* = *ave* (zdrav bodi), *hāmor* = *amor* (tekočina), *herus* = *erus* (hišni) gospodar.

11. Kakor slovenski *h*, nemški *ch* se glasi *ch*; izprva rabljen le v tujkah, n. pr. *chorus* (kor), *archōn* (arhon), se nahaja pozneje tudi v latinskih besedah, n. pr. *pulcher*; *sch* je slovenski *sh*: *schola*, reci: *shola*.

12. *Th* = *t* z nadahnjnim sledečim vokalom, *ph* = *f*; oba se rabita le v tujkah, n. pr. *theātrum* (gledišče), *pharetra* (tul), reci: *theatrum*, *faretra*.

13. *X* in *z* sta zložena konsonanta; *x* = *cs* slovenski *ks*: *lux* = *lucs*, reci: *luks* (luč); *z* (zeta) = *ds* = slovenski *dz*; rabi se le v tujkah: *gaza*, reci: *gadza* (zaklad).

14. *Tī* so Rimljani izgovarjali vedno kot *tī*. Sedaj se glasi *tī* pred vokali kot *cī*, izvzemši za *s* (*x*), *t*, n. pr. *nātīō*, reci: *nacio* narod, toda *tōtīus* vse(ga), *ōstīum* ustje, *mīxtīō* mešanje, *Attīānus* Atianov, atianski. Tudi v tujkah se izgovarja *tī* vedno kot *tī*: *Boeotia* (Beotija), *Miltiades* (Miltiad).

Glavni glasovni zakoni.

A. Vokali in diftongi.

1. Vokali *a*, *e*, *i*, *o*, *u* se često izpreminjajo tako, da krepkejši nastopajo namesto slabših, pa tudi narobe (jačenje, slabljenje samoglasnikov). Tako menjava:

- a) *a* z *o*, *e*, *i*: *pars* — *portiō*; *patior* — *perpetior*, *cado* — *occidō*;
- b) *o* z *u*, *i*: *adolēscō* — *adultus*; *homō* — *hominis*; *e* z *o*, *u*: *tego* — *toga*, *gener(is)* — *genus*;
- c) *u* z *e* in *i*: *opus* — *operis*, *optumus* — *optimus*;
- d) *e* z *i*: *rego* — *corrigō*, *facili* — *facile*.

2. Dolgi vokali postajajo kratki v koncu besed pred *r*, *l*, *m*, (*n*)*t*, sredi besed pa pred *nd*, *nt*: *dolor*, *animal*, *rīpam*, *lauda(n)t*, *laudandus*, *laudantis*; dolgi so v: *fūr* (tat), *sāl* (sol), *sōl* (solnce) — v sestavah: *nōndum*, *ūndecim*, *quīndecim*, *vēndō*, *quīntus*, *nūntius*. Vokali so kratki tudi pred vokali in pred *h* — *vōcālis ante vōcālem brevis* —: *dēlēō*, *fīnīō*, *prōhibeō*, *trāho*. Izjeme so:

- a) vokali pred izpahnjnim konsonantnim *i*: *Gāī*, *Pompēī*, *rēīciō* iz: *Gāīl*, *Pompēīl*, *rēīīciō*.
- b) *ēī* v gen. in dat. 5. deklinacije po predstojećem *i*: *faciēī*, *diēī*, toda *fidēī*.
- c) rodilniki na *īus*: *illīus*, *ūnīus*.

Pripomnja. Pri pesnikih tudi *ūnius* itd.; vselej *altus* (gen.).

- d) *fīō*; le pred *er* je *i* kratek: *fīerī*, *fīerem*.

3. Vsak vokal pred *gm*, *gn*, *nf*, *ns*, *nx*, *nct* postane dolg: *āgmen*, *māgnus*, *īnfrā*, *mēns* (*mēntis*), *iūnxī*, *iūctum*.

4. *I* (*j*) med dvema vokaloma izpade pri: *Gāī*, *Pompēī* in *iāciō* v zloženkah: *ab-īciō*, *dē-īciō*, za: *Gājī*, *Pompējī*, *abjīciō*.

5. Diftongi se izpreminjajo sledeče:

Iz *ae* postaja *ī*, iz *au* postaja *ō* ali *ū*: *laedō* — *allīdō*, *plaudō* — *explōdō*, *claudō* — *conclūdō*.

B. Konsonanti.

I. Razdelitev konsonantov.

Konsonanti so:

Po kakovosti glasu	Po glasovni stopnji	Po govorilih				
		1. ustniki, <i>labiales</i>	2. zobniki, <i>dentales</i>	3. goltniki, <i>gutturales</i>	4. jezikovca <i>linguales</i>	5. nebnik, <i>palatalis</i>
1. nemi, <i>mūtae</i>	a) trdi, <i>tenuēs</i>	p	t	c (k), q		
	b) mehki, <i>mediae</i>	b	d	g		
	c) nadihnjeni, <i>aspiratae</i>	(ph)	(th)	ch		
2. zvoneči (poluglasniki), <i>sēmi-vōcales</i>	a) tekoča, <i>liquidae</i>				l, r	
	b) nosnika, <i>nāsālēs</i>	m	n			
	c) sapniki, <i>spirantēs</i>	f, v	s			i cōnsonāns (= j)

Nemim in zvonečim konsonantom pripadata sestavljenca x in z.

II. Izpreminjava konsonantov.

7 Konsonanti se tudi v latinščini često izpreminjajo.

1. $g + t = ct$: *ago* — *āgtum* — *actum*.

2. $b + s = ps$: *nūbō* — *nūbst* — *nūpst*; *vendar*: *urbs*, *plebs*, *trabs*.
 $b + t = pt$: *nūbtum* — *nūptum*; *b* v *ab*, *ob*, *sub* ostane pred *s*, *t*: *absolvō*, *obsideō*, *obtimeō*.

3. $c, g + s = x$: *lūcs* = *lūx*; *figō* — *figst* — *fīcst* — *fīxst*; ali (po predstojećem *l*, *r*) = *s*: *mergō* — *mergst* — *mersst*; *spargō* — *spargst* — *sparsst*; *mulceō* — *mulcst* — *mulst*.

4. $d, t + t = ss$: *concut-tum* = *concussum*, *ced-tum* = *cessum*; ali = *st* pred *r* in na koncu besed: *rōd-trum* = *rōstrum*, *ed-t* = *est*.

5. $d, t + s = ss$: *ced-st* = *cessst*; ali = *s*: *dīvid-st* — *dīvisst*, *art-s* — *ars*, *laud-s* — *laus*.

6. $c + l, m, n, r = gl, gm, gn, gr$: *nec-legō* = *neglegō*, *sec-mentum* = *sēgmentum*.

7. *m*, izvzemši pri *circum*, pred *d, t, c, g, q, s, n, i* (= *j*) se izpreminja v *n*: *eum-dem* = *eundem*, *com-tineō* = *contineō*, *hum-ce* = *hunc*, *com-gerō* = *congerō*, *com-quitō* = *conquitō*, *com-sternō* = *cōnsternō*, *com-*

nectō = *connectō*, *quom-iam* = *quoniam* (dvozl.), *com-iungō* = *coniungō*; pred *quam* lahko *m* ostaja: *tamquam*, *quamquam*, (*n*)*umquam*. Nasprotno se izpreminja *n* v *m* pred *b*, *p*: *rumpō*, *cumbō*, iz: *runpō*, *cunbō*.

8. *s* med dvema vokalom preha v *r* (rotacija): *onesis* — *oneris*, *geso* — *gero*, *ūsō* — *ūrō*, *hausiō* — *hauriō*; *esam* — *eram*, *disimō* — *dirimō*; če pa stoji mesto *ss*, ostaja: *haesi*, *rissi*, *suasi*, takisto v sestavah po vokalu predloga: *dē-sidō*, *pro-sequor* in pri *vāsis*.

9. Često se skupaj stoječi konsonanti izenačijo (= popolno izenačenje, popolna asimilacija; vsaka druga je nepopolna, glej zgoraj): *facil-simus* — *facillimus*, *fer-se* — *ferre*, *vel-se* — *velle*, *ced-st* — *cessi*, *ed-se* — *esse*, *pot-se* — *posse*, *tol-no* — *tollo*, *sup-mus* — *summus*, *prem-st* — *pressi*, *celer-simus* — *celerrimus*. — Predlog *ad* se enači: vselej pred *c* in *t*: *adcurrō* — *accurrō*, *adtingō* — *attingō*; navadno pred *p* in *s*: *ap-probō*, *assuēscō*; nikdar pred *b*, *m*, *v*, *i* (= *j*); *ex* se le pred *f* asimiluje, takisto *dis*: *ex-fugiō* — *effugiō*, *dis-fluō* — *diffluō*; *ob*, *sub* se asimilujeta pred *c*, *f*, *p*: *ob-cāsus* — *occāsus*, *ob-fendō* — *offendō*, *ob-pōnō* — *oppōnō*, *sub-cingō* — *succingō*, *sub-ficiō* — *sufficiō*, *sub-pleō* — *suppleō*; *sub* tudi pred *g* in *m*: *sub-gerō* — *suggerō*, *sub-mergō* — *summergō*.

10. Med *m* in *s*, *t* se vriva *p*: *sūmō*, *sūm-p-st*, *sūm-p-tum*, toda: *hiems*.

11. Zaradi ložjega izgovora odpadejo včas začetni konsonanti (odpad soglasnikov): (*g*)*nātus*, (*g*)*nāvus*, (*t*)*lātus*, (*s*)*nix*, (*g*)*nōscō*. Sredi besed izpadajo (izpad soglasnikov), zapustivši navadno dolg predstoječi vokal (nadomestna zateza): *dis-dūcō* — *dīdūcō*, *dīdescō* — *dīscō*, *adgnōscō* — *āgnōscō*, *lūcsna* — *lūna*, *spargst* — *sparst*, *fulgst* — *falsst*, *fulctum* — *fultum*, *bovs* — *bōs*, *nīgvs* — *nīcs* — *nīx*.

12. Koncem besede ne stojita dva enaka konsonanta, zatoorej: *fel*, *mel*, *os*, *as*, *far*, mesto podvojenega končnika. Tudi skupni *rd* in *ct* ni na koncu, zato le: *cor*, *lāc* za *cord*, *lact*. Sploh more biti na koncu le: *-nt* in konsonant(a) + *s*: *amant*, *urbs*; osamljene so oblike: *est*, *vult*, *fert*.

Kvantiteta (*quantitās*) ali količina zlogov.

Zlog je dolg ali kratek. Dolg je:

1. prirodno, *nātūrā* — prirodna dolžina, če je v njem dolg vokal ali diftong: *māter*, *pīnus*, *persōna*, *pēnūria*, *caecus*, *pōena*, *gaudium*;

2. stavno, *positiōne* — stavna (pozicijska) dolžina, če za prirodno kratkim vokalom stojita vsaj dva soglasnika ali sestavljenca *x*, *z*: *ferre*, *templum*, *dux*, *gaza*. V pozicijsko dolgih zlogih se vokali izgovarjajo kratko: v *ars* n. pr. se izgovarja *a* hitro kakor n. pr. v *āro*. Zaraditega tudi taki vokali nimajo nobenega znamenja. — *Qu*, *ch*, *ph*, *th* so enostavni soglasniki, torej ne tvorijo pozicijske ali stavne dolžine. Tvorijo pa konsonant *i* (tudi če je izpahnen) s predstoječim konsonantom: *abiciō* (— *ii* —).

Vendar je zlog kratek, če sledi za njegovim vokalom nemi soglasnik s tekočim *l* ali *r*: *múltiplex, quádruplus, árbitror, me-diocris, impigra*. Vedno kratek je zlog s prirodno kratkim vokalom, za katerim je le eden (ali nobeden) konsonant.

Naglas.

- 9 Vsaka beseda ima le na enem vokalu glavni naglas (akcent). Ta je:

1. pri dvozložnicah na prvem (predzadnjem) zlogu: *māter, pāter, āvus*.

2. pri mnogozložnicah na predzadnjem zlogu, če je dolg, drugače na predpredzadnjem: *incídō, inérmis, incídō, hómínēs, ménsāque, mēnsāque, patérque*; *s* privešenkami *-que*, *-ve*, *-ne* zložene besede imajo tudi na kratkem predzadnjem zlogu naglas, če je mnogozložnica (= prvi del sestave) sama naglašena na predpredzadnjem zlogu: *ómniā — omniāve, córporā — corpo-rāque*.

O *cōnsílī* itd. gl. § 26; *assuēfācis, -fīs* itd. gl. § 133, 7.

Dostavek. Tudi tujke se ravnaajo glede naglasa v latinščini po latinskih pravilih: *āēr, lámpas, pýramis, theātrum, philosóphia, dynástēs, Némea, Oédipūs*. — V grščini imajo vse te besede naglas drugod.

Razzlogovanje.

- 10 1. Vsaka beseda ima le toliko zlogov kakor vokalov in diftongov.

2. Od dveh skupaj stoječih vokalov, ki nista spojena v diftong, spada torej vsak k drugemu zlogu: *e-o, de-us, e-am*.

3. Konsonant med dvema vokalom pripada k naslednjemu zlogu: *lau-dō, pa-ter*.

4. Od dveh ali več konsonantov med dvema vokalom se jih jemlje toliko k naslednjemu zlogu, kolikor jih more začeti jako latinsko besedo: *mā-tris (tribuō), ca-stra (strāmen), fel-lis, fac-tus, sūmp-ti (psallō ni latinska beseda); ch, ph, th* se seveda ne ločijo: *Bac-chus*.

5. Sestavljenke se ločijo po svojih sestavinah: *co-eō, sub-est, ob-itus, trāns-igō*.

Ločila

- 11 rabimo v latinščini sedaj ista kakor v slovenščini.

Drugi del.

Oblikoslovje.

O govornih razpolih.

Latinščini rabi kakor slovenščini devetero govornih raz- 12
polov ali besednih plemen, namreč:

1. samostalnik, *nōmen substantivum*, substantiv;
2. pridévník, *nōmen adiectivum*, adjektiv;
3. števník, *nōmen numérale*, (numerales);
4. zaimék, *prōnōmen*, pronómen;
5. glagol, *verbum*; *gлагол*
6. prislov, *adverbium*, adverb;
7. predlog; *praepositiō*, prepozicija; *предлог*
8. veznik, *cōniunctiō*, konjunkcija;
9. medmet, *interiectiō*, interjekcija. *междометие*

1.—4. so imena, *nōmina*, 6.—9. členice, *particulae*. Imena in glagoli se v govoru pregibljejo, so pregibni, členice so nepregibne. Pregibanje imen se imenuje sklanjatev, *dēclīnātiō*, deklinacija, pregibanje glagolov spregatev, *coniugātiō*, konjugacija; pridevniki (in nekateri prislovi) se tudi stopnjujejo; to pregibanje se imenuje stopnjevanje, *comparātiō*.

Imena. Nōmina.

Samostalnik. Substantivum. - Pridevník. Adiectivum. 13

Substantiv je ali *nōmen concretum*, ki imenuje stvar ali reč; ali *nōmen abstractum*, ki zaznamuje dejanje, stanje, lastnost: *laudatiō* hvaljenje, *valetudō* zdravstveno stanje, *māgnitudo* velikost.

Pri substantivih je treba gledati: 1. na spol, 2. na število, 3. na sklon, 4. na deklinacijo.

Spol. Genus.

Tudi v latinščini razlikujemo troji spol, *genus*: moški, *genus masculinum* (m.), ženski, *genus fēmininum* (f.), srednji, *genus neutrum* (n.). 14

Spol je naraven ali slovničen. Prvi se razodeva po pomenu, drugi po končniku samostalniških debel.

Glede spola pomni:

1. **Osebna imena** se ravnaajo po prirodnem spolu. Zato so *masculīna* n. pr.: *nauta* brodnik, *agricola* poljedelec, *Persa* Peržan; *fēminīna* n. pr.: *mulier* žena, *Venus* Venera.

Pripomnja. Slovnični spol imajo: *cōpiae* (vojaške) čete, *excubiae* in *vigiliae* straže; *auxilia* pomočne čete, *manucipium* suženj (sužnji), *servitium* sužnji.

2. **Stvarna imena** se ravnaajo po slovničnem spolu, o katerem se bo govorilo pri deklinacijah.

Vendar so:

a) imena **rek** razen *Mātrona* in *Alia* **moškega** spola, n. pr.: *Sequana*, *Tiberis*.

b) imena **dreves** na **-us** ženskega spola, n. pr.: *pōpulus* topol, *quercus* hrast.

15 **Tujke** imajo svoj **domači spol**. Zato so *fēminīna* (kakor v grščini) imena **mest, otokov in dežel** na **-s** n. pr.: *Corinthus*, *Cyprus*, *Salamis*, *Ēpīrus*; nadalje: *Babylōn*, *Carthāgō*, *Lacedaemō*, reki *Lēthē* in *Styx*. —

Masculīna so: navadno mesti *Orchomenus* in *Ōreus*; vselej dežele *Bosporus*, *Isthmus*, *Pontus* in *Hellēspontus*; *tripūs* trinožnik, *scīpiō* (palica), *elephās* (slon).

Neutra so: substantivi na **-ma**: *poēma* pesem; *pelagus* (morje).

16 *Indēclinābilīa* (§ 53, 1. prip.) so *neutra*, n. pr.: *fās* pravo, *scīre* (tuum) (tvoje) znanje, *Delta*, *Argos*.

17 *Comīmūne* (*commūnis generis* skupnega spola) se zove samostalnik, ki je moškega spola, kadar znači moško bitje, ženskega, kadar znači žensko bitje.

N. pr.: *cīvis* m. državlján, f. državljanka; *comes* m. spremljevalec, f. spremljevalka, *dux* m. voditelj, f. voditeljica, *canīs* m. pes, f. psica; *bōs* m. vol, f. krava.

18 *Mōbile* (premičen) imenujemo samostalnik, ki ima za moški in ženski spol posebno obliko: *magister* učitelj — *magistra* učiteljica, *dominus* gospod — *domina* gospa, *rēx* kralj — *rēgīna* kraljica, *servus* suženj — *serva* sužnja, *gallus* petelin — *gallīna* kokoš, *leo* lev — *leaena* levinja, *cervus* jelen — *cerva* košuta.

19 O spolu **živalskih imen** še pomni:

Nekatera imena imajo za vsak spol posebno besedo: *ariēs* oven — *ovīs* ovca, *taurus* bik — *vacca* krava.

Druge so vkupna (*epicoena*), ki imajo za moško in za žensko bitje samo eno obliko; ta ima slovnični spol. Tako je *corvus* krokar, *ānser* gos, *passer* vrabec, *pāvō* pav, *turtur* grlica, *vultur* jastreb samo moškega spola, *rāna* žaba, *fēlēs* mačka, *vulpēs* lisica vselej ženskega spola. Ako se hoče zaznamovati prirodni spol, se pristavi *mās* (moški) za moški spol, *fēmīna* (ženska) za ženski, n. pr.: *ānser fēmīna* gos, *fēlēs mās* maček. — Nobeno živalsko ime ni srednjega spola.

Število. Numerus.

Število je v latinščini le dvojno: *ednīna*, *nūmerus* **20**
singulāris, singular, in množina, *nūmerus plūrālis*, plural, ki služi tudi za slovensko dvojino.

+ Sklon. Casus.

Sklonov je v vsakem številu šestero, namreč:

1. imenovalnik, *nōminātīvus*, nominativ (= nom.);
2. roditeljski, *genitīvus*, genitiv (= gen.);
3. dajalnik, *datīvus*, dativ (= dat.);
4. tožilnik, *accūsātīvus*, akuzativ [= ak(uz).];
5. zvalnik, *vocātīvus*, vokativ (= vok.);
6. ločilnik, *ablātīvus*, ablativ (= abl.). = *ovrah, instrumentalis*

Nominativ in vokativ sta nezavisna skloni (*cāsūs rēctī*), ostali štirje so zavisni skloni (*cāsūs oblīquī*).

Pripomnja. Ablativ je prevzel tudi službo dveh drugih sklonov, ki sta se bila v latinščini kmalu izgubila, lokativa (mestnika) in instrumentala (orodnika). Od prvega se je ohranilo nekaj ostankov, n. pr. *domī* doma, *rūrī* na kmetih, od drugega le *modo* le.

Sklanjatev. Declinatio.

Deklinacij je v latinščini pet. Značilna za poedine je **22**
končnica gen. sing.; ta je pri

I. *ae*, II. *ī*, III. *īs*, IV. *ūs*, V. *ēl*.

Debelni končnik, ki se kaže pri vseh deklinacijah v gen. plur. pred sklonilom (*r*)um, je pri

I. *a*, II. *o*, III. *i* (*u*) ali konsonant, IV. *u*, V. *e*.

Tudi v latinščini nimajo vsi skloni različnih oblik. Enaki so:

1 nominativ in vokativ, izvzemši besede II. deklinacije na *-us*;

2. v pluralu dativ in ablativ;

3. pri neutrih nominativ, akuzativ in vokativ. V pluralu imajo imenovani skloni vedno končnik *-a* kakor v slovenščini.

Prva ali *a*-deklinacija.

24 Po prvi deklinaciji se pregibljejo besede, ki se končujejo v nom. sing. na *-a*, v gen. sing. na *-ae*. Substantivi *a*-deklinacije so ženskega spola, izvemši imena mož in rek (gl. § 14).

Primer: *rosa*. Deblo: *rosa*.

	Singular		Plural
Nom.	<i>rosa</i> { roža	<i>rosae</i> {	rože (roži)
Vok.	{ (o) roža!	{	(o) rože! (roži!)
Gen.	<i>rosae</i> rože	<i>rosārum</i>	rož
Dat.	<i>rosae</i> roži	<i>rosīs</i>	rožam (rožama)
Ak.	<i>rosam</i> rožo	<i>rosās</i>	rože (roži)
Abl.	<i>rosā</i> { od rože	<i>rosīs</i> {	od rož
	{ z rožo	{	z rožami (rožama)

Sklanjaj: *mēnsa* miza, *rāna* žaba, *poēta* pesnik, *agricola* poljделец.

Tako se sklanja tudi ženski spol adjektivov in participov na *-us* (*-er* le adj.), *-a*, *-um*: *bonus* dober, *bona* dobra, *bonum* dobro, *amātus* (3) ljubljn (3).

Pregiblji: *māgna glōria* velika slava, *puella laudāta* pohvaljena deklica.

Pripomnja 1. *Familia* družina kot atribut substantivov *pater* oče, *māter* mati, *filius* sin, *filia* hči ima v gen. sing. poleg *ae* tudi staro končnico *-ās*; torej *pater familiās* hišni oče, gospodar, *māter familiās* gospodinja, *filia familiās* domača hči.

Pripomnja 2. *Dea* (boginja) in *filia* imata v zvezi z *deus* (bog) in *filius* radi razlike v dat. (abl.) pl. *-ābus*, torej: *filūs filiābusque*.

Pripomnja 3. V zloženkah s *-cola* in *-gena* rabijo pesniki v gen. pl. *-ūm* mesto *-ārum*: *caelicolūm*, *terrigenūm*. — *Amphora* (vrč) in *drachma* (drahma) pa imata tudi sicer pri števniki česče *-ūm* kakor *-ārum*: *duo milia drachmūm* (2000 drahem).

Pripomnja 4. Pred imeni živih bitij in posebljenih stvari se latini od *z ā* (*ab*), *s (z)* s *cum*: od gospe *ā dominā*, *z gospo cum dominā*.

Druga ali o-deklinacija.

Besede druge deklinacije se končujejo v nominativu sing. **25** na *-us*, (*-r*) *-um*, v genitivu sing. na *-ī*.

I. Primera: *hortus* vrt, *dōnum* dar.

Debli: *horto*, *dōno*.

Singular

Nom.	<i>hortus</i>	vrt	}	<i>dōnum</i>	{	dar
Vok.	<i>horte</i>	(o) vrt!		(o) dar!		
Gen.	<i>hortī</i>	vrta		<i>dōnī</i>		dara
Dat.	<i>hortō</i>	virtu		<i>dōnō</i>		daru
Ak.	<i>hortum</i>	vrt		<i>dōnum</i>		dar
Abl.	<i>hortō</i>	z vrtom		<i>dōnō</i>		z darom

Plural

Nom.	} <i>hortī</i>	{ vrti (-a)	<i>dōna</i>	} dari (-a)
Vok.				
Gen.	<i>hortōrum</i>	vrto	<i>dōnōrum</i>	darov
Dat.	<i>hortīs</i>	vrto (-oma)	<i>dōnīs</i>	darom (-oma)
Ak.	<i>hortōs</i>	vrte (-a)	<i>dōna</i>	dare (-a)
Abl.	<i>hortīs</i>	z vrti (-oma)	<i>dōnīs</i>	z dari (-oma).

II. Primeri: *puer* deček, *ager* polje, *vir* mož.

Debla: *puero*, *agro*, *viro*.

Singular

Nom.	{ <i>puer</i>	{ deček	<i>ager</i>	{ polje	<i>vir</i>	{ mož
Vok.						
Gen.	<i>puerī</i>	dečka	<i>agrī</i>	polja	<i>virī</i>	moža
Dat.	<i>puerō</i>	dečku	<i>agrō</i>	polju	<i>virō</i>	možu
Ak.	<i>puerum</i>	dečka	<i>agrum</i>	polje	<i>virum</i>	moža
Abl.	<i>ā puerō</i>	od dečka	<i>agrō</i>	s poljem	<i>ā virō</i>	od moža

Plural

Nom.	{	<i>puerī</i>	{	dečki		<i>agrī</i>	{	polja		<i>virī</i>	{	možje
Vok.												
Gen.		<i>puerōrum</i>		dečkov		<i>agrōrum</i>		polj		<i>virōrum</i>		môž
Dat.		<i>puerīs</i>		dečkom		<i>agrīs</i>		poljem		<i>virīs</i>		možem
Ak.		<i>puerōs</i>		dečke		<i>agrōs</i>		polja		<i>virōs</i>		može
Abl.		<i>ā puerīs</i>		od dečkov		<i>agrīs</i>		s polji		<i>ā virīs</i>		od môž

Debelni vokal je *o*, ki je pred sklonilom *-s* in *-m* oslabeled v *u*; debli: *horto*, *dōno*; nominativ: *hortos*, *dōnom* — *hortus*, *dōnum*.

Besede na *-r* so prvotno končnico *-us* izgubile; deblo: *puero*, nom. *puer* mesto *puerus* (prim. *numerus*); iz *agros*, deblo *agro*, je nastalo *agr*; v to obliko se je v nominativu in vokativu radi ložjega izgovora vrnil *e*: *ager*. — V vseh sklonih je *e* pred *r*, če pripada deblu. Debelni *e* imajo:

<i>puer</i> , ¹ <i>socer</i> , ² <i>vesper</i> , ³ <i>gener</i> ,	¹ tast (sveker), ² večer, ³ zet,
⁴ <i>liber</i> , ⁵ <i>miser</i> , ⁶ <i>alter</i> , ⁷ <i>tener</i> ,	⁴ prost, ⁵ beden, ⁶ drugi, ⁷ nežen,
⁸ <i>asper</i> , ⁹ <i>prōsper</i> , često ¹⁰ <i>dexter</i> ,	⁸ hrapav, ⁹ povoljen, ¹⁰ desen,
zloženke na <i>-fer</i> in <i>-ger</i> , n. pr.	¹¹ zastavnik, ¹² orožnik,
¹¹ <i>sīgnifer</i> in ¹² <i>armiger</i> ,	¹³ plodonosen, ¹⁴ rogat.
¹³ <i>frūgifer</i> in ¹⁴ <i>corniger</i> .	

Pripomnja. Oblike *dextrī* (gen. sing.), *dextra*, *dextrum* so mlajše nego one, ki *e* obdrže.

Vsi adjektivni in participi na *-us*, (*-er* le adj.), *-a*, *-um* se pregibljejo v moškem in srednjem spolu po drugi deklinaciji, n. pr. *bonus* (dober), *laudātus* (pohvaljen) kakor *hortus*, *tener* kakor *puer*, *niger* (gen. *nigrī*, črn) kakor *ager*, *bonum* (dobro), *laudātum* (hvaljeno) kakor *dōnum*.

V latinščini imamo le eno pridevnikovo obliko tudi za moški spol.

Sklanjaj: *oculus niger* črno oko, *ventus prōsper* ugoden (*-dni*) veter, *māgnus equus* velik(i) konj, *bellum parvum* mala vojna, *puer laudātus* pohvaljen(i) deček.

Pomni: *satur* (iz *saturōs*, gen. *saturī*), *-a*, *-um* sit.

Opomnje.

26

1. Substantivi na *-ius* in *-ium* skrčijo često v genitivu sing. *ī* v *ī*; naglas ostane prvotni: *filius* — *filiī* — *fili*, *cōnsilium* — *cōnsiliī* — *cōnsili* (!), *negōtium* — *negōtī*; toda vedno: *ēgregiū*, *piū* od *ēgregius* (izvrsten), *pius* (pobožen).

2. Lastna imena na *īus*, *āius*, *ēius* imajo vokativ sing. na *-ī*: *Horātius* — *Horātī*, *Vergilius* — *Vergīlī* (!), *Gāius* — *Gālī*, *Pompēius* — *Pompētī*; tako tudi: *filius* (sin) — *fili*; *meus* ima *mī*; *mea*, *meum* pravilno, torej *mī fili*, *mea filia*.

3. *Deus* (bog) ima v vok. sing. *deus*, v pluralu nom., vok. navadno *dīī* in *dī*, redko *deī*; dat. (abl.) *dīs* in *dīs*, redko *deīs*.

4. V gen. plur. imajo *ūm* mesto *ōrum*:

- a) navadno besede za denar ali mero v zvezi z glavnimi števnik: *nummūm* (-us, novec), *dēnāriūm* (-rius, denar), *sēstertiūm* (-ius, sesterce), *talentūm* (-um, talent), *iūgerūm* (-rum, oral);
- b) včasi *liberī* (otroci): *liberūm*; vselej *duūmvirī* (dva moža), *decemvirī* (desetorica): *duūmvirūm*, *decemvirūm*; *fabrūm* (*fabrī*, rokodelci) v zvezi s *praefectus* (načelnik pionirjev), *deūm* (*deus*) v zvezi: *prō deūm hominumque fidem*;
- c) imena narodov, redko v prozi: *Celtibērūm*, često pri pesnikih: *Danaūm*, *Argīvūm*;
- d) nekateri števnik, n. pr. *duūm* (navadno *duōrum*), zlasti distributivni (prim. § 77).

Slovnični spol.

Substantivi na *-us* in *-r* so moškega, na *-um* srednjega 27 spola. Izjeme:

Poleg imen dreves, mest, otokov in dežel (gl. §§ 14, 15) na *-us* so feminina: *alvus* trebuch, *colus* (gen. tudi *colūs*) preslica, *humus* zemlja; neutrum je vselej *vīrus* strup, navadno *vulgus* nižje ljudstvo.

Pripomnja. Grške besede: *dialectus* narečje, *diphthongus* dvoglasnik in druge so ženskega spola kakor v grščini (§ 15), *pelagus* morje je neutrum.

Tretja deklinacija.

Po tej deklinaciji se pregibljejo besede, ki imajo v gen. 28 sing. *-īs*. Debla se končujejo na konsonant ali na vokal *i*, dve debli sta na *u*: *gru* in *su*. Nom. sing. se končuje različno. Po debelnem končniku delimo tretjo deklinacijo v konsonantno in vokalno.

A. Konsonantna deklinacija.

Deblo besed konsonantne deklinacije dobimo, če odpah- 29 nemo v gen. sing. sklonilo *īs*. Ker imajo besede te deklinacije po prirastku sklonil v drugih sklonih več zlogov kakor v nominativu (vok.), se imenujejo neenakozložnice (*imparisyl-*

laba): *mōs* — *mōris*, *homo* — *hominis*. Nominativ je brez sklonila ali pa ima sklonilo *s*. — Po tvorbi nominativa delimo konsonantno deklinacijo v dve vrsti.

Prva vrsta.

30 Tej pripadajo besede brez sklonila v nom. Debla se končujejo na: *l*, *r*, *n*, *s*.

Primeri: *cōnsul* m. konzul, *nātiō* f. narod, *corpus* n. telo.

Debla: *cōnsul*, *nātiōn*, *corpos*.

Singular

Nom., Vok.	<i>cōnsul</i>	<i>nātiō</i>	<i>corpus</i>
Gen.	<i>cōnsul-is</i>	<i>nātiōn-is</i>	<i>corpor-is</i>
Dat.	<i>cōnsul-ī</i>	<i>nātiōn-ī</i>	<i>corpor-ī</i>
Ak.	<i>cōnsul-em</i>	<i>nātiōn-em</i>	<i>corpus</i>
Abl.	<i>ā cōnsul-e</i>	<i>nātiōn-e</i>	<i>corpor-e</i>

Plural

Nom., Vok.	<i>cōnsul-ēs</i>	<i>nātiōn-ēs</i>	<i>corpor-a</i>
Gen.	<i>cōnsul-um</i>	<i>nātiōn-um</i>	<i>corpor-um</i>
Dat.	<i>cōnsul-ibus</i>	<i>nātiōn-ibus</i>	<i>corpor-ibus</i>
Ak.	<i>cōnsul-ēs</i>	<i>nātiōn-ēs</i>	<i>corpor-a</i>
Abl.	<i>ā cōnsul-ibus</i>	<i>nātiōn-ibus</i>	<i>corpor-ibus</i>

Tako se sklanjajo n. pr. *sōl* (*sōlis*) m. solnce, *sāl* (*salis*) m. sol, *sermō* (*sermōnis*) m. govor, *homō* (*hominis*) m. človek, *iūs* (*iūris*) n. pravo, *honor* in *honōs* (*honōris*) m. čast, *fulgur* (*fulguris*) n. blisk, *mulier* (*mulieris*) f. žena, *genus* (*generis*) n. rod.

31 Pripomnja 1. Debla z dvema enakima konsonantoma: *fell*, *mell*, *oss*, *ass*, *farr* odpahujejo v nom. sing. enega (gl. § 7, 12): nom. *fel* n. žolč, *mel* n. med (-u), *os* n. kost, *as* m. as (penez), *far* n. žito.

Pripomnja 2. Kratki debelni *e* pred *n* v nom. sing. prehaja v zavisnih sklonih v *i* (gl. § 5, 1) *carmen* — *carminis* n. pesem, *nōmen* — *nōminis* n. ime, *flamen* — *flaminis* m. flamen (svečenik).

Pripomnja 3. Pri deblih na *n* s predstoječim *o* odpada *n* v nom. sing.: *leō* — *leōnis* m. lev, *sermō* — *ōnis* m. govor. Kratki debelni *o* se preobraža v zavisnih sklonih v *i*: *homō* — *homōnis* — *hominis*, *imāgō* — *imāginis* f. podoba, toda: *Macedō* -*onis* (tujka!) Makedonec. — Mestna in gorska imena z *ō* pred *n* pa imajo v nom. -*ōn* kakor v grščini: *Babylōn*, *Marathōn*, toda le: *Carthāgō* (izposojenka!), navadno *Lacedaemō*.

Pripomnja 4. Debla: *mātr*, *patr*, *frātr* dobivajo v nom. (vok.) sing. pred *r* *e*: *māter* — *mātris* mati, *pater* — *patris* oče, *frater* — *frātris* brat; (prim. *agr* — *ager*).

Pripomnja 5. Debla na *s*, izvzemši *vās*, izpreminjajo debelni končnik *s* med dvema vokalom v *r* (gl. § 7, 8): *mōs* običaj, gen. *mōs-is* — *mōris*; *honōs* čast, gen. *honōs-is* — *honōris*; iz genitiva je prodril medvokalni *r* tudi v nom. pri: *rōbur* n. moč, *arbor* f. drevo, *color* m. boja, tudi *honor* poleg *honōs*.

Pripomnja 6. *S*-debla in debla *ebor*, *rōbor*, *iecor*, *femor* slabe *ō* in *ē* v nom. (vok., ak.) v *u*: *corpos* nom. *corpus* n. telo, *genes* nom. *genus* n. rod, *lepos* nom. *lepūs* m. zajec, *Venes* nom. *Venus* Venera, *ebur* n. slonokost, *iecur* n. jetra, *femur* n. stegno. — *I* se izpreminja v *e* pred *r* pri: *cinis*, gen. *cineris* (mesto *cinis-is*) pepel, *pulvis*, gen. *pulveris*, prah.

Dostavek. *iūm* mesto *um* v gen. plur. imajo enozložnice: *as* m. *as*, *mās* m. moški, *mūs* m. miš, *os* n. kost, torej:

assium, *marium*,
ossium, *mūrium*.

Spol, *pr. 3. deklinaciji*

Substantivi prve vrste konsonantne deklinacije so vobče **32** masculina.

I. Feminina so:

1. po prirodnem spolu (gl. § 14), n. pr. *mulier* žena, *Venus* Venera, *Cerēs* (-*eris*) Cerera; tujke (gl. § 15) n. pr. *Salamis* (-*inis*) Salamina, *Lacedaemō* (-*onis*) Lacedemon;

2. na *-do*, *-go* in abstracta na *-io*: *cōnsuētūdō* (-*inis*) navada, *imāgō* (-*inis*) slika, *ōrātiō* (-*ōnis*) govor. — Tudi *nātiō* (narod), *regiō* (kraj) in *legiō* (legija) so (kot v pravem pomenu abstraktna) fem.

Pripomnja. Vendar so moška na *-do* in *-go*: *ōrdō* (-*inis*) red, *cardō* (-*inis*) stožer, *margō* (-*inis*) rob (kraj), *ligō* (-*ōnis*) motika.

3. *arbor* (-*oris*) drevo in *tellūs* (-*ūris*) zemlja.

II. Neutra so:

1. substantivi, ki se končujejo v ~~nom.~~ sing. na *-ar*, *-ur*, *-us* (seveda razen imen živali, gl. § 19), *-men* in z debli na *-ll*: *far* (*farris*) žito, *ebur* (-*oris*) slonokost, *vulnus* (-*eris*) rana, *flāmen* (-*inis*) veter, *fel* (*fellis*) žolč;

2. na *-er*: *iter*, *vēr*, *cadāver*, *iter* (*itineris*) pot, *vēr* (*vēr*-*is*) pomlad, *cadāver* (-*eris*) truplo, *verber-is*, *papāver* *verber** (v sing. le gen. in abl.) udarec, *papāver* mak;

3. na -s: *ōs, os, vās* in *aes* | *ōs (ōris) usta, os (ossis)*
kost, vās (vāsis) posoda,
aes (aeris) med(-i);
4. *marmor, aequor* sta na -or | *marmor (-oris) mramor,*
aequor (-oris) morska gla-
dina.

Druga vrsta.

- 33 . Po drugi vrsti konsonantne deklinacije se pregibljejo besede, ki imajo v nom. sklonilo s. Debla se končujejo na neme soglasnike: *c, g, d, t, b, p, v*. *nom. c = duc + s*
- c*: *duc*, nom. *duc + s = dux*; -*g*: *rēg*, nom. *rēg + s = rēc + s = rēx* (gl. § 7, 3); -*d*: *ped*, nom. *ped + s = pēs*; -*t*: *milit*, nom. *milit + s = mīles* (gl. §§ 5, 1; 7, 5); -*b*: *trab*, nom. *trabs*; -*p*: *stirp*, nom. *stirps*; -*v*: le *niv*, nom. *nix* [iz *snig (v) s*] in *bōs* (iz *bovs*); po tej vrsti se sklanja tudi *hiems, hiem-is*.

Pripomnja. Le v nom. sing. spada k tej vrsti *senex* (= *senec + s*), sicer pa k prvi: *sen-is*, itd.

V zavisnih sklonih se pritikajo na debla ista sklonila kakor pri prvi vrsti: -*is, -ī, -em, -e; -ēs, -um, -ibus, -ēs, -ibus*. Sklanjaj torej po primeru *cōnsul (nātiō)*: *dux, ducis* vodja, *rēx, rēgis* kralj, *grex, gregis* čreda, *calix, calicis* kelih, *laus, laudis* hvala, *civitas, civitatis* država, *miles, militis* vojak, *princeps, principis* prvak.

V gen. plur. obdrže (kot bivša *i*-debla) pred sklonilom -*um* prvotni debelni -*i* in imajo torej -*ium*:

1. (latinski) substantivi, katerih deblo se končuje na dva konsonanta, n. pr. *ars, art-is* umetnost: *artium, mōns, montis* gora: *montium, urbs, urbis* mesto: *urbium*; — *parentēs* (pl.) starši ima češče *um: parentum*.

2. *līs, litis* prepir, *faucēs* (nom. pl.) golt, *nix, nivis* sneg, *fraus, fraudis* prevara, torej:

fraudium, litium, faucium,
nivium, včasi civitātium.

Pripomnja 1. *Dōs, dōtis* (dota) ima *dōtum* ali *dōtium*.

Pripomnja 2. V ak. plur. se nahaja včasi starejša končnica *i*-debel: *is: artis, partis*, poleg *artēs, partēs* (gl. § 37, 4).

Spol

34

substantivov te vrste je vobče ženski.

Masculina so:

1. po prirodnem spolu, n. pr. *dux, ducis* vodja;
2. substantivi na *-ex -icis, -es -itis, -ns (-ntis)* razen *gēns, mēns* in *frōns* n. pr.: *pollex -icis* palec, *vertex -icis* vrh, *gurgēs -itis* žrelo, *līmes -itis* meja, *fōns* — *fontis* studenec, *pōns* — *pontis* most;
3. *calix, grex* ter *pariēs*, | *calix -icis* kelih, *grex*, — *gregis*
zraven *lapis* ino *pēs* | čreda, *pariēs -ietis* stena, *lapis*
| *-idis* kamen, *pēs* — *pedis* nōga.

Dodatek. Po tvorbi nominativa (brez sklonila) k prvi, po debli k drugi vrsti konsonantne deklinacije pripadajo **neutra**: *cor* — *cordis* srce, *lac* — *lactis* mleko, *caput* — *itis* glava, grške besede na *-ma* (*matis*), n. pr.: *poēma -atis* pesem. Sklanjajo se po *corpus*, le pri grških je *-um* ali *-ōrum*, *-īs* mesto *-ibus*: *poēmatum* (*-ōrum*), *poēmatīs* (dat., abl.).

B. Vokalna deklinacija.

Po tej deklinaciji se sklanjajo: 1. besede, katerih deblo se končuje na *-i*. Imenujejo se enakozložnice (*parisyllaba*), ker imajo v nom. in gen. sing. enako število zlogov; nominativ tvorijo ali s sklonilom *s* ali so pa brez njega; 2. besedi *grūs* in *sūs*. 35

1. *I*-debla.

a) nominativ s sklonilom „s“ (sigmatski nom.).

Besede *i*-deklinalije, ki tvorijo nominativ s sklonilom *s*, se končujejo na *-is* in *-ēs*. 36

Pripomnja. Sem spadajo tudi štirje substantivi na *-er*, kojih deblo se končuje na konsonant + *ri*; namreč: *uter* meh, *imber* ploha, *venter* trebuh in *linter* čoln; ti so, izgubivši prvotno končnico nom. sing. *īs*, vrinili v tem sklonu *e* pred končnikom *r*; torej: *utris* — *utr* — *uter* itd.

Primeri: *cīvis* državlján, *uter* meh.

Debli: *cīvi*, *utri*.

	Singular		Plural
Nom., Vok.	<i>cīvis</i>	<i>uter</i>	<i>cīvēs</i> <i>utrēs</i>
Gen.	<i>cīvis</i>	<i>utris</i>	<i>cīvi-um</i> <i>utri-um</i>
Dat.	<i>cīvī</i>	<i>utrī</i>	<i>cīvi-bus</i> <i>utri-bus</i>
Ak.	<i>cīvem</i>	<i>utrem</i>	<i>cīvēs</i> <i>utrēs</i>
Abl.	<i>ā cīve</i>	<i>utre</i>	<i>ā cīvi-bus</i> <i>utri-bus</i>

Enako se sklanjajo n. pr. *nāvis* ladja, *fēlēs* mačka, *venter*.

Opomnje.

37 1. V ak. sing. imajo vedno *-im*, v abl. *-ī*:

a) rečna in mestna imena na *-is*:

Tiberis ak.: *Tiberim* abl.: *Tiberī*

Neāpolis „ *Neāpolim* „ *Neāpolī*

Pripomnja. Enako: *Arar* (galska reka), *Ararim*, *Ararī*.

b) *sitis* žeja, *tussis* kašelj: *sitim*, *tussim*, *sitī*, *tussī*.

Pripomnja. Tudi grške enakozložnice na *-is* imajo *-im*, *-ī*: *poësis*, *-im*, *-ī* pesništvo; *basis*, *-im*, *-ī* podlaga.

2. V ak. *-im* ali *-em*, v abl. *-ī* ali *-e* imajo:

febris mrzlica, *turris* stolp (turen), *puppis* (zadnji) krn.

Pripomnja. V abl. *-ī* imajo tudi: vselej *secūris* (sekira) in *īgnis* (oganj) v zvezah *aquā et īgnī interdūcere* izobčiti, *ferō et īgnī* z mečem in ognjem; često *fustis* (batina), *nāvis*, včasih *civis*, *amnis* (veletok), *imber*.

3. V gen. pl. imajo nekatera imena izjemno *-um*; rabi:

canum, *vātum*, *vātium*,

canis pes, *vātēs* vedež,

sēdum, *mēnsūm*, *mēnsium*.

sēdēs sedež, *mēnsis* mesec.

4. V ak. pl. je poleg kočnice *-ēs* tudi *-īs* (gl. § 33, prip. 2) v rabi: *cīvīs*, *nāvīs*.

Slovnični spol

38 je pri substantivih na *-er* moški: *imber continuus* neprestana ploha; *linter* je f.; pri onih na *-ēs* razen *veprēs* (navadno plur., trnje) vselej, na *-is* navadno ženski.

Masculina so

na *-cis*, *-guis* in *-nis*:

n. pr. ¹*piscis*, ²*unguis*, ³*pānis*; ¹riba, ²nohet (krempelj), ³kruh,
in še: ⁴*āxis*, ⁵*orbis*, ⁶(*ēnsis*), ⁴os, ⁵krog, ⁶(pesn.) meč,
⁷*collis*, ⁸*fustis*, ⁹*postis*, ¹⁰*mēnsis*. ⁷hrib, ⁸batina, ⁹podboj, ¹⁰mesec.

Pripomnja. *Nātālis* rojstni dan, *annālis* letopis sta moškega spola, ker je pri prvem misliti *dies* m. (dan), pri drugem *liber* m. (knjiga). Mesečna imena so takisto adjektivni k izpuščenemu *mēnsis*; zato imajo moški spol, n. pr. *Januarius*, *Martius*, *October* (*bris*) itd.

39 *sem* spadajo besede srednjega spola na *-e*, *-al* (*-ālis*), *-ar* (*-āris*), n. pr. *mare* (*maris*) morje, *vectigal* (*-ālis*) davek, *exemplar* (*-āris*) primer (zgled).

Deblo se končuje na *-i*, ki je oslabeled v nom. v *e* ter pri mnogozložnicah po predstojećem *al* in *ar* odpadel: deblo: *calcāri*, prvotni nom. *calcāre*, poznejši *calcar* (ostroga).

Deklinacija se razločuje od one srednjih imen konsonantne deklinacije v abl. sing., nom. (ak. vok.) in gen. pl. Besede na *-e*, *-al*, *ar*, imajo namreč:

v abl. sing. <i>ī</i>			
v nom. (ak. vok.)	} plur.	{	<i>i-a</i> — <i>iā</i>
v gen.			<i>i-um</i> — <i>iūm</i>

Primera: *mare* morje, *vectīgal* davek.

Debli: *mari*, *vectīgāli*.

	Singular		Plural
Nom., Ak., Vok.	<i>mare vectīgal</i>	<i>mari-a</i>	<i>vectīgāli-a</i>
Gen.	<i>maris vectigalis</i>	<i>mari-um</i>	<i>vectīgāli-um</i>
Dat., Abl.	<i>marī vectigālī</i>	<i>mari-bus</i>	<i>vectīgāli-bus</i>
	<i>mare vectigal</i>		
	<i>mare vectigali</i>		
	<i>mari</i>		

2. *U*-debli *gru*, *su*.

K vokalni deklinaciji spadata tudi besedi *grūs* (žerjav) in *sūs* (svinja), ki pa dobivata sklonila konsonantne deklinacije, torej: gen. *gru-is*, *su-is* itd. Poleg *suibus* se rabi (pesn.) *sūbus*. Spola sta obe besedi navadno ženskega.

Posebnosti v deklinaciji.

Nepravilna je deklinacija sledečih besed:

1. *Aniō*, Tiberin pritok, gen. *Aniēn-is*, *Aniēn-ī* itd.
2. *caro* f. meso, gen. *carnis*, itd.; gen. pl. *carnium*.
3. *iter* n. pot, gen. *itiner-is* itd.
4. *supellex* f. pohišstvo, gen. *supellectilis* itd., abl. *-le* in *-lī*; brez plur.
5. *vīs* f. sila, v sing. le še: *vīm*, *vī*; plur. *vīrēs* moč(i), *vīrium* itd.
6. *bōs* c. govedo, gen. *bovis* itd.; gen. plur. *boum*, dat. (abl.) *būbus* (*bōbus*).
7. *Iūppiter*, *Iovis*, *Iovī* *Iovem*, *Iove*.

(do tu)

Pregled III. deklinacije.

Tretja deklinacija

42

A. konsonantna		B. vokalna		
prva vrsta (nom. brez sklonila s)	druga vrsta (nom. s sklonilom s)	I. i-debla		II. u-debli
debla na: <i>l, r, n, s</i> ; vobče masculina ;	debla na: <i>c, g, d, t, b, p, v</i> ; vobče feminina ;	a) nom. s sklonilom <i>s</i> ; nom. na <i>-is</i> (<i>-ēs</i>) in <i>-er</i> ; vobče feminina ;	b) nom. brez sklonila, nom: na <i>-e, -al, -ar</i> ; le neutra .	besedi: <i>grās, sūs</i> ; navadno feminina .
feminina: 1. na <i>-do, -go</i> , abstracta na <i>-io</i>	masculina: 1. na <i>-ex</i> (<i>-icis</i>), <i>-es</i> (<i>-itis</i>), <i>-ns</i> (<i>-ntis</i>) razen: <i>mēns, gēns, frōns</i> ;	masculina: 1. na <i>-er</i> , razen <i>linter</i> , ki je f.		
razen moških: <i>ōrdō, cardō, margo, ligō</i> ;	2. <i>calix, grex</i> ter <i>pariēs</i> , zraven <i>lapis</i> ino <i>pēs</i> ;	2. na <i>-cis, -guis, -nis</i> in: <i>axis, orbis, (ēnsis), collis, fūstis, postis, mēnsis</i> .		
2. <i>arbor, tellus</i> ;				
neutra: nom. na <i>-ar, -ur, -us, -men</i> , debla na <i>ll</i> ;	neutra (brez sklonila <i>s</i> v nom.) <i>caput, cor, lac</i> in pa grške besede na <i>-ma</i> (<i>-matis</i>).			
na <i>-s</i> : <i>-ōs, -os, -vās</i> in <i>aes</i> ;				
na <i>-er</i> : <i>iter, vēr, cadāver, verber -is, papāver</i> ;				
na <i>or</i> : <i>marmor, aequor</i> .				
Ak. sing.	e e	e (ī)	ī	e
Nom. Ak. Vok. pl. n.	a a	—	ia	—
Gen. pl.	um um; ium bivša i-debla	ium	ium	um

Adjektivni tretje deklinacije.

43

Razen adjektivov na *-us, (-r), -a, -um* se sklanjajo vsi po tretji deklinaciji, namreč:

44

I. Po prvi vrsti konsonantne deklinacije se pregibljejo adjektivni enega končaja na *-l, -r, vetus* (star) ter vsi komparativi, n. pr. *vigil -is* buden, *dēgener -is* izprijen, *memor -is* pomljiv, *immemor -is* nepomljiv, *pauper -is* ubog, *vetus veteris* star; *altior* (iz *altios*) *-ōris* m. in f. višji, *altius -ōris* n. višje, *plūs plūris* več. Sklanjajo se po *cōnsul* za moški in ženski spol, po *corpus* za srednji.

Opomnje.

1. V abl. sing. imajo *vigil*, *memor* (*immemor*) in *pār -is* (enak; *impār*, *dispār* neenak) *-ī*; toda *ā vigilē* (substantivno!) od čuvaja.

2. Oblika srednjega spola na *-a* (nom., ak., vok. pl.) se rabi le pri *vetus* in komparativih; torej: *veter-a*, *plūr-a*, *altior-a*; *pār* ima *paria*.

3. V gen. pl. imajo *-ium*: *plūrium*, *complūrium* (več jih), *parium*.

II. Po drugi vrsti konsonantne deklinacije se sklanjajo 45
vsi drugi (v § 44. ne navedeni) adjektivi s konsonantnim debelnim končnikom ter participi na *-ns*, n. pr. *audāx-ācis* drzen, *concors -dis* zložen, *dīves -itis* bogat, *prīnceps -ipis* prvi, *praeceps -cipitis* [zloženka s *cipit* (*caput* gl. § 5)] strm.

Pregibljejo se vobče po *cōnsul*, (*corpus*); tako vselej: *compos -potis* deležen, *dēses -idis* nemaren, *dīves*, *particeps -cipis* deležen, *prīnceps*, *superstes -itis* preživevši, *sospes* (pesn.) *-itis* nepoškodovan. — Oblik na *-a* (nom. ak., vok., pl. n.) pri teh ni.

Glede drugih je pa pomniti: 46

1. V abl. sing. imajo vobče *ī*, v nom. (ak., vok.) pl. n. *-ia*, v gen. *ium*, torej: *fēlix* (srečen): *fēlicī* — *fēlicia* — *fēlicium*, *ārdēns* (goreč): *ārdentī* (*studiō*) — *ārdentia* — *ārdentium*; enako: *Arpīnās (-ātis)* iz mesta Arpina, arpinski; *Samnīs (-ītis)* iz Samnija, samnitski; *optimās (-ātis)* najodličnejši itd.

2. *-e, ium* imajo:

a) vselej, če se rabijo samostalno ali v pomenu pravih (ne adjektivnih!) participov, često kot atributi pri imenih oseb; n. pr.: *ā fēlice* od srečnika, *ā dicente* od govornika, *ā nostrāte* od našinca, *ab Samnīte* od Samničana; *mē suppliance* (= *supplicante*) na mojo prošnjo, *medicō praesente* v prisotnosti zdravnika, *mē imprudente* brez moje vednosti; *ab homīne locuplēte* (*ī*) od bogatega človeka, *ab homīne Arpīnāte* (*ī*) od Arpinca, *prō homīne innocente* (*ī*) za nedolžnega človeka, *ā truce* (*ī*) *tribūnō* od surovega tribuna. — Pri: *in Arpīnātī* na Arpinskem, *in continentī* misli. zraven *terrā*!

Pripomnja. Včasih se bere tudi: *adulēscēntum* (*adulēscēns* mladenič) *prudentum*, *sapientum*.

3. *-ī, -um* imajo: *inops -opis* ubog, *artifex -icis* umeten, *supplex -icis* (ponižno) proseč; *quadrupēs -pedis* (v abl. tudi *e*) čveteronog, nom. pl. *-ia*.

47 III. Po vokalni deklinaciji se sklanjajo adjektivi treh in dveh končajev z *i*-deblom.

ācer oster, *ācris* ostra, *ācre* ostro;
alacer čil, *alacris* čila, *alacre* čilo;
dulcis sladek sladka, *dulce* sladko;
*brevi*s kratek kratka, *breve* kratko.

Pripomnja. Adjektivi treh končajev so imeli izprva le dva končaja, *-ris* za moški in ženski spol, *-re* za srednji. Pozneje so, odpahnivši v nom. sing. m. *-is*, radi ložjega izgovora pred zakonsonantnim *r* dobili *e*, ki je le v nom. (vok.) sing. m. (prim. *agr*: *ager*): *alacris*, *alacr*, *alacer*; *ācris*, *ācr*, *ācer*; le pri *celer* (hiter) je *e* debeln in ostaja v vseh spolih in sklonih (prim. *puer*). — Nekaj jih je še dveh ali treh končajev, n. pr. *salūbris*, *salūbre* zdrav, poleg: *salūber* (neklas.) *-bris -bre*; *celebris* (za masc. neklas.), *celebre* slaven, poleg: *celeber -bris -bre*.

V abl. sing. imajo adjektivi vokalne deklinacije za vse spole *-ī*, sicer se pa sklanjajo po *uter*, *hostis*, *mare*. Končuje se torej:

abl. sing. za vse spole na *-ī*,
 nom. (ak. vok.) pl. n. na *-ia*,
 gen. pl. za vse spole na *-ium*.

Sklanjaj n. pr.: *hostis ācer* (hud), *vōx dulcis*, *vīnum salūbre*.

Pripomnja 1. *Ditā* (*dīs* iz *dītis*, *dīte* bogat) se rabi redno mesto (nerabnega) *dīvita*

Pripomnja 2. V ak. pl. m. in f. se najde včasih mesto *ēs*, n. pr. *omnis* (gl. § 37, 4).

48 Dostavek. Adjektivi te deklinacije imajo tudi samostalno rabljeni le *-ī*:

aequālis vrstnik, *cum aequālī*; tako: *affinis* svak, *annālis* letopis, *cōsulāris* konzular (bivši konzul), *familiāris* prijatelj, *sodālis* sodrug; *Aprīlis* april, *Octōber -bris* oktober itd. z *mēnsis* ali brez njega; vendar se smatrajo mesečna imena v selej za adjektiva (gl. § 38 prip.).

Pripomnja. Adjektivi z *i*-debli kot lastna imena rabljeni imajo *-e*: *ā Celere*; tako tudi *iuvēne*; *um* imata: *iuvenum* in (*tribūnus*) *celerum* (poveljnik) konjenikov.

Četrta ali *u*-deklinacija.Substantivi četrte deklinacije se končujejo na *-us* ali na *-ū*. 49Primeri: *fructus*, sad, *cornū* rog.Debli: *fructu*, *cornu*.

	Singular		Plural	
Nom., Vok.	^{males} <u>fructus</u>	^{neutrū} <u>cornū</u>	^{males} <u>fructūs</u>	^{neutrum} <u>cornu-a</u>
Gen.	<u>fructūs</u>	<u>cornū-s</u>	<u>fructu-lum</u>	<u>cornu-lum</u>
Dat.	<u>fructu-i</u>	<u>cornū</u>	<u>fructi-bus</u>	<u>corni-bus</u>
Ak.	<u>fructu-m</u>	<u>cornū</u>	<u>fructūs</u>	<u>cornu-a</u>
Abl.	<u>fructū</u>	<u>cornū</u>	<u>fructi-bus</u>	<u>corni-bus</u>

Samostalniki na *-us* so moškega, na *ū* srednjega spola.
Ženskega spola so na *us*:

Idūs, tribus, porticus,
acus, manus, domus.

Idūs (-uum) *Mārtiae* 15. dan meseca marca (gl. § 352)
tribus urbāna mestni okraj ^{roka} *manus parva* mala roka
porticus opāca senčnat ste- *domus mea* moja hiša
brenik *quercus alta* (po § 15) visok hrast.
acus acūta ostra igla

Opomnje.

1. *Domus* se sklanja v abl. sing. vselej, v ak. pl. na- 50
vadno po drugi deklinaciji: *domō, domōs*; lokativ *domī* = doma.

2. V dat. (abl.) pl. so ohranile debelni vokal *-u* pred
bus: dvozložnice na *-cus* in *artus* (ud), *tribus*; torej: *acybus*,
artubus, tribubus.

Pripomnja 1. *Tonitrus* grom ima v pl. navadno *tonitrua*.

Pripomnja 2. *O*-deklinacije besedi: *ficus* smokva, *pinus* bor dobivata
tudi končnici *-us* (gen. sing., nom. ak. vok. pl.) in *ū* (abl. sing.), *pinus le pinū*.

Pripomnja 3. Redek je v gen. sing. končaj *-i*: *senātr, tumultū*; ta-
kisto je starinska oblika v dat. sing. moškega spola na *-ū* mesto *ut*:
senātū, magistrātū.

Peta ali e-deklinacija.

- 51 Besede pete deklinacije imajo v nom. končnico *-ēs*, v gen. sing. *-ēī* in so ženskega spola. Le *diēs* dan in *meridiēs* poldan sta moškega spola. Vendar je *diēs* v sing. v pomenu: čas, dan = rok ženskega spola.

Primeri: *diēs* dan, *rēs* reč.

Debli: *diē*, *rē*.

	Singular		Plural	
Nom., Vok.	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>
Gen.	<i>diēī</i>	<i>reī</i>	<i>diērum</i>	<i>rērum</i>
Dat.	<i>diēī</i>	<i>reī</i>	<i>diēbus</i>	<i>rēbus</i>
Ak.	<i>diem</i>	<i>rem</i>	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>
Abl.	<i>diē</i>	<i>rē</i>	<i>diēbus</i>	<i>rēbus</i>

Opomnje.

1. Le *diēs* in *rēs* imata popoln plural. Od *aciēs* bojna vrsta, *speciēs* podoba, *spēs* nada se nahaja v pluralu le oblika na *-ēs*. Ostali substantivi se rabijo samo v sing.

2. V gen. in dat. sing. je povokalni *e* pred *ī* dolg, pokonsonantni kratek: *diēī*, *glaciēī*, pa: *speī*, *reī* (gl. § 5, 2, b).

3. *Eī* se skrči včas v *ē* ali *ī*. Pogosto se bere: *tribūnus plēbī* (*plēbēs -eī* = *plēbs -bis* ljudstvo) ljudski tribun, *plēbiscitum* narodni ukrep.

4. Nekaj abstraktnih imen prve deklinacije na *-ia* ima v nom., ak. in (jako redko) v abl. oblike po peti deklinaciji: *lūxuria* razsipnost — *lūxuriēs*, *lūxuriam* — *lūxuriem*, (*lūxuriā*, — *lūxuriē*).

Substantiva defectiva.

- 52 Defectiva (nepopolni) so substantivi, ki se rabijo ali samo v poedinih sklonih (*defectiva cāsibus*) ali samo v enem številu (*dēfectiva numerō*).

I. Defectiva casibus.

- 53 1. Besede z enim sklonom (*monoptōta*): *iūssū* na povelje, *iniūssū* brez povelja, *hortātū* ali *monitū* na opomin, *nātū* po rojstvu, *sponte* z voljo, voljno (*suā sponte* iz lastnega nagiba, prostovoljno), *vēnum dare* na (v) prodajo staviti, na (v) prodaj dati.

Pripomnja. Sem spadajo *indeclinabilia*, ki imajo le eno obliko (za vse sklene in števila): *fās* pravo, *nefās* greh, *instar* slika (*instar montis* liki —, kakor gora), *māne* jutro, *māne est* zgodaj je, *tōtum māne* celo jutro, *prīmō māne* s prvim svitom. — *Frūgi* (dat. k *frux*) vrl, *nēquam* zanikaren.

2. Besede z dvema sklonoma (*diptōta*): *fors* slučaj, *forte* slučajno; *forās* ven, *forīs* (od)zunaj.

3. Besede s tremi skloni (*triptōta*): *vīs* sila, *vīm*, *vī*, plural (gl. § 41, 5) je popoln; *nēmō*, *nēmīnī*, *nēmīnem* nihče; *opīs* (gen.), *opem*, *ope* pomoč, pl. je popoln: *opēs*, *opum* itd. moč; *vicīs* (gen.), *vicem*, *vice* premena, pl. brez gen. in dat. uloga, mesto, posel; *precī*, *precem*, *prece* prošnja, pl. je popoln.

4. Besede s štirimi skloni (*tetraptōta*): *frūg-is* (gen.), *-ī*, *-em*, *-e*, plur. je popoln, plod; *diciōn-is* (gen.), *-ī*, *-em*, *-e* oblast.

II. Defectiva numero.

1. Singularia tantum, le v ednini rabni substantivi so: **54**

- abstraktna imena: *scientia* znanje, *iūstitia* pravičnost;
- lastna imena (*nōmina propria*): *Rōma*, *Caesar*;
- snovna imena (*nōmina māteriālia*): *aurum* zlato, *aes aliēnum* (tuja med) dolg (dolgovi);
- skupna imena (*nōmina collectīva*): *plēbs* ljudstvo, *vulgus* množica, *supellex* hišno orodje (pohištvo).

2. Pluralia tantum, le v množini se rabijo:

- mnoga mestna imena: *Athēnae* Atene, *Delp̄hī* Delfi, *Sūsa* -*ōrum* Suza, *Sardēs -ium* Sarde; tako tudi *Alpēs -ium* Alpe, *Aboriginēs -um* Aborigini (Pradobniki);
- imena glavnih mesečnih dni: *Kalendae* prvi, *Nōnae* peti ali sedmi, *Idūs* trinajsti ali petnajsti dan meseca;
- več dni trajajoči prazniki: *Bacchānālia -ium* (-*iōrum*) Bakhanalijske, *Saturnālia -ium* (*iōrum*) Saturnalijske;
- mnoge druge besede, kakor:

angustiae soteska
deliciae naslada, radost
divitiae bogastvo
indutiae premirje
insidiae zaseda
fasti koledar
inferi spodnji svet
liberi otroci
posterī potomci

fēriae prazniki
minae groznje
nūptiae svatba
reliquiae ostanki
tenebrae tema
superi gornji svet
arma orožje
hiberna zimovnik
spolia plén

<i>faucēs -ium</i> žrelo	<i>penātēs -ium</i> hišni bogovi
<i>mānēs -ium</i> duše rajnkih (duša pokojnikova)	<i>altāria -ium</i> oltar
<i>māiōrēs -um</i> predniki	<i>moenia -ium</i> ozidje
<i>optimātēs -ium</i> boljari	<i>mūnia -um</i> (navadno le v nom. in ak.) službeni opravki.

Pripomnja: *pauet* malo jih, *plertique* večina (jih), zelo mnogo jih.

Nekatere besede imajo v pluralu poleg navadnega pomena še drug, toda soroden pomen:

<i>aqua</i> voda, pl. vode, toplice	<i>rōstrum</i> kljun, pl. govornica
<i>cōpia</i> množica, pl. vojne čete	<i>aedis</i> in <i>aedēs</i> hram božji, pl. hiša
<i>fortūna</i> sreča, pl. imetek	<i>fidēs -is</i> struna, pl. citre
<i>littera</i> črka, pl. pismo, znanosti	<i>finis -is</i> konec, meja, pl. ozemlje
<i>auxilium</i> pomoč, pl. pomočna vojska	<i>opis</i> (gen.) pomoč, pl. moč, bogastvo
<i>castrum</i> gradič, pl. tabor	<i>pars</i> del, pl. stranka, uloga
<i>comitium</i> zborišče, pl. (narodni) zbor	<i>sāl</i> sol, pl. dovtip.
<i>impedimentum</i> zapreka, pl. pratež, prtljaga	

Substantiva abundantia

- 55 (obilujoči) se imenujejo tisti substantivi, ki imajo oblike, bodisi raznih deklinacij (heteróclita), bodisi različnega spola (heterogénea).

1. Heteróclita.

Requīēs -ētis mir, ak. *requiem* (*requiētem*), abl. *requiē*;

cōnātus -ūs in *cōnātum -ī* poskus;

vesper in *vespera* večer, ak. *vesperum*, redko *vesperam* (klas. le v zvezi *ad vesperam*), abl. *vespere* (neklas. *vesperā*); *vesperī* in *vespere* zvečer.

famēs -is glad, abl. le *famē* (po *e*-dekl.);

lūxuria — *lūxuriēs* (gl. § 51, 4);

domus (gl. § 50, 1), *ficus*, *pīnus* (gl. § 50, prip. 2);

senātus, *tumultus* (gl. § 50, prip. 3);

vās — *vāsīs* posoda, pl. *vāsa -ōrum* itd.;

Bacchānālia, *Sāturnālia* (gl. § 54, 2, c).

Pripomnja: *exanimus* (-a, -um) in (češče) *exanimis*, -e mrtev; *hilarus* (-a, -um) in *hilaris*, -e vesel, i. dr.

2. Heterogénea.

Epulum javna (verska ali politična) pojedina, pl. *epulae* jedi, obed, gostí;

caelum nebo, pl. *caeli* (pesn.) nebesa;
frēnum uzda, pl. *frēnī* (pesn. tudi *frēna*);
tonitrus grom (gl. § 50, prip. 1);
iocus šala, pl. *iocī* in *ioca*;
locus kraj, pl. *locī* mesta v knjigah, *loca* kraji, mesta (na zemlji).

Deklinacija grških imen.

Grški substantivi se sklanjajo navadno kakor latinski. Vendar obdrže nekateri v poedinih sklonih grške oblike ali imajo grške poleg latinskih. 56

Prva deklinacija.

Grški samostalniki prve deklinacije se končujejo na *-ē*, ki so ženski, in na *-ās*, *-ēs*, ki so moški. 57

Singular.

Nom. <i>epitomē</i> izvleček	<i>Aenēās</i> Enej	<i>comētēs</i> komet
Gen. <i>epitomēs</i>	<i>Aenēae</i>	<i>comētae</i>
Dat. <i>epitomae</i>	<i>Aenēae</i>	<i>comētae</i>
Ak. <i>epitomēn</i>	<i>Aenēam</i> (<i>-ān</i>)	<i>comētēn</i>
Vok. <i>epitomē</i>	<i>Aenēā</i>	<i>comētē</i>
Abl. <i>epitomē</i>	<i>ab Aenēā</i>	<i>comētē</i> (<i>-ā</i>)

Enako se sklanjajo n. pr.: *Lēthē* Leta, *aloē* aloa, *boreās* sever, *dynastēs* oblastnik.

V pluralu se sklanjajo čisto po *rosa*, torej: *epitomae*, *comētae*, *epitomārum* itd.

Pripomnja 1. Večina grških imen na *-ē* preobraža že v nom. sing. *e* v *a*: *rhētorica*, *mūsica*, *Pēnelopa*, *Nioba*. Sklanjajo se po prvi dekl.

Pripomnja 2. Masculina na *-ēs* imajo često latinsko končnico *-a*: *sophistes* — *sophista*.

Druga deklinacija.

1. Grški končnici *-os* (= *us*) in *on* (= *um*) najdemo le redko: *Dēlos* — *Dēlon*, *Ilion*. Drugi skloni so po latinski *o*-deklinaciji: *Dēlī*, *Dēlō*. 58

2. Grška imena na *-ēus* se sklanjajo pravilno, le vok. se končuje na *-ēu*: *Orphēus*, *Orpheī*, *-eō*, *-ēum*, *Orpheū*, *Orpheō*. — Če se sklanjajo po grški deklinaciji, je tudi v nom. sing. *eu* diftong.

3. *Panthūs* (*Panthous*) *-ī* itd., vok. *Panthū*; *Athōs*, dat., ak., abl. *Athō* (ak. tudi *Athōn*); oblika *Athō(n)* *-ōnis* pravilno.

4. Gen. pl. z grško končnico *-ōn* (nam. *ōrum*) se rabi v: *Bucolicōn* (*liber*), (*librī*) *Geōrgicōn*, *Philaenōn* (*ārae*).

5. Grški *oi* (reci: *oj*) se piše v latinščini *oe*: *hēmerodromoe* dnevoteki (brzoteki).

Tretja deklinacija.

59

1. Gen. sing. na *-os* se rabi pri pesnikih, sicer ima le *Pān* (Pan) navadno: *Pān-os*.

2. Ak. sing. na *-a*, *-in*, *yn* se najde takisto navadno pri pesnikih: *āera*, *aethera*, *poēsin*, *Cotyn*, nom. *āēr* (zrak), *aethēr* (eter), *poēsis* (pesništvo), *Cotys* (Kotij). V dobri prozi imajo le nekatera geografska imena *-a*: *Lacedaemona*, *Marathōna*, *Salamina*.

3. Gen. plur. na *-eōn* se nahaja v knjižnih naslovih: *Metamorphōseōn* (*-is* preobrazba).

4. V ak. plur. je *-as* (mesto *-ēs*) pri imparisilabih, zlasti pri imenih narodov: *Thrācas* (*Thrāx* Tračan); celo v negrških: *Allobrogas* (*Allobrox* Alobrog).

5. V nom. (ak. vok.) plur. n. ima *ē*: *Tempē* (dolina Tempe).

6. Ženska imena na *-ō* imajo v gen. *-ūs* (poleg *-ōnis*), sicer *ō*: *Dīdūs* (*Dīdō* Dido); tako tudi: *Gorgō-ūs* (*-ōnis*).

7. V gen. *-i* poleg *-is*, v ak. *-ēn* poleg *-em*, v vok. *ē* ali *ēs* imajo enakozložna moška imena na *-ēs*: *Achillī*, *Achillēn*, *Achillē*.

Stopnjevanje adjektivov.

60

Tudi latinski adjektivi imajo tri stopnje (*gradūs*); te so: prva stopnja, *positivus* (*gradus*), pozitiv; druga stopnja, *comparativus*, komparativ; tretja stopnja, *superlativus*, superlativ.

Komparativ se obrazi, če se genitivni (končni) *-ī* ali *-is* pretvori za moški in ženski spol v *-ior*, za srednji spol v *-ius*.

Pozitiv	Genitiv	Komparativ
<i>clārus</i> slaven	<i>clār-ī</i>	<i>clār-ior, -ius</i> slavnejši, -a, -e
<i>liber</i> svoboden	<i>liber-ī</i>	<i>liber-ior, -ius</i> svobodnejši, -a, -e
<i>pulcher</i> lep	<i>pulchr-ī</i>	<i>pulchr-ior, -ius</i> lepši, -a, -e
<i>ācer</i> oster	<i>ācr-is</i>	<i>ācr-ior, -ius</i> ostrejši, -a, -e
<i>celer</i> hiter	<i>celer-is</i>	<i>celer-ior, -ius</i> hitrejši, -a, -e
<i>fortis</i> hraber	<i>fort-is</i>	<i>fort-ior, -ius</i> hrabrejši, -a, -e
<i>audāx</i> smel	<i>audāc-is</i>	<i>audāc-ior, -ius</i> smelejši, -a, -e
<i>prūdēns</i> pameten	<i>prūdent-is</i>	<i>prūdent-ior, -ius</i> pametnejši, -a, -e

Pripomnja. *Dexter* (gl. § 25.) desni ima le: *dexterior*, *sinister* (gen. *sinistri*) levi: *sinisterior*, *vetus* star: *vetustior*.
O deklinaciji komparativa gl. § 44.

Superlativ se tvori:

1. če se pridene mesto genitivnega *-ī*, *-is* obrazilo **61**
-issimus, *-a*, *-um*.

<i>clārus</i>	<i>clār-ī</i>	<i>clār-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najslavniši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>fortis</i>	<i>fort-is</i>	<i>fort-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najhrabrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>audāx</i>	<i>audāc-is</i>	<i>audāc-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najsmelejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>prūdēns</i>	<i>prūdēt-is</i>	<i>prūdēt-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najpametnejši, <i>-a</i> , <i>-e</i> .

2. če se pridene pri adjektivih na *-er* nominativu sing. **62**
moškega spola *-rimus*, *-a*, *-um* (gl. § 7., 9.).

<i>liber</i>	<i>liber-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najslobodnejši <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>pulcher</i>	<i>pulcher-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>um</i>	najlepši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>ācer</i>	<i>ācer-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najostrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>celer</i>	<i>celer-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najhitrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i> .

Pripomnja. *Vetus* — *veterrimus* najstarejši, *mātureus* (zrel) — *māturissimus* ali *māturrimus*.

3. pri adjektivih:

¹ <i>humilis</i> ,	² <i>facilis</i> ,	³ <i>difficilis</i> ,	¹ nizek,	² lahak,	³ težak,
⁴ <i>gracilis</i> ,	⁵ <i>similis</i> ,	⁶ <i>dissimilis</i>	⁴ vitek,	⁵ sličen,	⁶ različen,

če se pridene mesto končnice *-is* obrazilo *-limus*, *-a*, *-um*
(gl. § 7, 9.)

humillimus, *facillimus*, *difficillimus* itd.

Dostavek 1. Komparativ na *-entior*, *-ius*, superlativ na *-entissimus*, *-a*, *-um* tvorijo sestavljeni adjektivi na *-dicus*, *-ficus*, *-volus* in *prōvidus*: **64**

maledicus obrekljiv, *maledic-entior*, *maledic-entissimus*
beneficus dobrotljiv, *benefic-entior*, *benefic-entissimus*
benevolus dobrohoten, *benevol-entior*, *benevol-entissimus*
prōvidus previden, *prōvid-entior*, *prōvid-entissimus*.
Slično: *egēnus* potreben, *egentior*, *egentissimus*.

Dostavek 2. Adjektivi na povokalni *-us* (= na **65**
-eus, *-ius*, *-uus*) označujejo komparativ s komparativnim
adverbom *magis* (bolj), superlativ s superlativnim ad-
verbom *māximē* (najbolj) pred svojim pozitivom:
idōneus sposoben, *magis idōneus*, *māximē idōneus*
necessārius potreben, *magis necessārius*, *māximē necessārius*
arduus strm, *magis arduus*, *māximē arduus*;
toda pravilno: *antīquus* star, *antīquior*, *antīquissimus*.

Pripomnja. Stopnjujejo se seveda tudi participi (prez. in perf.), če so postali adjektivni: *prudens* gl. §§ 60, 61; *sapiens* moder, *sapientior* (-ius), *sapientissimus*; *doctus* učen, *doctior* (-ius), *doctissimus*.

Nepravilno stopnjevanje.

66	Pozitiv	Komparativ	Superlativ
1.	<i>bonus</i> dober	<i>melior, melius</i>	<i>optimus</i>
	<i>malus</i> zel, hud	<i>pēior, pēius</i>	<i>pessimus</i>
	<i>māgnus</i> velik	<i>māior, māius</i>	<i>māximus</i>
	<i>parvus</i> majhen	<i>minor, minus</i>	<i>minimus</i>
	<i>dexter</i> desni	<i>dexterior, dexterius</i>	<i>dextumus, (mlajše)</i> <i>dextimus</i>
	(<i>frūgī</i> vrl)	<i>frūgālior, frūgālius</i>	<i>frūgālissimus</i>
	<i>nēquam</i> zanikaren	<i>nēquior, nēquius</i>	<i>nēquissimus</i>
	<i>multus</i> mnog	<i>plūs</i>	<i>plūrimus.</i>

Pripomnja. *Plūs* se rabi: a) samostalno v nom. in ak. sing.: *plūs auri* več zlata, *plūs nāvium habeo* imam več ladij; b) adverbialno, poleg oblike *plūs* tudi gen. *plūris*: *plūs tē diligō* bolj te ljubim, *plūris tē aestimō* višje te cenim. — Plural: *plūres, plūra, plūrium, plūribus* je vselej komparativnega pomena: *Plūres hodie fuimus* več nas je bilo danes (kakor drug dan). Kakor *plūres* se sklanja *complūres* več = nekoliko jih: *Complūres tē laudant* več (precej, jako mnogo, dosti) te jih hvali.

67 2. Adjektivnega pozitivna nimajo naslednji komparativi in superlativi:

<i>citerior</i> tostranski	<i>citimus</i> najbližji
<i>ulterior</i> onostranski	<i>ultimus</i> najdalji, zadnji
<i>interior</i> notranji	<i>intimus</i> najnotranji, iskren
<i>propior</i> bližji	<i>proximus</i> najbližji
<i>dēterior</i> slabejši	<i>dēterrīmus</i> najslabši
<i>ōcior</i> hitrejši	<i>ōcissimus</i> najhitrejši (klas. le adverb: <i>ōcius, ōcissimē</i>)
<i>potior</i> boljši	<i>potissimus</i> najboljši
<i>prior, prius</i> (= <i>prīs</i> v sestavah)	<i>prius</i> prvi (izmed treh ali več)
prvi (od dveh), prejšnji	(<i>prō, prae</i>)
<i>exterior</i> vnanji	<i>extrēmus</i> najskrajni, poslednji
<i>īnferior</i> dolenji	<i>īnfimus</i> in <i>īmus</i> najnižji
<i>superior</i> gorenji	<i>suprēmus</i> in <i>summus</i> najvišji, poslednji
<i>posterior</i> poznejši	<i>postrēmus</i> najpoznejši, zadnji <i>postumus</i> posmrten.

Pripomnja 1. Pozitivi za prve štiri so predlogi: *citrā* tostran, *ultrā* onstran, *īntrā* znotraj, v, *prope* blizu; za *potior* je pozitiv *potis*. Za zadnje

štiri so poleg predlogov: *extrā* zunaj, *infrā* pod, *suprā* nad, *post* po (za) adjektivni: *exterus* vnanji, *inferus* dolnji, *superus* gorenji, *poster(us)* naslednji. V singularu se rabijo omenjeni pridevniki le v nekaterih zvezah: *mare inferum* (Tuščansko morje), *mare superum* (Jadransko morje), *in diem posterum*, *posterō diē*. V pluralu so: (*di*) *supert* (nebeški bogovi) nebeščani, (*di*) *infert* (podzemeljski bogovi) podzemeljčani, mrtvi, *poster* potemci. *Exterus* (in *exter*) se rabi v klasični prozi le v pl. (pridevno): *exterae nationēs* vnanji narodi.

Komparativa nimajo: *falsus* kriv, *inclitus* slaven, *meritus* 68
zaslužen; *novus* nov — *recentior*, *sacer* svet — *sānctior*.

Pripomnja. Seveda se komparativ lahko opiše z *magis*.

Superlativa nimajo n. pr.:

alacer vesel, *longinquus* oddaljen, *adolēscēns* mlad, *iuvenis* 69
mlad, *senex* star, večina adjektivov na *-ilis* (*crēdibilis* verjeten, *admīrabilis* čudovit).

Pripomnja. Vendar imajo tudi superlativ:

¹*amābilis*, ²*fertilis*, ³*mōbilis*, ¹ljubek, ²ploden, ³premičen,
⁴*ūtilis*, ⁵*nōbilis*, ⁶*ignōbilis*. ⁴koristen, ⁵imeniten, ⁶neimeniten.

Niti komparativa niti superlativa nimajo:

1. Adjektivi sestavljeni s *-fer* in *-ger*: *frūgifer* ploden, 70
armiger orožen;

2. S *per* in *prae* sestavljeni adjektivi: *permāgnus* prav
velik, *praedūrus* pretrd; izjeme: *pertinax* trdovraten, *praeclarus*
odličen, *praestāns* izboren;

3. Mnogi drugi adjektivi. n. pr.: *canōrus* miloglasen, *ferus*
divji, *gnārus* več, *mīrus* čuden, *memor* pomljiv, *rudis* surov,
vagus nestalen, *sēdulus* marljiv, *hostilis* sovražen. — Kom-
parativ in superlativ se lahko opišeta.

Posebno visoka stopnja (*ēlātīvūs*) svojstva se zaznamuje 71
z *vel*, *longē* in superlativom: *vel māximus* kar največji,
longē altissimus kar najvišji; visoka stopnja pa z *admodum*,
valdē, *māximē* in pozitivom; isto znači tudi s *per* ali *prae*
sestavljen pozitiv; slično v slovenščini: *valdē doctus*: zelo-
kaj-, močno-, jako-, silno-, prav učen (veleučen), *pertenuis* zelo
majhen, *praepotēns* premočen.

Števniki. Numerale.

Števniki so:

1. glavni, *numerālia cardinālia*: *decem* deset;
2. vrstilni, *numerālia ordinālia*: *decimus* deseti;
3. delilni, *numerālia distribūtiva*: *dēnī* po deset;
4. prislovni, *adverbia numerālia*: *deciēs* desetkrat.

Arabske in rimske številke	1. Cardinalia
1 I 2 II 3 III 4 IIII (IV) 5 V 6 VI 7 VII 8 VIII 9 VIIII (IX) 10 X	<i>unus, -a, -um eden</i> <i>duo, -ae, -o dva</i> <i>tres, tria trije</i> <i>quattuor štirje</i> <i>quinque pet</i> <i>sex šest</i> <i>septem sedem</i> <i>octo osem</i> <i>novem devet</i> <i>decem deset</i>
11 XI 12 XII 13 XIII 14 XIII (XIV) 15 XV 16 XVI 17 XVII 18 XVIII 19 XVIII (XIX) 20 XX	<i>undecim</i> <i>duodecim</i> <i>tredecim</i> <i>quattuordecim</i> <i>quindecim</i> <i>sedecim</i> <i>septendecim</i> <i>duodeviginti</i> <i>undeviginti</i> <i>viginti</i>
21 XXI 22 XXII 28 XXVIII 29 XXIX 30 XXX 40 XL 50 L 60 LX 70 LXX 80 LXXX 90 XC 99 IC 100 C	<i>unus et viginti</i> <i>viginti unus</i> <i>duo et viginti</i> <i>viginti duo</i> <i>duodeviginti</i> <i>undeviginti</i> <i>triginta</i> <i>quadragesima</i> <i>quingenta</i> <i>sexaginta</i> <i>septuaginta</i> <i>octoginta</i> <i>nonaginta</i> <i>undecentum</i> <i>centum</i>
101 CI 200 CC 300 CCC 400 CCCC (CD) 500 D 600 DC 700 DCC 800 DCCC 900 DCCCC (CM) 1.000 M (CIO)	<i>centum (et) unus</i> <i>ducenti, -ae, -a</i> <i>trecenti, -ae, -a</i> <i>quadringenti, -ae, -a</i> <i>quingenti, -ae, -a</i> <i>sescenti, -ae, -a</i> <i>septingenti, -ae, -a</i> <i>octingenti, -ae, -a</i> <i>noningenti, -ae, -a</i> <i>mille</i>
2.000 MM (IIM) = $\overline{\text{II}}$ 100.000 CCCCIOOO = $\overline{\text{C}}$ 1.000.000 CCCCCIOOOO = $\overline{\text{X}}$ 10,000.000 CCCCCCIOOOOO = $\overline{\text{C}}$	<i>duo milia</i> <i>centum milia</i> <i>decies centena milia</i> <i>centies centena milia</i>

2. Ordinalia	3. Distributiva	4. Adverba numeralia
<i>primus, -a, -um prvi</i> <i>secundus (alter) drugi</i> <i>tertius tretji</i> <i>quartus četrti</i> <i>quintus peti</i> <i>sextus šesti</i> <i>septimus sedmi</i> <i>octāvus osmi</i> <i>nōnus deveti</i> <i>decimus deseti</i>	<i>singuli, -ae, -a po eden</i> <i>binī, -ae, -a po dva</i> <i>ternī po trije</i> <i>quaternī po štirje</i> <i>quinī po pet</i> <i>senī po šest</i> <i>septenī po sedem</i> <i>octōnī po osem</i> <i>novēnī po devet</i> <i>denī po deset</i>	<i>semel edenkrat</i> <i>bis dvakrat</i> <i>ter trikrat</i> <i>quater štirikrat</i> <i>quinquies petkrat</i> <i>sexies šestkrat</i> <i>septies sedemkrat</i> <i>octies osemkrat</i> <i>novies devetkrat</i> <i>decies desetkrat</i>
<i>undecimus</i> <i>duodecimus</i> <i>tertius decimus</i> <i>quartus decimus</i> <i>quintus decimus</i> <i>sextus decimus</i> <i>septimus decimus</i> <i>duodevicesimus</i> <i>undevicesimus</i> <i>vicesimus</i>	<i>undenti</i> <i>duodeni</i> <i>terni denti</i> <i>quaterni denti</i> <i>quinti denti</i> <i>seni denti</i> <i>septeni denti</i> <i>duodevicensi</i> <i>undevicensi</i> <i>vicensi</i>	<i>undecies</i> <i>duodecies</i> <i>ter decies</i> <i>quater decies</i> <i>quindecies</i> <i>sedecies</i> <i>septiedecies</i> <i>duodevicies</i> <i>undevicies</i> <i>vicies</i>
<i>unus et vicesimus</i> <i>vicesimus unus (prmus)</i> <i>alter et vicesimus</i> <i>vicesimus alter</i> <i>duodetricesimus</i> <i>undetricesimus</i> <i>tricesimus</i> <i>quadragesimus</i> <i>quingagesimus</i> <i>sexagesimus</i> <i>septuagesimus</i> <i>octogesima</i> <i>nonagesimus</i> <i>undecentesimus</i> <i>centesima</i>	<i>singuli et vicensi</i> <i>vicensi singuli</i> <i>binī et vicensi</i> <i>vicensi binī</i> <i>duodetricensi</i> <i>undetricensi</i> <i>tricensi</i> <i>quadragesimi</i> <i>quingagesimi</i> <i>sexagesimi</i> <i>septuagesimi</i> <i>octogenti</i> <i>nonagesimi</i> <i>undecentesimi</i> <i>cententi</i>	<i>semel et vicensi</i> <i>vicensi et semel</i> <i>bis et vicensi</i> <i>vicensi et bis</i> <i>duodetricesi</i> <i>undetricesi</i> <i>tricesi</i> <i>quadragesi</i> <i>quingagesi</i> <i>sexagesi</i> <i>septuagesi</i> <i>octogiesi</i> <i>nonagesi</i> <i>undecentesi</i> <i>centiesi</i>
<i>centesima (et) unus</i> <i>ducentesima</i> <i>trecentesima</i> <i>quadragesimesima</i> <i>quingentesima</i> <i>sescentesima</i> <i>septingentesima</i> <i>octingentesima</i> <i>nongentesima</i> <i>millesima</i>	<i>cententi singuli</i> <i>ducenti</i> <i>trecenti</i> <i>quadragesimi</i> <i>quingenti</i> <i>sescenti</i> <i>septingenti</i> <i>octingenti</i> <i>nongenti</i> <i>singula milia</i>	<i>centies et semel</i> <i>ducenties</i> <i>trecenties</i> <i>quadragesimies</i> <i>quingenties</i> <i>sescenties</i> <i>septingenties</i> <i>octingenties</i> <i>nongenties</i> <i>milles (milies)</i>
<i>bis millesima</i> <i>centies millesima</i> <i>decies centies millesima</i> <i>decies millesimies millesima</i>	<i>binā milia</i> <i>centena milia</i> <i>decies centena milia</i> <i>centies centena milia</i>	<i>bis millesimies</i> <i>centies millesimies</i> <i>decies centies millesimies</i> <i>decies millesimies millesimies</i>

Opomnje.

1. Cardinalia

73 *ūnus, duo, trēs*, stotice od *ducentī* do *nōngentī* in *mīlia* se sklanjajo, drugi glavni števniki so nepregibni.

Nom.	<i>ūnus, ūna, ūnum</i>	<i>duo, duae, duo</i>
Gen.	<i>ūnius</i>	<i>duōrum, duārum, duōrum</i>
Dat.	<i>ūnī</i>	<i>duōbus, duābus, duōbus</i>
Ak.	<i>ūnum, ūnam, ūnum</i>	<i>duōs (duo), duās, duo</i>
Abl.	<i>ūnō, ūnā, ūnō</i>	<i>duōbus, duābus, duōbus</i>

Nom.	<i>trēs</i> (m. f.),	<i>tria</i> (n.)
Gen.	<i>trium</i>	
Dat.	<i>tribus</i>	
Ak.	<i>trēs</i>	<i>tria</i>
Abl.	<i>tribus</i>	

Pripomnja 1. Plural *ūnī, ūnae, ūna* (sklanja se pravilno) se rabi:

- pri *plūrālia tantum*: *ūna castra* eden tabor;
- v pomenu edini: *Suēbī ūnī* edini (samo) Svebi;
- v pomenu isti: *ūnīs* (= *itsdem*) *mōribus* po istih šegah;
- v zvezi z *alterī*: *ūnī - alterī* eni - drugi.

Pripomnja 2. O gen. *duūm* gl. § 26, 4, d).

Pripomnja 3. Kakor *duo* se pregiblje *ambō, ae, ō* oba. *Duo, ambō, vīgintī* so edini ostanki bivšega duala.

V latinščini se rabijo vsi glavni števniki, pregibni in nepregibni, izvzemši *mīlia*, adjektivno, v slovenščini pa, začeniši od pet, v imenovalniku in tožilniku substantivno: *quattuor puerī*, štirje dečki, *quīnque puerī* pet dečkov itd.

74 *Mille* je nepregiben adjektiv: *mille hominēs* 1000 ljudi, *mille hominum* itd.

Milia je substantiv srednjega spola (po: *maria*); družī se le z gen. štetega predmeta: *duo mīlia hominum*, gen. *duōrum mīlium hominum*, dat. *duōbus mīlibus hominum* itd. Če pa šteti predmet ne stoji poleg tisočic (*mīlia*), ampak poleg manjšega z *mīlia* združenega števila (stotic, desetic, ednic), se ujema s številom v sklonu, torej:

militum tria mīlia sēscentī
tria mīlia militum et sēscentī
tria mīlia sēscentī militēs.

Pri osmerkah in deveterkah se navadno odšteva: *ūn-* 75
dēvīgintī itd. Vendar tudi: *decem et novem* itd.

Od 20 do 100 stoji manjše število pred večjim z *et*, ali brez *et* za njim: *septem et vīgintī* = *vīgintī septem*. Od 100 naprej pa stoji vsako višje število pred nižjim z ali brez *et*, če je samo eno nižje število: *centum (et) trīgintā*; sicer pa brez *et*; *centum sexāgintā novem, mille nōngentī septuāgintā milītēs*.

Pomni: V latinščini stoji šteta stvar pred ali za številom vselej v množini, če je število 2 ali večje: *hominēs centum ūnus* sto eden človek. — Ne stavi *ūnus* k pluralu! torej le: *nōngentī ūnus et vīgintī milītēs* ali *milītēs nōngentī vīgintī ūnus*.

2. Ordinalia

se sklanjajo pravilno kakor adjektivi na *-us, -a, -um*. 76

Rabijo se za slovenske vrstilce: tretja hiša *domus tertia*; toda tudi letnice in dnevne ure se izražajo vselej z vrstilenimi števniki, n. pr.: leto 60 = 60. leto *annus sexāgēsimus*, ob petih *quīntā hōrā*, ob sedmih je *septima hōra (est)*.

Pripomnja. 21. = *ūnus et vicesimus* = *vicesimus ūnus*; 52. = *alter et quinquāgesimus* = *quinquāgesimus alter*. Od 100. naprej sledi redno nižje število višjemu brez *et*: *millesimus septingentesimus quadrāgesimus ūnus*.

3. Distributiva

so števniki adjektivi v pluralu in se sklanjajo pravilno po prvi in 77
drugi deklinaciji; le v gen. pl. imajo često *-um*: *bīnūm, sēnūm* itd.

Rabijo se za slovenske delilce: po deset vojakov *dēnī milītēs*.

Vendar stoje tudi:

- a) pri *plūrālia tantum* z edninskim pomenom: *bīna castra* dva tabora, *quīnae litterae* pet pisem (*quīque litterae* pet črk). V tem slučaju se rabi *ūnī* mesto *singulī*, *trīnī* mesto *ternī*: *ūnae litterae* eno pismo, *trīna castra* trije tabori.

Pripomnja. Pri *plurālia tantum* z množinskim pomenom stoje *cardinalia*: *trēs liberi* trije otroci (*ternī* l. po trije o.).

- b) pri množitvi je multiplikand *distribūtivum*: *ter terna* (trikrat tri) *sunt novem*.

4. Adverbia numeralia.

78 Pri prislovnih števnikih od 20 naprej se *et ne* izpušča, torej: 21 krat *semel et viciēs = viciēs et semel*.

V znêskih 1,000.000 in čez se često multiplikator sam stavi: *sēstertiūm viciēs = sēstertiūm viciēs centēna milia = 2,000.000 sesterce*.

79 Ulomki. *Dīmidium* ali *dīmidia pars = 1/2*; če je števec 1, se ne izraža: $1/3 = \textit{tertia pars}$, $1/4 = \textit{quarta pars}$ itd; če je imenovalac za 1 večji od števca, se ne izraža: $2/3 = \textit{duae partēs}$, $8/9 = \textit{octō partēs}$; sicer se pa izraža števec in imenovalac: $2/5 = \textit{duae quīntae (partēs)}$; $7/12 = \textit{septem duodecimae}$ itd.

Dostavek. Poleg že imenovanih števnikov so še:

80 1. Množilni števnik (*multiplicātiva*): *simplex* enojen, *duplex* dvojen, *triplex* trojen, *multiplex* mnogoteren.

2. Še ena vrsta prislovnih števnikov: *primum* prvič, *iterum* drugič, *tertium* tretjič itd. Kadar se našteva, se rabi: *primum* (prvič), *iterum* (drugič) ... *postremum*, ali: *primum — deinde — tum — denique — postremō*; časovno: *primo* (najprej) — *postea* (potem) — *postremō* (nazadnje, končno).

81 Na *-ānus* podaljšani vrstilci: *prīmānus*, ki pripada prvemu oddelku (razredu, legiji), primanec; *secundānus*, *tertiānus* itd. — Na *-ārius* podaljšani delilci: *dēnārius*, ki vsebuje deset, desetak; *senex sexāgenārius* šestdesetletni starček. — Zloženke z *annus*: *biennis*, *triennis*, dve-, trileten itd; z *dies*: *biduum*, *triduum* dvodnevje, tridnevje itd; z *mēsis*: *sēmestris* šestmesečen.

Zaimek. Pronomen.

1. Osebni zaimki, pronomina personalia.

82 Osebna zaimka za prvo in drugo osebo sta brezspolna: *ego* jaz, *tū* ti.

Singular

Nom.	<u>ego</u>	jaz	<u>tū</u>	ti
Gen.	<i>meī</i>	mene, me	<i>tuī</i>	tebe, te
Dat.	<i>mihi</i>	meni, mi	<i>tibi</i>	tebi, ti
Ak.	<i>mē</i>	mene, me	<i>tē</i>	tebe, te
Abl.	<i>ā mē</i>	od mene	<i>ā tē</i>	od tebe
	<i>mēcum</i>	z menoj	<i>tēcum</i>	s teboj

Plural

Nom.	<u>nōs</u> (nas)	mi	<u>vōs</u>	vi
Gen.	<u>nostrī</u> nas		<u>vestrī</u> vas	
	<u>nostrum</u> izmed nas		<u>vestrum</u> izmed vas	
Dat.	<u>nōbīs</u> nam		<u>vōbīs</u> vam	
Ak.	<u>nōs</u> nas		<u>vōs</u> vas	
Abl.	<u>ā nōbīs</u> od nas		<u>ā vōbīs</u> od vas	
	<u>nōbīscum</u> z nami		<u>vōbīscum</u> z vami	

Nominativ osebnih zaimkov se stavi pred glagolom tudi v latinščini le tedaj, kadar ga s poudarkom izrekamo: *ego lego, tū audīs* jaz berem, ti poslušāš; *nōs labōrāmus, vōs cāntātis* mi delamo, vi požete. *Ego libertātem peperī, vōs partam servāre nōn vultis.*

↑ Obliki *nostrum, vestrum* (= gen. pl. svojilnih zaimkov) se rabita:

a) kot partitivna gen. (za plural; gl. § 214, a prip.): *multī nostrum* mnogi izmed (od) nas, *nēmō vestrum* nikdo izmed vas; b) v zvezi z *omnium*: *vīta nostrum omnium* življenje nas vseh.

Nostrī, vestrī (= gen. sing. svojilnih zaimkov) sta obj. gen. (gl. § 212 prip. 1): *amor vestrī* ljubezen do vas; ali partitivna gen. za singular (gl. § 214, a prip.): *melior pars vestrī* (vašega bitja).

Pripomnja 1. Kadar sta zaimka posebno poudarjena, se jima dodaja *-met* (razen genitivov): *egomet, mihimet, vōsmet* itd.; le *tū* se krepi s *-te*: *tūte*.

Pripomnja 2. Predlog *cum* se pritika osebnima zaimkoma: *mēcum* z menoj itd.

Pripomnja 3. Za on, ona, ono itd. se rabi *is, ea, id* itd. (gl. § 88).

2. Povratni zaimek, pronomen reflexivum

sebe, sebi itd., ki služi slovenščini za vse osebe, spole in vsa števila, ima v latinščini le za tretjo osebo posebne oblike, ki so za obe števili enake. Za povratni zaimek prve in druge osebe služijo zavisni skloni osebnih zaimkov.

sebe sebi v lat. le za 3 osebe

	1. oseba	2. oseba	3. oseba
Gen.	<i>meī</i> sebe, se	<i>tui</i> sebe, se	<i>sui</i> sebe, se
Dat.	<i>mihi</i> sebi, si	<i>tibi</i> sebi, si	<i>sibi</i> sebi, si
Ak.	<i>mē</i> sebe, se	<i>tē</i> sebe, se	<i>sē</i> sebe, se
Abl.	<i>mēcum</i> s seboj	<i>tēcum</i> s seboj	<i>sēcum</i> s seboj

Plural

	1. oseba	2. oseba	3. oseba		
Gen.	<i>nostrī</i>	<i>vestrī</i>	<i>suī</i>	} za vse osebe in spole	{ sebe, se sebi, si sebe, se s seboj
Dat.	<i>nōbīs</i>	<i>vōbīs</i>	<i>sibī</i>		
Ak.	<i>nōs</i>	<i>vōs</i>	<i>sē</i>		
Abl.	<i>nōbiscum</i>	<i>vōbiscum</i>	<i>sēcum</i>		

ich setze mich	fortiter	mē	gero	hrabro	se	vedem
du setzt dich	"	tē	geris	"	se	vedeš
er setzt sich	"	sē	gerit	"	se	vede
wir setzen uns	"	nōs	gerimus	"	se	vedemo
ih setzt euch	"	vōs	geritis	"	se	vedete
ie setzen sich	"	sē	gerunt	"	se	vedejo

Pripomnja. Tudi *sibī* in *sē* se krepiata z *-met*: *sibimet*, *sēmēt*; *sē* tudi s *-sē*: *sēsē*.

3. Svojilni zaimki, pronomina possessiva

84 se sklanjajo kakor pridevniki prve in druge deklinacije na *-us* (*-er*), *-a*, *-um*. O vok. *mī* gl. § 26, 2.

meus, mea, meum moj, *-a*, *e*; *tuus, tua, tuum* tvoj, *-a*, *-e*; *noster, nostra, nostrum* naš (najin); *vester, vestra, vestrum* vaš itd.

Za tretjo osebo = njegov, *-a*, *-o*, njen, *-a*, *-o*, njihov, *-a*, *-o*, ni posebnega svojilnega zaimka, ampak ga zastopajo genitivi od *is, ea, id* v sing. in pl., n. pr.: njegov (njen) oče *ēius pater*, njihov oče (za moški spol) *eōrum pater*, (za ženski spol) *eārum pater*.

85 Posesivno povratni zaimek je *suus, sua, suum* svoj, *svoja, svoje*, toda le za tretjo osebo: *filius amicum suum videt* sin vidi svojega prijatelja, *filiī amicum suum vident* sinovi vidijo svojega prijatelja.

Posesivno povratni zaimek za prvo osebo sing. je *meus, -a, -um*, pl. *noster* (3); za drugo osebo sing. *tuus, -a, -um*, pl. *vester* (3);

amo amicum meum (*amīcōs meōs*) ljubim svojega prijatelja (*svoje* prijatelje),

amās amicum tuum (*amīcōs tuōs*) ljubiš svojega prijatelja (*svoje* prijatelje),

amāmus amicum nostrum (*amīcōs nostrōs*) ljubimo svojega prijatelja (*svoje* prijatelje),

amātis amicum vestrum (*amīcōs vestrōs*) ljubite **svojega** prijatelja (**svoje** prijatelje).

Pripomnja. Abl. *suō, suā* se krepiša s priveskom -pte: *suōpte ingenio* s svojim (lastnim) razumom, *suāpte manū* s svojo lastno roko.

4. Kazalni zaimki, pronomina demonstrativa.

1. *hīc, haec, hōc* ta (moj), ta, to (za prvo osebo);
2. *iste, ista, istud* ta (tvoj), ta, to (za drugo osebo);
3. *ille, illa, illud* oni (tisti), ona (tista), ono (tisto) (za tretjo osebo);
4. *is, ea, id* on, ona, ono;
5. *īdem, eadem, idem* (ta)isti, (ta)ista, (ta)isto;
6. *ipse, ipsa, ipsum* sam, sama, samo.

Singular

Nom.	<i>hīc,</i>	<i>haec,</i>	<i>hōc</i>	<i>iste,</i>	<i>ista,</i>	<i>istud</i>
Gen.	<i>hīus</i>	<i>hīius</i>	<i>hīius</i>		<i>istius</i>	
Dat.	<i>hīic</i>	<i>hīic</i>	<i>hīic</i>		<i>istī</i>	
Ak.	<i>hunc,</i>	<i>hanc,</i>	<i>hōc</i>	<i>istum,</i>	<i>istam,</i>	<i>istud</i>
Abl.	<i>hēc,</i>	<i>hāc,</i>	<i>hōc</i>	<i>istō,</i>	<i>istā,</i>	<i>istō</i>

Plural

Nom.	<i>hī,</i>	<i>hae,</i>	<i>haec</i>	<i>istī,</i>	<i>istae,</i>	<i>ista</i>
Gen.	<i>hōrum,</i>	<i>hārum,</i>	<i>hōrum</i>	<i>istōrum,</i>	<i>istārum,</i>	<i>istōrum</i>
Dat.	<i>hīs</i>	<i>hīs</i>	<i>hīs</i>		<i>istīs</i>	
Ak.	<i>hōs,</i>	<i>hās,</i>	<i>haec</i>	<i>istōs,</i>	<i>istās,</i>	<i>ista</i>
Abl.	<i>hīs</i>	<i>hīs</i>	<i>hīs</i>		<i>istīs</i>	

Pripomnja. Oblikam na -s zaimka *hīc* se pritika v poudarek *ce* (= *le*); *hīusce* tega-le, *hīsce, hōsce*. Od tega -ce je v nom. sing. m. in n. ohranjen -c. Če je demonstrativ posebno naglašen, se rabijo tudi v nom. sing. polne oblike: *hīce, haece, hōce* = ta-le tukaj itd. Na te polne oblike, oslabivše *e* v *i*, se pritika vprašalna členica *ne*: *hīcine, haecine, hōcine* = ta-li? itd. — Tudi *iste* in *ille* dobivata -c v nom., ak. in abl.: *illic, istic* itd., *illaec, istaec*; *istuc* = *istud*, *illuc* = *illud*.

Kakor *iste, ista, istud* se sklanjata: *ille, illa, illud* in *ipse, ipsa, ipsum*; seveda je tudi ak. sing. n.: *ipsum*.

is, ea, id in *īdem, eadem, idem* sklanjamo tako-le:

Singular

Nom.	<i>is,</i>	<i>ea,</i>	<i>id</i>	<i>īdem,</i>	<i>eadem,</i>	<i>idem</i>
Gen.		<i>ēius</i>			<i>ēiusdem</i>	
Dat.		<i>ēī</i>			<i>eīdem</i>	
Ak.	<i>eum,</i>	<i>eam,</i>	<i>id</i>	<i>eundem,</i>	<i>eandem,</i>	<i>idem</i>
Abl.	<i>eō,</i>	<i>eā,</i>	<i>eō</i>	<i>eōdem,</i>	<i>eādem,</i>	<i>eōdem</i>

Plural

Nom.	<i>ī</i> (<i>eī</i>),	<i>eae</i> ,	<i>ea</i>	<i>īdem</i> [(<i>eīdem</i>), <i>eaedem</i> , <i>eadem</i>
Gen.	<i>eōrum</i> ,	<i>eārum</i> ,	<i>eōrum</i>	<i>eōrūdem</i> , <i>eārūdem</i> , <i>eōrūdem</i>
Dat.	<i>īs</i> ,	<i>eīs</i>		<i>īsdem</i> (<i>eīsdem</i> , <i>īsdem</i>)
Ak.	<i>eōs</i> ,	<i>eās</i> ,	<i>ea</i>	<i>eōsdem</i> , <i>eāsdem</i> , <i>ēadem</i>
Abl.	<i>īs</i> ,	<i>eīs</i>		<i>īsdem</i> (<i>eīsdem</i> , <i>īsdem</i>)

Pripomnja: *is*, *ea*, *id* se prevaja:

- a) *z*: oni, ona, ono, tak(šen), tak(šn)a, tak(šn)o, tisti, tista, tisto, ta, ta, to, če je v zvezi z oziralnim *quī*, *quae*, *quod*;
 b) *z*: on, ona, ono, ta itd., če zaznamuje že omenjeno stvar;
 c) *z*: osebnim zaimkom tretje osebe v zavisnih sklonih, če se rabi samostalno: *amamus eōs* ljubimo jih;
 d) *z*: njegov, njen, pl. njihov, gl. § 84.

5. Oziralni zaimki, pronomina relativa.

1. *quī*, *quae*, *quod* ki; kateri (-a, -o); koji (-a, -e); kdor, kar.

	Singular	Plural
Nom.	<i>quī</i> , <i>a</i> <i>quae</i> , <i>quod</i>	<i>quī</i> , <i>quae</i> , <i>quae</i>
Gen.	<i>cuius</i>	<i>quōrum</i> , <i>quārum</i> , <i>quōrum</i>
Dat.	<i>cui</i> <i>cūi</i>	<i>quibū</i> <i>quibus</i> <i>quibus</i>
Ak.	<i>quem</i> , <i>quam</i> , <i>quod</i>	<i>quōs</i> , <i>quās</i> , <i>quae</i>
Abl.	<i>quō</i> , <i>quā</i> , <i>quō</i>	<i>quibus</i> <i>quibus</i> <i>quibus</i>

Pripomnja 1. Ablativu tega zaimka se navadno *cum* praveča: *quōcum*, *quācum*, *quibuscum*.

Pripomnja 2. Stari abl. (*instrum.*) se glasi *quī*, navadno = *quō* (n.), toda tudi = *quō* (m.), *quā*; starinska je oblika *quīs* = *quibus* (Ciceron in Cezar je ne rabita).

- 90 2. *uter*, *utra*, *utrum* kateri (-a, -o) od obeh ima v gen. *utrīus*, dat. *utrī* (za vse spole), sicer se sklanja pravilno po prvi in drugi deklinaciji.

3. Splošni oziralniki so:

- 91 a) *quisquis* kdorkoli; vsak (vsi), ki; *quidquid* (*quicquid*) karkoli; vse, kar; samostalno, izvzemši (nepravilni) gen. *cui* (*modī* es kakršen koli si) in abl. *quōquō*, ki je le prideven: *quōquō modō* na katerikoli način.

Pripomnja. V dobri prozi je samo nom. in abl. moškega in srednjega spola.

- b) *quicumque, quaecumque, quodcumque* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) koli; vsak (vsi), ki.
 c) *utercumque, utracumque, utrumcumque* kateri (-a, -o) koli od obeh.

Pripomnja: *-cumque* je nepregiben privesek, ki se pritika sklanjanemu prvemu delu sestavljenke v vseh sklonih: *cūiscumque* itd.; *utruscumque* itd. — *cumque* se včasih tudi loči: *cūius modi cumque* = *cūiscumque modi*.

6. Vprašalni zaimki, pronomina interrogativa.

- // 1. *quis, quid* (samostalno) kdo, kaj? §92
 2. *quī, quae, quod* (pridevno, redko samostalno) kateri (-a, -o), kakšen (-šna, -šno)? — Sklanja se kakor oziralnik *quī, quae, quod*.
 3. *uter, utra, utrum* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) od obeh? — O sklanjatvi gl. § 90.

Quis se sklanja v zavisnih sklonih kakor *quī, quid* kakor *quod* razen ak., ki je seveda enak nom.

Pripomnja 1. Stari abl. *quī?* = kako?: *quī fit?* kako je to? Le redko se rabi kot abl. od *quis: quicum fuisti?* s kom si bil?

Pripomnja 2. *Quis, quid* vpraša po subjektu: *Quid est amicitia? Idem velle atque idem nolle est amicitia.*

Pripomnja 3. *Quis* se rabi pridevno (mesto *quī*), če se vpraša po imenu osebe ali stvari, in ne po njih lastnosti: *Quis auctor hoc scripsit?* Odgovor: *Cicerō.* — *Quī auctor hoc scripsit?* Odgovor: *clārus.*

Pripomnja 4. Vsem oblikam zaimka *quis* (*quī* itd.)? se zaobeša često *nam: quisnam?* kdo pa (li)?

quis quis - kdorkoli
quid quid - kakorkoli

7. Nedoločni zaimki, pronomina indefinita

1. a) *aliquis (aliquī), aliquid nekdo, nekaj*; samostalno v trdilih stavkih; §93
 b) *aliquī (aliquis), aliqua, aliquod*, pl. n. *aliqua* nekateri (-a, -o); pridevno v trdilih stavkih;
 2. a) *quis, quid* kdo, kaj; samostalno v relativnih in glavnih stavkih: *quō quis māior, dixerit quis*; za *sī, nisi, nē, num* tudi pridevno: kateri (-a, -o): *sī quis dīes praeterit; numquis = ecquis* da li kdo?
 b) *quī, qua (quae), quod*, pl. n. *qua (quae)* za relativi pridevno: kateri (-a, -o), kak (-a, -o): *quantō quī*

mīles praestat; za sī, nisi, nē, num tudi samostalno kdo, kaj: sī quī Rōmae esset dēmortuus, sī quī diēs praeterit.

Pripomnja. *Quis, qui* itd. ni nikdar prva beseda v stavku.

3. *quisquam, quidquam (quicquam)* je kakor *aliquis* in *aliquid* brez pl., kdo kaj; (navadno) samostalno v nikalnih stavkih (tudi v stavkih z nikalnim pomenom): *nōn quisquam* nikdo, *nunquam noceō cuiquam* nikdar nikomur. *Num quisquam Croesō dītior fuit?* (pomen: nihče);

4. a) *ullus, ūlla, ūllum* kateri (3), kak (3); pridevno v nikalnih stavkih: *sine ūllā spē pugnāt* brez vsake nade; toda: *nōn sine aliquā spē*;

b) nadomestuje samostalno *quisquam* v abl. sing. (*ūllō*) in v vsem pluralu: *ūlli, ūllae, ūlla* itd.;

5. a) *quispiam, quidpiam* nekdo, nekaj; samostalno: *dixerit quispiam*. Rabi se redko;

b) *quispiam, quaeipiam, quodpiam* nekateri (-a, -o); pridevno;

6. a) *quīdam, quiddam* nekdo (ki ga nočem imenovati), nekaj; samostalno;

b) *quīdam, quaedam, quoddam* neki, v pl. tudi: gotovi; pridevno;

7. *alius, alia, aliud* drug (izmed več kakor dveh; *alius* — *alius* eden — drug; *aliū* — *aliū* eni — drugi; *alius aliud probat* eden odobrava to, drug drugo; *alius aliō mōre vīvit*).

8. *alter* (gl. § 25), -a, -um drugi (izmed dveh); *alter* — *alter* eden — drugi; *alterī* — *alterī* eni — drugi (dve stranki);

9. a) *quisque, quidque* vsakdo, vse; samostalno;

b) *quisque, quaeque, quodque* vsak (3); pridevno;

10. a) *ūnusquisque, ūnumquidque* sleherni (3), vsak (3); samostalno;

b) *ūnusquisque, ūnaquaeque, ūnumquodque* sleherni (3); pridevno;

11. *quīvīs, quaevīs, quīdvīs* (samostalno),
quodvīs (pridevno)

} kdor si bodi,
} kateri si bodi,

12. *quīlibet, quaelibet, quīdlibet* (samost.),
quodlibet (pridevno)

} vsak;

13. *uterque, utraque, utrumque* vsak njiju, oba; *utrīque Rōmānī et Graecī; utraque castra* oba tabora; *in utrāque manū*

V digitōs habēmus (na obeh rokah = na vsaki roki), toda *in ambābus manibus X* (= na obeh skupaj);

14. *neūter, neūtra, neūtrum* nobeden njiu;

15. *nūllus, -a, -um* nobeden (3); *nēmō* nihče; *nihil* nič; *nēmō* le pri adjektivih in osebnih imenih: *nēmō doctus, Thēbānus* nobeden učenjak, Tebanec; (redko) *nēmō cīvis* = *nūllus cīvis*.

16. *nōnnūllus* (3) marsikateri (3), nekateri (3); *nōnnēmō* marsikdo, pl. *nōnnūllī, nōnnihil* marsikaj; *nūllus nōn* vsak itd. gl. § 346, 3, prip. 2.

Opomnje.

1. Pritikline *-dam, -piam, -quam, que, -vīs, -libet* in predponka *ali-* ostanejo nepregibne, torej: *alicūius, alicui; cūiusdam, quendam, quandam, quōrundam, quārundam* (gl. § 7, 7); *cūiusque, ūnumquemque; cūiusvīs, quōsvīs* itd.

2. Kakor *ūnus* (gl. § 73) se pregibljejo naslednje besede prve in druge deklinacije v gen. in dat. sing. po pronominalni deklinaciji:

alius, ¹sōlus, ²tōtus, ūllus | ¹sam, ²ves, cel.

alter, uter, neūter, nūllus.

gen. *utrīus, solīus, totīus* itd.;

dat. *utrī, solī, totī* itd.

Pripomnja. *Alius*, gen. navadno *alterius*, dat. *alteri* (*aliri*); *neuter*, gen. *neutrius*, dat. *neutri*, toda vedno *neutri* (gen.) *generis* (= srednjega spola).

3. *Nēmō* (*ne-homo* = nobeden človek), *nūllius, nēmini, nēminem, nūllō* (gl. § 53, 3).

4. *Nihil* (*nīl*) [*iz ne-hīlum* niti betvice (mrvice) ne], *nullius, reī, nūllī reī, nihil, nūllā rē*.

Pripomnja. *Nihilum* = *nihil* se rabi, le v nekaterih zvezah v gen., ak. in abl., gl. § 217 in p 1.

8. Soodnosni zaimki, pronomina correlativa

so taki kazalni in oziralni zaimki, ki se eden na drugega od- 94 našajo:

tālis, -e tak(šen) — *quālis, -e* kak(oršen)

tantus (3) tolik(šen) — *quantus* (3) kolik(oršen)

tot (indecl.) toliko jih — *quot* (indecl.) kolikor jih

idem tak(šen) + *quī* kakoršen (kakov).

Glagol. Verbum.

95 Pri konjugaciji glagola je treba paziti kakor v slovenščini:

1. na osebe in števila,
2. na čase,
3. na naklone,
4. na položaja.

V latinščini razlikujemo:

96 I. Tri osebe, *persōnae* in dvojno število, *numerus*:

1. ednino, *numerus singularis*, singular;
2. množino, *numerus plūralis*, plural, ki velja tudi za slovensko dvojino.

97 II. Šest časov, *tempora verbī*, in sicer:

1. sedanjik, *tempus praesēns* (= praes. ali prez.), prezent: *laudō* hvalim;
2. pretekli nedovršnik, *tempus imperfectum* (= ipf.), imperfekt: *laudābam* hvalil sem;
3. prihodnjik, *tempus futūrum* (= fut.), futur: *laudābō* hvalil bodem;
4. pretekli čas, *tempus perfectum* (= pf.), perfekt: *laudāvī* pohvalil sem;
5. predpretekli čas, *tempus plūsquamperfectum* (= plpf.), pluskvamperfekt: *laudāveram* pohvalil sem bil;
6. prihodnji dovršnik, *tempus futūrum exāctum* ali *secundum* (= fut. II), futur II.: *laudāverō* pohvalil bodem.

Pripomnja 1., 3., 4. se imenujejo glavni, ostali (2., 5., 6.) straniški časi.

98 III. Tri naklone ali načine, *modī*:

1. znanilnik, *modus indicātivus*, indikativ: *laudō* hvalim;
2. vezni način (vezalnik), *modus coniūctivus*, konjunktiv: *laudet* da hvali;
3. velelnik, *modus imperātivus*, imperativ: *laudā* hvali!

99 V širjem pomenu pripada naklonom tudi pet glagolnih imen, deležja, *participiālia* ali *nōmina verbālia*:

1. nedoločnik, *infinitivus*, infinitiv: *laudāre* hvaliti;

2. deležnik, *participium*, particip(ij): *laudāns* hvaleč;
3. glagolnik, *gerundium*, gerundij: *laudandī* hvaljenja;
4. glagolniški pridevnik, *gerundivum*, gerundiv: *laudandus* (3) hvaliti se imajoč, ki se ima (mora) hvaliti;
5. namenilnik, *supīnum*, supin: *laudātum* hvalit.

IV. Dva položaja, *genera verbī*:

100

1. tvorni, *genus āctivum*, aktiv: *laudō* hvalim;
2. trpni, *genus passivum*, pasiv: *laudor* hvalim se, hvaljen sem.

Pripomnja. Srednji položaj, *g. medium*, se ujema v obliki skoz in skoz s pasivom: *delector* veselim se, *augeor* množim se, *fallor* motim se.

Dostavek: 1. Deponentniki (odložniki, *verba dēpōnentia*) 101. imajo pasivne oblike (razen štirih), pa aktiven (nekateri medialen) pomen (izvzemši gerundiv): *hortor* opominjam, *proficīscor* potujem, *laetor* radujem se, *potior* polastim se.

Dostavek: 2. Po osebi določena glagolna oblika se imenuje *verbum fīnītum*, določeni glagol ali določnik; sicer jo pa zovemo *verbum īnfīnītum*, nedoločnik (v širjem pomenu); *participiālia* so *verba īnfīnīta*.

Osebila.

		a) za indikativ in konjunktiv		b) za imperativ	
		v aktivu	v pasivu	v aktivu	v pasivu (deponentnikov)
oseba	sing.	1. -m (za pf. ind. -ī) 2. -s (za pf. ind. -stī) 3. -t	-r -ris -tur	— nič ali -tō -tō	— -re ali -tor -tor
	plur.	1. -mus 2. -tis (za pf. ind. -stis) 3. -nt (za pf. ind. -runt)	-mur -minī -ntur	— -te, -tōte -ntō	— -minī -ntor

102

Pripomnja. Imperativ s končnicami *tō, -tōte, -tor, -ntor* se imenuje II. ali futurov imperativ, ostale oblike pa tvorijo I. ali prezentov imperativ. — Prva oseba sing. *praes. indic. āct.* se končuje, odpahnivši -m, na *ō* (izvzemši *sum, inquam*).

103

Med deblom in osebili je često kratek samoglasnik, ki tvori z deblom *osnovo*; imenuje se *osnovni samoglasnik* (tematski vokal). Ta vokal je različen po naklonih in osebah; čist se je ohranil v nekaterih oblikah, n. pr.: *leg-i-s* (prim. ber-e-š), *leg-u-nt*, *amāb-i-t*, v drugih se staplja z debelnim vokalom, n. pr. *ama-i-m* = *amem*, *lega-i-s* = *legēs*.

104

Z ozirom na končnik prezentovega debla so v latinščini

štiri konjugacije:

- I. ali *a*-konjugacija, debela na *-a*: *laudā-re* hvaliti;
- II. ali *e*-konjugacija, debela na *-e*: *monē-re* opominjati;
- III. ali mešana konjugacija, debela na: a) **konsonant** *leg-e-re* brati; b) *-u*: *lu-e-re* prati;
- IV. ali *i*-konjugacija, debela na *-i*: *audī-re* slišati.

105

Latinski glagol tvori kakor slovenski nezložene in zložene oblike.

Nezložene oblike (nezloženi časi) se tvorijo iz prezentovega in perfektovega debla; iz prvega: aktiv in pasiv prezenta, imperfekta, futura (izvzemši particip in infinitiva) ter gerundij in gerundiv; iz perfektovega debla le aktiv perfekta, pluskvamperfekta, futura eksakta.

Druge (zložene) oblike (pasiv pf., plpf. in fut. II.) se tvorijo z glagolom *sum* in participom pf. pas., ki se izvaja iz supinovega debla; iz tega debla se tvori tudi particip (inf.) fut. akt. Inf. fut. pas. je sestavljen iz supina na *-um* in pasivnega inf. *iri*.

Konjugacija pomožnega glagola *esse* biti.

106

Prezentovo deblo: *es*, *s*.

Perfektovo deblo: *fu* (od *fuo*, *fore*).

Indikativ		Konjunktiv	
Prezent	<i>s-u-m</i> sem	<i>s-i-m</i>	(da sem) naj bodem
	<i>es</i> si	<i>s-ī-s</i>	(da si) bodi!
	<i>es-t</i> je	<i>s-i-t</i>	(da je) naj bude
	<i>s-u-mus</i> smo (sva)	<i>s-ī-mus</i>	(da smo) bodimo!
	<i>es-tis</i> ste (sta)	<i>s-ī-tis</i>	(da ste) bodite!
	<i>s-u-nt</i> so (sta)	<i>s-i-nt</i>	(da so) naj bodo

nebočan, hraj-jie,
Imperfekt

Indikativ

časa

Konjunktiv

c. pr.

<u>er-a-m</u>	<u>bi(va)l</u> (3) <u>sem</u>	<u>es-sem</u>	<u>bil</u> (3) <u>bi</u> <u>jaz</u>
<u>er-ā-s</u>	<u>bi(va)l</u> <u>si</u>	<u>ēs-sēs</u>	<u>bil</u> <u>bi</u> <u>ti</u>
<u>er-a-t</u>	<u>bi(va)l</u> <u>je</u>	<u>es-set</u>	<u>bil</u> <u>bi</u> <u>on</u>
<u>er-ā-mus</u>	<u>bi(va)li</u> (3) <u>smo</u>	<u>ēs-sēmus</u>	<u>bili</u> (3) <u>bi</u> <u>mi</u>
<u>er-ā-tis</u>	<u>bi(va)li</u> <u>ste</u>	<u>es-sētis</u>	<u>bili</u> <u>bi</u> <u>vi</u>
<u>er-a-nt</u>	<u>bi(va)li.</u> <u>so</u>	<u>ēs-sent</u>	<u>bili</u> <u>bi</u> <u>oni</u>

Futur I.

<u>er-ō</u>	<u>bodem</u>	<i>Imper. I. es bodi</i>	<i>II. Imper. esto bodi</i>
<u>er-i-s</u>	<u>bodēs</u>	<i>este boditi</i>	<i>esto naj bo</i>
<u>er-i-t</u>	<u>bode</u>	<i>esto boditi</i>	<i>esto naj bo</i>
<u>er-i-mus</u>	<u>bodemo</u>		<i>Gl. § 120 prip.</i>
<u>er-i-tis</u>	<u>bodete</u>		
<u>er-u-nt</u>	<u>bodo</u>		

šmrcen idovsen
Perfekt

<u>fu-ī</u>	<u>bil</u> (3) <u>sem</u>	<u>fu-erim</u>	<u>da</u> <u>sem</u> <u>bil</u> (3)
<u>fu-isti</u>	<u>bil</u> <u>si</u>	<u>fu-eris</u>	<u>da</u> <u>si</u> <u>bil</u>
<u>fu-it</u>	<u>bil</u> <u>je</u>	<u>fu-erit</u>	<u>da</u> <u>je</u> <u>bil</u>
<u>fu-imus</u>	<u>bili</u> (3) <u>smo</u>	<u>fu-erimus</u>	<u>da</u> <u>smo</u> <u>bili</u> (3)
<u>fu-istis</u>	<u>bili</u> <u>ste</u>	<u>fu-eritis</u>	<u>da</u> <u>ste</u> <u>bili</u>
<u>fu-erunt</u>	<u>bili</u> <u>so</u>	<u>fu-erint</u>	<u>da</u> <u>so</u> <u>bili</u>

Pluskvamperfekt

<u>fu-eram</u>	<u>bil</u> (3) <u>sem</u> <u>bil</u>	<u>fu-ēssem</u>	<u>bil</u> (3) <u>bi</u> <u>bil</u> (3) <u>jaz</u>
<u>fu-erās</u>	(3), <u>bil</u> (3) <u>sem</u>	<u>fu-issēs</u>	<u>bil</u> <u>bi</u> <u>bil</u> <u>ti</u>
<u>fu-erat</u>	<u>prej</u> <u>itd.</u>	<u>fu-isset</u>	<u>bil</u> <u>bi</u> <u>bil</u> <u>on</u>
<u>fu-erāmus</u>	<u>bili</u> (3) <u>smo</u> <u>bili</u>	<u>fu-issēmus</u>	<u>bili</u> (3) <u>bi</u> <u>bili</u> (3) <u>mi</u>
<u>fu-erātis</u>	(3), <u>bili</u> (3) <u>smo</u>	<u>fu-issētis</u>	<u>bili</u> <u>bi</u> <u>bili</u> <u>vi</u>
<u>fu-erant</u>	<u>prej</u> <u>itd.</u>	<u>fu-issent</u>	<u>bili</u> <u>bi</u> <u>bili</u> <u>oni</u>

Futur II.

<u>fu-erō</u>	<u>bodem</u> <u>bil</u> (3),
<u>fu-eris</u>	<u>bodem</u> <u>prej</u>
<u>fu-erit</u>	<u>itd.</u>
<u>fu-erimus</u>	<u>bodemo</u> <u>bili</u> (3).
<u>fu-eritis</u>	<u>bodemo</u> <u>prej</u>
<u>fu-erint</u>	<u>itd.</u>

Konjunktiva ni.

Imperativ	2. s.	<u>es</u> <u>es-tō</u>	<u>bodi</u>
	3. s.:	<u>es-tō</u> <u>naj</u>	<u>bode</u>
	2. pl.	<u>es-te</u> <u>es-tōte</u>	<u>bodite</u>
	3. pl.	<u>s-u-ntō</u> <u>naj</u>	<u>bodo</u>

Infinitiv	pres.: <i>es-se</i> bi(va)ti;	
	fut. { s.: <i>fu-tūrum</i> , -am, -um <i>esse</i> { ali: } da bode pl.: <i>fu-tūrōs</i> , -ās, -a <i>esse</i> { fore } (kdo);	
	pf.: <i>fu-isse</i> bivši biti, da je (kdo) bil.	

Particip fut.: *fu-tūrus* (3) bodoč (3).

Pripomnja 1: *eram* stoji mesto *esam* (*erō* mesto *esō*), gl. § 7, 8.

Pripomnja 2. Mesto *essem*, *essēs*, *esset*, *essent* se lahko rabi, zlasti v namernih in pogojnih stavkih in s participi: *forem*, *forēs*, *foret*, *forent*. Inf. *fore* (iz *fu-re*) se mora rabiti v zvezi s participi (gerundivi): *laudātum fore*, *laudandum fore*; stoji navadno po *spērō* za opis inf. fut.: *spērō fore*, *ut veniās* itd.

107

Kakor *sum* se pregibljejo tudi sestave:

absum, *abesse*, *afuī*, *afutūrus* odsoten sem

adsum, *adesse*, *affuī* (*adfuī*), *affutūrus* (*adfutūrus*) prisoten sem, prisostvujem

dēsum, *deesse*, *dēfuī*, *dēfutūrus* manjkam; *pecūnia mihi deest* nedostaja mi (nimam) denarja, *virēs mihi dēsunt* (pešajo)

intersum, *interesse*, *interfuī*, *interfutūrus* vmes, zraven sem, udeležujem se

obsum, *obesse*, *offuī*, *offutūrus* škodujem

praesum, *praeesse*, *praefuī*, *praefutūrus* na čelu sem, načelujem, vodim

possum, (gl. § 108) morem

prōsum, *prōdesse*, *prōfuī*, *prōfutūrus* koristim, v prid sem

supersum, *superesse*, *superfuī*, *superfutūrus* preostajam

brez pf. in ptc. f.: *īnsum*, *inesse* sem v čem; *subsum*, *subesse* sem pod čim.

Opomnji.

1. Particip prez. imata le *absum*, *praesum*: *absēns* (*absentis*) odsoten, *praesēns* (*praesentis*) prisoten, pričujoč.

2. *prōsum* ima prvotno obliko predloga *prōd* le pred *e*: *prōd-es*, *prōd-est*, *prōd-essem*, *prōd-erō*.

Possum je zložen iz *pot(e)* [*potis, pote* mo(go)čen] in *sum*; 109
t se pred *s* asimiluje v *s*, sicer ostaja; pf. *potuī* in particip
potēns (sedaj adjektiv = mogočen) pripadata nerabnemu *potēre*.

Prezent

Ind.: *pos-sum*
pot-es
pot-est
pōs-sumus
pōt-estis
pos-sunt

Konj.: *pos-sim*
pos-sīs
 itd.

Imperfekt

Ind.: *pot-eram, pot-erās* itd.

Konj.: *pos-sem, pos-sēs* itd.

Futur I.

Ind.: *pōt-erō* itd.

3. pl. *pot-erunt*

Konjunktiva ni.

Perfekt

Ind.: *potu-ī, potu-istī* itd.

Konj.: *potu-erim, potu-eris* itd.

Pluskvamperfekt

Ind.: *potu-eram, potu-erās* itd.

Konj.: *potu-issem, potu-issēs* itd.

Futur II.

Ind.: *potu-erō, potu-eris*, itd.; 3. pl. *potu-erint*

Konjunktiva ni.

Infinitiv

Prez.: *pos-se* (iz *pot + s + se*); pf.: *potu-isse*.

Konjugacija pravilnih glagolov.

Prezentova debla: *laudā, dēlē, leg, audī*.

Perfektova debla: *laudāv, dēlēv, lēg, audīv*.

Particip pf. *passīvī* (= ppp.): *laudātus* (3), *dēlētus* (3), *lēc-tus* (3), *audītus* (3); debla: *laudāto (-ta)* itd.

A. Iz prezentov

IV.

¹ Imperfekt, ki ga novoslovenščina nima, se sloveni s perfektom nedov-
nikov.

3. Imperativ.

a) <i>laudā</i>	hvali!	<i>dele</i>	ruši!	<i>leg-e</i>	beri!	<i>audi</i>	sliši!
<i>laudā-te</i>	hvalite!	<i>dele-te</i>	rušite!	<i>leg-i-te</i>	berite!	<i>audi-te</i>	slišite!
b) <i>laudā-tō</i>	hvali!	<i>dele-tō</i>	ruši!	<i>leg-i-tō</i>	beri!	<i>audi-tō</i>	sliši!
<i>laudā-tō</i>	naj hvali	<i>dele-tō</i>	naj ruši	<i>leg-i-tō</i>	naj bere	<i>audi-tō</i>	naj sliši
<i>laudā-tōte</i>	hvalite!	<i>dele-tōte</i>	rušite!	<i>leg-i-tōte</i>	berite!	<i>audi-tōte</i>	slišite!
<i>laudā-ntō</i>	naj hvalijo	<i>dele-ntō</i>	naj rušijo	<i>leg-u-ntō</i>	naj bero	<i>audi-u-ntō</i>	naj slišijo

B. Iz perfektovega

1. Indikativ.

Perfekt	<i>laudav-ī</i> pohvalil (3) <i>laudav-istī</i> [sem] <i>laudav-it</i> <i>laudav-imus</i> <i>laudav-istis</i> <i>laudav-erunt</i>	<i>dēlev-ī</i> razrušil <i>dēlev-istī</i> [sem] <i>-it</i> <i>-imus</i> <i>-istis</i> <i>-erunt</i> itd. kakor pri I.	<i>lēg-ī</i> prebral sem <i>lēg-istī</i> itd. kakor pri I.	<i>audw-ī</i> slišal sem <i>audw-istī</i> itd. kakor pri I.
Pluskvampf.	<i>laudav-eram</i> pohvalil <i>laudav-erās</i> [(3)sem bil <i>laudav-erat</i> <i>laudav-erāmus</i> <i>laudav-erātis</i> <i>laudav-erant</i>	<i>dēlev-eram</i> <i>-erās</i> <i>-erat</i> itd. kakor pri I.	<i>lēg-eram</i> itd. kakor pri I.	<i>audw-eram</i> itd. kakor pri I.

t i v

debla tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

110.

I.

II.

III.

IV.

<i>laudem</i> ² naj hvalim	<i>dele-am</i> naj rušim	<i>leg-am</i> naj berem	<i>audi-am</i> naj slišim
<i>laudes</i> hvali!	<i>dele-ās</i>	<i>leg-ās</i>	<i>audi-ās</i>
<i>laudet</i> naj hvali	<i>dele-at</i>	<i>leg-at</i>	<i>audi-at</i>
<i>laudemus</i> hvalimo!	<i>dele-āmus</i> rušimo!	<i>leg-āmus</i>	<i>audi-āmus</i>
<i>laudētis</i> hvalite!	<i>dele-ātis</i>	<i>leg-ātis</i>	<i>audi-ātis</i>
<i>laudent</i> naj hvalijo	<i>dele-ant</i>	<i>leg-ant</i>	<i>audi-ant</i>

<i>lauda-rem</i> hvalil (3) bi	<i>dele-rem</i> rušil (3) bi	<i>leg-erem</i> bral (3) bi	<i>audi-rem</i> slišal (3) bi
<i>lauda-rēs</i>	<i>dele-rēs</i>	<i>leg-erēs</i>	<i>audi-rēs</i>
<i>lauda-ret</i>	<i>dele-ret</i>	<i>leg-eret</i>	<i>audi-ret</i>
<i>lauda-rēmus</i>	<i>dele-rēmus</i>	<i>leg-erēmus</i>	<i>audi-rēmus</i>
<i>lauda-rētis</i>	<i>dele-rētis</i>	<i>leg-erētis</i>	<i>audi-rētis</i>
<i>lauda-rent</i>	<i>dele-rent</i>	<i>leg-erent</i>	<i>audi-rent</i>

Gl. § 120 prip.

kakor I.

kakor I.

kakor I.

² Naš jezik konjunktiva ne pozna; slovenimo ga po okolišnostih s pogojnikom, z želelnikom, velelnikom ali znanilnikom (indikativom).

4. Nomina verbalia.

a) inf.	<i>lauda-re</i>	hvaliti	<i>dele-re</i> rušiti	<i>leg-ere</i> brati	<i>audi-re</i> slišati
b) prez.	<i>lauda-ns</i>	hvaleč (3)	<i>dele-ns</i> rušeč (3)	<i>leg-ēns</i> beroč (3)	<i>audi-ēns</i> posluša-
	(gen. <i>laudantis</i>)		(gen. <i>dēlentis</i>)	(gen. <i>legentis</i>)	(gen. <i>audientis</i> [joč
c) gerundij :	<i>lauda-ndī</i>	hvaljenja	<i>dele-ndī</i> rušenja	<i>leg-endī</i> branja	<i>audi-endī</i> poslu-
	dat. <i>lauda-ndō</i>	hvaljenju	<i>dele-ndō</i>		[šanja
	ak. <i>ad lauda-ndum</i>	v hvaljenje	<i>ad dele-ndum</i>	itd.	itd.
	abl. <i>lauda-ndō</i>	s hvaljenjem	<i>dele-ndō</i>		

debla tvorjeni časi.

2. Konjunktiv.

111.

<i>laudav-erim</i> da (naj) sem	<i>delev-erim</i> da rušim	<i>leg-erim</i>	<i>audi-erim</i>
<i>laudav-eris</i> [(po) hvalil (3)]			
<i>laudav-erit</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudav-erimus</i>			
<i>laudav-eritis</i>			
<i>laudav-erint</i>			
<i>laudav-issem</i> (po) hvalil (3)	<i>delev-issem</i> (po) rušil (3)	<i>leg-issem</i>	<i>audi-issem</i>
<i>laudav-issēs</i> [bi bil jaz]			
<i>laudav-isset</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudav-issēmūs</i>			
<i>laudav-issētis</i>			
<i>laudav-issent</i>			

1. Indikativ.

I.

II.

III.

IV.

Futur II.	<i>laudāv-erō</i> pohvalil (3) <i>laudāv-eris</i> [bodem <i>laudāv-erit</i> <i>laudāv-erimus</i> <i>laudāv-eritis</i> <i>laudāv-erint</i>	<i>delev-erō</i> " <i>-eris</i> " <i>-erit</i> " <i>-erimus</i> " <i>-eritis</i> " <i>-erint</i> itd. kakor pri I.	<i>leg-erō</i> itd. kakor pri I.	<i>audv-erō</i> itd. kakor pri I.
-----------	--	--	-------------------------------------	--------------------------------------

3. Nomen

I.

II.

Inf. pf.	<i>laudāv-isse</i> pohvalivši biti (v slov. prestavljen navadno z da in verbum finitum pf.	<i>delev-isse</i> porušivši biti
----------	--	----------------------------------

C. Iz supinovega debla

I.

II.

III.

IV.

Supina	<i>lauda-tum</i> hvalit <i>lauda-tū</i> hvaliti	<i>dele-tum</i> rušit <i>dele-tū</i> rušiti	<i>lec-tum</i> brat <i>lec-tū</i> brati	<i>audi-tum</i> poslušat <i>audi-tū</i> slišati, po- [slušati]
--------	--	--	--	--

112.

Pa

A. Iz prezentovega

1. Indikativ.

Prezent	<i>laudo-r¹</i> hvaljen (3) sem <i>lauda-ris</i> " si <i>lauda-tur</i> " je <i>lauda-mur</i> hvaljeni (3) smo <i>lauda-minī</i> " ste <i>lauda-ntur</i> " so	<i>dele-or</i> rušen (3) <i>dele-ris</i> [sem <i>dele-tur</i> <i>dele-mur</i> rušeni (3) <i>dele-minī</i> [smo <i>dele-ntur</i>	<i>leg-or</i> bran (3) <i>leg-eris</i> [sem <i>leg-i-tur</i> <i>leg-i-mur</i> brani (3) <i>leg-i-minī</i> [smo <i>leg-u-ntur</i>	<i>audi-or</i> slišan (3) <i>audi-ris</i> [sem <i>audi-tur</i> <i>audi-mur</i> slišani (3) <i>audi-minī</i> [smo <i>audi-u-ntur</i>
Imperfekt	<i>lauda-bar</i> hvaljen (3) sem <i>lauda-bāris</i> [bil (3) <i>lauda-bātur</i> <i>lauda-bāmur</i> <i>lauda-bāminī</i> <i>lauda-bāntur</i>	<i>dele-bar</i> rušen (3) [sem bil itd. kakor pri I.	<i>leg-ēbar</i> bran (3) [sem bil itd. kakor pri I.	<i>audi-ēbar</i> slišan (3) [sem bil itd. kakor pri I.
Futur. I.	<i>lauda-bor</i> hvaljen (3) <i>lauda-beris</i> [bodem <i>lauda-bitur</i> <i>lauda-bimur</i> <i>lauda-biminī</i> <i>lauda-būntur</i>	<i>dele-bor</i> rušen (3) <i>dele-beris</i> [bodem itd. kakor pri I.	<i>leg-ar</i> bran (3) <i>leg-eris</i> [bodem <i>leg-ētur</i> <i>leg-ēmur</i> <i>leg-ēminī</i> <i>leg-entur</i>	<i>audi-gr</i> slišan (3) <i>audi-eris</i> [bodem itd. kakor pri III.

¹ *laudor* se še sloveni: 1 hvalijo me; 2. hvalim se; 3. dam se hvaliti (le redko).

2. Konjunktiv.

I.

II.

III.

IV.

Konjunktiva ni.

verbale.

III.

IV.

leg-isse prebravši biti

audire-isse zaslišavši biti

tvorjene oblike.

I.

II.

III.

IV.

Inf. fut.¹lauda-tūrus (3)
(-um, -am, -um) essedele-tūrus (3)
(-um, -am, -um) esselec-tūrus (3)
(-um, -am, -um) esseaudi-tūrus (3)
(-um, -am, -um) esse

Ptcp. fut.

lauda-tūrus (3)
hvaliti hoteč (3)dele-tūrus (3)
rušiti hoteč (3)lec-tūrus (3)
brati hoteč (3)audi-tūrus (3)
slišati hoteč (3)

¹ Inf. fut. slov. ne pozna. Lat. inf. se sloveni z inf. prez. ali pa z verbum finitum prezenta ali futura: *spērō mē ventūrum esse* upam priti (da pridem).

s i v ¹

debla tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

112.

lauder naj sem hva-
lauderis [ljen (3)
laudetur
laudemur
laudemini
laudentur

dele-ar naj sem
dele-aris [rušen (3)
dele-atur
dele-āmur
dele-āmini
dele-antur

leg-ar naj sem
leg-aris [bran
itd. kakor pri II.

audi-ar naj sem
audi-aris [slišan (3)
itd. kakor pri II.

lauda-rer hvaljen (3)
lauda-reris [bi bil
lauda-retur
lauda-rēmur
lauda-rēmini
lauda-rentur

dele-rer rušen (3) bi
dele-reris [bil (3)
itd. kakor pri I.

lege-rer bran (3) bi
lege-reris [bil (3)
itd. kakor pri I.

audi-rer slišan (3)
audi-reris [bi bil (3)
itd. kakor pri I.

Konjunktiva ni.

¹ Osebni pasiv = pasiv v vseh osebah tvorijo le prehodni glagoli (gl. § 196). — Neprehodniki imajo le brezosebni pasiv = pasiv v 3. os. sing., pri sestavljenih časih le *genus neutrum*: *invidetur*, *invisum est*.

3. Imperativ.¹

I.

II.

III.

IV.

a) <i>laudāre</i> (po)hvaljen [bodi! <i>laudāmini</i> (po)hvaljeni [bodite!	<i>deleere</i> (po)rušen [bodi! <i>delemini</i> (po)rušeni [bodite!	<i>legere</i> (pre)bran [bodi! <i>legimini</i> (pre)brani [bodite!	<i>audire</i> (za)slišan [bodi! <i>audimini</i> (za)slišani [bodite!
b) <i>laudātor</i> hvaljen bodi! <i>laudātor</i> hvaljen naj [bode <i>laudantor</i> hvaljeni naj [bodo	<i>deletor</i> <i>deletor</i> itd. <i>deletor</i>	<i>legitor</i> <i>legitor</i> itd. <i>leguntor</i>	itd.

¹ Rabi se le redko.

C. Iz supinovega debla

1. Indikativ.

	laudatus	deletus	lectus	auditus
Perfekt	<i>laudatus</i> { <i>sum</i> pohvaljen -a { <i>es</i> (3) sem (hva- -um { <i>est</i> [ljen sem bil) <i>laudati</i> { <i>sumus</i> -ae { <i>estis</i> -a { <i>sunt</i>	<i>deletus</i> (3) <i>sum</i> porušen (3) sem itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>sum</i> prebran (3) sem itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>sum</i> zaslišan (3) sem itd. kakor pri I.
Pluskvampf.	<i>laudatus</i> { <i>eram</i> pohvaljen -a { <i>erās</i> [sem bil (3) -um { <i>erat</i> (bil sem <i>laudati</i> { <i>erāmus</i> [hvaljen -ae { <i>erātis</i> [bil) -a { <i>erant</i>	<i>deletus</i> (3) <i>eram</i> po- rušen (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>eram</i> pre- bran (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>eram</i> za- slišan (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.
Futur. II.	<i>laudatus</i> { <i>erō</i> pohvaljen -a { <i>eris</i> [(3) bodem -um { <i>erit</i> <i>laudati</i> { <i>erimus</i> -ae { <i>eritis</i> -a { <i>erunt</i>	<i>deletus</i> (3) <i>erō</i> po- rušen (3) bodem itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>erō</i> pre- bran (3) bodem itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>erō</i> za- slišan (3) bodem itd. kakor pri I.

3. Nomina

a) inf. pf.	<i>laudatus</i> (3) (-um, -am, -um) esse pohvaljen (3) biti	<i>deletus</i> (3) (-um, -am, -um) esse porušen (3) biti
b) ptp. pf.	<i>laudatus</i> (3) (po)hvaljen (3)	<i>deletus</i> (3) (po)rušen (3)

4. Nomina verbalia.

I.

II.

III.

IV.

a) inf. prez.	<i>lauda-rī</i> hvaljen (3) biti, hvaliti se	<i>dele-rī</i> rušen (3) biti, rušiti se	<i>leg-ī</i> bran (3) biti, brati se	<i>audi-rī</i> slišan (3) biti, slišati se
b) gerundiv	<i>lauda-ndus</i> (3) hvaliti se imajoč (3)	<i>dele-ndus</i> (3) rušiti se imajoč (3)	<i>leg-endus</i> (3) brati se imajoč (3)	<i>audi-endus</i> (3) slišati se imajoč (3)

B. S supinom tvorjeni :

inf. fut.	<i>laudātum irī</i> ¹	<i>deletum irī</i>	<i>lectum irī</i>	<i>auditum irī</i>
-----------	----------------------------------	--------------------	-------------------	--------------------

¹ Tudi infinitiv fut. pas. se sloveni z verbum finitum prez ali fut. : *sperō te laudātum irī* upam, da boš hvaljen.

(s participom pf. pas.) tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

<i>laudātus</i> -a -um	<i>sim</i> da sem pohvaljen (3) (da sem [hvaljen bil]) <i>sīt</i> [hvaljen bil]	<i>deletus</i> (3) <i>sim</i> da sem porušen (3)	<i>lectus</i> (3) <i>sim</i> da sem prebran (3)	<i>auditus</i> (3) <i>sim</i> da sem zaslišan (3)
<i>laudātī</i> -ae -a	<i>simus</i> da smo (po-) [hvaljeni (3)] <i>sītī</i> [hvaljeni (3)] <i>sint</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudātus</i> -a -um	<i>essem</i> pohvaljen (3) <i>essēs</i> [bi bil (3) jaz] <i>esset</i> (bil bi hvaljen)	<i>deletus</i> (3) <i>essem</i> porušen (3) bi bil (3)	<i>lectus</i> (3) <i>essem</i> prebran (3) bi bil (3)	<i>auditus</i> (3) <i>essem</i> zaslišan (3) bi bil (3) jaz
<i>laudātī</i> -ae -a	<i>essemus</i> [bil] <i>essētis</i> <i>essent</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.

Konjunktiva ni.

verbalia.

<i>lectus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> prebran biti	<i>auditus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> zaslišan (3) biti
<i>lec-tus</i> (3) prebran (3)	<i>audi-tus</i> (3) (za)slišan (3)

Deponentniki (gl. § 101)

113 imajo:

1. te-le aktivne oblike:

a) particip na *-ns*: *hortāns*;b) gerundij: *hortandī*, itd.;c) particip na *-ūrus* (in z njim zložene oblike): *hortātūrus*;d) supina: *hortātum*, *hortātū*.2. pasiven pomen v gerundivu: *hortandus*.Sicer se pa spregajo kakor *laudō*, *dēleō*, *lego in audiō* v pasivu. Le II. imperativ se ne rabi.

Indikativ.

Prez.	<i>hortor</i> izpodbujam	<i>vereor</i> bojim se	<i>queror</i> tožim (se)	<i>partior</i> delim
Ipf.	<i>hortabar</i> izpodbujal sem	<i>verēbar</i> bal sem se	<i>querēbar</i> tožil sem (se)	<i>partiebar</i> delil sem
Fut. I.	<i>hortabor</i> izpodbujal bodem	<i>verēbor</i> bal se bodem	<i>querar</i> tožil (se) bodem	<i>partiar</i> delil bo- dem
Pf.	<i>hortatus sum</i> izpod- budil sem	<i>veritus sum</i> (z)bal sem se	<i>questus sum</i> (po)- tožil sem (se)	<i>partitus sum</i> (raz)- delil sem
Plpf.	<i>hortatus eram</i> iz- podbudil sem bil	<i>veritus eram</i> zbal sem se bil	<i>questus eram</i> po- tožil sem (se) bil	<i>partitus eram</i> raz- delil sem bil
Fut. II.	<i>hortatus erō</i> izpod- budil bodem	<i>veritus erō</i> zbal se bodem	<i>questus erō</i> potožil (se) bodem	<i>partitus erō</i> raz- delil bodem

Konjunktiv.

Prez.	<i>horter</i> da izpod- budim	<i>verear</i> da se bojim	<i>querar</i> da (se) tožim	<i>partiar</i> da delim
Ipf.	<i>hortārer</i> izpodbujal bi	<i>verērer</i> bal bi se	<i>quererer</i> tožil bi (se)	<i>partirer</i> delil bi
Pf.	<i>hortatus sim</i> da sem izpodbudil	<i>veritus sim</i> da sem se (z)bal	<i>questus sim</i> da sem (se) (po)tožil	<i>partitus sim</i> da sem (raz)delil
Plpf.	<i>hortatus essem</i> bil bi izpodbudil	<i>veritus essem</i> bil bi se zbal	<i>questus essem</i> bil bi (se) potožil	<i>partitus essem</i> bil bi razdelil

Imperativ.

<i>hortāre</i> izpodbujaj	<i>verēre</i> boj se	<i>querere</i> toži (se)	<i>partire</i> deli
<i>hortāmini</i> izpod- bujajte	<i>verēmini</i> bojte se	<i>querimini</i> tožite (se)	<i>partimini</i> delite

Infinitiv.

Prez.	<i>hortārī</i> izpodbujati	<i>verērī</i> bati se	<i>querī</i> tožiti (se)	<i>partirī</i> deliti
Pf.	<i>hortātus</i> (3) (-um, -am, -um) esse iz- podbudivši biti	<i>veritus</i> itd. zbavši se biti	<i>questus</i> itd. poto- živši (se) biti	<i>partitus</i> itd. raz- delivši biti
Fut.	<i>hortātūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse, gl. § 111, C ¹ .	<i>veritūrus</i> itd.	<i>questūrus</i> (3) itd.	<i>partitūrus</i> itd.

Particip.

Prez.	<i>hortāns</i> (<i>hortan- tis</i>) izpodbujajoč	<i>verēns</i> boječ se	<i>querēns</i> tožeč (se)	<i>partiēns</i> deleč
Pf.	<i>hortātus</i> (3) izpod- budivši	<i>veritus</i> (3) zbavši se	<i>questus</i> (3) po- toživši (se)	<i>partitus</i> (3) raz- delivši
Fut.	<i>hortātūrus</i> (3) iz- podbujati hoteč (3)	<i>veritūrus</i> (3) bati se hoteč (3)	<i>questūrus</i> (3) to- žiti (se) hoteč (3)	<i>partitūrus</i> (3) deliti hoteč (3)

Gen.: <i>hortandī</i> izpodbu- janja itd.	Gerundij. <i>verendī</i> spošto- vanja (gl. § 140, 5) itd.	<i>querendī</i> toženja itd.	<i>partiendī</i> de- ljenja itd.
--	---	---------------------------------	--

Gerundiv. <i>hortandus</i> (3) izpod- bujati se imajoč (3)	<i>verendus</i> (3) spo- štovati se imajoč (3)	<i>querendus</i> (3) to- žiti se imajoč (3)	<i>partiendus</i> (3) deliti se imajoč (3)
--	---	--	---

Supin. <i>hortātum</i> izpod- bujat <i>hortātū</i> izpodbu- jati	<i>veritum</i> spoštovat <i>veritū</i> spoštovati	<i>questum</i> tožit (se) <i>questū</i> tožiti se	<i>partitum</i> delit <i>partitū</i> deliti
--	--	--	--

Opomnje.

1. Štirje glagoli so v participu pf. in od njega tvorjenih oblikah deponentni; imenujejo se poldeponentniki, *sēmīdēpō- nentia*. Ti glagoli so: 114

audeō, -ēre, *ausus sum* upati si; *ausus sum* upal sem si;
gaudeō, -ēre, *gāvīsus sum* veseliti se;
soleō, -ēre, *solutus sum* vaje biti, običavati (*solutus* 3 običajen);
fidō, -ere, *fīsus sum* zaupati; *cōnfidō* zaupati; *diffidō* ne zaupati.

Pripomnja. Poldeponentnik (narobešnji) je tudi *revertor*, inf. prez. *reverti*, pf. *reverti* vračati se; perfekt, plpf. in fut. II. imajo v dobri prozi le aktivne oblike; *reversus* (pravilno): vrnivši se.

2. Particip pf. nekaterih deponentnikov ima poleg aktivnega pomena tudi pasiven pomen: 115

mēnsus izmerivši, izmerjen *partitus* razdelivši, razdeljen
mentitus izmislivši, izmišljen *dēpopulātus* opustošivši, opu-
(zlagan) stošen
meditātus premislivši, premiš- *tēstātus* izpričavši, izpričan
ljen

Pripomnja. *Expertus* v prozi le: izkušen, *comitātus* (klas.) spremljen.

3. Nekateri neprehodni glagoli imajo ppp., ki se pa rabi le atributivno: *adultus* dorastel; *assuētus* navajen, znan; *cōn- suētus* navajen; *obsoletus* oguljen (*vestis*), navaden, zastarel; *praeteritus* prošel, pretekkel; *nūpta* (omožena) se nahaja tudi predikativno. 116

4. V participu pf. pas. imajo aktiven pomen: *cēnō*, *prandeō*, *pōtō*, *iūrō*; *cēnātus* odobedovavši, *prānsus* odkosivši, *pōtus* na- pivši se, pijan [tudi: (iz)pit], *iūrātus* prisegši, *cōniūrātus* zaro- bivši se (zarotnik). 117

- 118** 5. *Vēneō, vēnīre, vēnī* na prodaj biti (pasiv k *vēndō*), *pereō, perīre* itd. propasti (pasiv k *perdō*), *fīō* tvoriti se (pasiv k *faciō*) so glagoli z aktivno obliko (*fīō* le deloma), a pasivnim pomenom; imenujejo se *neutrālia passīva*.

Glagoli III. konjugacije na *-iō*.

- 119** Petnajst glagolov III. konjugacije ima prezentovo deblo na vokal *ī*, za katerim izpadata tematska vokala *i* in *ē* (kratki!). Pred *r* in na koncu se debelni *ī* izpreminja v *ē*. Ti glagoli so:

¹ <i>capiō</i> , ² <i>cupiō</i> , ³ <i>faciō</i> ,	¹ lovim, ² želim, ³ tvorim,
⁴ <i>fodiō</i> , ⁵ <i>fugiō</i> , ⁶ <i>iaciō</i> ,	⁴ kopljem, ⁵ bežim, ⁶ mečem,
⁷ (<i>laciō</i>), ⁸ <i>pariō</i> , ⁹ <i>quatiō</i> ,	⁷ vabim, ⁸ rodim, ⁹ tresem,
¹⁰ <i>rapiō</i> , ¹¹ (<i>speciō</i>), ¹² <i>sapiō</i> ,	¹⁰ grabim, ¹¹ gledam, ¹² dišim,
¹³ <i>gradior</i> , ¹⁴ <i>morior</i> , ¹⁵ <i>pator</i> .	¹³ gredem, ¹⁴ mrjem, ¹⁵ trpim.

Pripomnja. Sem spada tudi *orior* (izvzemši infinitiv) nastanem.

Spregamo jih tako-le:

	Aktiv		Pasiv	
	Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
Prezent	<i>capi-ō</i> <i>capi-š</i> <i>capi-t</i> <i>capi-mus</i> <i>capi-tis</i> <i>capi-unt</i>	<i>capi-am</i> <i>capi-ās</i> <i>capi-at</i> <i>capi-āmus</i> <i>capi-ātis</i> <i>capi-ant</i>	<i>capi-or</i> <i>cape-ris</i> <i>capi-tur</i> <i>capi-mur</i> <i>capi-mini</i> <i>capi-untur</i>	<i>capi-ar</i> <i>capi-āris</i> <i>capi-atur</i> <i>capi-āmur</i> <i>capi-āmini</i> <i>capi-antur</i>
Imperfekt	<i>capi-ēbam</i> <i>capi-ēbās</i> <i>capi-ēbat</i> itd.	<i>cape-rem</i> <i>cape-rēs</i> <i>cape-ret</i> itd.	<i>capi-ēbar</i> <i>capi-ēbāris</i> <i>capi-ēbātur</i> itd.	<i>cape-rer</i> <i>cape-rēris</i> <i>cape-rētur</i> itd.
Futur I.	<i>capi-am</i> <i>capi-ēs</i> <i>capi-et</i> itd.	Gl. § 120 prip.	<i>capi-ar</i> <i>capi-ēris</i> <i>capi-ētur</i> itd.	

Imperativ		Infinitiv	Particip
akt.	pas.	akt. <i>cape-re</i>	<i>capi-ēns</i> (<i>capientis</i>)
<i>cape</i>	<i>cape-re</i>	pas. <i>cap-ī</i>	Gerundiv
<i>capi-te</i>	<i>capi-mini</i>		<i>capi-endus</i> (3)
<i>capi-tō</i>	<i>capi-tor</i>		Gerundij
<i>capi-tō</i>	<i>capi-tor</i>		<i>capi-endī</i>
<i>capi-tōte</i>	<i>capi-untor</i>		itd.
<i>capi-untō</i>			

Opisna sprega, coniugatio periphrastica.

1. Aktivna opisna sprega, coniugatio periphrastica activa 120

se imenuje sprega participa na *-ūrus* v zvezi z oblikami glagola *esse*. Particip (fut. akt.) na *-ūrus* znači dejanje, katero hoče, utegne, misli, namerava kdo vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo čase in načine nameravanega dejanja; *laudātūrus sum* hvaliti hočem, — utegnem, — mislim, — nameravam.

Indikativ

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	<i>sum</i>	hočem	} hvaliti
Ip̄f.	<i>laudātūrus</i>	<i>eram</i>	hotel (3) sem	
Fut. I.	<i>laudātūrus</i>	<i>erō</i>	hotel (3) bodem	
Pf.	<i>laudātūrus</i>	<i>fuī</i>	hotel (3) sem	
Plpf.	<i>laudātūrus</i>	<i>fueram</i>	hotel (3) sem bil (3)	
Fut. II.	<i>laudātūrus</i>	<i>fuerō</i>	hotel (3) bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	<i>sim</i>	naj hočem	} hvaliti
Ip̄f.	<i>laudātūrus</i>	<i>essem</i>	hotel (3) bi	
Pf.	<i>laudātūrus</i>	<i>fuerim</i>	naj sem hotel (3)	
Plpf.	<i>laudātūrus</i>	<i>fuissem</i>	hotel (3) bi bil (3)	

Infinitiv

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	(-um, -am, -um) <i>esse</i>	hvaliti hoteti
Pf.	<i>laudātūrus</i>	(-um, -am, -um) <i>fuisse</i>	(gl. § 111 <i>laudāvisse</i>) da je (kdo) hotel (po)hvaliti.

Pripomnja. S konjunktivom prezenta in imperfekta se nadomestuje tudi konjunktiv aktivnega futura.

121 2. Pasivna opisna sprega, coniugatio periphrastica passiva

nastane, če se združi gerundiv z oblikami glagola *esse*; gerundiv zaznamuje dejanje, katero se mora, ima (nikalno: ne sme) vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo časovno in načinovno razmerje dejanja; *laudandus* (3) *sum* hvaliti se moram (imam), treba je, da se hvalim, hvale sem vreden; *laudandus* (3) *nōn sum* ne smem se hvaliti.

Indikativ

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	<i>sum</i>	moram se	} hvaliti
Ip̄f.	<i>laudandus</i>	<i>eram</i>	moral (3) sem se	
Fut. I.	<i>laudandus</i>	<i>erō</i>	moral (3) se bodem	
Pf.	<i>laudandus</i>	<i>fui</i>	moral (3) sem se	
Plpf.	<i>laudandus</i>	<i>fueram</i>	moral (3) sem se bil (3)	
Fut. II.	<i>laudandus</i>	<i>fuerō</i>	moral (3) se bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	<i>sim</i>	da se moram	} hvaliti
Ip̄f.	<i>laudandus</i>	<i>essem</i>	moral (3) bi se	
Pf.	<i>laudandus</i>	<i>fuerim</i>	da sem se moral (3)	
Plpf.	<i>laudandus</i>	<i>fuissem</i>	moral (3) bi se bil (3)	

Infinitiv

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	(-um, -am, -um)	<i>esse</i> hvaliti se imeti
Pf.	<i>laudandus</i>	(-um, -am, -um)	<i>fuisse</i> da se je (kdo) moral hvaliti.

Pripomnja. *Mihi scribendum est* pisati moram (jaz); *epistula scribenda est* pismo se ima pisati; *mihi epistula scribenda est* pismo mi je pisati, pismo moram (jaz) pisati.

Debla.

I. Presentovo deblo.

122 Tisti glagolov del, ki se prikazuje v vseh časih in načinih isti, se imenuje glagolno ali verbalno deblo; temu je vobče enako presentovo deblo v vokalnih konjugacijah, često tudi pri konsonantnih deblih: *amā, monē, tribu, audī, leg.* Presentovo deblo dobimo pri glagolih I., II., IV. konjugacije, če odbijemo v III. os. sing. prez. ind. osebilo *t*; pri glagolih III. konj., če odpahnemo v III. os. sing. prez. ind. *-i-t*, pri glagolih na *-iō* le *-t*.

Vendar se končujejo nekateri glagoli I., II., IV. konj. v glagolnem deblu na konsonant, n. pr.:

iuvat — *iuvā* — *iuv* (*iuvāre* pomoči)
auget — *augē* — *aug* (*augēre* množiti)
saepit — *saepī* — *saep* (*saepīre* ograditi).

Pri konsonantni konjugaciji je prezentovo deblo često iz glagolnega debela mnogovrstno razširjeno, in sicer:

1. z *i*; glagolno deblo: *rap*; prez. deblo: *rap + i*; *mor* — *mor + i* itd.;

2. s *t*; glagolno deblo: *plec*; prez. deblo: *plec + t*; *nec* — *nec + t*;

3. z *n*; glagolno deblo: *cer*; prez. deblo: *cer + n*; *ster* — *ster + n*; v časih se *n* vriva v glagolno deblo: *vic* — prez. deblo: *vinc*; *frag* — *frang*; *rup* — *rump* (gl. § 7, 7); *cub* — *cumb*;

4. s *sc*; glagolno deblo: *crē*; prez. deblo: *crē + sc*; *quiē* — *quiē + sc*;

5. z reduplikacijo, t. j. predpostavljanjem začetnega konsonanta z *i*; glagolno deblo: *g(e)n*; prez. deblo: *gī-gn*; tako: *bi-b*, *si-st*, *se-r* (iz *si-s*).

II. Perfektovo deblo.

Perfektovo deblo se tvori iz glagolnega:

123

1. brez nastavka (sufiksa), in sicer

- a) z reduplikacijo; pred glagolno deblo se stavi začetni debelni konsonant z naslednjim *e*; glagolno deblo: *tend*; perfektovo deblo: *te-tend*; 1. os. sing. pf. ind. akt.: *te-tend-ī*; *cad* — *ce-cid-ī*; ako je vokal glagolnega debela *o*, *u*, *i*, se izenačuje z njim reduplikacijski *e*: *mord* — *memord* — *mo-mord-ī*; *curr* — *cecurr* — *cucurr-ī*; *disc* — *dedic* — *didic-ī*.

Pripomnja 1. Zlog reduplikacije je vselej kratek. Zato ne sledita za njim dva konsonanta, ampak le drugi glagolno deblo začenjajočih konsonantov, dočim sta oba dva v reduplikaciji: *spond* — *spo-pond-ī*; *st* — *ste-t-ī*, *sti-t-ī*.

Pripomnja 2. Zloženi glagoli vobče nimajo reduplikacije: *re-spondeo* — *respond-ī*, ali pa izpahujejo reduplikacijski *e*: *re-pello* — *repepuli* — *reppuli*, enako: *repperi*, *reccidi*, *rettuli*. Vendar obdrže reduplikacijo sestave z *dō*, *stō*, *sistō*, *discō*, *poscō*, nekatere s *currō*.

- b) s podaljšanjem debelnega vokala: *ag* — *ēg-ī*; *em* — *ēm-ī*; *vid* — *vīd-ī*; *leg* — *lēg-ī*; *fac* — *fēc-ī*; *fod* — *fōd-ī*; *iuv* — *iūv-ī*; *lav* — *lāv-ī*; *sed* — *sēd-ī*.

Pripomnja. Pri teh in enako tvorjenih perfektih je reduplikacija z deblom stopljena; *pango* ima poleg *pēgi* še vidno reduplikacijo *pepigi*. Vendar je vokal kratek pri: *scidī*, *fidi*, *tuli*, *perculi*.

- c) z neizpremenjenim glagolnim deblom; *argu* — *argu-ī*; *minu* — *minu-ī*; *strīd* — *strīd-ī*; *vert* — *vert-ī*; *prehend* — *prehend-ī*.

2. z nastavkom (sufiksom), namreč:

- a) z *v* pri vokalnih deblih I., II., IV. konjugacije: *laudā-v-ī*, *dēlē-v-ī*, *audī-v-ī*; konsonantna debela izpreminjajo *v* v *u*: *cub* — *cubv-ī* — *cubu-ī*; *dol* — *dolv-ī* — *dolu-ī*; *aper* — *aperv-ī* — *aperu-ī*; *al* — *alv-ī* — *alu-ī*; *gem* — *gemv-ī* — *gemu-ī*; toda: *pet* — *pet-ī-v-ī*; *quaes* — *quaes-ī-v-ī*.

- b) s *s* (končnik bivšega aoristovega debela) pri (prirodno ali pozicijsko) dolgih konsonantnih deblih: *rēp* — *rēps-ī*, *scrib* — *scrips-ī*, *dūc* — *dūx-i*, *cēd* — *cess-ī*, *lūd* — *lūs-ī* (gl. § 7, 5), *dīc* — *dīx-ī*, *iung* — *iūnx-ī*, *carp* — *carps-ī*.

Pripomnja. Izvzeta so debela na *-nd*, ki ne dobe nastavka; *pand* — *pand-ī*, *prehend* — *prehend-ī*. Vkljub kratkemu deblu dobivajo nastavek *s*: *ges* (*gero*) — *gess-ī*, *man* — *māns-ī*, *reg* — *rēx-ī*, *teg* — *tēx-ī*, *trah* — *trāx-ī* i. dr.

III. Deblo participa pf. pas.

124 se tvori iz glagolnega debela:

1. z nastavkom *-to*, *-ta* (nom. *-tus*, *-tum*, *-ta*): *laudāto* — *laudā-tus* (*-tum*), *laudā-ta*; *dēlētus* 3; *lēctūs* 3; *audītus* 3. — Nekatera konsonantna debela vrivajo med deblo in nastavek *i*: *mon-i-tus* 3, *dom-i-tus* 3.

2. z nastavkom *-so*, *-sa* (nom. *-sus*, *-sum*, *sa*) le pri konsonantnih, večinoma zobniških deblih: *fod* — *fossus* 3 (gl. § 7, 5), *laed* — *laesus* 3, *mit* — *missus*; *fīg* — *fīxus* 3; *lāb* — *lāpsus* 3; *prem* — *pressus* 3 (gl. § 7, 9).

IV. Supin

125 se tvori z nastavkoma: *tum* (*tū*), *sum* (*sū*): *amātum*, *dēlētum*, *audītum*; *fossum*, *laesum*, *missum*, *pressum*. Iz supina na *-ū* se tvori particip fut. akt., če se pridene — *rus*: *amātū* + *rus*, *fossū* + *rus*.

Nepravilni so naslednji participi fut. akt.: *ori-*, *mori-*, *sonā-tūrus*, *ru-*, *frui-*, *pari-tūrus*.

Opomnje h konjugacijam.

1. Perfekti na *-ā-vī*, *-ē-vī*, in iz njih izvedene oblike lahko 126
izpahujejo *vi* ali *ve* pred osebili, ki se začenjajo s *s* ali *z r*;

laudāvisti — laudāstī, laudāvistis — laudāstis, laudāvisse(m)
— laudāsse(m),

dēlēvisti — dēlēstī, dēlēvistis — dēlēstis, dēlēvisse(m) — dē-
lēsse(m),

laudāvērunt laudārunt, laudāverim (-ram) — laudārim
(-ram), laudāverō — laudārō,

dēlēvērunt — dēlērunt, dēlēverim (-ram) — dēlērim (-ram),
dēlēverō — dēlērō;

tako tudi *nōvī*:

nōstī, nōstis, nōsse, nōrunt, nōrim, nōram, nōrō.

Pripomnja: *lāv-ī* ima pravilno le: *lāvisti, lāverunt* itd., ker *v* ni na-
stavek, ampak končnik glagolnega debla.

2. Perfekti na *-īv-ī* izpahujejo često a) *vi* pred *s*: *audīvistī(-is)*
— audīstī(-is), audīvisse(m) — audīsse(m); b) *v* pred *e*: *audī-*
vērunt — audīērunt, audīverim (-ram, -rō) — audierim (-ram, -rō).

Pripomnja 1. *Peto* izpahuje *vi* le pred *ss*: *appetīsse(m).*

Pripomnja 2. *Peto, desinō, eo* izpahujejo navadno *v* tudi pred *i*
(*i, -it*), *eo* v sestavah vselej: *petivt, desivt, ivi — petit, desit, ii — petiit, desiit,*
iit; vselej n. pr. adiī, adīstī, adiit, adiimus, adīstis, adīerunt.

3. Mesto *-ērunt* (3. os. pl. pf.) se rabi v polnih oblikah
včasi *-ēre*: *laudāvērunt — laudāvēre; dēlēvēre, lēgēre, audīvēre;*
le poleg *petīvēre* tudi *petiēre.*

4. Glagoli *dīcō, dūcō, faciō, fero* odpahujejo v 2. os. sing.
imp. akt. *e*: *dīc reci, dūc vodi, fac tvori, fer nesi.* Tako tudi
sestave z *dūcō, fero*; zloženke z *dīcō, faciō* imajo *e*: *indīce,*
ēdīce (redko *ēdic*), *effice, cōnfice, calefāce.*

Scio ima samo II. imper.: *scitō(te)* znaj(te), tako tudi *me-*
mentō(te) pomni(te).

5. Namesto *-ris* 2. os. sing. pas. se rabi često *-re*: *abūteris,*
abūtāris, abūtēbāris, abūterēris, abūtēris — abūtēre, abūtāre, abū-
tēbāre, abūterēre, abūtēre. Pri 2. os. prez. ind. pas. je jako redko
-re; torej: *laudāris,* deponentniki pa dobivajo lahko tudi tukaj
-ris: *sequere.*

6. Gerundij III. in IV. konjugacije ima pri nekaterih gla-
golih tudi prvotno obliko na *-undus*: *oriundus, potiundus (poti-*

endus); vselej: *repetundārum* (*pecūniārum*), *dē repetundīs* [*pecūniīs* (o povračevanju)], *in iūre dīcundō* pri deljenju pravice.

7. Starejše in pesniške so oblike: *faxō* (= *fēcerō*), *iussō* (= *iusserō*); *dīxe*, *trāxe* (inf.) = *traxisse*; *faxim* (opt.) -*īs*, -*it*, -*īmus*, -*ītis*, -*int* da sem storil = *fēcerim* itd., *ausim*, -*īs* itd.; to so ostanki konjunktiva nekdanjega aorista.

8. Redek je inf. prez. pas. na -*ier*: *amārier*, *legier* = *amārī*, *legī*; takisto konj. prez. akt. I. in III. konjugacije na -*im* (optativ): *duim* (= *dem*), *perduim* (= *perdam*), *edim* (= *edam*), prim. *sim*, *sīs* itd.

Debelne oblike najvažnejših pravilnih glagolov.

127

Prva (a-) konjugacija.

Vsi tukaj ne navedeni glagoli prve konjugacije imajo: -*āvī*, -*ātum*.

~ Perfekti brez nastavka. ~

a) z reduplikacijo:

1. *dō*, *dare*, *dedī*, *datum** dati;

circumdō, *circūmdare*, *circūmdedī*, *circūmdatū* obdati; *pessumdō* upropastiti, ugonobiti; *satisdō* zadostiti, jamčiti; *vēnumdō* prodati.

Pripomnja. Oblike glagola *dare* imajo kratek *a*, izvzemši: *dā*, *dās*, *dāns*.

Dvozložne sestave so po III. konjugaciji ter imajo -*didī*, -*ditum*; *abdō*, *abdere*, *abdidī*, *abditum* skriti; enako:

addō dodati

edō izdati (na svetlo dati)

condō ustanoviti

prōdō izdati

credō verovati

reddō vrniti

dedō pre-(od)-dati

trādō predati

perdō pogubiti; pas. *pereō*, *perire*, *perī*, *peritūrus*, *perditum*, *perdendus* (3)
vendō prodati; pas. *vēneō*, *vēntre*, *vēnī*, *vēnditum*, *vēndendus* (3);

2. *stō*, *stāre*, *stetī*, *stātūrus* stati.

Tudi sestave, od katerih imajo trizložne — *stetī*, dvo-zložne — *stītī*, nimajo participa pf. pas;

antistō, *antistāre*, *antisteti* prekositi, enako *circumstō* okoli stati;

* Particip pf. pas. je naveden povsod v srednjem spolu; tej obliki je enak supin.

praestō (alicui), praestāre, praestiti, praestāturus prekositi; enako:

cōnstō sestajati, veljati
instō pritiskati

obstō stati (nasproti)
perstō obstati

brez ptepa. fut.: *restō* preostati; tudi brez pf.: *distō* oddaljen biti, *exstō* ven moleti.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *iuvo, -āre, iūvi, iūtum, iuvāturus (aliquem)* pomagati (komu); tako:

adiuvō podpirati, toda: *adiūturus*;

2. *lavo, -are, lāvī, lavātum, lautum (lōtum)* umiti, prati.

Perfekti z nastavkom *v*.

a) na -*v-ī*:

pōtō, -āre, -āvī, pōtum (pōtātum) piti; *pōtus* (gl. § 117) 128
popivši, napivši se, (iz)pit.

b) na -*u-ī*:

1. *crepo, -āre, -crepuī, crepitum* škripati; tako:
increpō psovati, karati; brez ptepa.: *discrepō* razlikovati se;

2. *cubo, -āre, cubuī, cubitum* ležati;
accubō (in *conviviō*) ležati (pri mizi, za mizo), *incubō* ležati na čem;

3. *domo, -āre, domuī, domitum* krotiti;

4. *sono, -āre, sonuī, sonitūrus (sonātūrus)* zveneti; tako:
cōnsonō soglasiti, *dissonō* ne soglasiti, oba brez supina; *resonō* (tudi *resonāvī*) odmevati;

5. *tono, -āre, tonuī, —* grmeti;
attonō, -āre, -ut, attonitum osupniti (zagrmeti na koga);

6. *veto, -āre, vetuī, vetitum* prepovedati;

7. *implicō* pravilno, vendar tudi *implicuī, implicitum* zamotati;

explicō, pravilno, vendar tudi *explicuī, -citum* razvozlati, razjasniti;

8. *seco, -āre, secuī, sectum, secātūrus* sekati, rezati;
deseccō odsekati, *insecō* vsekati, *dissecō* razsekati;

9. *mico, -āre, micuī, —* migljati, lesketati se; tako:
emicō odlikovati se; pravilno: *dimicō, -āre, -avī, -atum* bojevati se.

Druga (e-) konjugacija.

Perfekti brez nastavka.

a) z reduplikacijo:

1. *mordeō*, -ēre, *momordī*, *morsum* gristi;
2. *spondeō*, -ēre, *spopondī*, *spōnsum* obetati;
respondeō, -ēre, *respondī*, *respōnsum* odgovoriti;
3. *tondeō*, -ēre, *totondī*, *tōnsum* striči;
4. *pendeō*, -ēre, *pependī* viseti; brez pf. in sup.:
impendeō viseti nad čim, pretiti.

b) z dolгим debelnim vokalom:

1. *sedeō*, -ēre, *sēdī*, *sessum* sedeti; tako:
circumsedeō obsedati; zloženke z enozložnim prvim delom imajo
-*sideo*; *obsideo*, -ēre, *obsedī*, *obsessum* obsedati; enako: *possideo*, posedati;
delegat
2. *videō*, -ēre, *vidī*, *vīsum* videti;
invideō zavidati (komu), *invisūrus*; *invisus* zoprn;
3. *caveō*, -ēre, *cāvī*, *cautum* varovati se;
4. *faveō*, -ēre, *fāvī*, *fautum* naklonjen biti;
5. *foveō*, -ēre, *fōvī*, *fōtum* greti, negovati;
6. *moveō*, -ēre, *mōvī*, *mōtum* gibati, premikati;
commoveō, *permoveō* ganiti, *admoveō* primikati; *removeō*
7. *voveō*, -ēre, *vōvī*, *vōtum* obljubiti;
devoveō žrtvovati, prokleti;
8. *paveō*, -ēre, *pāvī*, — plašiti se.

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *prandeō*, -ēre, *prandī*, *prānsum* kositi; *prānsus* gl. § 117.
2. *strīdeō*, -ēre (pesn. *strīdō*, -ere), *strīdī*, — škripati, žvižgati;
3. *ferveō*, -ēre, *ferbuī*, — žareti;
4. *cōnīveō*, -ēre, (*cōnīvī* ali *cōnīxī*), — zamižati.

Perfekti z nastavkom.

a) na -v-ī in -u-ī:

1. *deleō*, -ēre, *dēlēvī*, *dēlētum* rušiti;
2. *fleō*, -ēre, *flēvī*, *flētum* plakati;
defleō oplakovati, objokovati;
3. (*neo*, *nēre*, *nēvī*, *nētum* prestiti);
4. *com-pleō*, -ēre, *complēvī*, *complētum* napolniti;
expleō izpolniti, *suppleō* popolniti;
5. (*aboleō*, -ēre, *abolēvī*, *abolītum* iztrebiti, zatreti).

6. *habeō*, -ēre, *habuī*, *habitus* imeti;
adhibeō upotrebiti, *cohibeō* zadržati, *prohibeō* preprečiti;

7. *dēbeō* [*de-hibeō* imam od (koga)], -ēre, *dēbuī*, *dēbitum*
 dolgovati, morati;

8. *praebeō* (*prae-hibeō*), -ēre, *praebuī*, *praebitum* podati; *praebeō* *praebeo*

9. *mereō*, -ēre, *meruī*, *meritum* zaslužiti;

10. *noceo*, -ēre, *nocuī*, *nocitum* škodovati; = *opescere*

11. *moneō*, -ēre, *monuī*, *monitum* opominjati;

admoneō, *commoneō* spominjati;

12. *placeō*, -ēre, *placuī*, *placitum* dopadati, ugajati;
displaceō ne dopadati;

13. *terreo*, -ēre, *terruī*, *territum* strašiti;

deterreo oplašiti.

Brez participa pf., toda s participom na -ūrus:

14. *caleō*, -ēre, *caluī*, *calitūrus* topel biti; tako;

15. *careō* biti brez česa; *careo*, *careo*, *careo*

16. *doleō* žalostiti se, boleti;

17. *pāreo* ubogati; *appāreo* pojaviti se; *appāret* jasno je;

18. *valeō* zdrav biti; *valē* (te) zdravstvuj (te).

19. *doceo*, -ēre *docuī*, *doctum* učiti; *ēdoceo* poučiti;

20. *misceo*, -ēre, *miscuī*, *mīxtum* (*mīstum*) mešati;

21. *torreo*, -ēre, *torruī*, *tōstum* sušiti, pražiti;

22. *censeō*, -ēre, *censuī*, *cēnsu* ceniti, meniti;

recenseō presoditi; brez participa pf. pas.: *suscenseō* zameriti, jeziti se,
percenseō prešteti;

23. *teneō*, -ēre, *tenuī*, — držati; v participu pf. pas. imajo
tentum sestave z: *dē*-, *dis*-, *ob*-, *re*-;

detineō zadržati, *distineō* razstaviti, *obteneō* obdržati, *retineō* pridržati;

brez participa pf. pas. so:

abstineō vzdržati se, *contineō* spajati (*contentus* 3 zadovoljen),
pertineō raztezati se, *sustineō* podpirati, vzdrževati (*sustentatum*);

24. *arceo*, -ēre, *arcuī*, — odvrčati, odbijati;

coerceō, -ēre, *coercuī* *coercitum* brzdati, omejiti;

exerceō, -ēre, *exercuī*, *exercitatum* izvežbati, *exercitus* 3 mučen;

25. *timeō*, -ēre *timuī*, — bati se; enako so brez participa
 pf. pas. sledeči:

26. *calleō*, -ēre, *calluī* izkušen biti (*callidus* 3 pre-
 kanjen);

27. *egeō*, -ēre, *eguī* potrebovati (*aliquā rē*), *indigeō* po-
 grešati;

28. *ēmineō*, -ēre, *ēminuī* ven moleti, odlikovati se;
29. *flōreō*, -ēre, *flōruī* cvesti;
30. *horreō*, -ēre, *horruī* zgražati se;
31. *iaceō*, -ēre, *iacuī* ležati;
32. *lateō*, -ēre, *latuī* skrit biti;
33. *liqueō*, -ēre, *licuī* (*liquī*) tekoč biti, *liquet* jasno je;
34. *niteō*, -ēre, *nitūī* bliščati se;
35. *pateō*, -ēre, *patuī* otvorjen biti;
36. *sileō*, -ēre, *siluī* molčati;
37. *studeō*, -ēre, *studuī* truditi se (*alicuī*);
38. *vigeō*, -ēre, *viguī* živeti, čil biti.

Pripomnja. Brezosebnike gl. v § 157.

b) na -s-ī:

1. *augeō*, -ēre, *auxī*, *auctum* množiti, večati;
2. *iubeō*, -ēre, *iussī*, *iussum* ukazati, zapovedati;
3. *mulceō*, -ēre, *mulsi*, *mulsum* božati, gladiti;
4. *mulgeō*, -ēre, *mulsi*, *mulctum* molsti;
5. *rīdeō*, -ēre, *rīsi*, *rīsum* smejati se; enako:
arrīdeō nasmehljati se; *derīdeō*, *irrideō* rogati se, zasmehovati;
6. *suādeō*, -ēre, *suāsi*, *suāsum* svetovati; tako:
persuādeō pregovoriti, uveriti; *dissuādeō* odsvetovati;
7. *tergeō*, (*tergō*, -ere) -ēre, *tersī*, *tersum* brisati;
abstergeō obrisati;
8. *torqueō*, -ēre, *torsi*, *tortum* zvijati, mučiti.

Brez participa pf. pas.:

9. *ārdeō*, -ēre, *ārsī*, *ārsūrus* goreti;
10. *haereō* (iz *haeseō*), -ēre, *haesi*, *haesūrus* viseti;
cohaereō združen biti;
11. *maneō*, -ēre, *mānsī*, *mānsūrus* ostati;
permaneō vztrajati, *remaneō* zaostati;
12. *lūceō*, -ēre, *lūxi* svetiti (se);
13. *lūgeō*, -ēre, *lūxi* žalovati;
14. *indulgeō*, -ēre, *indulsi* ugajati, ustrezati;
15. *algeō*, -ēre, *alsī* zebsti;
16. *frīgeō*, -ēre, (*frīxi*) mrzniti;
17. *fulgeō*, -ēre, *fulsi* blesketati se;
18. *urgeō*, -ēre, *ursī* tiščati.

Le v oblikah prezentovega debla se rabijo:

19. <i>aveō</i> želeti;	21. <i>maereō</i> žalovati;
20. <i>immineō</i> pretiti;	22. <i>polleō</i> močen biti;
23. <i>splendeō</i> svetiti se;	
24. <i>squāleō</i> umazan biti.	

Tretja konjugacija.

Perfekti brez nastavka.

132

a) z reduplikacijo:

1. *cado*, -ere, *cecidī*, *cāsūrus* pasti;
accidō, -ere, *accidī*, — pripasti; *accidit* pripeti se; enako: *incidō* (noter) pasti, *recidō* (*reccidī* gl. § 123, prip. 2) nazaj pasti; *occidō*, -ere, *occidī*, *occāsūrus* zapasti, poginiti;

2. *caedō*, -ere, *cecīdī*, *caesum* sekati, pobijati;
occidō, -ere, *occidī*, *occtsum* ubiti; enako: *abscidō* odsekati; *concidō* posekati, pobiti; *incidō* vsekati;

3. *currō*, -ere, *cucurrī*, *cursum* teči;
concurrō, -ere, *concurrī* ali *concucurrī*, *concursum* stekati se; tako: *accurrō* priteči, *praecurrō* naprej teči, preteči; brez reduplikacije: *occurrō* srečati, *recurrō* nazaj teči, *succurrō* na pomoč priteči;

4. *fallō*, -ere, *fefellī*, *dēceptum* varati; *fallit mē* neznano mi je;

refellō, -ere, *refellī*, *refutatum* ovreči, pobiti;

Pripomnja: *falsus* 3 izmišljen, zlagan, neresničen.

5. *pellō*, -ere, *pepulī*, *pulsum* gnati, tirati;
appellō, -ere, *appulī*, *appulsum* pritirati, tako: *expellō* izgnati, *compellō* prisiliti, *repellō* (*reppulī* gl. § 123, prip. 2) odgnati;

6. *parcō*, -ere, *pepercī*, *temperatum*, *parsūrus* (*alicui*) štediti, prizanesti;

7. *pendō*, -ere, *pependī*, *pēnsūm* obesiti, tehtati, plačati;

impendō, -ere, *impendī*, *impēnsūm* potrositi; tako: *suspendō* obesiti;

8. *tundō*, -ere, *tutudī*, *tūnsūm* in *tūsūm* tolči, butati;
contundō, -ere, *contudī*, *contūsūm* razbiti, stolči; *refundō*, -ere, *rettudī* (gl. § 123, prip. 2), *retūsūm* stopiti, odbiti;

9. *cano*, -ere, *cecīnī*, *cantatum* peti;
concinō, -ere, *concinuī*, — zlagati se, soglašati.

10. *pariō*, -ere, *peperī*, *partum* (*paritūrus* gl. § 125) roditi; pridobivati;

11. *pangō*, -ere, *pepigī* (*pēgī*, *pānxī*), *pāctum* pri-
trditi, zasaditi, skleniti;

compingō, -ere, *compēgī*, *compactum* spojiti, sklopiti;

12. *tendō*, -ere, *tetendī*, *tentum* napeti;

attendō -ere, *attendī*, *attentum* paziti; enako: *extendō* raztegniti, *con-*
tendō truditi se, teči, boriti se, trditi; *ostendō* kazati;

13. *tangō*, -ere, *tetigī*, *tāctum* dotakniti se;

attingō, -ere, *attigī*, *attāctum* dotakniti se, doseči; *contingō*, -ere,
contigī, *contactum* dotakniti se, prijeti; *contingit*, *contigit* doleti, posreči se;

14. *pungō*, -ere, *pupugī*, *pūctum* pikati, bosti;

interpungō, -ere, *interpūnxī*, *interpūctum* (s pikami) razdeliti, raz-
ločiti; tako: *compungō* spikati;

15. *abdō*, -ere, *abdidī*, *abditum* skriti; to in druge
dvozdložne sestave glagola *dō* gl. v § 127, a, 1.

16. *sistō*, -ere, *stitī* in *stetī*, *statum* staviti; posta-
viti se, (ob)stati; *status* 3 določen;

abstistō, -ere, *abstittī*, — oddaljiti se, (od)nehati; enako:

consistō stopiti, postaviti se *obsistō*, *resistō* protiviti se

desistō odstopiti

stetī ima:

existō postati

circumsistō obkoliti;

17. *bibo*, -ere, *bibī*, *pōtum* piti; tako:

ebibō izpiti, *combibō* popiti.

133

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *ago*, -ere, *ēgī*, *āctum* gnati, delati; tako:

circūmagō okoli goniti, obračati; *péragō* dovršiti;

druge zdvoženke izpreminjajo *a* v *i*:

abigō, -ere, *abēgī*, *abāctum* odgnati;

adigō prignati; *exigō* izgnati, dovršiti; *redigō* nazaj gnati;

subigō podvreči, pokoriti; *cōgō* (iz *coagō*). -ere, *coēgī*, *coāctum*

zganjati, siliti; *degō*, -ere, *transēgī* (*perēgī*) preživeti;

2. *emo*, -ere, *ēmī*, *ēptum* kupovati; tako:

coēmō pokupiti; drugi izpreminjajo *e* v *i*:

adimō odvzeti, *dirimō* razstaviti, *perimō* uničiti, *redimō* odkupiti;

nastavek *s* dobe zdvoženke *s*: *con-*, *dē-*, *prō-*, *sub-*:

cōmō (iz *co-ēmō*), -ere, *cōmpsī*, *cōmptum* urejati, lišpati;

tako: *dēmō* (iz *de-ēmō*) odvzeti; *prōmō* (iz *pro-ēmō*) ven vzeti;

sūmō (iz *sub-ēmō*) vzeti, *cōnsūmō* porabiti;

3. *edo*, -ere, *edī*, *ēsūm* jesti; tako:

comēdō pojesti;

4. *lego*, -ere, *lēgī*, *lēctum* brati, voliti; tako:

perlegō prebrati; druge sestave imajo *i* mesto *e*: *colligō*, -ere, *collegī*,
collectum zbrati; *deligō* odbrati; *eligo* izbrati. — Nastavek *s* dobivajo: *dūligō*,
-ere, *dīlēxī*, *dīlectum* ljubiti, spoštovati; tako: *intellegō* izprevideti,
spoznati; *neglegō* zanemariti;

5. *capiō, -ere, cēpī, captum* loviti, jemati;

accipiō, -ere, accēpī, acceptum prejeti; tako:

decipiō prevariti, *incipiō* začeti, *praecipiō* ukazati, *suscipiō* podvzeti, početi;

(6. *coepī* (gl. § 151, 1), *coeptum* začeti;)

7. *faciō, -ere, fēcī, factum* tvoriti, storiti; razen *faciendus* zastopa vse pasivne oblike prezentovega debila *fiō* (gl. § 150).

Sestavljenke imajo:

a) z *re-* in s predlogi zložene: *-ficiō, -ere, fēcī, -fectum*, v pasivu: *-ficiar, -ī, -fectus sum*, n. pr.: *cōficiō, -ere, cōfecī, cōfectum* izvršiti; tako:

deficiō odpasti

praefficiō postaviti na čelo

efficiō doseči, povzročiti

prōficiō uspevati, napredovati

interficiō ubiti

reficiō popraviti

perficiō izvršiti

sufficiō dati, izvoliti (namesto koga);

b) vse druge pa oblike kakor *faciō*, izvzemši 2. os. sing. imper., ki se končuje pri **vseh sestavah** na *-e*.

akt.: *assuefaciō, assuefacīs* (naglas!), *-ere, assuefecī, assuefactum* navaditi; pas.: *assuefiō, assuefīs* (naglas!), *-fierī, assuefactus sum* navadim se; tako:

calefaciō greti

patefaciō odpreti

labefaciō majati

satisfaciō zadostiti.

Pripomnja. Osamljene so oblike: *cōfieri* zgoditi se; *defit* nedostaja, *infīt* začne.

8. *fugiō, -ere, fūgī, fugitūrus* bežati; tako:

aufugiō pobegniti

perfugiō pribežati

cōfugiō zateči se

profugiō ubežati

effugiō izbežati, uiti (*aliquem*);

9. *iaciō, -ere, iēcī, iactum* metati; sestave: *icio*, (mesto *iicio*), *-iēcī, -iectum*:

abiciō zavreči

deiciō dol vreči, *reiciō* nazaj vreči, odbiti

adiciō dodati

subiciō pokoriti, podvreči

cōniciō zmetati

traiciō prepeljati;

10. *fodiō, -ere, fōdī, fossum* kopati; tako:

cōnfodiō prebosti, *effodiō* izkopati;

11. *frangō, -ere, frēgī, frāctum* lomiti;

effringō, -ere, effregī, effrāctum razlomiti; tako: *infringō* vlomiti, *perfringō* prelomiti, *refringō* razlomiti;

12. *relinquō, -ere, relīquī, relictum* zapustiti, *dēlinquō* grešiti;

13. *vincō, -ere, vīcī, victum* zmagati; enako:
convincō dokazati, *devincō* popolnoma premagati;

14. *fundō, -ere, fūdī, fūsum* liti; sipati; tako:
confundō zmešati, zliti; *effundō* izliti; *perfundō* polito;

15. *rumpō, -ere, rūpī, ruptum* lomiti, razdreti; tako:
corrumpō pokvariti *perrumpō* predreti
ērumpō } intranz. *irrupō* vdreti (intran.);
prōrumpō } prodreti

16. [*īcō (iciō), ere*], *īcī, ictum* udariti (*foedus* skleniti).

Kratek debelni vokal imajo, izgubivši reduplikacijo:

17. *findō, -ere, fidī, fissum* cepiti, klati; tako:
diffindō razcepiti;

18. *scindō, -ere, scidī, scissum* parati, trgati; tako:
abscindō odtrgati, *exscindō* izdreti, *rescindō* uničiti;

19. *percellō, -ere, perculī, perculsum* pretresti, podreti;
brez pf. in p. p. p.: *antecellō, excellō, praecellō* odlikovati se; za pf.
služi; *flōruī, praestiti, ēlūxi*;

20. *tollō, -ere, sustulī, sublātum* vzdigniti, odstraniti;
extollō (extulī) vzdigniti; *ēlātus* adj. vzvišen, ošaben;

Pripomnja. Simplex: *tuli* (iz *tetuli*), *lātum* (iz *tlātum*) se rabi za pf.
in part. pf. pas. glagola *fero* (gl. § 146).

134 c) z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *sīdō, -ere, (sīdī, sēdī, sessum)* uvesti se; sestave: *sēdī, sessum*:

assīdō prisesti; *cōsīdō* uvesti (se), *insīdō* sesti (na kaj), *possīdō* posesti, osvojiti;

2. *vīsō, -ere, (vīsī), —* obiskati;

3. *accendō, -ere, accendī, accēnsūm* prižgati; tako:
incendō zažgati, *succendō* podžgati;

4. *dēfendō, -ere, dēfendī, dēfēnsūm* braniti; *offendō* žaliti;

5. *prehendō (prēndō), -ere,prehendī (prēndī), pr(eh)ēnsūm* prijeti;

comprehendō prijeti, zgrabiti; *dēprehendō* zasačiti; *reprehendō* grajati;

6. *scandō, -ere, (scandī), —* stopati;

cōnscēndō, -ere, cōnscēndī, cōnscēnsūm stopiti (na kaj); tako: *dēscendō* stopiti (dol, s...);

7. *pandō, -ere, pandī, passum* razpeti, razplesti;

8. *vellō, -ere, vellī, vulsum* vleči, skubsti; tako:
avellō odkrhniti, *convellō* zmleti, *evellō* izdreti;

9. *vertō, -ere, vertī, versum* vrteti, obračati; tako:
āvertō odvrniti *ēvertō* porušiti
convertō obrniti *revertor* vračati se (gl. § 114 prip.);

10. (*verrō, -ere, —, versum* grebsti, vleči, pomesti);

11. [*strīdō, -ere, strīdī* (gl. 129, c, 2) žvižgati, škripati];

12. *cūdō, -ere, cūdī, cūsum* (redko) kovati; tako:
procūdō kovati;

13. *solvō, -ere, solvī, solūtum* rešiti, plačati; tako:
absolvō osvoboditi, *dissolvō* razvezati, *persolvō* plačati;

14. *volvō, -ere, volvī, volūtum* valiti, viti; tako:
advolvō privaliti, *evolvō* razviti, *involvō* zaviti;

15. *ex-uō, -ere, exuī, exūtum* izuti, sleči;

ind-uō, -ere, induī, indūtum obuti, obleči;

16. *imbuō, -ere, imbuī, imbūtum* pomočiti, napojiti;

17. *minuō, -ere, minuī, minūtum* manjšati;

18. *statuō, -ere, statuī, statūtum* staviti, ustanoviti;
cōstituō, -ere, cōstitut cōstitūtum postaviti, skleniti; tako:
destituō zapustiti, *īstituō* napraviti, *restituō* popraviti;

19. *suō, -ere, suī, sūtum* šivati; tako:
cōsuō sešiti;

20. *tribuō, -ere, tribuī, tribūtum* dati, podeliti; tako:
contribuō prideliti, združiti; *distribuō* razdeliti;

21. *acuō, -ere, acuī, —* ostriti; *acūtus* (3) oster;

22. *arguō, -ere, arguī, accūsātum* dolžiti, obtožiti;
argūtus (3) bistroumen;

coarguō, -ere, coarguī, convictum dokazati;

redarguō, -ere, redarguī, refutātum ovreči;

23. *luo, -ere, luī, —, luitūrus* oprati, plačati;

abluō, -ere, abluī, ablūtum očistiti; tako: *polluō* oskruniti;

24. *ruo, -ere, ruī, —, ruitūrus* dreti, rušiti se;

diruō, -ere, diruī, dirutum razrušiti; tako: *obruō* zasuti;

brez ppp.: *corruō* zgruditi se, *irruō* prodreti (intrans.);

25. *congruō, -ere, congruī, —* skladati se;

26. *abnuō, -ere, abnuī, —, abnuitūrus* odmigniti,
 odreči;

annuō, -ere, annuī, — prikimati, obljubiti;

27. *metuō, -ere, metuī, —* bati se;

28. *respuō, -ere, respuī, —* zavreči.

Perfekti z nastavkom.

a) na -v-ī in -u-ī:

1. (lino, -ere, lēvī, litum mazati); tako:
illinō namazati, oblinō pomazati;

2. /sino, -ere, sīvī, situm (od)pustiti; situs 3 ležec;
desinō, -ere, desīt (gl. § 126, 2 prip. 2), dēsītum nehati;

Pripomnja. V zvezi s pasivnim inf. se rabi v pf. in plpf. navadno namesto desīt itd. desītus sum itd.

3. sero, -ere, sēvī, satum sejati, saditi;
cōnsērō, -ere, consēvī, consitum posejati; tako: inserō vsaditi;

4. tero, -ere, trīvī, trītum tretji, tratiti; tako:
conterō streti, stratiti; obterō zgaziti, pohoditi; prōterō poteptati;

5. cernō, -ere, (crēvī, crētum) ločiti, zreti; sestave: -crēvī, -cretum;

decernō določiti, ukreniti; discernō razločiti, sēcernō odločiti;

6. spernō, -ere, sprēvī, sprētum prezirati, zavreči;

7. sternō, -ere, strāvī, strātum razprostiti; tako:
cōnsternō pokriti, prōsternō poraziti;

8. peto, -ere, petīvī (petī, gl. § 126, 2 prip. 2), petītum prositi, težiti (na kaj), zahtevati, napasti;

appetō, -ere, appetīvī (appetit), appetītum želeti; tako tudi: expetō terjati, rēpetō nazaj zahtevati, ponoviti;

9. cupiō, -ere, cupīvī, cupītum želeti, hrepeneti;

10. quaerō, -ere, quaesīvī, quaesītum iskati, vprašati;
acquirō, -ere, acquisīvī, acquisītum pridobiti; tako: conquirō poiskati, inquirō izprašati, requirō pozvedovati;

11. sapiō, -ere, sapiīvī (sapi), — dišati, moder biti;

12. arcessō, -ere, arcessīvī, arcessītum prizvati;

13. facessō, -ere, facessīvī, facessītum delovati, vršiti;

14. capessō, -ere, capessīvī, capessītum lotiti se;

15. laccessō, -ere, laccessīvī, laccessītum dražiti.

16. alo, -ere, aluī, altum hraniti, rediti; altus 3 visok;

17. colo, -ere, coluī, cultum obdelovati, gojiti, spoštovati; tako:

excolō izobraziti; incolō (urbem) prebivati (v mestu), incultus neobdelan, sirov;

18. cōnsulō, -ere, cōnsuluī, cōnsultum za svet vprašati, skrbeti;

19. occulō, -ere, occuluī, occultātum skrivati; occultus adj.; navadno je occultō (1);

20. *molo*, -ere, *moluī*, *molitum* mleti;
 21. *gīgnō* (iz *gi-genō*), -ere, *genuī*, *genitum* roditi;
 22. *pōnō* (iz *po-sinō* — *posnō*), -ere, *posuī* [iz *pos(ī)v-ī*],
positum posaditi, postaviti, položiti; enako:

expōnō izpostaviti, *antepōnō* predpostaviti, *compōnō* sestaviti, *dēpōnō* odložiti;

23. *sero*, -ere, (*seruī*), *sertum* vezati, vrstiti; tako:
cōnsērō stikati, sestaviti *disserō* pretresati, govoriti; pf. pas.:
dēsērō zapustiti *disputātum est*; *disertus* adj. zgovoren; //

24. *texō*, -ere, *texuī*, *textum* tkati; tako:
contextō splesti, nadaljevati;

25. *rapiō*, -ere, *rapuī*, *raptum* grabiti, ropati;
abripīō, -ere, *abripui*, *abreptum* strgati; tako:

arripīō pograbit *dripīō* opleniti
corripīō zgrabiti *eripīō* iztrgati;

26. *ēliciō*, -ere, *ēlicuī*, *ēlicitum* izvabiti; toda:

<i>illiciō</i> , -ere, <i>illēxī</i> , <i>illectum</i>	} zapeljati	
<i>pelliciō</i> , -ere, <i>pellēxī</i> , <i>pellectum</i>		
<i>alliciō</i> , -ere, <i>allēxī</i> —		
		mamiti:

27. *fremo*, -ere, *fremuī*, — mrmrati, bučati;

28. *gemo*, -ere, *gemuī*, — ječati, zdihovati;

29. *strepo*, -ere, *strepuī*, —, *strepitūrus* šumeti, hrumeti;

30. *tremo*, -ere, *tremuī*, — drgetati, tresti-se;

31. *vomo*, -ere, *vomuī*, — bljuvati;

32. *accumbō*, -ere, *accubuī*, —, *accubitūrus* leči; tako:

incumbō nasloniti se, *occumbō* zgruditi se (*-mortem* umreti), *succumbō* podleči; prim. § 128, b 2;

33. *volo*, *nōlō*, *mālō* gl. § 147;~

34. *meto*, -ere, *messem fēcī*, *messum* žeti;

dēmetō, -ere, (*demessui*), *dēmessum* požeti.

b) na -s-ī:

136

1. *carpō*, -ere, *carpsī*, *carptum* puliti, trgati;

dēcerpō, -ere, *dēcerpsī*, *dēcerptum* utrgati; tako: *discerpō* raztrgati,
excerpō izbrati, izvleči;

2. *nūbō*, -ere, *nūpsī*, *nūptum* močiti se (*virō*);

3. *scribō*, -ere, *scripsī*, *scriptum* pisati; tako:

ascribō pripisati *praescribō* predpisati
dēscribō popisati *prōscribō* prognati;
inscribō vpisati

4. *sculpō*, -ere, *sculpsī*, *sculptum* dolbsti; tako:

insculpō vdolbsti;

5. *rēpō*, -ere, *rēpsī*, — lesti, plaziti se; tako:

arrēpō priplaziti se, *irrēpō* vlesti, vkrasti se;

6. *serpō*, -ere, *serpsī*, — lesti, gomzeti;

7. *contemnō*, -ere, *contempsī*, *contemptum* zaničevati;

8. *premo*, -ere, *pressī*, *pressum* tiščati;

comprimō, -ere, *compressī*, *compressum* stiskati; tako: *deprimō* potlačiti, pobiti; *imprimō* vtisniti, *opprimō* zatreti;

9. *cōmō*, *dēmō*, *prōmō*, *sūmō* gl. § 133, 2;

10. *ūrō* (iz *ūsō*), -ere, *ussī*, *ūstum* paliti, žgati; tako: *combūrō* sežgati;

11. *gero* (iz *geso*), -ere, *gessī*, *gestum* nesti, peljati; tako: *congerō* znositi, *digerō* razrediti;

12. *claudō*, -ere, *clausī*, *clausum* zakleniti, zapreti; *concludō*, -ere, *conclūsī*, *conclusum* skleniti; tako: *excludō* izključiti, *inclūdō* zapreti, *intercludō* odvzeti;

13. *laedō*, -ere, *laesī*, *laesum* kvariti, vrediti;

collidō, -ere, *collisī*, *collisum* vkup trčiti; tako: *elidō* izbiti;

14. *lūdō*, -ere, *lūsī*, *lūsum* igrati (se), rogati se, varati; tako: *delūdō*, *elūdō*, *illūdō* posmehovati se, rogati se;

15. *plaudō*, -ere, *plausī*, *plausum* ploskati; tako: *applaudō* (s ploskanjem) odobravati; toda: *explōdō*, -ere, *explōsī*, *explōsum* izžvižgati;

16. *rādō*, -ere, *rāsī*, *rāsum* strugati;

17. *rōdō*, -ere, *rōsī*, *rōsum* glodati;

18. *trūdō*, -ere, *trūsī*, *trūsum* riniti, suniti; tako: *abstrūdō* skriti;

19. *vādō*, -ere, —, — hoditi; sestave: *-vāsī*, *-vāsum*: *evādō* iziti, postati; *invādō* navaliti, napasti;

20. *dīvidō*, -ere, *dīvīsī*, *dīvīsum* deliti;

21. *cēdō*, -ere, *cessī*, *cessum* ustopiti (se), iti; tako:

accēdō pristopiti

excēdō iziti

antecēdō prehiteti, prekositi

incēdō stopati (šetati)

concedō dopustiti

intercedō vmes stopiti, posredovati

⁺ *recedō* umakniti se

succēdō nastopiti, slediti;

22. *mittō*, -ere, *mīsī*, *missum* poslati; tako:

admittō pripustiti

omittō opustiti

amittō izgubiti

permittō do-, prepustiti

committō poveriti, doprinesti

promittō obljubiti

dimittō razpustiti

remittō nazaj poslati;

23. *quatiō*, -ere, —, *quassum* tresti;

concu tiō, -ere, *concu ssī*, *concu ssu m* stresti; tako: *percutiō* prebosti;

24. *dīcō*, -ere, *dīxī*, *dictum* (imperativ gl. § 126, 4) govoriti, reči; tako:

<i>edicō</i> objaviti, zapovedati	<i>interdicō</i> zabraniti
<i>indicō</i> napovedati	<i>praedicō</i> prorokovati;

Pripomnja: *indicō* 1 naznaniti, *praedicō* 1 slaviti.

25. *dūcō*, -ere, *dūxī*, *ductum* (imperativ gl. § 126, 4) voditi, peljati; tako:

<i>abducō</i> odvesti	<i>producō</i> proizvesti
<i>adducō</i> privesti	<i>traducō</i> prepeljati
<i>conducō</i> zbrati, najeti	<i>educō</i> izvesti
<i>dēducō</i> odvesti	! <i>educō</i> 1 vzgojiti!

26. *cōnflīgō*, -ere, *cōnflīxī*, *conflīctum* biti se; tako:

afflīgō pobiti, pritiskati; toda: *prōflīgō* 1 potolči;

27. *fīgō*, -ere, *fīxī*, *fīxum* pribiti, zabiti; tako:

trānsfīgō prebosti;

28. *rego*, -ere, *rēxī*, *rēctum* ravnati, vladati; *rēctus* 3 raven;

corrīgō, -ere, *corrēxī*, *correctum* popraviti; tako: *arrīgō* vrvnati, *porrīgō* prožiti; *pergō* (iz *perrego*), -ere, *perrēxī*, *perrēctum* nadaljevati; enako: *surgō* (iz *subrego*) vstati, vzdigniti se;

29. *tego*, -ere, *tēxī*, *tēctum* kriti; tako:

contegō pokriti, *dētegō* odkriti, *prōtegō* ščititi, varovati;

30. *aspiciō*, -ere, *aspēxī*, *aspectum* pogledati; tako:

<i>cōspiciō</i> zagledati	<i>prōspiciō</i> naprej gledati
<i>dēspiciō</i> prezirati	<i>respiciō</i> ozirati se;

31. *illiciō*, *pelliciō*, *alliciō* gl. § 135, 26;

32. *traho*, -ere, *trāxī*, *tractum* vleči; tako:

<i>abstrahō</i> od vleči	<i>„distrahō</i> razvleči, ločiti
<i>contrahō</i> zvleči, stisniti	<i>subtrahō</i> odbiti;

33. *veho*, -ere, *vēxī*, *vectum* voziti; tako:

advehō privažati, *avehō* odvažati, *invehō* uvažati, napadati;

Pripomnja: *vehor*, *vehī*, *vectus sum equō* jahati; — *currū* voziti se; — *navī* pluti.

34. *vīvō*, -ere, *vīxī*, —, *vīctūrus* živeti;

35. *coquo*, -ere, *coxī*, *coctum* kuhati;

36. *struo* (iz *strugvō*), -ere, *strūxī*, *strūctum* snovati, graditi; tako:

<i>cōstruō</i> zgraditi	<i>instruō</i> urediti, učiti
<i>dēstruō</i> porušiti	<i>exstruō</i> zgraditi;

37. *fluo* (iz *flugvo*), -ere, *flūxī*, — teči;

38. *flectō*, -ere, *flēxī*, *flexum* upogniti, kreniti;

39. *nectō*, -ere, *nexuī* (*nexī*), *nexum* vezati, vozlati; *adnecto*, -ere, *adnexuī*, *adnexum* privezati; tako: *cōnectō* zvezati;

40. *dīligō*, *intellegō*, *neglegō* gl. § 133, 4;

41. *cīngō*, -ere, *cīnxī*, *cīnctum* opasati, obstopiti;

42. *iungō*, -ere, *iūnxī*, *iūnctum* vezati; tako:

adiungō dodati *disiungō* ločiti

coniungō spojiti *subiungō* zvezati, pokoriti;

43. *exstinguō*, -ere, *exstīnxī*, *exstīnctum* ugasiti, uničiti; tako:

dīstinguō razložiti;

44. *plangō*, -ere, *plānxī*, *plānctum* bīti (na prsi), žalovati;

45. *tingō*, -ere, *tīnxī*, *tīnctum* omočiti, barvati;

46. *ung(u)ō*, -ere, *ūnxī*, *ūnctum* mazati;

47. *fīngō*, -ere, *fīnxī*, *fīctum* upodobiti, izmisliti;

48. *pīngō*, -ere, *pīnxī*, *pīctum* slikati;

49. *stringō*, -ere, *strīnxī*, *strictum* smukati, potegniti; tako:

destringō (*gladium*) potegniti, *obstringō* obvezati, *perstringō* ukoriti;

50. *mergō*, -ere, *mersī*, *mersum* potopiti; tako:

ēmergō (tr. in intr.) (ven) pomoliti (-leti), *summergō* potopiti, podurniti;

51. *spargō*, -ere, *sparsī*, *sparsum* sipati;

aspergō, -ere, *aspersī*, *aspersum* oškropiti.

Verba incohativa (začetni)

137 so glagoli III. konjugacije na -*scō* in značijo začetek (*incohāre* začeti), postajanje dejanja ali stanja. Dele se v:

1. *Incohātīvā prīmītīva*, ki so izpeljani od nerabnih osnovnih glagolov.

2. *Incohātīva verbālia*, ki so izvedeni od debel rabnih glagolov.

3. *Incohātīva nōminālia*, ki so tvorjeni od imenskih debel.

Incohativa primitiva.

1. *dīscō* (*di-de-scō*), -ere, *didicī*, — učiti se; tako (gl. § 123, 1 a prip. 2):

dēdiscō pozabiti, *ēdiscō* učiti se na izust (pamet);

2. *pōscō*, -ere, *popōscī*, — zahtevati, terjati; tako (gl. kakor pri 1):

dēpōscō (takoj) zahtevati; brez pf.; *repōscō* (nazaj) terjati;

3. *crēscō*, -ere, *crēvī*, — rasti; (*crētus* 3 rojen); tako: *dēcrēscō* (u)padati, *concrēscō* zrasti se;

4. *nōscō*, -ere, *nōvī*, — poznati; *nōvī* znam, vem; *nōtus* 3 znan;

āgnōscō, -ere, *āgnōvī*, *āgnitum* pri(po)znati; tako:

cōgnōscō spoznati, *recōgnōscō* pregledati, pozvedavati;

toda: *ignōscō*, -ere, *ignōvī*, *ignōtum* odpuščati; *ignōtus* 3 neznan;

5. *quiēscō*, -ere, *quiēvī*, —, *quiētūrus* počivati; *quiētus* 3 pokojen;

6. *adolēscō*, -ere, *adōlēvī*, —, vzrasti, dorasti; *adultus* 3 dorastel;

obolēscō, -ere, *obolēvī*, — ostareti; *obsoletus* 3 zastarel, vsakdanji, navaden;

7. *pāscō*, -ere, *pāvī*, *pāstum* pasti, hraniti; tako: *dēpāscō* popasti, požreti;

8. *suēscō*, -ere, *suēvī*, *suētum* navaditi se (redko); tako: *assuēscō*, *cōnsuēscō* navaditi se; *assuēvī*, *cōnsuēvī* navajen sem; *assuētus*, *cōnsuētus* navajen, navaden, običajen.

Incohativa verbalia.

1. *inveterāscō*, -ere (*inveterāre*) *inveterāvī*, — stareti, starati se; *inveterātus* (od *inveterō* 1) 3 zastarel, ukore(ni)njen;

2. *convalēscō*, -ere (*valēre*), *convaluī*, — ozdraveti;

3. *exārdēscō*, -ere (*ārdere*), *exārsī*, — užigati se, bukniti;

4. *conticēscō*, -ere (*tacere*), *conticuī*, — umolkniti;

5. *erubēscō*, -ere (*rubere*), *erubuī*, — zardeti;

6. *cōnsenēscō*, -ere (*senere*), *cōnsenuī*, — starati se;

7. *extimēscō*, -ere (*timere*), *extimuī*, —

8. *pertimēscō*, -ere (*timere*), *pertimuī*, — } zbatiti se;

9. *obstupēscō*, -ere (*stupere*), *obstupuī*, — ostrmeti;

10. *perhorrēscō*, -ere (*horrere*), *perhorruī*, — zgroziti se;

11. *tābēscō*, -ere (*tābere*), *tābuī*, — hirati;

12. *coalēscō*, -ere (*alere*), *coaluī*, — zrasti se; *coalitus* 3 zrastel (neklas.);

13. *concupīscō*, -ere (*cupere*), *concupīvī*, *concupītum* zaželeli;

14. *revivīscō*, -ere (*vivere*), *revīxī*, — oživeti;

15. *contremīscō*, -ere (*tremere*), *contremuī*, — strepetati, stresniti se;

16. *ingemīscō*, -ere (*gemere*), *ingemuī*, — vzdihniti;

17. *scīscō*, -ere (*scīre*), *scīvī*, *scītum* odobriti: tako: *ascīscō* sprejeti, *cōscīscō* skleniti, (*mortem*) zadati si, *dēscīscō* odpasti;
 18. *obdormīscō*, -ere (*dormīre*), *obdormīvī*, — zaspati.

Incohativa nominalia.

1. *percrēb(r)ēscō*, -ere (*crēber*), *percrēb(r)uī*, — širiti se; rabi se le v 3. osebi;
 2. *obdūrēscō*, -ere (*dūrus*), *obdūruī*, — otrpniti;
 3. *ēvānēscō*; -ere (*vānus*), *ēvānuī*, — izginiti;
 4. *mātūrēscō*, -ere (*mātūrus*), *mātūruī*, — zoreti;
 5. *obmūtēscō*, -ere (*mūtus*), *obmūtuī*, — onemeti, omolkniti;
 6. *ingravēscō*, -ere (*gravis*), —, — nadležen postati.

Četrta (i-) konjugacija.

Perfekti brez nastavka.

a) z (odpadlo) reduplikacijo:

1. *comperiō*, -īre, *comperī*, *compertum* zvedeti, zaznati;
 2. *reperiō*, -īre, *repperī*, (gl. § 123, 1, a prip. 2), *repertum* najti.

Pripomnja. Oba tvorita pf. in ptep. pf. pas. po *pariō* gl. § 132, 10.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *veniō*, -īre, *vēnī*, *ventum* priti; tako:

<i>adveniō</i> priti,	<i>anteveniō</i> prej priti	<i>evenit</i> pripeti se
<i>conveniō</i> sestati se, združiti se		<i>pervenio</i> priti, doiti
<i>inveniō</i> najti, odkriti		<i>subveniō</i> na pomoč priti.

Perfekti z nastavkom.

a) na -vī in -uī:

1. *audiō*, -īre, *audīvī*, *audītum* slišati. Vsi tukaj ne navedeni glagoli četrte konjugacije se ravnaajo po *audiō*;
 2. *eo*, īre, *iī* (*īvī*), *itum* iti (gl. § 148);
 3. *sepeliō*, -īre, *sepelīvī*, *sepultum* pokopati;
 4. *aperiō*, -īre, *aperuī*, *apertum* odpreti; *apertus* adj.;
 5. *operiō*, -īre, *operuī*, *opertum* pokriti;
 6. *saliō*, -īre, *saluī*, — skočiti;
dēsiliō, -īre, *dēsiluī*, — skočiti s (česa).

b) na -s-ī:

1. *farciō*, -īre, *farsī*, *fartum* mašiti, trpati;
referciō, -īre, *refersī*, *refertum* napolniti; *refertus* (3) poln;
2. *sarciō*, -īre, *sarsī*, *sartum* krpiti, popraviti;
3. *fulciō*, -īre, *fulsī*, *fultum* podpreti;
4. *hauriō*, -īre, *hausī*, *haustum* črpati, -zajemati,
srkati; tako:
exhauriō izčrpati, izpiti;
5. *saepiō*, -īre, *saepsī*, *saepum* ograditi;
6. *sanciō*, -īre, *sānxī*, *sānctum* utrditi, odrediti;
7. *vinciō*, -īre, *vīnxī*, *vīnctum* vezati; tako:
dēvinciō zvezati;
8. *amiciō*, -īre, —, *amictum* ogrniti;
9. *sentiō*, -īre, *sēnsī*, *sēnsus* čutiti, misliti; tako:
cōnsentiō zlagati se, *dissentiō* ne zlagati se;
assentiō pritegniti, pritrditi, navadneje *assentior*; toda pf.: *assēnsī*;
10. *feriō*, -īre, *percussī*, *percussum* udariti, pobiti (*hostem*);
11. *feriō*, -īre, *īcī*, *pepigī*, *fēcī*, *ictum*, *factum* skleniti
(*foedus*).

Verba deponentia.

Prva konjugacija.

Deponentniki prve konjugacije se pregibljejo vsi po *hortor*, 139
n. pr. *adūlor*, *adūlārī*, *adūlātus sum* prilizovati se;
cōnor, *cōnārī*, *cōnātus sum* poskusiti;
mīror, *mīrārī*, *mīrātus sum* čuditi se.

Druga konjugacija.

1. [*liceor*, -ērī, *licitus sum* ponujati (pri prodaji)]; 140
polliceor (iz *por-liceor*), -ērī, *pollicitus sum* obetati;
2. *mereor*, -ērī, *meritus sum* (*meruī*) zaslužiti, zasluge
si pridobiti = *mereō* služiti; *stīpendia merēre* (-rī) (vojaško
plačo služiti) pri vojakih služiti; *ēmereor*, češče *ēmereō* doslu-
žiti; *ēmeritus* dosluživši;
3. *misereor*, -ērī, *miseritus sum* usmiliti se;
4. *tueor*, -ērī, *tūtātus sum* varovati, ščititi;
contueor, -ērī, *contuitus sum* ogledati;
intueor, -ērī, *aspēxt*, *aspectum* pogledati;
5. *vereor*, -ērī, *veritus sum* bati se, spoštovati;

6. *fateor*, -ēī, *fassus sum* priznati, povedati;
cōfiteor, -ēī, *cōfessus sum* izpovedati, priznati; tako:
profiteor očitno priznati;

7. *reor* (pesn.), (*rēī*), *ratus sum* (rabi se le indik. prez., ipf. in pf.) meniti, misliti; *ratus* 3: 1. v veri, misleč; 2. istinit, veljaven;

8. *medeor* (*vulnerī*), -ēī, *sānāvī* (*vulnus*), *sānātum* zdraviti;
 9. *videor*, -ēī, *vīsus sum* videti se, zdeti se.

Tretja konjugacija.

141

1. *fruor* (iz *frugvor*), -ī, *ūsus sum* (*fruitūrus*) naslajati se s čim, uživati (*aliquā rē*);

2. *fungor*, -ī, *fūctus sum* opravljati (*mūnere*);

3. *vehor* gl. § 136, 33, prip.;

4. *loquor*, -ī, *locūtus sum* govoriti; tako:
alloquor nagovoriti, *colloquor* pogovoriti se;

5. *morior*, -ī, *mōrtuus sum* (*moritūrus*) umreti;

6. *queror*, -ī, *questus sum* tožiti (o čem); tako:
conqueror pritožiti se;

7. *sequor*, -ī, *secūtus sum* slediti, iti za kom (*nā-tūram*); tako:

assequor doseči

obsequor ugajati, slušati (*alicui*)

consequor doiti

persequor zasledovati;

8. *lābor*, -ī, *lāpsus sum* omahniti, pasti; tako:
collabor zgruditi se, *ēlābor* izmuzniti se; uiti;

9. *amplector*, -ī, *amplexus sum* objeti = *complector*;

10. *gradior*, -ī, *gressus sum* iti, korakati; (pesniški);
aggredior, -ī, *aggressus sum* napasti; tako:

congregior sestati se, skupaj trčiti

ingredior vstopiti

egredior iziti

regredior vrniti se;

11. *nītor*, -ī, *nīxus* (v pravem pomenu, n. pr. *genū*) in (pozneje) *nīsus* (v prenesenem, n. pr. *sententiā*) *sum* (le *nīsūrus*) napeti se, opirati se; tako:

annitor napenjati se, truditi se;

12. *patior*, -ī, *passus sum* trpeti;

perpetior, -ī, *perpassus sum* pretrpeti;

13. *ūtor*, -ī, *ūsus sum* rabiti, koristiti si s čim (*aliquā rē*);
 tako: *abūtor* v zlo rabiti;

14. *adipīscor*, -ī, *adeptus sum* doseči, dobiti;

15. *expergīscor*, -ī, *experrectus sum* zdramiti se, zbuditi se;

16. *trāscor*, -ī, *suscēnsuī* (*irātus fuī*) jeziti se; *trātus* 3 jezen;

17. *commīscor*, -ī, *commentus sum* izmisliti (si); *remīscor*, -ī, *recordātus sum* spomniti se;

18. *nancīscor*, -ī, *nactus in nāctus sum* dobiti (slučajno);

19. *nāscor*, -ī, *nātus sum* roditi se;

20. *oblīvīscor*, -ī, *oblītus sum* pozabiti;

21. *pacīscor*, -ī, *pactus sum* (*pepigī*) pogoditi se;

22. *proficīscor*, -ī, *profectus sum* odriniti, (od)poto-vati;

23. *ulcīscor*, -ī, *ultus sum* osvetiti se, kazniti;

24. *vēscor*, -ī, *ēdī* jesti, hraniti se.

Četrta konjugacija.

1. *assentior* gl. § 138, b, 9.

2. *mētior*, -īrī, *mēnsus sum* meriti;

3. *experior*, -īrī, *expertus sum* izkusiti; *opperior*, -īrī, *oppertus sum* pričakovati;

4. *ordiōr*, -īrī, *ōrsus sum* začeti;

5. *orior*, ^{erit} (-īrī), *ortus sum* (*oritūrus*) izhajati, nastati, izvirati; tako: ^{IV} *que no creta*

adorior napasti, *coorior*, *exorior* nastati, vzdigniti se. *que no ceteri*

Pripomnja. *Orior* ima samo inf. *orīrī* (in včasi konj. impf.) po 4. konjug.; vse druge oblike so po 3. konjug., gl. § 119, prip.; tako tudi se-stave, torej: *coorior*, *cooreris*, *cooritur*, *coorimur* itd.: *coorerer*, *coorerēris* itd.: *coorere*, *cooriminī*. Le *adorior* se sprega ves po *partior*, torej: *adoriris*, *adoritur* itd.; *adoritrer*, *adoritrēris*; *adorire*, *adoriminī*.

Dostavek. Vsi tukaj ne navedeni deponentniki 4. konjugacije se spregajo skoz in skoz po *partior*, -īrī, *partītus sum*, n. pr.:

mentior, -īrī, *mentītus sum* lagati,

potior, -īrī, *potītus sum* polastiti se (*urbe*).

Poldeponentnike

gl. v § 114.

Nepravilni glagoli, verba anomala

144 so:

1. <i>sum</i> sem, gl. § 106
<i>possum</i> morem, gl. § 108
2. <i>edo</i> jem
3. <i>fero</i> nesem
4. <i>volo</i> hočem, <i>nōlō</i> nočem,
<i>mālō</i> raji hočem | 5. <i>eo</i> grem
<i>queo</i> morem, <i>nequeo</i> ne
morem
6. <i>fīō</i> zgotim se, postanem. |
|---|---|

145

Edo, edere, ēdī, ēsum jesti

ima poleg pravilnih oblik po tretji konjugaciji krajše oblike, ki so brez tematičnega vokala; ta namreč lahko izpade pred osebili, ki se začenjajo s *s* in *t*; pred *s* in *t* se debelni *d* izpreminja v *s*:

<i>edo</i> jem (iz <i>jedm</i>) <i>edis</i> ali <i>ēs</i> (iz <i>eds</i> — <i>ess</i>) <i>edit</i> ali <i>ēst</i> (iz <i>edt</i>) <i>edimus</i> <i>editis</i> ali <i>ēstis</i> <i>edunt</i>	<i>ederem</i> ali <i>ēssem</i> (iz <i>ed-se-m</i>) <i>ederēs</i> ali <i>ēssēs</i> <i>ederet</i> ali <i>ēsset</i> <i>ederēmus</i> ali <i>ēssēmus</i> <i>ederētis</i> ali <i>ēssētis</i> <i>ederent</i> ali <i>ēssent</i>
---	---

Imperativ { *ede, edite, editō, editō, editōte, eduntō;*
 ēs, ēste, ēstō, ēstō, ēstōte.

Inf. { *edere*
 ēsse jesti (iz *jedti*).

V pasivu se rabita samo obliki: *ēstur* = *editur* je se, *ēssetur* = *ederetur* jedlo bi se.

Tudi od zloženk *comedō* pojesti in *exedō* izjesti se najdejo krajše oblike: *comēst*, *comēsset*, *comēsse*, *exēst* itd.

Pripomnja 1. Razen glagolov s konsonantnimi debli: *sum, edo, fero, volo* tvori večino oblik brez osnovnega vokala tudi *dō*. V slovenščini takisto ni tematičnega vokala pri: *ste, dam, jem* itd.

Pripomnja 2. Pri konsonantnih deblih se pritika po izpadlem osnovnem vokalu v infinitivu prvotna končnica *se*: *es-se, ed-se* (= *ēsse*), *fer-se* (= *ferre*), *vel-se* (= *velle*).

146 *Fero, ferre, tulī* (iz *tetulī*), *lātum* (nam. *tlātum*) nesti (gl. § 133, b, 20).

Fero izpahuje v oblikah, ki se tvorijo od prezentovega debela, osnovni *e* (ne *ē*) in *i* razen pred *m*, sicer se sprega pravilno po *lego*.

Aktiv

Pasiv

Prez. ind.	Ip̄f. konj.	Prez. ind.	Ip̄f. konj.
<i>fer-o</i>	<i>fer-rem</i>	<i>fer-o-r</i>	<i>fer-rer</i>
<i>fer-s</i>	<i>fer-rēs</i>	<i>fer-ris</i>	<i>fer-rēris</i>
<i>fer-t</i>	<i>fer-ret</i>	<i>fer-tur</i>	<i>fer-rētur</i>
<i>fer-i-mus</i>	<i>fer-rēmus</i>	<i>fer-i-mur</i>	<i>fer-rēmur</i>
<i>fer-tis</i>	<i>fer-rētis</i>	<i>fer-i-minī</i>	<i>fer-rēmīnī</i>
<i>fer-u-nt</i>	<i>fer-rent</i>	<i>fer-u-ntur</i>	<i>fer-rentur</i>
Inf.: <i>fer-re</i>		Inf.: <i>fer-rī</i>	
Imperativ			
I. <i>fer</i> <i>fer-te</i>	II. <i>fer-tō, fer-tō</i> <i>fer-tōte, fer-u-ntō</i>	<i>laburus mun -</i> <i>nesti hotem</i>	

Vse druge oblike so pravilne, torej: *feram, ferar, ferē-bam (-r), ferēs, ferendus, ferendī*.

Tako se spregajo tudi sestave:

afferō, afferre, attulī, allātum donesti,

anteferō, anteferre, antetulī, antelātum prednost dati, bolj

čislati,

auferō, auferre, abstulī, ablātum odnesti,

— *cōnferō, cōnferre, contulī, collātum znositi, primerjati,*

differō, differre, distulī, dilātum odložiti,

differō, differre, — — razlikovati se,

— *effērō, efferre, extulī, ēlātum iznesti, povzdigniti; ēlātus*

tudi adj. vzvišen (ošaben),

— *īnferō, īnferre, intulī, illātum nesti v kaj,*

— *offerō, offerre, obtulī, oblātum ponuditi,*

— *perferō, perferre, pertulī, perlātum prenesti, javiti,*

— *praeferō, praeferre, praetulī, praelātum bolj ceniti,*

— *referō, referre, rettulī, relātum nazaj prinesti, javiti, poročati,*

sufferō, sufferre, sustinūī, sustentātum prenesti.

Volo, velle, voluī hoteti;

nōlō [iz ne (= nōn) volo], nōlle, nōluī ne hoteti;

mālō (iz magis volo), mälle, māluī raji hoteti.

Prezent

Indikativ			Konjunktiv		
<i>volo</i>	<i>nōlō</i>	<i>mālō</i>	<i>velim</i>	<i>nōlim</i>	<i>mālim</i>
<i>vīs</i>	<i>nōn vīs</i>	<i>māvīs</i>	<i>velīs</i>	<i>nōlīs</i>	<i>mālīs</i>
<i>vult</i>	<i>nōn vult</i>	<i>māvult</i>	<i>velit</i>	<i>nōlit</i>	<i>mālit</i>
<i>volumus</i>	<i>nōlumus</i>	<i>mālumus</i>	<i>velimus</i>	<i>nōlīmus</i>	<i>mālīmus</i>
<i>vultis</i>	<i>nōn vultis</i>	<i>māvultis</i>	<i>velitis</i>	<i>nōlitis</i>	<i>mālitis</i>
<i>volunt</i>	<i>nōlunt</i>	<i>mālunt</i>	<i>velint</i>	<i>nōlint</i>	<i>mālint</i>

Imperfekt

Indikativ			Konjunktiv		
<i>volēbam</i>	<i>nōlēbam</i>	<i>mālēbam</i>	<i>vellem</i>	<i>nōllem</i>	<i>māllem</i>
<i>volēbās</i>	<i>nōlēbās</i>	<i>mālēbās</i>	<i>vellēs</i>	<i>nōllēs</i>	<i>māllēs</i>
itd.			itd.		

Futur (Indikativ)			Imperativ	
<i>volam</i>	<i>nōlam</i>	<i>mālam</i>	ima le <i>nōlō</i> :	
<i>volēs</i>	<i>nōlēs</i>	<i>mālēs</i>	I. <i>nōlī</i>	II. <i>nōlitō, nōlitō</i>
itd.			<i>nōlite</i>	<i>nōlitōte, nōluntō</i>

Inf. prez.: *velle, nolle, malle*.

Drugi oblik od prezentovega debela ni. Oblike od perfektovega debela so pravilne, torej: *voluī, voluerim, volueram, voluissem, voluerō* itd.

Pripomnja. *Sis* = *si vis* če izvoliš, ako ti je po volji. — *Vin* (pesn.) = *visne* hočeš-li?

148

Eo, tre, it (itī), itum iti

se pregiblje v obče po 4. konjugaciji. Deblo *i* oslabeva pred *a, o, u* v *e*, (*io* — *eo*, *iunt* — *eunt*, *iam* — *eam*), impf. ind. je *ībam*, fut. I. *ībō*, ppp. *itum*.

Prezent	Ind.	Konj.	Imperfekt	Ind.	Konj.	Futur I.	Ind.	Imperativ	
	<i>eo</i>	<i>eam</i>		<i>ībam</i>	<i>īrem</i>		<i>ībō</i>	I. <i>ī</i>	II. <i>itō</i>
	<i>īs</i>	<i>eās</i>		<i>ībās</i>	<i>īrēs</i>		<i>ībis</i>		
	<i>it</i>	<i>eat</i>		<i>ībat</i>	<i>īret</i>		<i>ībit</i>		
	<i>īmus</i>	<i>eāmus</i>		<i>ībāmus</i>	<i>īrēmus</i>		<i>ībimus</i>		
	<i>itis</i>	<i>eātis</i>		<i>ībātis</i>	<i>īrētis</i>		<i>ībitis</i>		
	<i>eunt</i>	<i>eant</i>		<i>ībant</i>	<i>īrent</i>		<i>ībunt</i>	<i>īte</i>	<i>itōte</i> <i>euntō</i>

Inf.: prez.: *īre*, fut.: *itūrum esse*.

Part. prez.: *īēns, euntis, euntī* itd. Part. fut.: *itūrus, a, um*.

Ger. *eundī, eundō, (ad) eundum*.

V pasivu se rabijo: a) 3. os. sing.: *itur gre se, eatur, ibatur, iritur, itum est* itd., *eundum est*; b) infinitiva: *iri, itum esse*.

Prehodne sestave imajo seveda popoln pasiv, n. pr. *adeo*, *is, ire*
prositi: *adi, aditur*
ih, proe

adeor, adiris, aditur, adimur, adiminī, adeuntur;
adibar, adirer, adibor, aditus sum itd.

V pf. se v (*vi*) navadno izpahuje (gl. § 126, 2): *iī, īsti, iit . .*
iērunt, ierim, ieram, ierō, īsse(m).

Poleg *adeo* so navadne še te sestave:

abeo, -ire, abiī, abitum oditi, tako:

exeō iziti

circumeō obiti, obkoliti

intereō propasti

ineō začeti

redeō vrniti se

obeō obiti, posetiti

pereō poginiti

praetereō mimo iti

vēneō (brez sup.)

gl. § 118. *trānseō* preiti, prekoračiti.

prodati se

Pripomnja. *Ambiō* (okoli hoditi, prositi) se sprega čisto po *audiō*, torej: *ambiunt, ambiēbam, ambiam, (-ās, -es)* itd.

Queo, quīvī morem, nequeō (pri Ciceronu *nōn queo*), *nequī, ne-* 149
quitum ne morem *sprega*

se spregata kakor *eo*. Najnavadnejše oblike so:

nōn queo, nequī, nequītis, nequeunt

nōn queam, queās, (nōn)queat, (ne)queāmus, (ne)queant

nequībat; nequīrem, (ne)quīret, nequīrent; nequīssent.

Fīō, fierī, factus sum postati, zgoditi se

150

nadomestuje tudi pasiv glagola *facio*, od katerega ima obliki *factus* in *faciendus*, in pomeni: tvoriti se. Glede *i*-jeve kvantitete prim. § 5, 2 d.

Prez. ind.: *fīō, fīs, fit, —, —, fīunt.*

Prez. konj.: *fīam, fīās, fīat, fīāmus, fīātis, fīant.*

1pf. ind.: *fīēbam, fīēbās* itd.

1pf. konj.: *fierem, fierēs* itd.

Fut.: (*fīam*), *fīēs, fiet, (fīēmus, fīētis), fīent.*

Imper.: *fī, (fīte).*

Infin.: a) prez.: *fierī*; b) pf.: *factum (-am, -um) esse*; c) fut.: *futūrum (-am, -um) esse* ali *fore*; inf. fut. pas. je le: *factum irī.*

Particip: a) fut.: *futūrus* 3; b) pf.: *factus* 3.

Gerundiv: *faciendus* 3 (le: storiti se imajoč).

Oblike s *factus* se spregajo pravilno: *factus sum*, - *sim*, - *eram*, - *essem*, - *erō*.

Pripomnja. *Fieri* je edina pas. oblika glagola *fiō*.

ima pasivni spomen in akt. obliko.

Nepopolni glagoli, verba defectiva

151 se rabijo le v nekaterih oblikah. Sem spadajo:

1. Perfekti *coepī*, *meminī*, *ōdī*.

Meminī in *ōdī* imata prezentov pomen, plpf. torej pomen ipf., fut. II. pomen fut. I.

Ind. pf.: *coepī* začel sem, *meminī* pomnim, *ōdī* sovražim

Konj. pf.: *coeperim* *meminerim* *ōderim*

Ind. plpf.: *coeperam* *memineram* pomnil sem *ōderam* sovražil sem

Konj. plpf.: *coepissem* *meminisse* *ōdissem*

Fut. II.: *coeperō* *meminerō* pomnil bodem *ōderō* sovražil bodem

Inf.: *coepisse* *meminisse* *ōdisse*

Imper.: — *mementō* } gl. § 126, *mementōte!* 4.

Part. fut.: *coeptūrus* 3 — *ōsūrus* 3

„ pf. pas.: *coeptus* 3 začel — —

Pripomnja. Oblike prezentovega debela nadomestuje pri *coepī* (iz *co-ēpt* od *coipiō*) *incipiō*. Rabi *coepī* v zvezi z infinitivom: *coepī scribere*, sicer *incēpt*, n. pr. *proelium incēpt*. V zvezi s pasivnim infinitivom se nahaja vselej *coeptus sum* itd.: *urbs oppugnārī coepta est*. (Prim. § 135, 2 prip.). Le pri *fieri* stoji navadno, pri medialnih pasivih vselej aktiv: *fīdūcia augērī coepit* (je jelo naraščati).

Za pasiv glagola *ōdī* služi in *odiō* (*odiō* dat.) *sum*.

152

2. *āiō* trdim, pravim.

Prez. ind.: *āiō*, *ais*, *ait*, —, —, *aiunt*.

Prez. konj.: —, —, *aiat*, —, —, —.

Ipf. ind.: *āiēbam*, *āiēbās*, *āiēbat*, —, —, *āiēbant*.

Perf. ind.: —, —, *ait*, —, —, —.

Pripomnja. *Ain* = *aisne* je-li? misliš? — *Āiō* stoji navadno v indirektnem govoru: *Neminem Sōcratēs ait ante mortem esse beātum praedicandum.*

3. *inquam* rečem, dejem.

153

Prez. ind.: *inquam, inquis, inquit*, —, —, *inquiunt*.

Ipf. ind.: —, —, *inquiēbat*, —, —, —.

Fut. I.: —, *inquiēs, inquiēt*, —, —, —.

Perf. ind.: —, (*inquistī*), *inquit*, —, —, —.

Pripomnja. *Inquam* se stavi za prvo besedo (ali za prve besede) direktnega govora: *Sequimint mē, inquit, milites!*

4. *fārī, fātus sum* govoriti

154

ima v dobri prozi le *fandō* (*fandō audire* pripovedovati čujem); pri pesnikih se rabijo še druge oblike, ki so tvorjene pravilno po *hortor*, n. pr.: *fātur, fāmur; fābor, fābitur; fāre; fātū; fāns* govoreč, (*in*)*fandus* neizrečen.

V več oblikah se rabita sestavi: *affārī* ogovoriti, *praefārī* naprej govoriti, prorokovati.

5. Imperativi:

155

a) I. *avē* (*havē*), *salvē* zdrav bodi! *valē* zdrav ostani,
z Bogom, srečno!

avēte (*havēte*), *salvēte* dobro došli! *valēte*

II. *avētō* (*havētō*), *salvētō* *valētō*

Pripomnja. Poleg navedenih imperativnih oblik se še rabijo: *salvēbis* in *valēbis* v pismih: *Salvēbis ā Cicerōne* Ciceron te pozdravlja; *salvēre* (*avēre*), *valēre* stoji le v zvezi z *iubeō*: *iubeō tē salvēre* pozdravljam te, *valere tē iubeō* zdravstvuj, srečno! — *Avē* (*havē*), *salvē* se rabi navadno le ob prihodu, redko pri slovesu.

b) *age*, pl. *agite* dej! nuj! dejte! hajdi!

c) *apage* (*tē*) poberi se!

d) *cedo* (*cette*) daj! sem! sem daj! povej! *Cedo aquam* vode sem! *Cedo, quid faciam* povej, kaj naj storim!

6. *quaesō* prosim, *quaesumus* prosimo

156

stoji navadno pri zapovedih. *Tū, quaesō, scribe* piši ti, prosim te! *Dicās* (*dīc*), *quaesō* povej (torej)! — *Ubinam es, quaesō*

za Boga, kje si?! — Vendar se rabi tudi sicer. *Quaesō ā vōbīs, ut mihi dētis veniam accommodātam huic reō.*

7. *forem* itd. gl. § 106, prip. 2.

Brezosebni glagoli, verba impersonalia

157 se imenujejo glagoli, ki izražajo dejanje ali stanje neznanega subjekta. Rabijo se le v infinitivu in 3. os. sing. (v sestavljenih časih z neutrom nominalne oblike) brez subjekta, le pri nekaterih je lahko neutrum adjektiva ali pronomina subjekt. Delijo se v prave in neprave.

1. Pravi brezosebni so glagoli:

a) ki značijo kak prirodni pojav:

<i>pluit, -ere, pluit</i> dež gre, dežuje	<i>fulminat, -āre, itd.,</i> bliska se,
<i>nīnguit (nīngit), -ere, nīnxit</i>	treska
sneg gre, sneži	<i>illūcēscit, -ere, illūxit</i> svita se,
<i>grandinat, -āre</i> itd. toča gre	dani se
<i>tonat, -āre, tonuit</i> grmi	<i>advesperāscit, -ere, advesperāvit</i>
<i>fulget, -ēre, fulsit</i>) bliska se	večeri se.
<i>fulgurat, -āre, itd.</i>)	

Pripomnja. V prenesenem pomenu so nekateri navedenih glagolov osebni, n. pr. *fulgere, tonāre*. — K *fulget, fulgurat, fulminat, tonat, pluit* se stavi včas, zlasti pri pesnikih, kot osebek *Juppiter*.

b) ki imajo logični subjekt v zavisnem sklonu:

piget, -ēre, piguit (mē) mrzi mi
pudet, -ēre, puduit (mē) sram me je
paenitet, -ēre, paenituit (mē) kesam se
taedet, ēre, pertaesum est (mē) gnusi se mi
miseret (redko *miseretur*), *-ēre, (miseritum est) (mē)*
 smili se mi
decet, -ēre, decuit mē spodobi se mi
dēdecet, -ēre, dēdecuit (mē) ne spodobi se mi
libet, -ēre, libuit (libitum est) ljubi se, rači se mi
licet, -ēre, licuit (licitum est) svobodno je.

Dostavek. *oportet, -ēre, oportuit* (treba je) ima za subjekt le inf. ali stavek.

Pripomnja 1. Izvzemši *taedet, miseret* se vsi pod b) navedeni brezosebniki lahko zvežejo z infinitivom ali z nom. sing. neutr. pronomina ali adjektiva: *Pudet mē hōc fatēri, illud mē paenitet.* — *Libet, licet, (dē)deceť* pa stoje tudi v 3. osebi **pl.** v zvezi z nom. **pl.** neutr. pronomina ali adjektiva: *nōn omnia licent; parvum parva decent.*

Pripomnja 2. Rabijo se še naslednje oblike: *paenitēns* kesajoč se, *puđēns* sramežljiv; *paenitendus* 3 kesanja vreden, *puđendus* 3 sramovanja vreden; *paenitendī* itd., *puđendī* itd. — Imperativ se nadomešča s konjunktivom: *Pudeat tē sram te bodi!*

2. Nepravi brezosebniki imajo 3. os. sing. svojega glagola v drugačnem pomenu; taki so:

<i>accēdit, -ere, accessit</i> poleg tega,	<i>interest, interesse, interfuit</i> do
razen tega	tega je
<i>accidit, -ere, accidit</i> pripeti se,	<i>iuvat mē</i> veseli me
<i>appāret, -ēre, appāruit</i> očitno je,	<i>liquet, -ēre, licuit</i> jasno je
jasno je	<i>patet, -ēre, patuit</i> očitvidno je
<i>cōnstat, -āre, cōnstitit</i> znano je	<i>placet, -ēre, placuit</i> ali <i>placitum est</i> odločeno je, <i>mihi</i>
<i>contingit, -ere, contigit</i> po-	(<i>senātūi</i>) sklenil sem
sreči se	
<i>convenit, -īre, convēnit</i> pristoji se	<i>praestat, -āre, praestitit</i> bolje je
<i>ēvenit, -īre, ēvēnit</i> primeri se	<i>fallit, -ere, fefellit mē</i>
<i>expedit, -īre, expedit</i> ko-	<i>fugit, -ere, fugit mē</i>
ristno je	<i>praeterit, -īre, praeteriit</i>
	<i>mē</i>

neznano
mi je

Dostavek. Brezosebni so tudi vsi neprehodniki v pasivu: *itur gre se, vīvitur* živi se, *parcitur* prizanaša se.

Členice. Particulae.

1. Prislov. Adverbium.

158

Po obliki so prislovi:

1. imenski, *adverbia nōminalia*, tvorjeni od imenskih debel: *altē* visoko, *sapienter* modro, *fortuitō* slučajno, *diū* dolgo;

2. glagolni, *adverbia verbālia*, od glagolnih debel izpeljani: *imprōvisō* nenadoma, *nōminātīm* po imenu, *statim* takoj (stoje);

3. zaimenski, *adverbia prōnōminālia*, tvorjeni od zaimenskih debel: *ubi* kje, *ibi* tam, *quō* kam, *eō* tje;

4. prvotni, *adverbia prīmītīva*: *haud*, *nōn* ne, *paene* skoro, *saepe* često i. dr.

159 Prislovi se tvorijo:

1. Od adjektivov in participov druge deklinacije, če se izpremeni genitivni *i* v *ē* (ostanek starega instrumentalala):

<i>altus</i>	gen. <i>altī</i>	adv. <i>altē</i>	visoko
<i>pulcher</i>	„ <i>pulchrī</i>	„ <i>pulchrē</i>	lepo
<i>liber</i>	„ <i>liberī</i>	„ <i>liberē</i>	svobodno
<i>doctus</i>	„ <i>doctī</i>	„ <i>doctē</i>	učeno.

Pomni: *benē* (od *bonus*) dobro, *malē* (od *malus*) slabo.

2. Od adjektivov tretje deklinacije, če se izpremeni genitivna končnica *-is* v *-iter*:

<i>acer</i>	— <i>ācris</i>	— <i>ācriter</i>	ostro
<i>fortis</i>	— <i>fortis</i>	— <i>fortiter</i>	hrabro
<i>celer</i>	— <i>celeris</i>	— <i>celeriter</i>	hitro.

Adjektivni participi na *-ns* izpreminjajo genitivno končnico *-is* v *-er*:

<i>cōstāns</i>	— <i>cōstantis</i>	— <i>cōstanter</i>	stanovitno
<i>prūdēns</i>	— <i>prūdentis</i>	— <i>prūdentē</i>	previdno
<i>sapiēns</i>	— <i>sapientis</i>	— <i>sapienter</i>	modro.

Pripomnja 1. *Audāx* ima *audācter* smelo, *difficilis* le redko *difficulter* težko, navadno *nōn facile*, *vix*, *aegrē*.

Pripomnja 2. Nekateri adjektivi na *-us* tvorijo adverb na *-ē* ali *-iter*: *fīrmus*: *fīrmē*, *fīrmiter* čvrsto; *largus*: *largē*, *largiter* izdatno; na *-er*: *violentus*: *violenter* silovito, *opulentus*: *opulenter* premožno; *fīdus* ima *fīdēliter* (od *fīdelis*) zvesto, *alius*: *aliter* drugače.

160 Adverbi se še tvorijo:

1. na *-tus*:

antīquitus iz davna
dīvīnitus po božji volji
funditus iz dna, iz temelja

paenitus od znotraj
rādīcitus s korenino vred

2. na *-im*:

certātīm tekmovalno
furtīm skrivaj
gradātīm korakoma

nōminātīm imenoma
statīm takoj
virītīm posamez i. dr.

Za adverb služi tudi:

1. akuz. sing. ali pl., n. pr.:

cēterum sicer ^{sonst}

fācile lahko

impūne brez kazni

nīmium preveč

nōndum še ne

paulum malo

prīmum najprej

rursum zopet

sōlum } samo, le

tantum } ^{nur}

aliās drugikrat

forās ven, i. dr.

2. ablativ (instrumental), in sicer:

a) substantivov:

forte po naključju, slučajno

diū podnevi, dolgo

noctū ponoči

forīs od zunaj

māgnōpere (često māgnō

operē) zelo

sponte voljno

hodiē danes

grātīs zastonj

b) adjektivov (part.) srednjega spola druge dekl.:

cito brzo

crēbrō ponovno

cōsultō namenoma

continuō takoj

falsō po krivem

fortuitō slučajno

imprōvisō nenadoma

inopinātō nepričako-

vano

rārō redko

sērō pozno

subitō nagloma

tūtō varno.

Pripomnja. Vērē resnično, vērō pak (pa celo); certē res, gotovo, certō za gotovo.

c) adjektivov prve deklinacije:

dextrā desno

sinistrā levo

rēctā naravnost

ūnā skupaj.

Ablativi fem. so tudi:

citrā tostran

extrā zunaj

intrā znotraj

īnfrā zdolaj

suprā zgoraj

ultrā dalje.

3. lokativ: domī doma, rūrī na kmetih, humī na zemlji, herī včeraj, vespērī zvečer, forīs zunaj, ubi kje, hīc tukaj, sīc tako i. dr.

4. instrumental: modo samo, le.

Pripomnja. Nekateri prislovi so zloženi iz dveh ali več besed (celega stavka), n. pr.: antē prej, imprīmīs osobito, hodiē danes, forsitan morda, mogoče; dumtaxat le, samo; fortāsse (fortāssis) morebiti; iz dveh stavkov: licet takoj; scilicet, videlicet namreč.

Dodatek. Adverbia pronominalia correlativa so, in sicer:

demonstrativa	interrogativa in relativa	indefinita
a) loci:		
<i>hīc</i> tu <i>istīc</i> { tamkaj <i>illīc</i> { <i>ibi</i> tam <i>ibidem</i> ravno tam	<i>ubi</i> kje, kjer <i>ubicumque</i> kjerkoli	<i>alicubi</i> nekje, nekod <i>alibi</i> drugod <i>ūsqum</i> (v negativnih stavkih) nekje
<i>hinc</i> od tod <i>istinc</i> { od tamkaj <i>illinc</i> { <i>inde</i> od ondod <i>indidem</i> prav od tam	<i>unde</i> od kod, od-koder	<i>alicunde</i> od nekod
<i>hūc</i> sem <i>istūc (istō)</i> { tja <i>illūc (illō)</i> { <i>eō</i> tja(kaj) <i>eōdem</i> ravno tja	<i>quō</i> kam, kamor <i>quōcumque</i> kamorkoli	<i>quō</i> { nekam <i>aliquō</i> {
<i>hāc</i> tod <i>illāc</i> ondod <i>eā</i> tod <i>eādem</i> prav tod	<i>quā</i> kod, koder <i>quācumque</i> koderkoli	<i>quā</i> { koder si <i>aliquā</i> { bodi, nekod
b) temporis:		
<i>nunc</i> sedaj <i>tum</i> { tedaj <i>tunc</i> {	<i>quandō</i> kedaj, kadar <i>cum</i> kadar	<i>quandō</i> { nekedaj, <i>aliquandō</i> { nekoč <i>unquam</i> (v nik. in kondic. stavkih) kedaj
<i>totiēns</i> tolikrat	<i>quotiēns</i> kolikrat, kolikorkrat, <i>quotiēnscumque</i> kolikorkratkoli	<i>aliquotiēns</i> nekolikokrat
c) modi:		
<i>ita</i> { tako <i>sīc</i> { <i>item</i> ravno tako <i>tam</i> tako	<i>ut (utī)</i> kako, kakor <i>utcumque</i> kakorkoli <i>quam</i> kako, kakor	

Stopnjevanje prislovov.

Komparativ prislovov je vselej enak neutru (v akuz.) **162**
adjektivnega komparativa; superlativ se končuje na *-ē*, izvzemši
plūrimum, *potissimum*, *prīmum*, *postrēmum*.

<i>altē</i>	<i>altius</i> višje	<i>altissimē</i> najvišje
<i>pulchrē</i>	<i>pulchrius</i> lepše	<i>pulcherrimē</i> najlepše
<i>liberē</i>	<i>liberius</i> prostije	<i>liberrimē</i>
<i>ācriter</i>	<i>ācrius</i> ostreje	<i>ācerrimē</i>
<i>cōstanter</i>	<i>cōstantius</i> trdnje	<i>cōstantissimē</i>
<i>audācter</i>	<i>audācius</i> pogumneje	<i>audācissimē</i>
<i>benē</i>	<i>melius</i> boljše	<i>optimē</i> najboljše
<i>malē</i> slabše	<i>peius</i> slabše	<i>pessimē</i> Pomni tudi: zelo slabo
<i>māgnopere</i> zelo	<i>magis</i> bolj	<i>māximē</i> najbolj
<i>multum</i> mnogo	<i>plūs</i> več	<i>plūrimum</i> največje
<i>nōn multum malo</i>	<i>minus</i> manj	<i>minimē</i> najmanj
<i>diū</i>	<i>diūtius</i>	<i>diūtissimē</i>
<i>saepe</i> često	<i>saepius</i> čiste	<i>saepissimē</i> najčiste
<i>prope</i> blizu	<i>propius</i> bližje	<i>proximē</i> najbližje

Brez pozitivna so:

<i>potius</i> rajši	<i>potissimum</i> najrajši, posebno, zlasti
<i>prius</i> prej	<i>prīmum</i> prvokrat, prvič
<i>posterius</i> pozneje	<i>postrēmum</i> nazadnje
	<i>postrēmō</i> "

Pripomnja. *Matūrē* rano, *matūrius*, *matūrisimē* in *matūrrimē*. —
Tatō varno, *tatius*, *tatissimō*.

2. Predlog. Praepositio.

Predlogi z imeni izražajo razmerje stavkovih členov natančneje kakor goli skloni. Nastavši iz adverbiv kraja (razen *trāns* in *tenu*), so zaznamovali v zvezi z imeni krajevne razmere, a sčasoma so se rabili tudi za določila časa, načina in vzroka prepozicionalni izrazi. Prvotni adverbialni pomen so še ohranili nekateri predlogi, n. pr. *circā*, *extrā*, *suprā*. Vežejo se z akuz., abl., akuz. in abl.

Predlogi z akuzativom:

ante, *apud*, *ad*, *adversus*, *penes*, *pōne*, *post*, *per*,
circum, *circā*, *citrā*, *cis*, *praeter*,
ergā, *contrā*, *inter*, *extrā*, *prope*, *propter* in *secun-*
infrā, *intrā*, *iūxtā*, *ob*, *dum*,
suprā, (*versus*), *ultrā*, *trans*.

163

1. *ante* pred; kraj: *ante portam*; čas: *ante mortem*;

2. *apud* pri; kraj: *apud* (češče *ad*) *oppidum*; navadno pri osebah: *apud* (na domu pri) *Caesarem*, *apud Platōnem legimus*, *apud exercitum* (*valēre*); pred: *apud iūdicēs*, *senātum* (*verba facere*);

3. *ad*: kraj: k: *ad tē veniō*; pri (ob), blizu, proti: *urbs ad Rhēnum flūmen sita*, *ad urbem*, *ad merīdiem* proti jugu; čas: do, za, na: *ad summam senectūtem*; *ad tempus* (*venīre*) za časa; *ad cōstitutam diem*; *ad merīdiem* proti poldnevu, okoli poldneva;

pri števniki: do: *ad ūnum omnēs* vsi do enega (in tudi ta) = vsi vkup, *ad ducentōs* do (okoli) 200;

namen: za: *ad ūsum*, *ad labōrandum nātus*; vzrok: na: *ad clāmōrem* (*convenīre*), *ad nūtum*;

način: po, na: *ad voluntātem* (*loquī*), *ad verbum* doslovno;

Pripomnja. *Scribō ad aliquem* (komu); *deferō imperium ad aliquem* (predam komu); *ad senātum referō* sporočim senatu; *nāvēs ad ancorās dēligō* (zasidram ladje) usidram se.

4. *adversus* (ptep. pf. pas.) (*adversum*) proti; kraj (redko): *adversus montem*; prenes.: proti, do: *adversus hostem pūgnō* (neprijateljski), *pietās adversus deōs* (prijateljski);

5. *circum*, *circā* okoli; kraj: *circum āxem*, *circā Rōmam*; *circā oppida* (okoli po = v) *lēgātōs mittere*; le *circā*: čas (ne pri Cic. in Cez.) in pri števniki: *circā lūcis ortum*, *circā V mīlia*; pri Cic. in Cez.:

circiter: c. *Idūs Septembrēs*, c. *merīdiem*; c. *X mīlia mīlitum*;

6. *citrā*, *cis* tostran; kraj: c. *Padum*;

7. *ergā* do, proti (prijateljski): *meus ergā tē amor*; *fīdes ergā amīcum*;

8. *contrā* nasproti; kraj: *contrā Galliam*; prenes. proti (sovražno), zoper: *contrā hostēs* (*proficīscī*); c. *nātūram* zoper naravo;

9. *inter* med; kraj: *inter urbem ac Tiberim*, *inter amīcōs*; čas: *inter annōs XIV*, *inter cēnam*; prenes.: *inter sē* (*colloquuntur*) med seboj, *inter deōs hominēsque interest*;

10. *extrā* zunaj; kraj: *extrā oppidum*; prenes.: e. *cōiūrātiōnem* (nedeležan), e. *culpam* (brez), e. *cōnsuetūdinem*, *ōrdinem* nenavadno;

11. *īnfrā* pod; kraj: *īnfrā lūnam nihil est nisi mortāle*; čas: *Homērus nōn fuit īnfra* (pozneje od) *Lycūrgum*; prenes.: *māgnitūdine īnfrā aliquem esse* manjši biti;

12. *īntrā* med, v; kraj: *īntrā parietēs, moenia*; čas: *īntrā finem annī* (pred koncem), *īntrā* (v teku) *annōs V*;

13. *iūxtā* tik, kraj, poleg; kraj: *iūxtā viam*;

14. *ob* pred; kraj: *le: ob oculōs versārī* (pred očmi biti); vzrok: zaradi (zbog): *ob ēmolumentum, ob eam rem, quam ob rem (causam)* zategadelj, zato;

15. *pexes* pri = v oblasti, v rokah: *penes rēgēs erat imperium nātiōnum*;

16. *pōne* (starinski), *post* za; kraj: *post (pōne) tergum* na hrbtu; čas: *po: post mortem*;

17. *per* prek (črez), skozi, po; kraj: *per forum, urbem*; čas: *per tōtam noctem* celo noč (skozi vso noč); *per hiemem* (črez), *per* (med) *cēnam*; način: *per vim* po sili; *per fidem* (pod pretvezo zvestobe) proti zvestobi, verolomno; *per fās et fidem* proti pravici in zvestobi; sredstvo: *po: per lēgātōs, per sē* po sebi (sam po sebi); vzrok: zaradi: *per aetātem arma ferre nōn posse*; *per mē licet* zaradi (zastran) mene (= kar se mene tiče) lahko; pri vzklikih, prisegah: *pri: per fidem tuam* pri tvoji poštenosti, *per deōs immortālēs, iūrō per deōs*;

18. *praeter* mimo; kraj: *praeter castra*; prenes.: razen: *omnēs praeter ūnum*; pred: *praeter ceterōs iūstus, flōrere*; črez (nad), proti: *praeter modum, expectātiōnem*;

19. *prope* blizu; kraj: *prope urbem*; čas: okoli, pod: *prope Kalendās Sextīlēs, prope noctem*;

20. *propter* blizu, poleg; kraj: *propter aedem, Carthāginem*; dejanski vzrok: zaradi, zbog: *propter frīgora, metum*;

21. *secundum* poleg, ob; kraj: *s. flūmen*; čas: (takoj) *po: s. comitia, s. ea nato*; prenes.: spored, za: *s. deōs hominēs hominibus ūtilēs sunt*; način: *s. nātūram* (po naravi, naravno) *vīvere, s. aliquem iūdicāre* komu na korist soditi;

22. *suprā* nad; kraj: *suprā lūnam sunt aeterna omnia*; čas: pred: *paulō suprā hanc memoriām* malo pred tem časom; prenes.: nad: *suprā vīrēs, vīgintī mīlia, suprā modum* črez mero;

23. *versus* (redno za svojim sklonom) proti; sam le pri mestnih imenih in *domum*, sicer z *ad*, in: *Rōmam*, *Arpīnum*, *domum versus*, *ad urbem v.*, in *Galliam versus*.

Pripomnja. *Versus* (ptcp. pf. pas. k *vertō*) ni predlog, nego adverb, ki jasneje izraža smer.

24. *ultrā* onkraj, za: *ultrā Alpēs*, *montēs*; prenes.: črez, nad: *ultrā spem*, *modum*;

25. *trāns* (ptcp. prez.) onstran, črez: *trāns Rhēnum*, *trāns mare aliquid asportāre*.

164 Predlogi z ablativom:

ā, *ab*, (*abs*), *cum*, *dē*,
cōram, *prō*, *ex*, *ē*,
tenus, *sine*, *prae*.

1. *ā* (le pred konsonanti), *ab* (pred vokali in *h* in konsonanti), *abs* (le pred *tē*) od (na); kraj: *ab oppidō profectus est*; *ā tergō* od zadaj, *ā fronte* od spredaj, *ā dextrā* (*sinistrā*) na desni (levi), *ā dextrō cornū* na desnem krilu; *ab aliquō stāre* držati s kom (stranki koga pripadati), *incipere*, *ordiri*, *oriri*, *initium facere ab rē* (s čim), *ab aliquō* (pri kom); čas: *ā primā luce*, *ā primā aetate*, *ā cēna* takoj po kosilu; delujoče živo bitje pri pasivu: *sēdulī servī ab agricolīs laudantur*; prenes.: pri glagolih ločiti, braniti itd. gl. § 239 prip. 2 in 3; po: pri glagolih *appellāre*, *vocāre*, *nōminārī* imenovati (se) po čem (kom);

2. *cum* s, z; spremstvo, družbo: *cum amicīs*, *cum magnā pecūniā*, *cum imperiō esse*, *cum aliquō loquī*, gl. § 251; način: *cum voluptate*, *glōriā*, gl. § 250; čas: *cum solē* (s solncem) s solnčnim vzhodom, *cum nūntiō* takoj po poročilu;

3. *dē* s, z (z gen.); kraj: *dē mūrō*, *dē caelō*, *dē finibus demigrāre*, *dē vitā decēdere*; čas: še po (za): *dē diē* še po dnevi, *dē mediā nocte*, *diem dē diē* od dne do dne; celoto, od katere se kaj vzame: *paucī* (*ūnus*) *dē nostrīs* (od, izmed); predmet, o katerem se govori, glede katerega se kaj stori: o, glede: *scribere dē officiīs*, *dē pāce nūntium mittere*, *bene merērī dē aliquō* uslužiti se komu; način: po: *dē cōsiliō*, *sententiā* po nasvetu, mnenju; *dē integrō*, *dēnuō* iz nova; *dē industriā* nalašč, *dē* (*ex*) *imprōvisō* iz nenada; vzrok: zaradi: *dē filiī morte* (*flēre*), *eā* (*quā*) *dē causā*, *quā dē rē* (*causā*);

4. *cōram* vpričo; *cōram generō meō*;

5. *prō* pred; kraj: *prō castris stāre* (tako da je tabor zadaj, *ante castra* tabor je pred licem, *Hannibal ante portās!*), *prō rōstris dīcere* z govornice, *prō opere* spreadaj na okopu; *prō* = za, na korist, namesto gl. § 231 prip.; prenes.: *prō vīribus* po svoji moči, *prō multitudīne* v primeri z množico;

6. *ex, ē* (nikdar pred vokali in *h*) iz, s, z; kraj: *ex urbe, ex equō pūgnāre* (s konja = na konju), *ē vītā dēcēdere*; prenes.: *triumphāre ex (dē) aliquō* nad kom slaviti slavje, *victōriam reportāre ex (ab) hostibus* sovražnika premagati, *ex sententiā* po volji, *ex inopinātō (imprōvisō)* iz nenada, *ex ūsū* na korist, *ē rē publicā* na državno korist, *ex parte* deloma; *ex tempore dīcere* z mesta besediti; *ē regiōne* (= *ex adversō*) *oppidī* ravno nasproti (iz nasprotne strani) mesta; čas: od: *ex eō tempore, ex quō* odkar, *diem ex diē* dan za dnevom; *ex cōsulātū* takoj po konzulatu; o tvarini: iz, od: *nāvis ex rōbore, statua ex aere*; vzrok: *labōrō ex capite* itd. gl. § 245, *b* prip. 1; *ex doctrīnā nōbilis* (vsled) zaradi učenosti na glasu; *quā (eā) ex causā (rē)* zato (in tako); *ex cōnsuetūdine* iz navade, *ex compositō* po dogovoru; deljeno celoto: *paucī ex nostrīs* gl. § 214, *c* prip. 1;

7. *tenus* (postpozitiven) (tja)do; *Taurō tenus rēgnāre iūssus est; nōmine t. le* po imenu;

Pripomnja. Včas je v zvezi z gen.: *lumbōrum tenus*.

8. *sine* brez; *sine mātře, spē; sine gladiō, sine dubiō*;

9. *prae* pred; kraj (le v zvezi s *sē*): *prae sē agere; fidūciam prae sē ferre* ponašati se, kazati; prenes. v primeri: *prae sē omnēs contemnere* (v primeri s seboj, proti sebi); *prae nōbīs (aliīs) beātus* proti nam (drugim) blažen; o zapreki (le v nikalnih stavkih) vsled, od: *prae gaudiō, lacrimīs scribere nōn possum*.

Pripomnja. *Clam* tajno, brez vednosti se rabi tudi kot predlog z abl.: *clam vōbīs* brez vaše vednosti.

Predlogi z akuzativom na vprašanje: kam?, z 165
ablativom na vprašanje: kje?:

in, sub, super, subter.

1. *in*

a) z akuz.; kraj: v, na, proti: *in urbem, in Graeciam proficiscī, in umerōs tollere, in lātitudinem* v širokost (v šir), *in septentrionēs* (proti); čas: v, na, za: *in diem vīvere*

tje v en dan (brezskrbno), *in aliud tempus differre*, *in perpetuum* za zmeraj, *in diēs* dan na dan; prenes.: do, proti: *amor in patrem*, *populū Rōmānū in eum beneficia*, *orātiō in Catilinam*; o delitvi: v: *dīvidō in partēs trēs*; namen: v, za: *in ūsum*, *pecūniam dare in rem militārem*; način: *hostilem in modum* sovražniški, *in sententiam Mārcellī* (v zmislu predloga), *loquī in hanc sententiam* = *hunc in modum*;

- b) z **abl.**; kraj: v, na: *in urbe esse*, *in flūmine pontem facere* (črez reko); čas: v, za: *in vitā*, *in cōsulātū*, gl. še § 254, a prip. 2, b prip.; prenes.: o stanju in okolnosti: *in honōre*, *spē*, *periculō esse*; *in paupertāte decēdere*; *in multitudīne minus posse* (navzlic številnosti); *in tē hōc laudō*, *in hāc rē tē laudō*, *reprehendō*; *in tam diversīs mentibus pāx esse nōn potest* (pri tako različnih nazorih); *in hīs* med temi, *in fidē ali-cūius manēre* zvest ostati;

2. sub

- a) z **akuz.**; kraj: pod: *īre sub tēctum*, *sub iugum*; čas: pod, o, ob: *sub vesperum*, *sub lūcem* ob svitu (zori), *sub eās litterās* (tako po onem pismu) *recitātae sunt meae*; prenes.: *sub imperium* (potestātem) *redigere* pod oblast spraviti;
- b) z **abl.**; kraj: pod: *sub tēctō esse*; *sub rādīcibus montis* (na vznožju); čas: ob, pri: *sub brūmā* ob najkrajšem dnevu, *sub ipsā profectiōne*; prenes.: *sub corōnā vēndere* kot robove prodati;

3. super

- a) z **akuz.** (neklasiški); nad, črez: *super corpora vādere*, *super nāvēs turrīm efficere*, *super rēgem cubāre*, *super Numidiām* (onstran); čas (ne pri Cic. in Cez.) pri, med: *super vīnum et epulās*; redko
- b) z **abl.**; kraj: nad: *ēnsis super cervīce pendet*; *super vīnō* (pri vinu), prenes.: o: *disputāre super* (= *dē*) *aliquā rē*;

4. subter (redko)

- a) z **akuz.**: pod: *cupiditātem s. praecordia locāre* (pod prepono);
- b) z **abl.**: pod: *virtūs omnia subter sē* (pod seboj) *habet*.

Dostavki.

1. Dva predloga ne smeta stati drug poleg drugega, torej *quidquid in terrā et sub terrā est, de rebus in Asiā gestis; vendar caedem in ante diem V Kal. Novembrēs conferre* (gl. § 352, 4).

2. *Que, ne, ve* se ne obešajo na: *ā, ab, ad, de, ob, sub, apud*, nego na njih imena: *ab illōque, ad rēgemque*.

3. Če spada predlog k več imenom, se ponavlja pri vsakem, zlasti če so imena zvezana z *et — et, aut — aut, cum — tum, nec — nec: et ex urbe et ex agris*. — Vendar se predlog ne ponavlja, če tvorijo pojmi celoto: *in labōre ac dolōre*, pri apoziciji: *cum duobus ducibus, Pyrrhō et Hannibale*; če se predidōči glagol ponavlja ali v mislih dostavlja v naslednjem stavku, se stavi predlog lahko samo v prvem stavku: *in istā cum sententiā, quā fuit amicus meus; — ā rebus gerendis senectūs abstrahit? quibus? an iis, quae . . .*

Nerazstavni predlogi, praepositiones inseparabiles

166

se rabijo le kot predpone v sestavah.

amb- (*am-, an-*) *ambiō* obhodim, *amplector* objamem, *anceps* dvoglav;

dis- (*dī-, dif-*): *disiciō* razmečem, *dīlabor* razpadem, *differō* razlikujem se, *dīrimō* (iz *disimō*) razločim;

por- (*pol-*): *porrigō* pomolim, *polliceor* obljubim;

red- (*re-*): *redeō* nazaj grem (vrnem se), *relegō* zopet berem;

sēd- (*sē-, sō-*) od, narazen, brez: *seditiō* vstaja, *secūrus* brezskrben, *sōbrius* trezen;

in- (*im-*): *indoctus* neučen, *immāturus* nezrel;

ne-: *nesciō* ne vem.

Dostavek. Z gen. se vežejo zapostavni ablativi *causā grātiā, ergō* zaradi, zavoljo: "*amicī causā (grātiā)* zaradi prijatelja; *meā, tuā causā* itd., gl. § 210, prip. 1; *ergō* se nahaja le v listinah in slovesnih govorih: *hūius victōriae ergō*. Takisto ima gen. *īnstar* (gl. § 53, 1 prip.) nalik, kakor: *īnstar montis equum aedificant*.

3. Veznik. Coniunctio.

167

Vezniki vežejo besede in stavke. Dele se v priredne (*coōrdinantēs*), ki vežejo besede in stavke iste vrste, in v podredne (*subōrdinantēs*), ki vežejo odvisne stavke z glavnimi (nadrednimi) stavki.

Priredne gl. v §§ 341—345, podredni so omenjeni pri poedinih vrstah odvisnih stavkov.

4. Medmet. Interiectio.

Najnavadnejši medmeti so:

1. Vzkliki *ō* o! (*ē*)*heu*, (*h*)*ei* ah! oh! joj! jojmene!: *ō fortunāte adulēscēns! heu mē miserum! joj me siromaka! = ei mīhi miserō!*

2. Glasovi radosti in izpodbude: *iō! a! juhe! hura! ēia (hēia)! ej! ala! no! nuj! hajdi!*

3. Izrazi opozarjanja in čudenja: *ēn! ecce! glej! lej! lejte no! viž! ni mogoče! kaj praviš!*

4. Glasna klicanja: *eho! heus! oj! čaj! čajte! čuj! čujte! he! pozor!*

5. Izraz iznenadenja: *prō! o!: prō dī immortalēs!*

6. Izraz pretnje: *vae! gorje!: vae victīs!*

7. Izraza pohvale: *eu! euge! dobro! vrlo! prav! izvrstno!*

8. Izrazi uverjavanja: *nē* (le pred zaimki) da, res; *Hercule, Hercle!* Bog mi je priča! bogme! boga mi! za boga! = *mē Castor! mē Dīus (= Deus) Fidius!*

Tretji del.

Besedotvorje.

169 Beseda je prosta (enostavna, *simplex*), če je postala iz enega debla: *laus* (deblo *laud*), *eo* (deblo *i*); sicer se imenuje zložena (*compōsitum*): *signifer* (debli: *signo, fer*).

Kakor v slovenščini je tudi v latinščini pri izpeljavi besed treba paziti na koren, ki je vselej enozložen, deblo in obrazila: *rēctōris*: koren *reg*, deblo *rēctor*, obrazilo (sklonilo) *is*; *rēgis*: koren *reg*, deblo *rēg*, sklonilo *is*.

Deblo je: 1. enako korenu [z dolgim (krepkim) ali kratkim (šibkim) korenskim samoglasnikom]; 2. tvorjeno s priponami (sufiksi) od korena, in sicer: a) z neizpremenjenim korenskim vokalom: koren *reg* — deblo *rēctor* (= koren *reg* + pripona *tor*); *latr* — *latron*; b) z oslabljenim ali ojačenim korenskim vokalom: *fer* — *fors*, *da* — *dōs*; 3. redupliciran koren: *mur* — *murmur*, *car* — *carcer*.

Besede, ki postajajo neposredno od korena, so korenske (prvotne, *prīmitīva*): *amo, amor, amīcus* (koren *am*); druge,

ki so izpeljane od debel, imenujemo izvedene (drugotne, *dērivāta*): *amātor*, *amābilis*, *amīcitia* (debli *ama*, *amīco*).

Besede, izvedene od glagolov, se zovejo izglagolske (*verbālia*): *pāscō* (deblo *pa*), a izpeljane od imenskih debel, izimenske (*dēnōminātīvā*): *laudāre* (deblo *laud*).

I. Izpeljava samostalnikov.

Najvažnejše pripone za tvorbo samostalnikov so

170

1. za nomina agentis:

- a) *-o*, *-a*, (nom. *-us*, *-a*): *coquus* kuhar, *scriba* pisar;
- b) *-tor*, (*-sor*), fem. *trix* (nom. *trix*): *lector* bralec, *viator* potnik, *tonsor* brivec, *victor* zmagovalec, *victrix* zmagovalka;
- c) *-ōn* (nom. *ō*): *praedō* gusar, *praecō* glasnik.

Pripomnja. *Poēta* pesnik je tujka.

2. za patronymica (izvzete iz grščine):

- a) masc.: *-ida* (nom. *-idēs*): *Priamidēs* Priamovič;
-īda (nom. *-idēs*): *Atridēs* Atrejevič;
-iada (nom. *iadēs*): *Laertiadēs* Laertovič;
- b) fem.: *-id* (nom. *-is*): *Tantalīs* (*-idis*) Tantalida;
-ad (nom. *-as*): *Thestias* (*-adis*) Testiada.

3. za gentilia:

- a) *-io*: *Thrācius* Tračan;
- b) *-no*: *Trōiānus* Trojanec, *Rōmānus* Rimljan, *Tarentīnus* Tarentinec;
- c) *-at*, *-it* (*-ās*, *-is*): *Arpīnās* Arpinec, *Samnīs* Samničan;
- d) *-ico*, *-ēnsi*: *Gallīcus* iz Galije, *Uticēnsis* Utičan.

4. za nomina actionis:

- a) *-a*, *-o*, *-io*: *fuga* beg, *lūdus* igra, *studium* težnja;
- b) *-iōn*, *-tiōn* (nom. *-iō*, *-tiō*): *divisiō* delitev, *actiō* delo;
- c) *-tu*, *-su*: *cantus* pevanje (petje), *cursus* tekanje (tek);
- d) *-os*, *-or*: *honōs* čaščenje, *amor* ljubezen;
- e) *-tūra* (*-sūra*): *pictūra* slikanje, *cēnsūra* ocena.

5. za nomina rei actae:

- a) *-men*: *certāmen* borba, *flūmen* reka;
- b) *-mento*: *frāgmentum* odlomek, *documentum* dokaz.

6. za nomina qualitatis:

- a) *-ia*, *-tia*: *audācia* smelost, *sapientia* modrost, *amīcitia* prijateljstvo;
- b) *-tāt*, *-tūt*: *aequitās* enakost, *pietās* pobožnost, *iuventūs* mladost;
- c) *-don* (nom. *-dō*, gen. *-dīn*): *cupīdō* poželjivost, *formīdō* groza;
- d) *-tūdōn* (nom. *-tūdō*, gen. *-tūdin*): *altitūdō* višina, *pulchritūdō* lepota;
- e) *-mōnia*: *ācrimōnia* ostrost, *parsimōnia* štedljivost.

7. za nomina instrumenti:

- a) -tro: *culter* nož, *aratrum* plug;
- b) -la, -lo: *sella* (= *sedla*) stol, *filum* nit;
- c) -men, -mento: *medicāmen* = *medicāmentum* zdravilo;
- d) -ulo, -culo, -bulo: *vinculum* vez, *pōculum* čaša, *vēnābulum* lovno kopje.

8. za nomina loci:

- a) -ina: *officīna* delavnica;
- b) -io, -ario, -torio: *praetorium* vojvodov šotor, *aerarium* zakladnica, *auditorium* slušalnica;
- c) -eto, -bulo, -culo: *vīnētum* vinograd, *stabulum* staja, *tabernaculum* šotor;
- d) -ili: *ovile* ovčarnica, *cubile* ležišče.

9. za nomina deminutiva:

- a) -lo, -la: *filiolus* sinček, *filiola* hčerka;
- b) -ulo: *regulus* kraljič;
- c) -culo, -cula: *denticulus* zobček, *nāvicula* brodič, ladjica.

II. Izpeljava pridevnikov.

171

A. Pripone za tvorbo verbalnih pridevnikov.

- a) -o, -mo, -no, -ero: *fīdus* zvest, *almus* blag, *concinus* krasen, *liber* svoboden;
- b) -uo, -ulo: *vacuus* prazen, *credulus* lahkoveren;
- c) -do, -bundo, -cundo: *calidus* vroč, *moribundus* umirajoč, *tūcundus* prijeten;
- d) -ac: *loquax* brbljav, *rapax* grabežljiv;
- e) -ili, -bili: *facilis* lahek, *nōbilis* poznat, plemenit.

172

B. Pripone za denominativne pridevnike.

1. Svojlne pripone so:

- a) -io: *rēgius* kraljevski, *cēnsōrius* cenzorski, *Thrācius* traški.

Pripomnja. Pridevniki na -eus in lastna imena na -eus (-ius) so vzeta iz grščine: *Epīchreus* epikurski (Epikurjev), *Dareus* (*Darius*) Darej.

- b) -co, -cio, -tvo: *civīcus* državljanski, *patricius* patricijski, *aestivus* poleten;
- c) -ali, -ari, -ili, -eli: *mortalis* smrten, *militaris* vojaški, *hostilis* sovražniški, *patruelis* stričev;
- d) -ario: *necessarius* potreben, *legionarius* legijski;
- e) -no, -ano, -ino: *frāternus* bratski, *urbānus* mesten, *divinus* božji;
- f) -ensi, -tri: *Atheniensis* atenski, *equester* (-tris) konjeniški.

2. Obilico značijo:

-oso, -lento, -ulento: *animosus* srčen, *vinolentus* vinjen, *opulentus* imovit, *turbulentus* buren.

3. Snov, iz katere je kaj, kažejo:

- a) *-eo, -neo*: *argenteus* srebrn, *ferreus* železen, *eburneus* slonokosten;
b) *-no*: *quernus* hrastov, *salignus* vrbov.

4. Samostalnikov pomen v pridevniški obliki izraža:

-to: *iustus* pravičen, *barbatus* bradat, *auritus* uhat, *aegrotus* bolan, *astutus* lokav.

5. *Deminutiva* se tvorijo z:

-lo, -culo: *parvulus* majčken, *maiusculus* precej velik.

6. Pridevniki časa nastajajo po:

- a) *-tino, -tino*: *vespertinus* večeren, *crastinus* jutrišnji;
b) *-erno, -terno*: *hodiernus* današnji, *sempiternus* večen.

III. Izpeljava glagolov.

173

1. Verba verbalia.

a) Glagoli I., II., IV. konjugacije se tvorijo iz korena na *-ao* (= *o*), *-eo*, *-io*: *am-o, del-eō, aud-iō*; tako tudi *leg-o* i. dr. Nekateri glagoli III. konjugacije se pa tvorijo iz okrepljenega korena, n. pr. *plec* (koren) + *t* (okrepek) + *o* = *plecto*; gl. § 122, 1—4.

b) *Verba frequentativa* (ponavljalni) in *iterativa* (opetovalni) ter *intensiva* (ojačevalni) se tvorijo iz supina; spregajo se po I. konjugaciji: *cant — cantāre* (po)pevati; *dict — dictāre* govoriti, *habit — habitāre* stanovati, *puls — pulsāre* biti, razbijati.

Pripomnja. Iz teh se tvorijo drugotni ponavljalni: *cantitāre, dictitāre* itd.

c) *Verba desiderativa* (zahtevni) se tvorijo iz supina na *-utire*: *part — parturitire* roditi hoteti, porajati; *es — esuritire* jesti hoteti, gladovati.

d) *Verba causativa* ali *factiva* (vzročni) so prehodni glagoli, ki postajajo iz neprehodnih:

fugere bežati — *fugāre* v beg zagnati *pendere* viseti — *pendere* obesiti
iacere ležati — *iacere* položiti, vreči *sedere* sedeti — *sedāre* posaditi.

e) *Verba incohativa* se tvorijo iz debla na *-sco*: *time — extimescō*.

2. Verba denominativa

na *-are* in *-ire* so večinoma prehodni glagoli:

- a) *corōnāre* venčati — *corōna* venec *levāre* olajšati — *levis* lahak
 nōmīnāre imenovati — *nōmen* ime *lāvāre* gladiti — *lēvis* gladek.
b) *cūstōdīre* čuvati — *cūstōs* čuvaj *lēntire* blažiti — *lēnis* blag.

Drugi so iz večine neprehodni:

- c) *flōrēre* cvesti — *flōs* cvet d) *metuere* bati se — *metus* strah
 albēre bel biti — *albus* bel. *mātūrēscere* zoreti — *mātūrus* zrel.

Sestava.

174

Sestavljenka (zloženska, *compositum*) se imenuje beseda, ki je nastala po združenju vsaj dveh besed. Prvi del je členec,

glagolsko ali imensko deblo ter se imenuje določilnica, zadnji del (ime ali glagol) je osnovnica. Pri sestavi se izpreminja prvi del vselej, če ni predlog, ki ostaja često neizpremenjen. Tudi drugi del je večinoma izpremenjen. Zloženska ima le en glavni naglas.

Pripomnja. Sklop (*iūxtapositiō*) imenujemo združenje dveh slovniško zvezanih besed. Vsak del sklopa ima obliko in naglas nesklopljenih sestavin ter se tudi lahko piše ločeno, n. pr. *rēs publica* = *rēspública*, *vērīsimilis*, *senātūscōnsultum*, *iūsiūrandum*.

175

1. Sestava samostalnikov.

Prvi del je imenski ali predlog, drugi glagolni ali samostalni, n. pr.:

artifex (*ars, faciō*) umetnik
caelicola (*caelum, colo*) nebesnik, nebeščan
triennium (*trēs, annus*) triletje
latifundium (*latus, fundus*) veliko zemljišče
pronepōs pranečak.

Pripomnja. Besedi *prōpraetor* in *prōcōnsul* nastali sta iz *prō praetōre* in *prō cōsule*.

176

2. Sestava pridevnikov.

Zlagajo se:

a) imenska in glagolna debela ali narobe:

particeps (*pars, capiō*) deležen
signifer (*signum, fero*) zastavonosel
versicolor (*vertō, color*) pisan
misericors (*miseror, cor*) milosrčen.

b) ločljivi in neločljivi predlogi z imenskimi debli:

<i>infelix</i> (<i>in, felix</i>) nesrečen	<i>dissimilis</i> (<i>dis, similis</i>) različen
<i>perbrevis</i> (<i>per, brevis</i>) zelo kratek	<i>sēcūrus</i> (<i>sē, cūra</i>) brezbrizen
<i>inermis</i> (<i>in, arma</i>) neoborožen	<i>vaesānus</i> (<i>vae, sānus</i>) blazen (slabo-umen).

c) imena z imeni, *bene* in *male* z glagoli:

triceps (*trēs, caput*) triglav
centimanus (*centum, manus*) storok
māgnanimus (*māgnus, animus*) velikodušen
maledicus (*male, dicō*) obrekljiv
beneficus (*bene, faciō*) dobrodelen.

177

3. Sestava glagolov.

Osnovnica je vselej glagol; določilnica je:

- glagolno deblo: *arefaciō* osušiti, *patefaciō* otvoriti;
- samostalniško deblo: (po *aedifex*) *aedificō* graditi; *significō* značiti;
- prislov (nikalnica), predlog: *maledicō* obrekujem, *mālō* rajši hočem, *nesciō* ne vem, *nōlō* nočem; *ascribō* pripišem, *concidō* zgrudim se, *corrigō* popravim, *incidō* vsekam, *conclūdō* zaprem, zaključim.

Četrty del.

Skladnja (syntaxis, sintaksa).

O stavku sploh.

Stavek je izraz misli s pomočjo določnega glagola, ki se 178 zove tudi *verbum finitum* ali določnik (gl. § 101, dost. 2).

N. pr.: *laudā! venī! legis; currunt.*

Vsak določnik je sam záse že stavek, ker druží v sebi oba glavna stavkova dela, glagolno vsebino ali predikat in glagolno osebo ali subjekt; subjekt kažejo osebila.

N. pr.: *laudā-s, laudā-mus, laudā-tis.*

Glagolna oseba, zlasti tretja, potrebuje većinoma še pojasnila, ki natanko določuje, koga ali kaj si moramo misliti pri poedinih osebah. To pojasnilo glagolnega osebka, ki se imenuje subjektova beseda, stoji v nominativu, če pa koga pokličemo ali ogovorimo, v vokativu.

Agricola arat. Nōs puerī lūdīmus. Magistrī docent. Venī, amīce! Cūr nōn labōrātis, ancillae?

Pripomnja. 1. V slovesnem ali živahnem nagovoru zavzema vokativ prvo mesto v stavku, sicer se zapostavlja eni ali več besedam. *Quintili Vāre, legiōnēs redde! Sollicitat mē tua, mī Tiro, valetūdō.* — Interjekcija *ō* stoji pred vokativom le v posebno živahnem govoru. *Ō dīr bonī, quid est in hominis vitā diū? Ō fortunāte adulescens, quī tuae virtūtis praecōnem Homērum invēneris.*

Pripomnja. 2. Brez osebkove besede so većinoma brezosebniki (gl. § 157.) in vsi brezosebni pasivi (gl. § 112¹), n. pr.: *ninguit; vivitur, parcitur, invidetur.*

Stavek z enim subjektom in enim predikatom se imenuje 179 prosti stavek, naj ima še kak drug stavkov del ali ne.

Po vsebini so prosti stavki: povedni, zahtevni (velnelni, želelni), vprašalni. *Concordiā parvae rēs crescunt. Ōrāte et labōrāte! Valeant civēs meī! Quid agis, dulcissime?*

Ako se združi dvoje ali več prostih stavkov v eno celoto, se imenuje ta zveza zloženi stavek. Če ostane v zloženem stavku vsak stavek samostojen, t. j. glavni stavek, imenujemo zvezo takih stavkov priredje (*coōrdinātiō*, *παρατάξις*). *Diffūgēre nivēs, redeunt iam grāmina campīs.*

Če pa izgubi kakšen stavek v zvezi svojo samostojnost ter postane odvisen od glavnega stavka, potem se imenuje odvisni stavek ali odvisnik.

Zvezi glavnih in odvisnih stavkov pa pravimo podredje (*subōrdinātiō*, *ὑπόταξις*). Vsak stavek (tudi zavisni!), od katerega je drug zavisen, se imenuje nadredni z ozirom na (od njega) zavisnega, ki se zove tudi podredni. *Iam nox est, in vestra tēcta discēdite!* Podredje: *Quoniam nox est, in vestra tēcta discēdite!*

Prosti stavek.

A. Ime (nomen) v stavku.

O stavkovih delih.

I. Subjekt in predikat.

180 Glavna stavkova člena sta subjekt (subjektova beseda) in predikat. Gramatični subjekt stoji, če je predikat(ni glagol) *verbum finitum*, v nominativu na vprašanje: kdo ali kaj? *Luscinia cantat.*

Pripomnja. Psihologičen (navadno zvan logičen = po zmislu) se imenuje subjekt, ki ne stoji v nom., ampak v dat., akuz. ali z *ā* (*ab*) v abl.; n. pr.: *mihi dicere* (gram. subj.) *licet* meni je dovoljeno reči (= jaz smem reči); *fugit mē* ne vem (jaz); *ā Caesare invitor* Cezar me vabi.

Za subjekt nam rabi navadno samostalniki ali zaimek, je pa lahko tudi vsako drugo besedno pleme, vsaka črka, zlog in stavek. *Servus labōrat. Hīc niger est, hunc tū, Rōmāne, cavētō. Ab breve est. Errāre hūmānum est. Lau-syllaba est. Nōn passī sunt, quī circā erant.*

Pripomnja. 1. O nominativu osebnih zaimkov gl. § 82.

Pripomnja. 2. V latinščini je včasih subjekt *rēs*, dočim je slovenski stavek brez vidnega subjekta: *rēs ita se habet* = *ita rēs est* tako je; *rēs mihi est cum aliquō* opraviti mi je s kom; *rēs ad manūs vēnit* prišlo je do pestenja. — O subjektu pri infinitivu gl. § 326 ss.; o inf. kot subjektu gl. § 323.

181 Predikat je:

1. *verbum finitum* samostojnega glagola. *Agricola arat.*

2. *verbum finitum* veznega glagola in predikatnik (predikativ, predikatno ime), ki je kako ime v nom., infinitiv ali (redko) adverb; za predikatnik služi tudi gen. ali abl. substantiva z atributom.

Za vezne (kopulativne) glagole (*cōpulae*) služijo:

- a) pomožnik *esse* biti;
- b) *fīō, ēvādō, existō* postanem;
(*per*)*maneō* ostanem, *videor* zdim se, *appāreō* kažem (vidim) se;
- c) pasivi onih glagolov, ki imajo v aktivu poleg objekta predikatnik v akuzativu (gl. § 204), namreč: imenovati (zvati) se (*dīcī, appellārī, nōminārī, vocārī*); postaviti se, izbrati se, izvoliti se za kaj (*efficī, creārī, eligī*); smatrati se za kaj, sloveti kot [*existimārī, iūdicārī, dūcī* (v oblikah prez. debla), *habērī, putārī*]; spoznati se (*cognōscī, reperīrī*); dati se za (kot) kaj (*darī*); jemati se za (kot) kaj (*sūmī*).

K a) *Darēus rēx Persārum fuit. Clāssis trecentārum nāvium est* (gl. § 216). *Miltiadēs summā hūmānitāte fuit* (gl. § 216). *Māne animus alacerrimus est. Hostēs prope sunt.* — K b). *Nēmō cāsū bonus fit (ēvādīt, existīt). Nēmō mortālis ūsque ad mortem beātus mānsīt. Rōmānīs sinistra ōmina vidēbantur bona. Appārē fortis!* — K c). *Cicerō pater patriae appellātus est. Post Rōmulum Numa Pompilius rēx creātus est.* N. P. je bil za kralja, kraljem izbran. *Sōcratēs omnium sapientissimus Apollinis ōrāculō iūdicātus est. Multī nōbilēs indignī māiōrum locō cōgnōscuntur (reperiuntur).*

Pripomnja. 1. Obliki *est, sunt* se često izpuščata, zlasti v rekih: *Summum iūs summa saepe iniūria. Omnia praeclāra rāra.*

Pripomnja. 2. *Esse* služi sam za predikat v pomenu biti = živeti, nahajati se, obstati: *Deus est. Homērus fuit ante Rōmam conditam.* Kot samostojen glagol se veže *esse* tudi lahko z adverbi: *Bene est, male est.*

Često je v stavku v dopolnilo predikatnega glagola substantiv ali adjektiv, ki se imenuje dopolnilni predikatnik ali predikatova apozicija. 182

Kot dopolnilni predikatniki se rabijo:

1. Substantivi, ki značijo čast, službo, dobo (življenja): *cōnsul, cēnsor, praetor, dictātor, iūdex, magister, puer, adulēscēns, iuvenis, senex* i. dr. *Cicero cōnsul coniūrātiōnem Catilināriam patefecit. Cato senex litterās Graecās didicit.*

Pripomnja. 1. Samostalniški dop. predikatnik slovenimo s „kot“ in konkretnim ali z „za“, „v“ in abstraktnim substantivom: *cōsul* kot konzul, za (svojega, njegovega) konzulovanja, v (svojem, njegovem) konzulatu; *senex* kot starec, v starosti.

Pripomnja. 2. „kot“ se latini: a) z *ut*, *velut*, *tamquam*, *quasi*, če se rabi primerjalno = kakor: *Tamquam scopulum fugiās inauditum atque insolēns verbum*; b) z *ut* v omejevalnem ali utemeljevalnem zmislu: *Diogenēs ut Cynicus* (ker je bil Cinik) *prociēt sē iussit inhumatum*.

2. Adjektivi (adj. part., numer.), ki značijo telesno ali duševno stanje, red ali število. Tudi v slovenščini rabimo pri adjektivih navadno pridevnike, včasih tudi pri števnikih števnike, sicer pa adverbje (prepozicionalne izraze).

<i>vīvus</i> živ, v življenju	<i>trepidus</i> drgetajoč, v strahu
<i>mortuus</i> mrtev, po smrti	<i>occultus</i> na skrivnem, skrivaj
<i>praesēns</i> navzočen, v navzočnosti	<i>tacitus</i> molče
<i>absēns</i> odsoten, v odsotnosti	<i>sciēns</i> , <i>prūdēns</i> vedoma
<i>invītus</i> nerad, proti volji	<i>īnsciēns</i> (<i>nescius</i>) } nevedoma,
	<i>īgnārus</i> , <i>imprūdēns</i> } nehote
<i>prīmus</i> , <i>prīnceps</i> (naj)prvi, najprej	<i>medius</i> srednji, sredi
<i>prior</i> prvi (izmed dveh), prej	<i>summus</i> najvišji
<i>posterior</i> zadnji (pri dveh), pozneje	<i>īnfimus</i> (<i>īmus</i>) najnižji
<i>postrēmus</i> nazadnje	<i>ūnus</i> , <i>sōlus</i> eden, sam, le
<i>superior</i> kot zmagalec	<i>tōtus</i> cel, ves, popolnoma
<i>īnferior</i> kot zmaganeč	<i>rārus</i> redek, redko
	<i>dīversus</i> različen, na različnih mestih.

*Praesēns tēcum propediem loquar. Sciēns tē laedere nōlūt. Themistoclēs absēns accūsātus et damnātus est. Hannibal prīnceps in proelium ibat. Priōrī Remō augurium vēnit. Sapiēns ūnus (sōlus) sine aegritūdine vīvere potest. Themistoclēs tōtum sē deditit reipūblicaē. Hostēs ex silvīs rārī prōpūgnant. — Z ozirom na objekt: *Lacedaemonīt Themistoclem absentem accūsāvērunt.**

Pripomnja. 1. Če latinimo izraze prej, naposled, najprej, nazadnje, popolnoma itd., je paziti na to, kateri stavkov člen je poudarjen. Z naglašnim subjektom ali objektom se ima ujemati predikatnik, sicer se pa stavi adverb, n. pr.: *Pater epistulam prīmus lēgit.* (Najprej oče, potem kdo drugi). *Pater epistulam prīmam lēgit.* (Najprej pismo, potem kaj drugega). *Pater epistulam prīmum (prīmō) lēgit.* (Najprej bral, potem shranil).

Pripomnja. 2. *Summus*, *īnfimus*, *prīmus*, *medius*, *extrēmus* značijo, atributivno rabljeni, poleg navadnega pomena tudi: vrh, vznožje, sreda, za-

četek, konec; v tem slučaju stoje pred svojim substantivom, v adjektivnem pomenu navadno za njim: *in summō monte* na vrhu gore, *in monte summō* na najvišji gori; *in infimō monte* na vznožju gore, *primum vēr* začetek vigredi, *vēr primum* prva vigred; *media urbs* sreda (sredina) mesta, *urbs media* srednje mesto; *extrēma hiems* konec zime, *hiems extrēma* zadnja zima.

Pripomnja. 3. Pesniki in Tacit izražajo tudi kraj in čas z dop. pred.: *Domesticus ōtiōr. Vespertinus pete tectum.*

Pripomnja. 4. Dopolnilen predikatnik je tudi proleptični predikatnik, ki izraža učinek glagola že naprej: *Et scūta latentia condunt = condunt ita, ut lateant.*

II. Skladnost (congruentia, kongruenca) subjekta in predikata.

1. Predikat z enim subjektom.

183

S subjektom se sklada:

- a) verbum finitum vselej v osebi, navadno tudi v številu: *Discipulus discit. Tempora mūtantur;*
- b) substantivni predikatnik v sklonu (nom.); tudi v spolu, če je mobile, in v številu, če je osebno ime: *Alexander Māgnus rēx Macedonum fuit. Aquila est rēgīna* (kralj!) *avium. Ūsus est omnium rērū magister* (učiteljica). *Capitīvī praeda militum sunt. Rōmānī tōtīus orbis terrārū victōrēs fuērunt;*
- c) adjektivni (adj., pron., numer.) predikatnik v spolu, sklonu in številu. *Fortūna est vitrea. Verba haec fuērunt. Nōs virī fuimus trēs.*

Pripomnja. 1. Adjektivni predikatnik je v neutru sing. (kakor v slov.), če je infinitiv ali stavek subjekt. *Dulce est prō patriā mori. Proximus sum egomet mihi nōn rectē dictum est. Mihi pergrātum est, quod vēnist.*

Pripomnja. 2. Substantiviran adjektiv (pronomen) obdrži seveda tudi kot predikatnik svojo obliko: *Omnium rērū mors est extrēmum. Caesar erat omnia. Quod ego fui ad Trasimēnum, id tū hodie es.*

Pripomnja. 3. Vezni glagol se ravna včas po predikatnem substantivu, če je temu bližje ko subjektu: *Athēnae clārissima urbs Graeciae fuit.* Vselej se sklada z njim, če je inf. subjekt: *Contentum esse māximae sunt divitiarū.*

Pripomnja. 4. Latinec ne pozna psihologičnega subjekta v gen. Stavi torej subjekt v nom. tudi pri nōn esse, nōn manēre: *Mater nōn fuit domi matere ni bilo doma. Pānis bonus nōn est ni dobrega kruha. Nulla domus integra manēbit* nobene hiše ne bo ostalo cele. — Takisto se latini slovenski roditelj pri biti, nedostajati z nominativom, ker Latinec brez nadredne besede ne pozna delnega genitiva (gl. § 214). *Vinum erat* bilo je vina. *Frumentum deerat* žita je nedostajalo (manjkalo).

Pripomnja. 5. V slovenščini stoji pri subjektih mnogo, malo, veliko, koliko, toliko, dvojce, troje itd., nekoliko in pri glavnih števnikihi od pet naprej (gl. § 73) kot subjektih predmet, ki se šteje, v gen., predikat (akt. ptep.) v srednjem spolu, substantivni in adjektivni (pas. ptep.) predikatnik v gen.:

Mnogo vojakov je padlo. Koliko ljudi je ranjenih? — V latinščini je šteti predmet subj. v nom., z njim se sklada predikat, slovenski subjekt je pa atribut lat. subjekta: *Multi milites fuerunt fortes* mnogo vojakov je bilo hrabrih. *Pauci homines sorte sua contenti sunt.* Malo ... je zadovoljnih. *Quinque homines mortui sunt* pet(ero) ljudi je umrlo. *Quot vos estis* koliko vas je? *Nos triginta sumus* nas je trideset.

Dostavek 1. Zaimkovni subjekt (in objekt) se sklada s predikatnim substantivom v spolu, sklonu in številu. *Haec (to!) est nobilis ad Trasumenum pugna. Is (to) est verus amicus. Haec est altera victoria, quae cum Marathoniō possit comparari tropaeō. Hi sunt reges Persarum. Thēbae, quod Boeotiae caput est. Omnēs Belgae, quae tertia erat Galliae pars, contra populum Rōmānum coniuraverunt. Istam quidem vim dico. Nōs eam (to) patriam dicimus, ubi nāti sumus. Quis est fons virtutis? Quae fuit causa belli? — Toda: Quid est virtus (= pōjem čednost).*

Pripomnja. Tak subjektni (objektni) kazalnik slovenimo vedno s srednjim spolom. Če je pa kazalnik predikatnik, se ujema tudi v slovenščini s svojim subj. (obj.) v sklonu, spolu in številu: *Is est verus amicus* takšen je pravi prijatelj.

Dostavek 2. Včasih se predikat ne ravna po slovnični obliki subjekta, nego po njega pomenu (= konstrukcija po zmislu, *ad sēsum*, κατὰ σένσιν). Tako stoji n. pr. često predikat v pluralu, če je subjekt skupno ime (*collectivum*): *Magna multitudo lapides ac tela coniecerunt.* Slično: *Uterque eorum exercitum ē castris educunt. Caesar praemittit equitatum, qui videant. Pars navium haustae sunt, plures eiectae.*

Pripomnja. 1. Če je *milia* subjekt, se ujema predikat glede spola često z gen., ki je od *milia* odvisen: *Caesi sunt hostium quinque milia. Hominum milia VL castris egressi sunt.*

Pripomnja. 2. V plural stopi često predikat, če je s subjektom v sing. združen s *cum* samostalniki, ki bi se lahko kot subjekt z *et* vezal z njim: *Ipse dux cum aliquot principibus capiuntur. Lentulus cum ceteris constituunt.*

Pripomnja. 3. Predikat se ravna po apelativnih apozicijah *flūmen, mōns, urbs, oppidum* kakor v slov.: *Coriolit oppidum captum est. Urbs Athenae a Persis deleta est* mesto Atene se je razdajalo. Slično: *Corinthus, totius Graeciae lūmen, extinctum est. Urbs ut propugnaculum hostibus oppositum est.* — Tudi relativ se lahko ravna po apelativni apoziciji: *Flumen Scaldis, qui ali quod influit in Mosam.*

- a) Pri dveh ali več subjektih v sing. stoji zapostavljeni predikat (in kopula) v pluralu: *Pompēius, Lentulus, Scipiō,*

Caesar foedē periērunt. Carthāgō et Numantia Rōmānīs māximam glōriam attulērunt. Beneficium et grātia hominēs inter sē coniungunt.

Če so subjekti različnih oseb, ima prva oseba prednost pred drugo, druga pred tretjo: *Sī tū et Tullia valētis, ego et Cicerō meus valēmus. Ego et tū et amīcus aegrōtī fuimus. Errāvistis, Rülle, et tū et nōnnūllī collēgae tuī.*

- b) Adjektivni (pronom., partic., numer.) predikatnik ima, če so subjekti osebe (imena živih bitij) istega spola, isti spol, sicer pa moški: *Pater et filiū mortuū sunt. Māter et soror mortuae sunt. Pater et māter mortuū sunt.* 185

Isto velja tudi o subjektih, ki so deloma osebna, deloma stvarna imena: *Rēx rēgiaque clāssis unā profectī sunt.*

- c) Če so subjekti pojmovna ali stvarna imena istega spola, stoji predikatnik v istem ali srednjem spolu, sicer le v srednjem: *Misericordia in Philippō et perfidia cōgnitae erant. Nox atque praeda hostēs remorāta sunt. Divitiae et honōrēs incerta et cadūca sunt. Ager et hortus vicinī ā patre ēmpta sunt. Mūrus et porta de caelō tācta erant.* 186

Pripomnja. Po pravilih b) in c) se ravna tudi relativ in demonstrativ, če se odnaša na več substantivov. *Pater et māter, quī mortuū sunt. Rēx rēgiaque clāssis, quī profecti sunt. Multī divitiās et honōrēs amant. Sed haec cadūca sunt.*

V singularu stoji predikat pri dveh ali več edninskih subjektih: 1. če je pred ali med subjekti; 2. če so subjekti zvezani z *aut*, *aut* — *aut*, *sive* — *sive*, *vel* — *vel*; 3. če se smatrajo vsi osebki za eno celoto. 187

1. *Cecidit Craterus dux et Neoptolemus. Homērus fuit et Hēsiodus ante Rōmam conditam.* 2. *Haec verba bene sē habērent, sī Sōcratēs aut Antisthenēs diceret. Crētum lēgēs sive Iūppiter sive Minōs sānxit.* 3. *Senātus populusque Rōmānus dēcrēvit.*

Često se ravna predikat po bližjem subjektu. 188

A Charōne et tempus et diēs datus est. In mē omnium ōra atque oculī sunt conversī. Nōs ipsī et senātus restitit. Orgetorigis filia atque unus ē filiīs captus est. Missae sunt eō cohortēs Ligurum quattuor et C. Annius praefectus.

Pripomnja. V stavkih: *Naturā inter sē inimica sunt civitas libera et rex. Pax et concordia civibus utilia sunt* sta *inimica* in *utilia* subst. adj. (prim. § 183, prip. 2).

III. Atribut in apozicija.

- 189 Atribut, pojasnilo samostalnih imen, je prireden ali podreden.

1. Priredni atribut.

a) Adjektivni (adj., ptep., pronom., num.) atribut je priredni ter se sklada s svojim samostalnikom v spolu, sklonu in številu. Če je naglašen, stoji navadno pred samostalnikom, tudi če je izveden od lastnega imena, izvzemši *Rōmānus* in *Latīnus*. *Fortis vir, fēcunda terra, pulchrum dōnum, illa mulier, duo oppida. Mala societās dēprāvat bonōs mōrēs.*

Pripomnja. Zapostavljajo se: 1. mnogozložni pridevniki enozložni odnosnici: *di immortalēs*; 2. pridevniki (participi) z določilom: *mīlites laboribus fessī*; 3. izmed zaimkov svojilni, če niso naglašeni, in *quidam*: *domus mea, poeta quidam; ille* v zvezi z atributom: *Aristidēs ille iustissimus*; gl. spodaj.

- 190 Če spada atribut k več samostalnikom raznega spola ali števila, stavi se k važnejšemu samostalniku ter se z njim sklada ali se pa ponavlja pri vseh. *Fidēs tua et odium in Rōmānōs. Hominis utilitātī agrī omnēs et maria pārent. Omnēs vīcī et omnia aedificia incendēbantur.*

Pripomnja. Ako zaznamujeta dva atributa lastnosti istega imena, stoji subst v sing: *bellum Africānum et Hispaniense*. — Eden priimek pri dveh ali več imenih stoji v plur.: *Ti. et C. Gracch.* — *Scipionēs, Camillī* pomeni: možje, kakršen je bil Scipion, Kamil. — Singulari: *quisque, uterque, alius, alter, pars* pristopajo kot distributivni atributi k pluralom; včas se ravna po njih predikat (glagol). *Poetae suum quisque considerari vult.*

- 191 Lastna imena (izvzemši imena dežel) veže z adjektivnim atributom (navadno s superlativom, ki se sloveni z določnim pozitivom) apelativ ali *ille*: *Caesar vir clārissimus, sapiēns ille Sōcratēs, Aristidēs ille iustissimus, Dēlus īnsula celeberrima, Corinthus urbs opulentissima*. — Toda: *Alba Longa, Hippō Rēgius, Alexander Māgnus, Cato Māior* itd.; tako tudi pri zaimku in *tōtus*: *ipsa (tōta) Alexandrēa*.

Pripomnja. Včas se sloveni lat. adj. atribut s prepozicionalnim izrazom: *pūgna Cannēnsis* bitka pri Kanah, *bellum Iugurthinum* vojna z Jugurtom.

- 192 b) Za priredne attribute služijo tudi samostalniki v istem sklonu z določenko; takemu atributu pravimo **apozicija** (*appositiō*, pristavek). Razen *urbs, imperātor* (= cesar) se zapostavljajo: *Proavī rēgēs* kraljevski pradedje, *Pjythia sacerdos* svečenica Pitija, *Diviciācus frāter* brat Diviciak, *Dionysius tyrannus* tiran Dijonizij, *urbs Rōma* mesto Rim.

Pripomnja. Tudi *rēx*, *mōns*, *flūmen*, *prōvincia* stoje včasí pred lastnim imenom: *rēx Philippus*, *flūmen Tiberis*. — Vendar se zapostavlja vsaka apozicija z atributom. *Rōma*, *urbs clāra*.

Kadar je apozicija subst. mobile, se ujema z odnosnico 193 tudi v spolu in številu, če je *commune*, stoji (njen) priredni atribut (adjektiv, particip, pronomen, numerale) takisto v odnosničinem spolu: *Fugite voluptātēs*, *blandissimās dominās*. *Laudāmus Athēnās*, *multārum artium inventricēs*. *Diligite prūdentiam*, *certam ducem tōtius vitae*.

Pripomnja. Apozicija se stavi v relativni stavek v sklon ozir. zaimka: *Pater meus mortuus est, quā rē (= rēs, quā) ingentī afficior calamitate*. Če se apozicija posebno poudarja, ostane neizpremenjena. *Dictator dictus est Servilius, vir, cuius providentiam experta civitas erat*.

2. Podredni atribut.

Za podredne attribute nam rabijo:

194

1. Samostalniki v gen. in abl. (le z atributom), gl. §§ 208—214; genitivi samostalno rabljenih zaimkov.

2. Prepozicionalni izrazi:

- a) *cursus per urbem*, *adventus ad Alliam*;
- b) *in Graeciā hominēs*, *in Pannoniā legiōnēs*;
- c) *homo dē plēbe*, *soror ex mātře*, *nāvēs ex rōbore*, *nōbilitās ex virtūte* (po zaslugah);
- d) *homo sine spē*, *mūliōnēs cum cassidibus equitum*.

Včasí se vrine tak izraz med priredni atribut in samostalnik: *Pūgna ad Cannās commissā*, *ēgregia in Caesarem fidēs*, *noster in vōs amor*, itd.

IV. Casus obliqui kot stavkova določila.

Akuzativ.

je sklon direktnega ali bližjega objekta ter imenuje na vprašanje koga ali kaj? osebo ali reč, na katero dejanje prehaja. 195 Rabi se pa tudi predikativno, pri vzkliku in kot prislovno določilo.

I. Akuzativ kot sklon direktnega objekta.

Objekt je ali vnANJI, ki se ne nahaja v dejanju, katero se ga tiče: *laudō sēdulum discipulum*, *pigrum vituperō*, ali notranji, ki ga že vsebuje glagolovo dejanje: *vitam vīvō* življenje živim.

Vnanji objekt.

196

Glagoli, ki imajo vnanji objekt, se imenujejo prehodni (*verba trānsitīva*), vsi drugi so neprehodni (*verba intrānsitīva*). Prehodniki tvorijo osebni pasiv (= p. v vseh osebah sing. in plur.).

Aktivni stavek se spremeni v pasiven tako: objekt postane subjekt, subjekt stopi v slov. z „od“ v gen., glagol dobi pasivno obliko v času in naklonu aktivne oblike; oseba in število se določuje po novem subjektu. „Od“ se latini pri pasivu z *ā* (*ab*) pred imeni živih bitij, z *g'*olim abl. se latinijo z „od“ zvezana stvarna in pojmovna imena in njih zastopniki (zaimki). Vse drugo ostane neizpremenjeno.

Urbem Rōmam Rōmulus condidit *Urbs Rōma ā Rōmulō condita est.*

Fīdī servī, dominus vōs laudat *Fīdī servī, ā dominō laudāminī.*

Ferrum et īgnis vāstat terrās *Terrae ferrō et īgnī vāstantur.*

Pripomnja 1. Negativni prehodniki imajo v slov. objekt navadno v gen., v lat. vselej v ak.: *Largitia fundum nōn habet* . . . ne pozna dna.

Pripomnja 2. Delnega gen. (gl. § 214) pri glagolih lat. sploh ne pozna; zato imajo glagoli, ki pomenijo imeti, dati, (pri)nesti, jesti, piti, priliti, pripeljati itd. v lat. objekt vselej v ak.: Daj mi kruha *dā mihi panem!* — O infinitivu kot akuz. objektu gl. § 324.

197

Vobče se latinski tranzitivni glagoli slovenijo s tranzitivnimi. Vendar je nekaj latinskih prehodnikov, ki jih slovenimo vselej ali često z neprehodniki. Najnavadnejši so:

¹(*ad*)*aequō*, ²*vītō*, ³(*ad*)*iuvō* ¹enačiti se (s kom), doseči; ²ogniti se, varovati se; ³pomagati, podpirati; ⁴bežati (pred kom), ogibati se; ⁵zapuščati, poiti; ⁶iti (za kom), spremiti; ⁷slediti; ⁸ravnati se (po), posnemati; ⁹prilizovati se; ¹⁰tekmovati.

ter ⁴*fugiō*, ⁵*dēficiō*
in ⁶*sector*, ⁷*sequor*, ⁸*imitor*,
(⁹*adūlor*), tudi ¹⁰*aemulōr*.

Fortēs fortūna adiuvat. Iuvat mē po godu *mi* je, ugaja *mi*.
Vīrēs mē dēficiunt. Glōria virtūtem tanquam umbra sequitur. — Quid est beneficium dare? Imitārī deum.

Pripomnja 1. Tudi sestave s *fugiō* so tranzitivne: *subterfugiō* umaknem se (komu), *effugiō invidiam* uidem (utečem) zavisti, sicer pa kakor v slov.: (*ef*)*fugiō ē manibus* (z)bežim iz. — *Dēficere* dopušča le stvarni (pojmovni) subjekt: *Pecūnia mē dēfecit* (mi je pošel), *animus mē dēficit* upade mi pogum; drugače se rabi intranzitivno: *animō* (abl) *dēficiō* duhom klonem,

srčnost (srce) mi upada, *deficiō ab aliquō* izneverim se komu, *ad aliquem* prestopim h komu. — Od sestav s *sequor* je le *obsequor* (pokoren sem) intranzitiven. — *Aequāre urbem solō* (dat.) do tal porušiti; *aggerem adaequāre moenibus* (dat.) nasip izenačiti z zidovjem.

Pripomnja 2. *Fugior* beže (beži se) pred meno j, *fugeris* beže (beži se) pred teboj itd.; *vtor* ogibljejo se me, *vtaris* ogibljejo se te itd.

Pripomnja 3. *Ulciscor prōditōrem* maščujem se nad izdajalcem, izdajalcu; *ulciscor patrem, iniuriās* maščujem očeta, krivico.

Dostavek. Še mnoge druge prehodnike slovenimo z ne- 198
prehodnimi glagoli, n. pr.: *metuō, timeō* Danaōs bojim se Dana-
najcev; *caveō aliquem* (tudi *ab aliquō*) varujem se koga; *vereor*
deōs bojim se bogov; *cōsulō tē* posvetujem se s teboj; *tangō*
terram dotikam se zemlje; *cōsōlor dolōrem alicūius* tolažim
koga v žalosti; (*dē*)*fleo filiū* jokam za sinom; *cūrō negōtium*
brigam se za posel; *desidērō glōriam* hrepenim po slavi; *sus-*
cipiō negōtium lotim se posla; *grātulor victōriam* (*dē victōriā*)
čestitam na zmagi (zaradi zmage); *min(it)or mortem* (*ferrō*)
pretim s smrtjo (z mečem); *paro bellum* napravljam se na vojno;
peto terram (nātiōnem) potujem v deželo (k narodu); *sortior*
prōvinciam žrebam za pokrajino; *respicīō urbem* oziram se na
mesto; *spectō praedam* prežim na plen; *observō lēgēs* držim se
zakonov; (*ir*)*rīdeō (lūdō) aliquem* smejem (rogam) se komu;
evādō insidiās utečem zasedi; *spērō aliquid* nadejam se česa;
dēspērō victōriam obupavam nad zmago; (*agitō hastam* maham
s kopjem); *affectō rēgnū* težim za kraljestvom; *tractō aliquem*
ravnam s kom; *concupiscō pecūniām* hlepim po denarju; (*con-*)
queror iniuriās tožim o krivicah (tudi *dē iniuriīs*); *horreō cōn-*
scientiam trepečem pred vestjo; *doleō, lūgeō, maereō* žalujem,
lamentor mortem patris tarnam nad očetovo smrtjo; (*ad*)*mīror*
āmentiam čudim se nespameti.

Z akuzativom osebe se vežejo brezosebniki:

fallit, fugit, praeterit,
latet, decet, dēdecet.

Fallit, fugit, praeterit, latet mē neznano mi je, *decet mē* spo-
dobi se mi, *pristojit mē*, *dēdecet mē* ne spodobi se mi. —
Rēs Eumenem nōn latuit; orātōrem trāscī minimē decet.

Pripomnja. O (*dē*)*decet* gl. § 157, b prip. 1.

Mnogi neprehodniki postajajo kakor v slovenščini v sesta- 200
vah s predlogi prehodni: *alloquī* ogovoriti, *expūgnāre* osvojiti,
invenīre najti.

Zlasti velja to za glagole premikanja in stanja, zložene s

circum, per, praeter, trāns.

circumeō hostēs obkolim (obidem) sovražnike; *circumveniō hostēs* obkrožim; *circumsedeō urbem* obsedam mesto; *percurrō urbem* tečem (hitim) skozi mesto; *fluviū perfluit urbem* teče skozi; *pervagor silvā* potikam se po gozdu; *praetervehor montēs* peljem se mimo gora; *trāscendō mūrū* prekoračim zid.

Ducēs ante pūgnā *circumīre* (obhoditi) *solent suōs. Populus solet nōnnunquam dīgnōs praeterīre. Alpēs nēmō unquam cum exercitū ante Hannibalem trānsierat.*

Pripomnja. Glagoli *circumdūcō, trādūcō, trāciō, transportō* imajo poleg akuz. objekta tudi akuz. kraja: *Caesar exercitum Rhēnum transportāvit. Agēsilaus Hellepontum cōpiās trāiēcīt. Caesar flūmen Axonam exercitum trā(ns)ducere matūrāvit.* — V pasivu ostaja akuz. kraja: *Plerique Belgae Rhēnum antiqūtus trādūcti sunt.*

Če se pove kraj, kamor se kaj prepelja, se *trāns* ponavlja: *Caesar exercitum trans Rhēnum in Germāniam trādūxit.* — *Trāciō* se rabi tudi intranz.: *Caesar in Britanniam trāiēcīt.*

201 Glagoli **premikanja** *īre, venīre, (gradī), cēdere* sestavljeni z *ad, ante, con (cum), in, ob, sub* so prehodni ponajveč le v prenesenem pomenu; pri pravem pomenu se predloga *ad, in* ponavljata.

adīre senātum obrniti se na senat (s prošnjo ali vprašanjem);

— *urbem, oppidum, terrās* obiskati; — *ad urbem* bližati se, iti k mestu;

coīre societātem skleniti zavezo;

inīre societātem, magistrātum, proelium skleniti zavezo, nastopiti službo, začeti vojsko; — *(in) urbem* iti v mesto;

obīre terrās obiskati, — *negōtia* opravljati, — *diem supremum, mortem* življenje skleniti, umreti;

subīre labōrēs na se vzeti, lotiti se, — *invidiam* nokopati si, — *poenam* podvreči se;

aggredi hostem napasti, — *opus* začeti, — *ad* lotiti se; *ad rem publicam* nastopiti državno službo; *antecēdere, antegredi, anteīre signa* (hod)iti pred zastavami; *ingredi orātiōnem* začeti, — *(in) urbem* iti v mesto, — *iter* nastopiti;

incēdit timor patrēs, tūdi patribus;

convenīre aliquem obiskati, sestati se s kom; toda *convenit aliquid alicui* prilega se komu kaj;

convenit mihi tecum de aliquā re
rēs convenit mihi tecum = rēs
convenit inter nōs

$\left. \begin{array}{l} \text{zlagava se,} \\ \text{složna sva} \end{array} \right\}$	v čem
--	-------

anteire, antecedere aliquem in alicui
praecedere aliquem
praestare, antecellere alicui, excellere
ceteris (dat.)

$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right\}$	prekašati, odlikovati se (pred kom).
--	--

Za pasiv vseh rabi *superārī, vincī*.

Pripomnja. Pri drugih glagolih se predlog ponavlja: *appellō* (3), *ad-vehor ad terram, congredior cum hoste*; ali se pa vežejo tudi z dat.: *invādō, incidō in hostēs* (improbrs), *subiciō sub tectum* (tectō) (gl. § 227).

Notranji objekt.

Kakor v slov. dobivajo lahko i v lat. tudi glagoli, ki sicer **202** nimajo akuzativa, akuzativ kot notranji objekt.

Notranji objekt je:

1. z glagolom soroden substantiv (*figūra etymologica*), navadno z atributom: *longam vītam vīvere, iūsiūrandum pulcherrimum iūrāre, tale facinus facere*.

Vīcimus, ō socī, māgnam pūgnāvimus pūgnam. Pasiv: *pūgna pūgnātur*.

2. z glagolom soznačen substantiv z atributom: *atrōx proelium pūgnāre, memoriam recordārī ultimam, longam viam īre, aetātem miseram vīvere*.

Tertiam iam aetātem hominum Nestor vīvēbat.

3. atribut z glagolom sorodnega samostalnika, ki si ga imamo misliti h glagolu: *sītīre sanguinem = sītīm sanguinis sītīre; scelus anhelāre = sceleris anhelitum anhelāre* zlobo dehteti; *iūdicium vincō = victōriam in iūdicio vincō; Olympia vincō = victōriam Olympiōrum vincō; olēre cēram = odōrem cērae olēre* po vosku dišati; *sapere crocum = sapōrem crōcī sapere* dišati po žefranu.

Catōnis orātiōnēs antīquitātem redolent. Vīnum picem sapit.

Najčešče služi kot tak akuzativ neutrum pronomina ali števnega adjektiva. *Id laetor* [= *eam* (= *ēius reī*) *laetitiam laetor*], sicer le abl. ali *dē*; *id ūnum studeō* (= *ēius ūnūs reī studium studeō*); slično: *multum, plūs, plūrimum valēre, posse; illud glōriārī; plūs tē diligō; id tē cōgō; hōc tē rogo*; pesniški: *suāve* (= *suāvem rīsum*) *rīdēre, dulce loquī*.

Pripomnja. Iz tega akuz. je postal pozneje adverb: *plērumque, cēterum, māgnam (māximam) partem* itd. *Hodiē aut summum crās. Vir cētera egregius.*

4. učinek dejanja. *Foedus ferīre* zavezo skleniti.

Dva akuzativa.

203

1. Dvoji akuzativ vnanjega objekta, osebnega in stvarnega, stoji pri glagolih:

a) *doceō, ēdoceō* učim, naučim koga česa (kaj), *cēlō* tajim, skrivam komu kaj. Stvarni objekt je pri *doceō* lahko tudi inf.

Fortūna bellī artem victōs quoque docet. Catilīna iuvēntutem mala facinora ēdocuit je naučil zločinov. *Sapienter nōs dīvīna prōvidentia futūra cēlāvit. Doceō tē scribere.*

Pripomnja 1. Za pasiv glagolov *doceō, ēdoceō* rabi: *dīscō (aliquid), instituor, ērudior (aliquā rē). Gracchus ā Corneliā mātē Graecās litterās didicī (Graecis litteris ēruditus est).* Vendar: *doctus litteris (abl.): Nobiles Rōmānī litteris Graecis docti erant.* — Pri *cēlāre* se stvarni objekt tudi lahko izraža z *dē*, pri *cēlārī* mora stati *dē*: *Bassus mē dē hōc librō cēlāvit. Māximis dē rēbus ā frātre cēlātus sum.* Seveda id, *hōc celor*, gl. § 202, 3.

Pripomnja 2. *Doceō, ēdoceō* ima v pomenu naznaniti stvarni objekt tudi v abl. z *dē*. *Doceō aliquem dē adventū hostium.* V omenjenem pomenu se rabi tudi (*ē*)*doceor, (ē)**doceris* itd. *Sulla dē hīs rēbus docetur.* — O abl. instr. pri *doceō* gl. § 246, dost.

b) *pōscō, repōscō, flāgitō* zahtevati od koga kaj, vendar imajo češče *aliquid a b aliquō*.

Verrēs parentēs pretium prō sepultūrā liberōrum pōscēbat. Caesar Aeduōs frūmentum flāgitāvit. Nōlī ab alterō vītāe ratiōnem repōscere, quī nōn possīs reddere tuae.

Pripomnja. *Pōstulō* (zahtevam) se veže le z *ab*. *Amicus ab amicō nihil nisi honestum et rēctum pōstulābit.*

c) *ōrō, rogo* prositi koga česa (za kaj), toda kot stvarni objekt le neutrum pronomina kakor v slovenščini.

Hōc tē vehementer etiam atque etiam rogo, ut fāmae tuae serviās. Nihil aliud vōs ōrō, nisi ut memorēs sitis officiī.

Slično: *Quid mē vīs?* kaj hočeš od mene? — Sicer se rabi le kakor pri *peto* (prosim) vselej *aliquid a b aliquō*.

Athēniēnsēs auxilium nūsqum nisi ā Lacedaemoniīs petivērunt (ōrāvērunt).

Pripomnja. *Precor deōs* (prosim bogove); sicer pa stoji le stvarni objekt v akuz: *Precor ā dīs longam vītā.*

- d) *rogo, interrogō* vprašati koga za kaj; kot stvarni objekt je le neutrum pronomina ali adjektiva kakor v slov., sicer se rabi le *aliquem dē aliquā rē*.

Hōc, quod tē interrogō, rēpondē! Quid multa mē rogās dē rēbus īnsuāvibus āc molestīs? Ego illum dē suō rēgnō, ille mē dē nostrā rēpublicā interrogāvit.

Pripomnja 1. *Quaerō* (vprašati) *aliquid ex (ab, dē) aliquō*. *Caesar quaerit ex Liscō sōlō ea, quae in conventū dixerat; eadem secrētō ab aliis quaerit.*

Pripomnja 2. Le v uradnem (parlamentarnem) jeziku se pravi: *sententiam rogāre senātorem* za mnenje vprašati senatorja. *Consul Cicerōnem primum sententiam rogāvit*. V pasivu ostane *sententiam*. *Cicero primus sententiam rogātus est*. Sicer stoji mesto stvarnega akuz. odvisno vprašanje: *rogo (interrogō) tē, quid sentiās, quid velis* itd.

2. Akuzativ objekta in predikatnika stoji pri aktivnih 204
glagolih, ki značijo:

- a) imenovati, zvati koga kaj, nasloviti *dīcere, vocāre, nōmināre, appellāre, īnscrībēre*.

Hostis apud māiōrēs nostrōs is dīcēbātur, quem nunc peregrīnum dīcimus. Pythagorās prīmus sē appellāvit philosophum. Sophoclēs ūnam ex tragoediis Electram īnscrīpsit.

- b) narediti, postaviti, izvoliti, imenovati koga za kaj *facere, efficere, reddere, creāre, ēligere, dēligere, dēclārāre, dēsīgnāre*.

Nēmīnem pecūnia dīvitē fēcīt. Populus Numam rēgem creāvīt. Themistoclēs mare tūtum reddidit. Cicerōnem ūniversus populus adversus Catīknam cōnsulem dēclārāvīt. — Aliquem certīōrem facere alicūius rei (dē aliquā rē) obvestiti koga o čem, izporočiti komu kaj, certior fīō dē rē sporoči se mi kaj.

Pripomnja. Stalno se rabi: *dictātorem dīcere (creāre), senātorem legere*. — *Reddō* ima le adjektivni predikatnik; v pasivu ga nadomestuje *fīō*; *reddō aliquem dīvitē; dīves fīō*.

- c) imeti = smatrati, čislati, proglasiti za kaj *dūcere, exīstīmāre, putāre, arbitrārī, iūdicāre, numerāre*.

Semper beātam sē putat benignitās. Invidiam virtūte partam exīstīmāmus glōriam.

Pripomnja. *Habeō* se ne rabi v pomenu smatrati z dvema akuz., marveč se predikatnik izraža s *prō, (in) locō, (in) numerō* n. pr. *aliquem prō hoste, (in) locō hostium, (in) numerō hostium habeō* (tudi *dūcō, puto*). — Toda *habeor* s predikatnikom v nom.; gl 181, c.

- d) imeti, zahtevati, dati, vzeti za kaj *habēre, pōscere, dare, dūcere, sūmere, capere, asciscere*.

Lēgātōs tēstēs suae quisque virtūtis habuit. Ariovistus obsidēs nōbillissimī cūiusque liberōs popōscit. Cimōn sorōrem suam Calliae uxōrem dedit. Pŷthia cōnsulentibus praecēpit, ut Athēniēnsēs Miltiadem imperātōrem sibi sūmerent. Helvētī Boiōs sociōs sibi asciscunt.

- e) tolmačiti, spoznati kot (za) kaj *intellegere, interpretārī, sīgnificāre, cōgnōscere, reperīre, invenīre*.

Sapientiam Stōicī eam interpretantur, quam nēmo cōnsecūtus est. Cōgnōscēs mē tuae dīgnitātis fautōrem.

Omenjene vrste glagolov imajo v pasivu dvoje nominativov, subjektni in predikatni, gl. § 181, c.

Numa rēx creātur. Dux dē hostium adventū certior fit.

- f) pokazati se, izkazati se *sē praestāre, sē praebeēre*.

Bene dē mē meritīs grātum mē praebeō. Praestā tē virum.

Pripomnja. *Sē praestāre* se ne veže z grajalnimi predikatniki; *sē gerere* vesti se, pokazati se stoji z adverbom: *fortiter, strēnuē sē gerere*.

- g) videti, slišati (čuti) *vidēre, cernere, aspicere, cōnspicere, animadvertere, audīre*; pri teh glagolih je predikatnik particip prez., značoč dejanje ali stanje, v katerem opažamo objekt neposredno.

Video canem currentem. M. Catōnem vidī in bibliothecā sedentem. Aristidēs animadvertit quendam scribentem. Timoleonem, cum lūmina oculōrum āmisisset, nēmō querentem audivit.

Pripomnja. Posredno zaznavanje ali samo dejstvo se izraža z acc. c. inf. (gl. § 328, 1, prip. 1), takisto pasivni položaj. *Audiō tē mihi maledicere* (slišim od drugih, da...). *Vidī hunc ipsum Hortensium paene interfici servōrum manū, cum mihi adesset.*

- h) slikati, upodobiti, opisati, navajati *ingere, pin-gere, facere, indūcere*; tukaj je predikatnik često ptcp. prez.

Apellēs pīnxit Alexandrum fulmen tenentem. Xenophōn facit Sōcratem disputantem. Tīresiam nunquam indūcunt poētae dēplōrantem caecitātem suam.

Pripomnja. V pasivu nastopa acc. c. inf. *Plato aedificārī ā deō mundum facit.*

- i) glagola *habeō, teneō* imata za predikatnik ptcp. pf. pas., kadar se izraža posledica dejanja kot trajna.

Rem cōgnitam (compertam, explōrātam) habeo stvar sem dobro spoznal, poznam. *Fidem tuam spectātam habeo* sem izkusil, mi je zanesljiva. *Trīgintā tyrannī servitūte oppressās tenēbant Athēnās.* — *Persuāsum habeo* (objekt je inf. ali neutrum pronomina) uverjen sem.

- j) dati, izročiti, prepustiti, postaviti, poslati, prevzeti, v najem dati, v najem vzeti *dare, cūrāre, trādere, mandāre, concēdere, prōpōnere, mittere, relinquere, permittere, accipere, suscipere, locāre, condūcere*; pri teh glagolih je predikatnik gerundiv, ki stopi pri pasivni konstrukciji v nom.

Dō plēbī agrōs colendōs . . . v obdelovanje (da jih obdeluje). *Harpagus Cŷrum pāstōrī expōnendum trādīdit* (. . . da ga izpostavi). *Conōn mūrōs reficiendōs cūrāvit* (je dal popraviti). *Clōdius uberrimās prōvinciās vexandās dīrīpiendāsque cōsulis permīsīt.* *Alexander Achillem sibi imitandum prōposuerat.* *Cēnsōrēs locant statuam faciendam.* *Condūcō porticum restituendum* (za plačilo prevzeti po pravo . . .). *Cŷrus Harpagō occidendus datur.*

Pripomnja. Včas, zlasti pri perf. pas., stoji *ad* z gerundijem. *Cicerō vōbīs ad imitandum prōpositus est.*

II. Akuzativ vzklika.

Brez glagola stoji akuzativ osebe ali reči z atributom pri vzklikih začudenja, radosti ali žalosti; često se rabi *ō! heu!* V slov. stoji roditelj z raznimi medmeti. *Mē miserum! Ō stultitiā singulārem! Ō terram beatam! Heu mē perditum! Ō fortunatum hominem!*

Pripomnja. Pri interjekcijah (*h*)*ei, vae* stoji dativ. *Hei miserō mihi! Vae victis!* — Pri *ēn* (evo), *ecce* (glej) stoji redno nom. *En dextra fidesque! Ecce homo!* — *Prō deūm fidem!* Sicer se veže *prō* le z vok.: *prō dīt immortalēs* o nesmrtni bogovi!

III. Akuzativ kot prislovno določilo (adverbialni akuzativ).

Adverbialni akuzativ se rabi:

- a) o meri prostora na vprašanje: kako? (pri pridevniki *altus, longus, lātus*), kako daleč?

Fossa sex pedēs alta est. *Militēs aggerem lātum pedēs trecentōs, altum pedēs octōgintā exstrūxērunt.* *Fīnēs Helvētiōrum in longitudīnem ducenta quadrāgintā milia passuum patebant.* *Sacer mōns tria ab urbe milia passuum est.* *A rēctā cōscientiā transversum unguem* (niti za nohet) *nōn oportet tē discēdere.*

Pripomnja 1. Razdalja, oddaljenost se izraža pri *abesse*, *distare* in sličnih tudi lahko z abl. *mēnsūrae* na vprašanje; za koliko? *Ariovisti cōpiae ā Rōmānis milibus passuum sex et viginti absunt.* — Redno stoji tako *spatiō*, *intervallō*. *Castra Cleopatrae nōn longō spatiō ā Ptolemaei castris distant. Legiōnem Caesar passibus ducentis ab eō tumultō cōstituit. Item equitēs Ariovisti part intervallō cōstitērunt.*

Pripomnja 2. Če izhodna točka ni imenovana, se izraža oddaljenost z *ab*. *Hostēs ab milibus passuum duobus castra posuerunt* (2000 korakov oddaljeni).

Pripomnja 3. Velikost, debelost se izraža z abl. *qual.* (gl. § 213) samostalnikov *māgnitūdō*, *crassitūdō* in gen. mere, n. pr. *clāvus ferreus digiti pollicis crassitudine.*

b) o meri časa na vprašanje: koliko časa? kako dolgo? koliko?

Appius Claudius multōs annōs caecus fuit. Veiōrum urbs decem aestātēs hiemēsque continuās obsessa est. Quaedam bēstiōlae ūnum diem vīvunt. — *Puer decem annōs nātus* 10 leten deček. *Viginti annōs nātus sum* 20 let sem star.

Pripomnja 1. *Per* izraža neprekinjeno trajanje časovnega določila: *per quinque mēnsēs urbs oppugnāta est* (celih 5 mesecev). *Ludi per decem diēs facti sunt.* — Pri *nātus* se rabi vselej sam akuz.

Pripomnja 2. Razen z *nātus* in akuz. se izraža „star“ še z gen. *qual.* (gl. § 213), a): *puer decem annōrum*, ali z *agere* in vrstilcem: *puer undecimum annum agēs* 10 let star. — Starejši, mlajši kakor 10 let: *nātus plūs* (amplius), *minus decem annōs*; *māior*, *minor decem annōs nātus*, *māior*, *minor decem annis*. Gl. § 244, prip. 2.

c) kot navaden prislov (prim. § 202, 3, prip.):

<i>nihil</i> nikakor ne	<i>multum</i> zelo
<i>quid</i> zakaj	<i>plūs</i> bolj
<i>aliquid</i> , <i>nōnnihil</i> nekako	<i>plūrimum</i> najboljši i. dr.

tako: *id genus alia* drugo te vrste, *homo id aetātis* te starosti, *id temporis* = *eō tempore*, *aliquid id genus scribō*.

207

Kot akuzativ omejitve ali ozira se rabi adverbialni akuzativ po grškem vzorcu (zato tudi *acc. graecus*) pri pesnikih. Odvisen je od glagolov stanja in adjektivov, kažoč subjektov del, na katerega se nanaša glagolova (adjektivova) vsebina. *Ōs humerōsque deō similis* [glede obraza, po (v) obrazu]; *cūrā animum incēnsus*; *equus tremit artūs*, *miles fractus membra labore*; *nigrantēs terga iuvenct.* — V klasični prozi stoji abl. *imitationis* (gl. § 243).

Tudi pri glagolih slačiti se, oblačiti se, opasati se stoji pri pesnikih akuz., spominjajoč na prvotni povratni značaj pasiva. *Induor vestem*; *virginēs longam indūtae vestem*. *Priamus inūtile ferrum cingitur*. *Cervus exuitur cornua*. V klasični prozi se rabi abl.: *indūtus veste longā*, *cingitur ferro*; ali abl. absol.: *indūtā veste longā*. O akuz. kraja gl. § 255, smeri § 339.

Genitiv.

I. Genitiv kot atribut.

Kot atribut stoji genitiv pri substantivih na vprašanje koga ali česa? Če je brezatributen, se sloveni često adjektivno: *multitūdō hominum* množica ljudi, *ōrātiō Cicerōnis* Ciceronov govor, *umbra silvae* gozdna senca. Tudi v lat. se lahko nadomestuje z adjektivom: *facta hominum* = *facta hūmāna*, *domus patris* = *domus paterna*. 208

Genitiv pri substantivih se rabi kot:

1. Genitivus *subiectivus*, subjektivni genitiv, zaznamujoč: 209

- a) početnika, genitivus *auctōris*, izvirni genitiv: *ōdium Hannibalis* (= *Hannibal ōdit*) Hanibalovo sovraštvo; *amor patris* (= *pater amat*) očetova ljubezen; *civium timor* (= *civēs timent*) strah državljanov;
- b) vzrok, genitivus *causae*, vzročni genitiv; *praemium victōriae*, *periculum bellī*.

2. Genitivus *possessivus*, svojilni genitiv, tudi genitivus *possessōris*, genitiv posestnika, lastnika: *domus frātris*, *mōrēs populōrum*. Sloveni se, zaznamujoč živeče in poosebljene stvari, s svojilnim adjektivom: bratova hiša. 210

Pripomnja 1. Mesto subjektivnega in posesivnega gen. osebnih zaimkov in povratnega zaimka se rabijo kakor v slov. vselej svojilni zaimki: *liber meus* moja knjiga [ne: *liber mei* knjiga (od) mene]; *amor noster*; *amicum suum amat*. — Tako tudi ni od *causā* in *grātiā* (zaradi) odvisen gen. osebnih zaimkov in refleksiva, nego se strinja z njima dotični posesiv: *meā, tuā, suā, nostrā, vestrā causā (grātiā)* zaradi mene, tebe itd. *Faciam, neque tuā causā, sed meā. Quam multa, quae nostrā causā nōn facerēmus, facimus amicōrum causā.*

Pripomnja 2. Apozicija (atribut) k posesivnemu zaimku stoji v genitivu: *meā ūntus operā* (mesto *mei ūntus operā*) s trdom mene edinega (= le edino z mojim trdom), *nostra ipsōrum salūs* nas samih rešitev (= naša lastna r.), *vestrā magistrōrum operā* po trdu vas učiteljev. — Le če je *omnium* apozicija, stoji *nostrum, vestrum*: *Omnium nostrum (vestrum) fortuna.*

Pripomnja 3. Pri lastnih imenih se nadrednica *filius, filia* (oboje le pri tujih imenih), *uxor, templum (aedis)* včasih izpušča: *Hasdrubal Gisgōnis; Terentia Cicerōnis (uxor). Ventum erat ad Vestae. Habitabat rēx ad Iovis Statōris.*

3. Genitivus *appositivus*, (*dēfīnītīvus, explicā-tīvus*), pojasnilni genitiv, pojasnjuje ali omejuje splošni pojem 211

nadrednice: *vōx voluptātis* beseda naslada, *arbor fīcī* drevo smokva, figovo drevo, *nōmen Caesaris* ime Cezar. Glagoli stoje v gen. gerundija: *triste est nōmen carendī* žalostna je beseda pogrešati. — Osebna in geografska lastna imena se skladajo z apelativi: *flūmen Rhēnus, rēx Tullus, urbs Rōma*.

- 212** 4. Genitivus *obiectivus*, objektivni genitiv, zaznamujoč osebo ali reč, na katero prehaja dejanje glagolnega samostalnika: *odium Rōmānōrum* (*Rōmānōs ōdit, ōdērunt*) črtenje Rimljanov, *lēctiō librōrum* (*lego librōs*) čitanje knjig.

Sloveni se ta genitiv a) z gen.: *accūsatiō scelerātōrum* obtožba zločincev; b) najčesče s predlogi: *odium Rōmānōrum* sovraštvo do Rimljanov, *amor populī* ljubezen do naroda, *timor hostiū* strah pred sovražniki, *memoriā praeteritōrum malōrum* spomin na minule nezgode, *transitus flūminis* prehod čez reko, *laetitia victōriae* veselje nad zmago; c) s pridevnikom: *timor dei* strah božji; d) genitiv postane določnica sestavljenke: *cupiditās glōriae* slavoohlepnost, *amor patriae* domoljubje, *timor dei* bogaboječnost, *dēsideriū patriae* domotožje. — Včasih se rabijo mesto gen. tudi v lat. predlogi *adversus, ergā, in, cum*, toda le za osebe: *pietās adversus deōs, tuus ergā mē amor, nostra ergā vōs benevolentia*.

Magna fuit quondam reverentia capitis cānī. Mirum mē tenet dēsideriū urbis. Hannibal ingentī Rōmānōrum odiō flagrabat. Amor ergā parentēs est in nōbīs.

Pripomnja 1. Za objektivni gen. se rabijo navadno tudi gen. *mei, tuī, sui, nostrī, vestrī* (*nostrum, vestrum* je le partitivni gen. gl. § 214, a, prip.). *Dēsideriū tuī* hrepenenje po tebi, *amor sui* samoljubje; redko stoji svojilnik: *amor noster* ljubezen do nas; *ipse suus fuit accūsātor*. — Toda: *amor nostrum (vestrum) omnium*; gl. 82, b.

Pripomnja 2. Če sta od ene besede odvisna subjektivni in objektivni gen., zavzame mesto pred nadrednico subj. gen.: *Hannibalis odium Rōmānōrum* Hanibalovo sovraštvo do Rimljanov. *Caesar prō veteribus Helvētiōrum iniuriis populī Rōmānī ab its poenās bellō repetiit*.

Pripomnja 3. Mesto *eiūs, hūiūs, cūiūs rei trā, metus, dolor* se rabi čisto *ea, haec, quae trā, is, hic, quī metus, dolor* jeza, strah, žalost zaradi tega (česa): *Eō dolōre impeditus lēgātōs ad Bocchum mittit*.

- 213** 5. Genitivus *quālītātis*, genitivus lastnosti ali svojstva, toda le v zvezi s prirednim atributom (pridevnikom, števnikom, zaimkom): *hūiūs generis hostis, eiūs modī rēs, ager quattuor iūgerūm, rēs māgnī labōris. Hamilcar sēcūm dūxit filiū Hannibalem, puerum novem annōrum. Mare prōcreat animālia insolitae māgnitūdinis*.

Mesto gen. *quāl.* stoji lahko abl. *quāl.*: *Iuvenis mitis ingeniū ali mitī ingeniō*.

Le gen. *quāl.* stoji:

- a) če je atribut števnik: *clāssis mille nāvium, fossa pedum vīginti, iuvenis duodētrīgintā annōrum* (28 let star, 28 leten), *via biduī* (= *duōrum diērum*);
- b) pri izrazih teže, vrednosti, vrste in bistvene (stalne) lastnosti: *corōna aurea parvī ponderis, rēs māgni pretiī, hūius generis hostis, ēiusmodī rēs, hominēs ferī māgnaeque virtūtis*.

Le abl. *quāl.* stoji:

- a) pri lastnostih telesa in njegovih delov: *homo humili staturā, colōrē candidō, nigris oculis, vultū hilarē*. — Tako tudi: *bonō (laetō, tristī) animō, eā mente* [*sum* (nestalne lastnosti!)].
- b) pri samostalniki z genitivnim atributom: *clāvus digiti crassitudine, tumulus turris altitudine*.

Pripomnja. Z lastnimi imeni se veže gen. ali abl. qual. navadno posredno z *vir, homo* itd. *T. Manlius Torquatus vir priscae severitatis*.

6. Genitivus *partitīvus*, partitivni (delni) gen., ki za- 214
znamuje celoto, od katere se jemlje del. V slov. se rabi tudi delni gen., ali pa predlogi od, iz, med, izmed. *Multitūdō hominum* množica ljudi, *pars nāvium* oddelek ladij, *optimus discipulōrum* najboljši izmed učencev.

Partitivni genitiv stoji:

- a) pri substantivih množine in mere: *pars equitum, māgna vīs* (množina) *aurī, mōdius frūmentī* merica žita. *Cicerō in summā cāritāte māgnam frūmenti vim ē Siciliā Rōmam misit*.

Pripomnja. *Pars nostrum, vestrum* (gl. § 212., prip. 1) del od nas, *vas* = del naših, vaših; *melior pars nostrī* (gen. sing. n) boljši del našega bitja (gl. § 82, b).

- b) pri komparativih in superlativih. *Nōbiliōrēs Rōmānōrum, sapientissimus omnium Graecōrum. Gallōrum omnium fortissimī sunt Belgae*. — Tudi pri superlativnih adverbih: *māximē (minimē) omnium laudandus*.
- c) pri števniki, števnih adjektivih in pronominih: *trēs, tertius, ternī, multī, uter, aliquis discipulōrum. Quis mōrtālium sine vitīus nātus est? Nēmō omnium orātōrum eloquentior fuit quam Dēmōsthenēs*.

Pripomnja 1. V omenjenih slučajih *b* in *c* stoje lahko tudi v lat. mesto part. gen. oblike s predlogi *ex*, *dē*, redko *inter*, *in*: *optimus ex (de) omnibus*, (*inter omnēs*, *in omnibus*); vselej stoji *ex* ali *dē* pri *ūnus*, če mu ne sledi *alter*, *alius*, *tertius* ali če je celota števnik ali substantiv, ki mu je atribut določni števnik: *ūnus ex (de) his*; *dē tribus hōc extēmum*, *dē decem militibus fortissimē*; navadno *pauci* (*complūrēs*, *tot*, *quot*) *ex his*. *Ibi Orgetorigis filia et ūnus ē filius captus est.* — Predlog se ne stavi, če je celota in del samostalni. — *Uterque* se veže s substantivom adjektivno: *uterque cōsul cecidit* oba konzula sta padla; zaimsek stopi v gen., če ni *neutrum*: *nostrum*, *hōrum*, *quōrum uterque*, toda *hōc*, *id utrumque*, tako tudi pl. *hi utrique*.

Pripomnja 2. Partitivni gen. se seveda ne rabi, ako števnik ni del, nego atribut celote ali predikatnik. *Quot vōs estis?* koliko vas je? *Nōs sumus omnēs decem* nas vseh je deset (vseh skupaj nas je 10). *Amici, quōs multōs habeo.* *Pauci sumus* malo nas je (gl. § 183, prip. 5). *Multi milites capti sunt* mnogo vojakov se je ujelo. *Multi militum capti sunt* mnogi izmed vojakov, mnogo vojakov.

d) pri nom. in akuz. (toda le, če nima predloga) substantiviranega neutra števnih adjektivov in pronominov, n. pr.:

multum, *plūs* in *plūrimum*,
paulum, *minus*, *minimum*,
tantum, *quantum*, *nimum*,
idem, *illud*, *hōc* in *id*,
aliquid, *nihil*, *quidquam*, *quid*, i. dr.

Iūstitia nihil expetit praemiū. Minus habeo virium quam vestrum uterq̄s. Dimidium facti, quī bene coepit, habet. Quidquid trāsiit temporis, perit. Tantum cibi et pōtiōnis est adhibendum, ut reficiantur virēs. Quid causae erat, cūr Graecia interiret?

Pripomnja 1. Rabi le: *magna*, *maior*, *tanta pecūnia* mnogo več, toliko denarja.

Pripomnja 2. *Aliquid novi* in *novum* nekaj novega (neka novost); *aliquid utile* nekaj koristnega. Če sta pa zvezana adjektiva različne deklinacije, se ravna drugi glede sklona po prvem: *aliquid novi et utilis* ali *aliquid utile et novum*.

Pripomnja 3. V part. gen. ne stoji adjektiv, če je odvisen od njega kak sklon; torej le: *nihil te dignum*, *nihil fide sua indignum*; vedno tudi: *nihil (quid) aliud*.

e) pri nekaterih v nom. in akuz. samostalno rabljenih adverbih kakor v slov.: *satis temporis* dosti časa, *parum virium* premalo sile, *nimis vitiōrum* preveč napak. *Cimōn habebat satis eloquentiae.*

Pripomnja. Rabi: *satis magna pecūnia* dovolj denarja, *satis magnaē cōpiae* dosti vojakov = *satis multi milites*.

- f) pri krajevnih adverbih *ubi, ubicumque, nūsquam, eō, longē* i. dr. v izrazih: *ubi gentium* = *ubi terrārum* kje na svetu? *nūsquam terrārum* nikjer na svetu; *eō loci* tam.

Sem spada tudi *eō impudentiae prōcessit* tako daleč je šel v svoji nesramnosti; vendar je bolje: *ad eam (tantam) impudentiam, tantum impudentiā prōcessit*.

II. Genitiv kot predikatnik ali predikativni genitiv.

Predikativni genitiv stoji:

215

1. kot genitivus *possessivus* pri glagolih *esse, fieri, vidērī, facere, putāre, existimāre, dūcere, cōgnōscere*. Sloveni se s pristavki dolžnost, naloga, navada, znak, znamenje, dokaz, svojstvo, last(nina) koga (česa) ali s svojilnim adjektivom. *Est imperātōris* vojskovodje dolžnost je; *est* z gen. se tudi lahko sloveni: pristoji komu, kaže koga, mora (more) kdo: vojskovodji pristoji, vojskovodja mora. *Stulti est* znamenje bedaka je, *iūdicis est* sodnik mora. *Domus regis* (= *rēgia*) *est (putātur)* ... je kraljeva, smatra se za kraljevo last. *Asia Rōmānōrum facta est. Cūiusvīs hominis est errāre* vsak človek se lahko zmoti, se more zmotiti. *Discipulī est oboedire magistrō. Adulescentis est māiōrēs nātū verērī. Parvī animī est dīvitiās amāre* nizko mišljenje kaže ... *Victōs tūtēlae nostrae dūximus* (za svoje varovance). *Aliquid lucrī facere* okoristiti se s čim. *Hannibal, quod inter Alpēs Apennīnumque agrī est, suae dīcīōnis (potestātis) fēcīt* je spravil v (pod) svojo oblast.

Pripomnja 1. Mesto gen. osebnih zaimkov stoji neutrum sing. poses. zaimkov: *meum, tuum, suum, nostrum, vestrum est* moja, tvoja ... dolžnost je, jaz ... moram. *Tuum est, Cato, vidēre, quid agātur*.

Pripomnja 2. Kadar se izrazi naloga, dolžnost itd. poudarjajo, se latinijo tudi doslovno z *munus, negōtium* itd. *Illud inceptum est animī prūdētis sīgnum*.

Pripomnja 3. Pravi se: *stulti (stultitiae) est* = *stultum est*. Adjektivi enega končaja morajo biti genitivni predikatniki, torej vselej *sapiētis est dicere* (ne *sapiēs est*!).

2. kot genitivus *quālītātis* (gl. § 213) pri *esse*, red- 216 keje pri drugih od zgoraj (§ 215) navedenih glagolov. *Rēs est eīusmodī* (= *tālis*). *Virtūs tantārum vīrium est, ut sē ipsa*

tueātur. Caesar Dumnorīgem māgnī animī, māgnae inter Gallōs auctōritātis cōgnōvit. — Enako se rabi abl. quāl. Summā Sōcratēs sapientiā fuit (= sapientissimus fuit).

217

3. Kot genitivus *pretiī*:

- a) pri glagolih ceniti (*aestimāre, habēre, dūcere, facere, putāre*), vreden biti, veljati (*esse, fierī*) na vprašanje kako visoko? koliko? Rabi se le gen. sing. neutr. števnihi adjektivov. Taki genitivi so: *māgnī, plūris, māximī* (*permāgnī*), *plūrimī aestimō* cenim visoko (zelo), bolj, najbolj, *parvī, minōris, minimī* nizko (malo), manj, najmanj, *quantī* koliko, *tantī* toliko, *tantīdem* ravno toliko (tako), *nihilī* (*nōn floccī*) nič. *Vestis māgnī (= pretiōsa) est. Mea mihi cōnscientia plūris est quam omnium sermō. Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Tantī est exercitus, quantī imperātor.*

Pripomnja 1. Genitiva *multī, māioris* se ne rabita. — Navadno je *prō nihilō putāre, dūcere* nič ne ceniti, *prō nihilō esse* nič ne biti vreden. *Nē floccī quidem faciō!*

Pripomnja 2. Ceniti (čislati) = spoštovati = *aestimāre* s pri-stavkom *māgnī*. Le značajnika spoštujem *cōstantem gravemque tantum virum māgnī aestimō*.

- b) pri glagolih kupiti (*emo, redimō*), prodati (*vēndō*), veljati, stati (*stō, cōnstō, sum*), v najem dati (*loco*), najeti, v najem vzeti (*cōndūco*), toda le:

tantī (tako drago), *quantī* (po čem), *plūris* (dražje), *minōris* (ceneje).

Vsi drugi izrazi stoje v abl. (abl. *pretiī*);

emo māgnō (drago), *plūris, plūrimō* (*permāgnō*);

vēneō (na prodaj sem) *parvō* (ceno), *minōris, minimō*.

Bona nōn tantī, quantī ēmpta erant, vēniērunt. Multō sanguine cōnstat victōria. Mercēde conductus patriam prōdidiť. Dumnorīx omnia Haeduōrum vectigālia parvō redēmerat. Magis illa iuvant, quae plūris emuntur.

Pripomnja. Seveda ima *aestimō* (*puto*) v pravem pomenu: ceniti = ceno določiti razen *tantī, quantī, plūris, minōris* vedno abl. *Cupīdinem illum* (Amorjev kip) *Verrēs denāriis quadringentis putavit. Lis parvō aestimāta est.*

III. Genitiv kot objekt.

V genitivu imajo objekt:

1. Adjektivi, ki pomenijo:

218

želen, vešč, deležen,
pomljiv, poln in zmožen

in kaj sličnega ali nasprotnega (adiectiva relativa).

avidus, cupidus, honoris časti željen (častihlepen), *studiōsus eloquentiae* maren zgovornosti, *perītus bellī* vešč vojni, *gnārus loci* poznavalec kraja, *iūris cōsultus* pravoznanec, *prūdēns rei militāris* vešč vojaštvu, *cōsciū mihi sum erroris* v svesti sem si zmote, *particeps libertātis* deležen svobode, *expers ratiōnis* brezumen, *compos mentis* deležen razuma (pri pameti), *memor, immemor beneficii* dobre pomljiv, nepomljiv, *plēnus timōris* poln strahu, *inops (egēnus) amīcōrum* (prijateljev potreben) brez prijateljev, *rēgnī potēns* kraljevanja (za kralja) zmožen, *potēns suī* svoj gospod, *impotēns trāe sum* ne obvladam (brzdam) jeze.

Avida est perīculī virtūs. Imperītus est mōrum agricola. Omnēs immemorem beneficii odērunt. Bēstiae ratiōnis et orātiōnis sunt expertēs. Alexander trāe suae nōn potēns erat. Cōnscia mēns rēcti mendācia rīdet. Ventūrae memorēs iam nunc estōte senectae!

Pripomnja 1. *Refertus* stoji z gen. osebe, sicer z abl. instr.: *Gallia referta negotiātōrum, domus referta divitiis*. — *Perītus (cōsultus) iūris, iūre*, pravoznanec.

Pripomnja 2. Pesniki in poznejši prozaiki rabijo čisto gen. tudi pri drugih pridevniki: *integer vitae scelerisque purus, ingēns virium, animi ferōx, futuri securus*.

2. Participi sedanjega časa **prehodnih** glagolov, kadar se rabijo kot adjektivi in značijo **trajno** lastnost. *Homo vēritātem diligēns* človek, ki enkrat resnico ljubi, sicer je pa lahko lažnivec; *homō vēritātis diligēns* človek, ki ljubi vselej resnico, resnicoljuben človek; *vir amāns patriae* domoljub, *fugiēns labōris* delomrzen, *appetēns glōriae* slavohlepen, *metuēns deī* bogaboječ, *patiēns frīgoris* mrazotrpen, mraza vaje, *sitiēns honorum* častihlepen, *sitiēns sanguinis* krvožej.

Epamīnōndās adeō fuit vēritātis diligēns, ut nē iocō quidem mentirētūr. Cicerō patriae amantissimus erat.

3. Glagoli, in sicer:

- 220 a) Glagoli memoriae (kot genitivus *memoriae*): spomniti koga česa (na kaj): *admoneō, commoneō, commonefaciō*; spomniti se česa: *meminī, reminīscor*; pozabiti kaj (na kaj): *oblīviscor*.

Admonuit eum aeris aliēnī. Commonefecit mē beneficii suī. Ō rēx, mementō Athēniēnsium! Oblīviscere omnium iniuriarum! Divico, Helvētiōrum lēgātus, monuit Caesarem, ut reminīscerētur et veteris incommodi populi Rōmāni et pristināe virtutis Helvētiōrum.

Stvarni objekt stoji pri glagolih spomniti se in pozabiti često v akuz., pri glagolih spomniti tudi (redko) z *dē* v abl. Neutrum pronomina ali adjektiva je vselej v akuz.

Plērique mortālēs postrēma meminēre. Tū, C. Caesar, oblīvisci nihil solēs nisi iniuriās. Stultitiae est aliōrum vitia cernere, oblīvisci sua. Dē hōc proeliō paulō ante invitus vōs admonui. Illud tē commoneō.

Pripomnja. *Recordor* (spominjam se) ima stvar navadno v akuz., osebo vselej z *dē* v abl.: *recordor beneficia, dē amicō*. — *Venit mihi in mentem amīci, pūgnae, Platōnis*, na misel mi pride (spominjam se) prijatelj(-a); toda *venit mihi in mentem hōc, id, illud, aliquid; complūra mihi in mentem veniunt*. — *Memini aliquem* spominjam se (pomnim) še koga. *Cinnam meminī, Sullam vīdi*.

- 221 b) Glagoli sodbenega postopanja, pri katerih stoji krivda ali zločin v genitivu *crīminis*; dolžiti: *arguō, īnsimulō*; tožiti: *accūsō, reum faciō, arcessō*; dokazati: *coarguō, convincō*; obsoditi: *damnō, condemnō*; oprostiti: *absolvō*. — Pomni: *capitis accūsō* tožim na smrt, *capitis (capite) damnō* obsodim na smrt, *capitis absolvō* oprostim smrtno kazni.

Nedoločena kazen stoji v gen: *quantī, tantī, quadruplī damnāre*. — Določena kazen stoji v abl.: *aliquem morte, exsiliō, pecūniā* (na globo) *damnāre, multāre*.

Miltiadēs accūsātus est prōditionis. Cicerō Verrem īnsimulāvit avāritiae et audāciae. Themistoclēs prōditionis damnātus est. Causā cōgnitā Miltiadēs capitis absolutus pecūniā multātus est. Quantī Camillus absēns damnātus est? Quīndecim milibus gravis aeris.

Pripomnja 1. Gen. *crimini* je gen. *explicativus*, odvisen od izpuščenih ablativov *crimine* (na obdolžbo), *nōmine*, *lege*, koji substantivi se včasí stavijo: *accūsāre aliquem crimine furti*.

Pripomnja 2. Mesto gen. *crimini* stoji često *dē* (zaradi) z abl. pri: *postulāre* (tožiti) n. pr.: *dē repetundis* (*pecūnis* zaradi izsiljevanja), *ut* (nasilja), *ambitū* (podkupovanja volilcev), *maiestate* (veleizdaje); *accūsāre*, *damnāre dē veneficiis* (zavdajavstva), toda: *inter sicāriōs* (zaradi zavrattnega umora).

c) Brezosebniki

222

piget, pudet, paenitet, taedet ino miseret,
ki imajo osebo, koje čut se vznbuja, v akuz., osebo ali stvar, ki vznbuja čut, v gen.

piget mē negligentiae tuae mrzi mi tvoja nemarnost
pudet nōs facti sram nas je čina
paenitet mē libidinis kesam se strasti
taedeat vōs avāritiae eius naj se vam gnusi njegova lakomnost!

miseret mē populū smili se mi narod.

Mē civitātis mōrum piget taedetque. Geminat peccātum, quem delicti nōn pudet. Nunquam mē paenituit fortunae meae.

Pripomnja 1. Neutrum pronomina stoji pri *piget, pudet, paenitet* v nom.: *id, hōc, illud, nihil mē piget*. — Subjekt se izraža tudi z inf. (gl. § 157, 1 b prip. 1.) ali vzročnim stavkom: *pudet mē peccāsse; frātre paenitet, quod tē violavit*.

Pripomnja 2. *Miseret mē populū*, češče *misereor populū*, tudi *miseror populū*.

d) Pri *interest* do tega je, na tem je, važno je stoji 223
v gen. oseba ali stvar, za katero je kaj važno. Mesto gen. osebnih zaimkov se rabi le akuz. plur. srednjega spola posesivnih zaimkov. *Patris interest* očetu je do tega; *salūtis commūnis interest* važno je za občo blaginjo; *mea, tua, eius, nōstra, vestra, eōrum, eārum interest* meni ... je do tega.

Rēfert gre za kaj se veže le z *meā, tuā, nostrā, vestrā*, navadno je pa brez osebe. *Meā rēfert* meni gre za kaj.

Pripomnja. Apozicija osebe ali stvari se izraža s stavkom. *Cicerōnis, qui tum cōsul erat, interfuit. Meā, qui legātus sum, rēfert* meni poslancu.

Do česa je, za kaj gre (= subjekt k *interest, rēfert*), se latini:

a) z infinitivom (pri različnosti oseb in pri pasivu se rabi acc. c. inf.).

Interest omnium rectē facere. Mea interest tē rectē facere. Hic sua putat interesse sē defendī.

- b) z indirektnim vprašanjem, redko z ut (nē).

Mea nōn interest, quid dē mē hominēs imperītī loquantur. Nōn rēfert, quam multōs librōs, sed quam bonōs legās. Caesar dīcere solēbat nōn tam sua quam reī publicae interesse, ut salvus esset. Vestra interest, nē imperatōrem faciant.

- c) z neutrom zaimkov: hōc, id, illud, quod, quid.

Hōc et mea et reī publicae et tua interest.

Pripomnja. Slovenski samostalniki se morajo torej vselej latiniti z inf. ali stavkom. Na tvojem zdravju mi je: *mea interest tē valēre, utrum valeās necne (ut valeās).*

Stopnjo zanimanja (= koliko je do česa) izražajo:

- a) adverbii: *māgnopere, magis, māximē, valdē, vehementer, quantopere, tantopere, minimē;*
 b) neutrum števnihi adjektivov: *tantum, quantum, aliquantum, aliquid, multum, plūs, plūrimum, minus, nihil;*
 c) genitivi (pretii): *tantī, quantī, (per)māgnī, parvī.*

Māximē interest, quem ad modum quaeque rēs audiātur. Milo semper, quantum Clōdīū interesset sē perīre, cōgitābat. Quod tuā nihil rēfert, percontārī dēsīnās. Quod permāgnī interest, prō necessariō habētur. Māgnī rēfert, quālī in corpore locātus sit animus.

Dativ

je kakor v slovenščini sklon indirektnega ali oddaljenega objekta. Rabi se pa tudi predikativno, pri pesnikih zaznamuje včasii doseženi kraj in cilj.

I. Dativ kot indirektni objekt.

224 1. Na vprašanje komu?

Oseba ali reč, katera je smoter osebkovega dejanja, stoji v dativu; rabi se vobče pri istih adjektivih in glagolih kakor v slovenščini, torej:

- a) pri adjektivih škode in koristi, enakosti ali podobnosti, pa tudi pri drugih kakor v slovenščini. *Senātōrī necessariū est nōsse rem publicam. Quod volēs tibi grātum esse, rārū effice! Quī sibi amīcus est, hunc scītō amīcum omnibus esse. Sibi quisque proximus est. Caesar locum dēligit castrīs idōneum. Nihil mortī est tam simile quam somnus.*

Pripomnja 1. Pri *similis, dissimilis* stoji stvar v dat. ali gen., oseba navadno (pri Cic. vselej) v gen.: *mortī* ali *mortis similis, patris simillimus filius. Dionysius tyrannus Nerōnis simillimus erat.* — Vselej se pravi: *meī, tuī, suī, nostrī, vestrī similis (dissimilis)*; tako tudi *vērī similis (vērī-similis)* verjeten.

Pripomnja 2. *Pār* in *dispār* imata zaimke v gen.: *Q. Metellus, cūius paucōs parēs civitās tulit.* Sicer pa stoji vselej dat., takisto v pomenu kos: *mihi, hostī pār* meni, sovražniku kos.

Pripomnja 3. *Amicus, inimicus, familiaris* (vsi trije tudi v superlativu), *aequālis, affinis, propinquus, finitimus, vicinus, adversarius* se rabijo kot substantivi z gen.: *amicissimus nostrōrum hominum* največji prijatelj; *affinis mihi* meni v rodu, *affinis (propinquus) meus* moj sorodnik.

Pripomnja 4. Pri adjektivih (ne)prijaznosti stoje tudi predlogi *adversus, in, ergā* (le v prijateljskem pomenu): *cōmis ergā parentes, severus in filium, ingrātus adversus deōs.*

Pripomnja 5. *Proprius* (lasten), *commūnis* (skupen), *superstes* (preživevši), *contrārius* (nasproten) stoje z gen. ali dat. — *Proprium est oratoris ornate dicere. Amicōrum omnia sunt commūnia. Liberi parentibus superstites, superstes suōrum.* — Pri oseb. zaimku imata *proprius, commūnis* dat. *Mihi proprium est = meum proprium est. Omnia mihi cum amicis sunt commūnia.*

Pripomnja 6. *Propior, proximus* imata včasī, adverba *propius, proximē*, redno akuz. *Ubī proximi Rhēnum fuerunt. Proximē Pompēium sedebam.*

Pripomnja 7. *Sacer* (svet, posvečen) ima v klasični prozi gen.: *Illa insula eōrum deōrum sacra putatur.*

Pripomnja 8. Adjektivi: nepotreben, prikladen, potreben, lahek, težek [(in)utilis, aptus, idoneus, necessarius, facilis, difficilis] imajo osebo v dat.; **za** se izraža z **ad**: *liber ad multās rēs utilis; locus ad pūgnam idoneus; rēs ad vitam necessariāe.*

b) pri glagolih, in sicer:

α) pri prehodnikih, navadno poleg akuzativa.

225

Sēdilitās mea et mihi et rei pūblicae tulit fructum. Quid est tam rēgium quam opem ferre supplicibus?

β) pri neprehodnikih, ki značijo koristiti, škoditi, prijati, dopasti; laskati se, ubogati, pomagati, služiti, ukazati, (ne)zaupati, vdati se, upirati se, in dr.

Hominēs hominibus plūrimum prōsunt et obsunt. Nātūrae omnēs pārēmus. Hōc petimus nostrae causae fidentes.

Pripomnja. *Iubeō* (ukazem), *veto* (prepovem) nimata nikdar dativnega objekta. — *Fidō, cōfidō* imata v pomenu zanašam se abl. stvari: *virtute militum*; enako *frētus* (zaupajoč v). *Frētus Antōnī cōpīs illa scelera suscepit.*

γ) pri neprehodnikih

226

*medeor, trāscor, studeō,
maledicō, parcō, nūbō in persuādēō.*

V slovenščini stoji vobče drug sklad; *medeor vulneribus* (*sānō vulnera*) zdravim (lečim) rane; *trāscor hostibus* jezim se na sovražnike (nad sovražniki); *studeō litterīs* bavim (pečam) se z znanostjo, *studeō libertātī* težim za svobodo; *maledīcō* (*male dīcō*) *accūsātōrī* psujem (zmerjam) tožnika; *parcō valētudinī* varujem (štedim) zdravje, *parcō tibi* prizanašam ti; *nūbō virō* možim se; *persuādeō populō* pregovorim (prepričam) narod.

Philosophia medētur animīs. Propter perfidiam dī immortālēs hominibus trāscī solent. Omnēs hominēs nātūrā libertātī student. Frūstrā maledicēs fortunae. Alexander, cum Thēbās caperet, Pindarī familiae domūque pepercit. Elpinicē Calliae nūpsit. Themistoclē persuāsit populō, ut clāssis centum nāvium aedificārētur.

Pripomnja. Pasiv je seveda le brezoseben *Pecūniae parcitur, temperatum est. Populō persuādetur. Nūpta virō* ali *cum virō*. — *Mihi persuāsum est, mihi persuāsi*, (redko) *persuāsum habēō* prepričan (uverjen) sem. — *Hōc* (gl. § 202, 3) *tibi persuādē* o tem bodi prepričan!

227

δ) pri mnogih prehodnih in neprehodnih glagolih, sestavljenih s predlogi

ad, ante, con, in,

inter, ob, prae in sub.

adesse alicui na strani stati komu, (*deesse alicui* zapustiti koga); *adhibēre calcāria equō* pri konju uporabljati ostroge; *addere suīs animum* hrabriti svojece; *accēdunt malīs nova* (se pridružijo); *antepōnere* (*anteferre, praeferre*) *honestātem utilitātī* poštenost bolj ceniti od koristi, postaviti nad korist; *committere sē alicūius fidēi* izročiti se komu v varstvo; *īnferre sibi mortem* zadati si smrt, *finitimīs bellum* udariti z vojsko na sesede, zavojščiti sosede; *īnīcere metum alicui* v strah spraviti koga; *īnīteresse pūgnae* udeležiti se vojne; *praefficere aliquem exercitū* postaviti koga vojski na čelo; *praeesse exercitū* vojski zapovedovati, na čelu stati; *subicere īgnem tēctīs* hiše podžgati; *oboedire* (*obtemperāre, obsequi*) *magistrō* slušati (ubogati) učitelja (tudi: ugajati, pokoren biti = *pārēre*); *offerre, oppōnere* izpostavljati; *succumbere* omagovati, podleči.

Pripomnja. Često se predlog (razen *ob* in *prae*) ponavlja: vselej *clāsses* (*nāves*) *appellō ad* pristati (pripahiniti) k, izkrcati se; *īnīteresse* (*īnīter*) (razlika) je med; *assuēfaciō* navadim, *assuēscō* navadim se, *assuētus, assuefactus*

navajen: *ad hominēs, probitatē, nullō officiō* (pri Cic. le ablativ instr.); *accēdō ad urbem* približam se mestu; *incidō in hostem* naletim na sovražnika, — *in morbum* obolim; *invādō (in) hostem* napadem, toda: *metus mē invadit* me izpreleti (obide); *applicāre sē ad aliquem* pridružiti (priklopiti) se komu; *communīcāre aliquid cum aliquō* priobčiti komu kaj, razgovarjati se s kom o čem; *cōferre, comparāre, compōnere* primerjati (*aliquem cum Democritō*); *coniungere* združiti; *congruere, consentire* zlagati (skladati) se; *incumbere in gladium* (tudi dat. *gladiō, ferrō*) zabosti se z mečem, *in (ad) litterās* poprijeti se; rabi le: *mortem occumbere* podleči smrti, zgruditi se; *inest in vitā* (pf. *fuit in vitā*). Gl. tudi § 201.

Vedno imajo dativ objekta sestave:

228

supplicō, invidēō,
obtrectō in suscēseō,

ki se (razen *invidēō*) ne slovenijo z dat.; *supplicō amīcīs* ponižno prosim prijatelje; *invidēō inimīcō* zavidam neprijatelju, *commodō* dobiček; *invidēō inimīcī commodō* zavidam neprijatelju dobiček (zavoljo dobička); *invidēō tibi, laudī tuae* zavidam ti hvalo (te zavoljo hvale); *ā mē invidētur laudī tuae, commodō inimīcī*; *obtrectō laudī (glōriae)* manjšam, v nič devam; *suscēseō (suscēseō) tibi* jezim se na te.

Caesarī Cicerō prō amīcissimō Mārcellō supplicāvit. Est haec saeculī macula virtūtī invidēre. Obtrectāre altērī nihil habet utilitātis. Quis mihi suscēseat?

Glagoli *aspergō, circumdō, dōnō* imajo dvojen sklad: 229
alicui aliquid ali *aliquem aliquā rē* (abl. instr. gl. § 246).

aspergō āram sanguine poškopim žrtvenik s krvjo, *aspergō dignitātī lābem* okaljam čast, *circumdō urbem mūrō, urbī mūrū* obdam mesto z zidom, *dōnō puerum librō, puerō librum* obdarim dečka s knjigo; podarim dečku knjigo.

Deus animum circumdedit corpore. Archiam poētā Tarēntīnī civitāte dōnāvērunt.

Pripomnja 1. *Intercludere hostibus commeātum* ali *hostēs commeatū* (abl. sep. gl. § 239) preprečiti sovražnikom dovažanje živeža. *Itinerum angustiae multitudinī fugam intercluserunt.*

Pripomnja 2. *Induō vestem* oblečem se (si obleko); toda: *veste indūtus, induō mē in laqueōs* zapletem se v zanke, — *hastis* (abl. instr.) nabodem se.

2. Na vprašanje za koga? za kaj? = dativ interesa.

Dativ interesa zaznamuje:

230

a) osebo ali stvar, v koje korist (kateri na ljubo) ali škodo se kaj godi (dativus *commodī*, d. *incommodī*). Sloveni se (redko) z dat., navadno s predlogom za.

Nōn scholae, sed vitae discimus. Nōn solum nobīs divitēs esse volumus, sed liberīs, propinquīs, amicīs maximēque rei publicae. Quidquid discis, tibi discis. Tibi seris, tibi metēs.

Dat. *commodi* stoji tudi pri naslednjih glagolih, ki menjajo po različnosti sklada svoj pomen:

caveō alicui brigam se za (varujem) koga; *caveō aliquem, ab aliquo, aliquid* varujem se koga, česa;

cōsulō alicui skrbim za koga; *aliquem* vprašam koga za svet; *in aliquem graviter* postopam (ravnam) strogo s kom;

cupiō Helvētiīs naklonjen sem, *exercitum* želim;

metuō, timeō frātrī (mihi) bojim se za brata (za se), *hostem* bojim se sovražnika; *dē (zaradi) rēgis salutē; periculum ab (ex) hostibus* nevarnost od (strani) sovražnikov; *timeō a domesticīs hostibus, a meis* strah imam pred;

moderor trāe brzdam jezo; *equōs* vodim, krotim; *rem publicam* vodim (vladam);

prospiciō, provideō patrī brigam se (skrbim) za očeta; *rem* vidim (naprej), pripravim, preskrbim;

temperō trāe obvladam jezo, *templis* prizanesem; *vīnum* mešam, *victōriam* zmerno uporabim; *a lacrimīs, ab iniuriā* vzdržim se;

vaco philosophiae imam časa za (bavim se z); *pecūniā* sem brez.

Titus securitati satis cavet. Illum, ut me caveret, monebant. Cave ab homine impuro! Dies diei consulit. Nunquam prudentia docuit: res ipsas consule! Caesar Labienō vehementer timuit. Multi milites angustias itineris timuerunt. Caesar nihil de eventū proelii timendum existimavit. Deus nōn solum universō mundo, verum etiam singulis prospicit hominibus. Provideō animō futurās tempestates. Labienus rem frumentariam providit.

Pripomnja. Za (z akuz.!) = *prō*: 1. *prō* (na korist, v obrambo) *aliquō dicere, prō patriā pugnare*; 2. = namesto: *unus Cato est prō* (za = toliko kakor) *centum milibus*; *prō patre esse* za (= namesto) očeta biti; *prō consule*; *prō frumentō pecūniā dare* (zamenā).

- 232 b) posestnika pri *esse* (dativus possessivus). *Multi libri mihi sunt* mnoge knjige (mnogo knjig) so mi (mi je) = *habeō multōs librōs* imam mnoge knjige (mnogo knjig). Posestnik je v slov. subjekt, posest objekt.

Croesō erant duo filiī. Hominī cum deō similitūdō est.

Pripomnja 1. Navadno se rabi *esse* pri izrazih s *cum*. *Sunt mihi inimicitiae cum malis. Est mihi cum aliquo amicitia, societas, consuetudo, usus.* — Vendar tudi: *habeō contentiōnem cum aliquo; nunquam cum sorore fui in similitate.*

Pripomnja 2. *Esse* z dat. se ne sme rabiti:

a) če imeti znači obsegati, vsebovati. *Haec oratio habet tres partes. Res habet hōc vitū.*

b) kadar se poudarja lastnik. *Libri patris sunt* so očetove.

c) kadar se imenuje posestnik duševnih ali telesnih lastnosti.

Miltiades erat mīrā cōmitās; in Miltiade erat mīra cōmitas. Catilina fuit magnā vi et animi et corporis.

Pri *nōmen* (*cōgnōmen*) *mihi est* ime mi je (priimek imam) se ujema lastno ime z *nōmen* ali (češče) z *mihi*. *Clausus, cui postea Claudiō fuit nōmen. Mihi nōmen est Antōniō (Antōnius). Duo isti sunt T. Rosciū, quōrum alteri Capitōnī cōgnōmen est. Scipiōnī cōgnōmen est Africānō.*

Slično: *dō, indō, impōnō* alicui *nōmen Gaiō* ali *Gaium*; *nōmen mihi Gaiō (Gaius) inditum est. Stirps virilis, cui Ascanium parentēs dixere nōmen.*

- c) pri gerundivu osebo, kateri je kaj storiti (dativus **233**
auctōris).

Omnibus moriendum est. Haec mihi praetereunda nōn sunt.

Pripomnja 1. Mesto dativa auctoris stoji *ā* z abl., če je še drug dativ v stavku. *Ā mē tibi imperandum est. Civibus ā vōbīs cōsulendum est.*

Pripomnja 2. Delujoča oseba se izraža pri participu pf. pas. včas z dat. (mesto *ā* z abl.). *Cui nōn sunt auditaē Demosthenis vigiliae?*

- d) dušno sočutno osebo (dativus *ethicus*) pri osebnih za- **234**
imkih, zlasti *mihi, tibi, nōbīs, vōbīs*.

Quid mihi Celsus agit? Ecce tibi nūntius venit. Haec vōbīs illōrum per biduum militia fuit.

Pripomnja. Enako: *Quid tibi vis kaj si hočeš? Quid sibi vult haec orātiō kaj naj pomeni ta govor?*

II. Predikativni dativ ali dativus finalis (dativ namena).

Ta dativ stoji na vprašanje čemu? v kaj?:

235

2. pri *esse* biti v kaj, služiti za kaj.

Est mihi aliquid curae, cordī skrbi me kaj, mi je na srcu (mi je ljubo); *odiō, ūsuī, admirātiōnī sum alicui* (tudi pasivi za *odi*, *ūtor, admīror* — gl. § 272, prip. 4) sovraži, rabi, občuduje me kdo; *salūtī, laudī mihi est aliquid* v prid, pohvalo mi je kaj.

Mora omnis odiō est, sed facit sapientiam. Paucīs temeritās est bonō, multis malō. Nimia fidūcia calamitātī esse solet.

2. pri *dare, dūcere, tribuere, vertere* šteti, pripisovati, jemati za kaj. *Dō (dūcō) tibi aliquid laudī* štejem ti kaj v slavo; *tribuō (vertō) tibi aliquid vitiō* štejem ti kaj za napako. **236**

Epaminōndās in iūdicīō nihil eōrum negāvit, quae adversārī crīmīnī dabant (za hudodelstvo šteti). *Sequere id, quod honōrī dūcitur. Quae aliīs vitiō vertis, tibi laudī nē dūxeris!*

3. pri *dare, dōnāre, accipere, mittere, relin-* **237**
quere, dēligere, venīre itd.; *dō (dōnō), accipiō aliquid*

dōnō dam, prejmem kaj v dar; *relinquō*, *mittō militēs auxiliō* puščam, pošljem vojake v pomoč; *arcessō*, *veniō auxiliō* pokličem, pridem na pomoč: *receptuī cano* trobim za umik.

Militēs locum castris deligunt. Caesar cōpiās nāvibus praesidiō reliquit. Dux legiōnem subsidiō mīsīt. Tyrī Alexandrō auream corōnam dōnō dedērunt. Diēs dictus est colloquiō ex eō diē quīntus.

Pripomnja. Mesto dativa stoji včasí akuzativni predikatnik. *Corōnam tibi dō (mittō) mūnus.* — Oseba mora stati v akuz.: *Amticum tibi comitem* (za spremstvo, spremljevalca) *dō, mittō, relinquō.*

III. Prosti dativ (locativus finalis).

238

Pri pesnikih se rabi dativ često namesto akuz. s predlogoma *ad, in.* *Ruit Oceanō nox. It clamor caelō.* — Prim.: *tendere manūs alicui* (pri Cic. in Cez.).

Ablativ.

Ablativ je sklon prislovnih določil. V njem so združeni: 1. pravi ablativ ali ločilnik (*ablātīvus sēparātīvus*); 2. orodnik (*īnstrūmentālis*); 3. mestnik (*locātīvus*).

I. Pravi ablativ (separativ).

Pravi ablativ, ki se ujema s prvotnim pomenom slovenskega rodilnika, zaznamuje vir ali mer na vprašanje odkod? Rabi se sam ali s predlogi *ā, dē, ex*, pri osebah stoji vobče *ā (ab)*.

Pravi ablativ se rabi:

239

1. Kot ablativus *sēparātiōnis*, in sicer:

- a) s predlogom ali brez njega pri glagolih ločenja: odgnati: *pellō, depellō, expellō, moveō, āmoveō, removeō*; umakniti (ločiti) se, zapustiti: *cēdō, dēcēdō excedō, abeō, exeō, ēgredior*; (ex)cēdō (*ē*) *vītā* = *dēcēdō dē vītā* umrem; zadržati, odbiti od česa: *arceō, prohibeō; prohibeō urbem (ā) periculō, ab hoste* branim pred, proti, (*ā*) *trānsitū* oviram pri prehodu; *interclūdō (prohibeō) aliquem (ā) commeātū* (tudi *alicui commeātum*), *reditū* preprečim komu dovažanje živeža, vrnitev (gl. § 229, prip. 1.); vzdržati se česa: *abstineō (mē) (ā) praedā, dēsistō (dē) cōnātū* odstopim opustim.

Locō ille mōtus est, cum est urbe expulsus. Ūsū urbis prohibēre peregrinōs inhūmānum est. Quī nōn dēfendit

iniūriam ā sē suīsque, iniūstē facit. Tempestātēs hostēs ā pūgnā prohibuērunt. Scīpiōnis virtūte Hannibal ex Italiā dēcēdere coāctus est.

Pripomnja 1. *Pellō regnō* s prestola pahnem, *patriā* proženem; *moveō senātū, tribū* pahnem, odstranim, izključim; *abeō dictatūrā* odpovem se.

Pripomnja 2. Z *dis-* in *sē-* sestavljeni glagoli imajo redno *ā* (*ab*): *diuidō* delim, *distinguo*, *discerno*, *diūdicō* razločujem; *distō, differō, discrepō, dissentiō* razločujem se; *sēgregō, sēiungō, sēparō* ločim.

Pripomnja 3. Tudi glagoli (*ab*)*aliēnō* odtujim, *absum* oddaljen sem, *abhorreō* ne zlagam se, *zgražam se, absterreō (deterreō)* odvrnem, *defendō (tueor)* branim pred stoji z *ā* (*ab*); enako *tātus ā* varen pred, *aliēnus ā commodis vestris* nenaklonjen, *ā litteris* nevešč.

Semper vērā ā falsis diūdicanda sunt. Mōrēs tui ā mēis nōn abhorrent. Voluntātem ā factō distinguimus.

b) brez predloga (tudi pri osebah!) pri glagolih: oprostiti **240**
levo, solvō; opleniti česa, odvzeti kaj *orbō, prīvō, spoliō, exuō, fraudō* (ukaniti za kaj), enako pri *vacuus* (prost, prazen, brez), *nūdus* (oropan, brez) in pri reklih: *abdicō mē magistrātū* (= *abdicō magistrātum*); *interdicō alicui aquā et ignī* prepovem komu vodo in ogenj = proženem (izobčim) koga.

Levāte mē oneris parte. Dēmocritus dīcitur oculīs sē prīvāsse.

Pripomnja. *Liberō (nūdō), liber, orbus* (oropan, brez) imajo pri osebah vselej *ā* (*ab*), *liberō* in *liber* včasih tudi pri rečeh. *Thrasylbulus patriam ā trigintā tyrannīs liberāvit. Prōvincia ā praedōnibus libera, mulier ā virō orba; animum ā corpore liberāre, liber ā spē (delictis, Persarum dominatione).*

2. Kot abl. *inopiae* (vselej brez predloga) pri glagolih: **241**
biti brez česa, ne imeti *vaco, careō, egeō*; potrebovati *egeō, indigeō*.

Vacāre culpā māgnū sōlācium est. Careō libertāte. Ille nōn eguit cōnsiliō, hortātōre.

Pripomnja. *Indigeō* (treba mi je) stoji tudi z gen. *Quid enim? Africānus indigens mei? minimē hercle! at nē ego quidem illtus. Indigeō cibi in cibo.*

3. Kot abl. *originis* pri participih: *nātus, (genitus), ortus* **242**
(pri pesnikih tudi *satus, ēditus*) rojen. Roditelji, oče in stan (*familia, locus, genus*) stoji v abl. brez predloga, pred pronomini stoji vselej *nātus ex, ortus ab*); *nātus ex* tudi o materi: *nātus ex mātēre*.

Iove et Māiā nātus sin Jupitra in Maje; eōdem patre nātus; nōbilit̃ genere, summō locō, amplissimā familiā nātus (ortus).

Ex nōbīs nātōs liberōs appellāmus. Atque ex mē hīc nātus nōn est. Fīlium reliquit (ex) Thrēssā nātum. Ex filiā nātus, (redko) ex improbō patre (eīsdem parentibus).

Pripomnja. *Ortus* (oriundus) *a b* se rabi o daljnem izviru. *Ortus ā claris māioribus* (potomec slavni prednikov). Enako: *oriundus ā Syracūsīs, Athenīs.*

243 4. Kot abl. *līmitātiōnis* (*respectūs*), abl. omejitve ali ozira, izražajoč stališče, s katerega se kaj presoja ali velja.

Sloveni se: z ozirom na, kar se tiče, glede, po, na, s (z).

Epaminōndae nēmō Thēbānus pār fuit eloquentiā. Agēsilaus fuit claudus alterō pede. Uxor Ariovisti Suēba nātiōne fuit. Hostēs equitātū superiōrēs fuērunt. Doctrinā et omni litterarum genere Graecia Rōmānōs superābat.

Pripomnja 1. Včasi se rabita predloga *in, ex*. *In hōc sumus sapientēs, quod nātūram sequimur. Vulgus ex vērītate pauca, ex optniōne multa aestimat.*

Pripomnja 2. Često se nahaja *nātū* z *grandis* (prileten), *māior, māximus, minor, minimus*; *meā sententiā, optniōne, meō iūdicio, testimoniō* po mojem mnenju, moji sodbi, svedočbi; *Sōcratēs omnium ērudītōrum testimoniō totiusque iūdicio Graeciae philosophōrum omnium fuit princeps.*

Pripomnja 3. Sem spadajo tudi supini (abl. glagolnih samostalnikov): *dictū, factū, auditū, inventū, intellectū, vīsū, cōgnitū* pri *facilis, difficilis, incredibilis, mīrabilis, utilis, optimus, fās est, nefās est. Hōc facile factū fuit = facile ad faciendum, facile facere fuit.*

Pripomnja 4. *Quid (dē) hōc tū homine (ali huic hominē) faciās?* kaj hočeš ti s tem človekom začeti? *Quid mē (dē mē, mihi) fret?* kaj bode z menoj? *Si quid illō fret* če se mu pripeti kaka nesreča.

Pripomnja 5. Mesto abl. lim. rabijo pesniki navadno akuz. lim. (acc. graecus). *Ōs humerōsque deō similis.* Gl. § 207.

244 5. Kot abl. *comparātiōnis* pri komparativih adjektivov in adverbov; enak je nominativu in (v acc. c. inf. in negativnih stavkih) akuzativu s *quam*. Sloveni se s ko, nego in nom. (akuz.), z mimo, od in gen.

Ex Nestoris linguā melle (= quam mel) dulcior fluēbat orātiō. Līviūs nārrat Tullum ferōciōrem fuisse Rōmulō (= quam Rōmulum). Nēminem mē (= quam mē) miseriōrem terra tulit. Honesta mors turpī vitā potior. Lacrimā nihil citius arēscit. Suēbī nōn longius annō remanēbant ūnō in locō.

Najvišja stopnja se izraža z abl. comp. relativnega zaimka, ki ne stoji nikdar s *quam* v primerjalnem zmislu.

Sequēmur Polybium, quō nēmō fuit diligentiōr mimo (od) katerega ni bil nikdo natančnejši, ki je bil od vseh najnatanč-

nejši. *Cato, quō nēmō tum fuit doctior* ki je bil takrat najbolj učen. *Amicitia, quā nihil melius habēmus* mimo katerega nimamo nič boljšega, največja dobrota, ki jo imamo.

Pripomnja 1. *Quam* mora stati, če je predmet primere v gen. ali dat. (abl.). Torej: *nēmīnī magis cōnfidō quam tibi. Nullius libentius memini quam Caesaris.*

Pripomnja 2. Za *plūs, amplius, minus, longius* se pred določili števila in mere navadno *quam* izpušča brez vpliva na sklon. *Ceciderunt plūs decem milia. Nōn amplius novem annōs nātus erat. Spatium nōn est amplius pedum quingentōrum.* — Vendar stoji mesto nom. in akuz. tudi abl. *Militēs amplius hōris quattuor fortissimē pūgnāverunt.*

Pripomnja 3. „Starejši (mlajši)“ gl. § 206, b prip. 2.

Pripomnja 4. *Opīniōne, expectātiōne, spē celerius vēnit* prišel je hitreje nego se je mislilo, pričakovalo, upalo. — *Plūs aequō, iustō* bolj kakor je pravično; *solitō magis* bolj kakor navadno; *dictō citius* hitreje kakor se da reči

6. Kot ablativus *causae* zaznamuje:

245

- a) na vprašanje od koga (česa)? stvar, od katere se vrši dejanje (abl. rei efficientis). Sloveni se z od in gen. Če pa vrši dejanje živo bitje ali posebljena stvar, stoji *ā* (ab) z ablativom.

Voluptāte capiuntur multī hominēs. Corpora iuvenum firmantur labōre. Mundus ā Deō administrātur. Ā duce et ā fortūnā dēserēbantur. Animus ā nātūrā bene infōrmātus. Clipeī ā mūrībus sunt dērōsī.

Pripomnja 1. Tudi pred kolektivi, ki značijo osebe, stoji predlog. *Ā plebe (populō, senātū, civitatē, multitudīne civium) cōsulibus mandātur.*

Pripomnja 2. Participi (apozitivni) „pf. pas. (ad)ductus, (com)mōtus, captus, incēsus, inflammātus, impulsus, coāctus, perterritus itd. se navadno ne slovenijo, če od njih odvisni vzročni ablativi izražajo čute (ali druge abstraktne pojme); *amōre ductus* (od ljubezni gnan) iz ljubezni, *metū, timōre perterritus* od straha (strahu), *trā incēsus* iz jeze (razkačen), *odiō inflammātus* iz sovraštva, *misericiordiā mōtus (impulsus, captus)* iz usmiljenja, *nūntiō commōtus* vsled poročila.

- b) na vprašanja zakaj? zavoljo, zaradi, vsled česa? notranji nagib dejanja ali vnanji povod dejanja ali stanja.

Officiū pigritiā (iz lenobe) dēserō. Hostēs frūmenti inopiā colloquium petiērunt.

Pripomnja. Sem spadajo ablativi: *superbiā* (iz ošabnosti), *amōre, avāritiā, trā, odiō, spē (faciō aliquid)*; *adventū* (vsled prihoda), *iussū* (na povelje), *iniussū* (brez povelja), *rogātū* (na prošnjo), *(ad)monitū, impulsū, missū, hortatū, cōsiliō* (po nasvetu).

Zlasti pri izrazih duševnega in telesnega počutja izraža abl. vzroka zunanji vzrok ali povod: *laetor* (*laetus sum*), *gaudeō*, *exsultō lūctū vestrō* veselim se vaše žalosti, radujem se nad vašo žalostjo; *doleō*, *maereō* (*maestus sum*) *clāde* žalostim se zaradi poraza; *glōrior victōriā* hvalim (ponašam) se z zmago; *labōrō* (*aeger sum*) *vulnere* bolan sem od rane; *contentus domō* zadovoljen s hišo, *superbus virtūte* ponosen na hrabrost; *dictō audiēns* na besedo poslušen.

Dēlictō dolēre, corrēctiōne gaudēre oportet. Omnēs boni interitū suōrum maerent.

Pripomnja 1. Pri *labōrō* stoji bolni del telesa z *ex*: *labōrō ex capite, pedibus, dentibus* glava itd. me boli; tako tudi *labōrō ex aere aliēnō* zadolžen sem. — Pravi se tudi *pēs, caput dolet, dolent mihi oculi, latera, pulmōnēs*.

Pripomnja 2. *Doleō, laetor, glōrior* stoje tudi s predlogom *dē*, posebno pri osebah. *Dē Hortēnsiō tē certē scio dolēre.*

Pripomnja 3. Stvarni vzrok izraža *ob, propter*: *ob eam rem, propter frigora*; namero *causā*; *prae* vzrok zapreke v zanikanih stavkih; *prae lacrimis loquī nōn possum.*

II. Ablativ kot orodnik (instrumental).

246

1. Instrumentalis zaznamuje kakor slovenski orodnik na vprašanje s čim? po čem? sredstvo ali orodje (ablativus *instrūmentī*).

Hāmō piscēs capimus. Cornibus taurī, aprī dentibus, morsū leōnēs sē tūtantur. Benevolentiam cīvium blanditiīs colligere turpe est. Rēs familiāris quaerī debet rēbus honestis, cōservārī autem diligentīā et parsimōniā. Concordiā rēs parvae crēscunt, discordiā māximae dilābuntur.

Oseba kot sredstvo (posrednik) stoji s *per* (po) v akuzativu. *Senonēs Caesarem adeunt per Haeduōs. Per lēgātōs rem comperit.* — Tako tudi *per litterās (epistolās)* po pismu (s pismom, pismeno); gl. § 250, prip. 3.

Pripomnja. Vojaške čete se smatrajo za stvarno sredstvo in stoje v abl. instr. *Exercitū, cōpīs, manū, multitudīne, legiōne, militibus pugnare, vincere, pellere, opprimere, aggredi* itd. *Caesar militibus mūrū fossamque perducit.* — Tako tudi pri *comitātus* spremljan: *mulier aliēnis viris comitata.*

Dostavek. Abl. instr. se rabi zlasti pri glagolih, ki pomenijo: hraniti se, živeti od, o: *Britanni lacte et carne vivunt*; učiti kaj, uriti v: *doceō fīdibus* (goslati), *equō* (jahati), *erudiō imbuō, instituō, exerceō* (tudi in z abl.); govoriti: *Latina linguā loquor*; napolniti s (z): *compleō, expleō, impleō, referciō, onerō* (obtežim), *onustus* (obložen); = abl *cōpiāe*; enak abl. je pri sledečem:

obilovati s (z): *abundō, redundō, circumfluō, affluō*;
 igrati: *cāno fidibus* na gosli (goslati), *citharā* na citre (citrati), *tubā*
 trobiti, *tibīs* piskati; *lūdō pilā* žogati;
 dražiti k, izzivati (klicati) na: *laccessō bellō, proeliō*;
 premagati v: *vincō, interficiō bellō, proeliō*;
 sprejeti: *recipiō tectō* pod streho (v hišo); *urbe in in urbem, castris in in castra* itd.;

držati: *teneō palliō* za plašč, *manū* za roko, *memoriā (animō)* v spominu (= pomniti), *mē domō, oppidō* doma, v mestu;

zapreti v: *includō carcere, moenibus*;

zablesti se v: *implicor bellō; morbo* zboleti;

iti, voziti se, jahati: *proficiscor pedibus* (peš), *nāvī* potovati na vodi; *vehor currū, nāvī* pluti, *equō* jahati;

skriti se: *occultō mē silvā* (v gozd), *in hortis*;

deževati: *pluit lapidibus, lacte, sanguine* (pri pesnikih tudi akuz.);

kupiti, prodati itd. (abl. pretii) gl. § 217, b; navaditi (se) gl. § 227, prip.

Epaminōndās multis disciplinis eruditus erat. Caesar tōtum collem hominibus conplevit. Multis virtutibus abundat, quī aliēnās amat.

Kakor glagoli *instruō, ōrnō, exōrnō, afficiō* (aliquem aliquā rē) oskrbim, opremim, okrasim, se veže tudi *praeditus* (obdarjen) z abl. instr.

Muneribus deōrūm sumus instructi et ōrnatī. Virtute nōn tam multū praeditū esse quam vidēri volunt.

Pripomnja. *Afficiō, afficiōr aliquā rē* se sloveni navadno brez orodnika z glagolom, ki ima pomen od ablativa. *Afficiō aliquem honōre* častim, *poēnā* kaznim, *admirationē* občudujem, *praemiō* nagradim, *iniuriā* žalim, *laetitīā* razveselim; *afficiōr admirationē* občudujejo me, *morbo* zbolim, *laude* hvalijo me.

Instrumental stoji pri medialnih deponentnikih *utor, fruor*, 247
fungor, potior, vāscor, nitor in njih sestavah; *utor rationē* (okoristim se) imam, rabim; *abutor patientiā* zlorabim; *fruor vitā, pāce* uživam; *fungor munere servī* opravljam službo sužnja, robujem; *perfungor, defungor bellō* prebijem; *defungor vitā* umrem; *potior oppidō* polastim se; *vāscor carne* hranim se z mesom, jem meso; *nitor duabus Hispaniis* opiram se, naslanjam se na.

Thrasylbulus usus est prudentiā. Miltiadēs tōtā regiōne potitus est. Hannibal victoriā frui quam uti māluit. Quousque tandem abūtēre patientiā nostrā?

Pripomnja 1. *Utor* ima včasih tudi ablativni predikatnik: *utor tē doctore, amico* imam te za učitelja, prijatelja. *Atheniēnsēs Phalericō portū neque magnō neque bonō utebantur; utor tē familiariter, multum* občujem s teboj prijateljski, mnogo. — Kakor *nitor* stoji *sto* (zanašam, držim se) z abl.: *decretō, optiōne, iudiciō, promissis, consiliō*. Toda: *nitor ad gloriām* težim za slavo.

Pripomnja 2. *Rerum potiri* oblast si osvojiti.

248 *Opus est* potrebno (treba) je. Oseba, ki ji je treba, je v dat.; kar je potrebno stoji:

a) v ablativu. *Auctoritāte tuā nōbīs opus est et auxiliō. Quid opust est verbīs? Nihil est opus longā ōrātiōne. Magistrātibus cīvitatī opus est.*

b) (redko) v nom. kot subjekt. *Mihi frūmentum nōn opus est.* — Neutrum pronomina ali adjektiva stoji vselej v nom. *Quae opus sunt, comparant. Multum (multa) opus est (sunt). Themistoclēs celeriter, quae opus erant, reperiēbat. — Causam cōgnōscī opus est. Quid opus est multa dīcere?*

Pripomnja. Mesto subjektivnega inf. stoji v trdilih stavkih češče abl. participa pf. pas.: *properātō, factō opus est*; redko: *dictū opus est.*

Pri *dīgnus* vreden, *indīgnus* nevreden, *dīgnor* (*dīgnō*) vrednega smatrati, stoji to, česar je kdo (ne)vreden, v abl.

Rēs multās memoriā dīgnās gessit. Quam multī sunt indīgnī lūce! Tālī mē dīgnor honōre.

249 2. Instrumental zaznamuje kot abl. *mēnsūrae* na vprašanje za koliko? mero, za katero kaka stvar nadkriljuje drugo, in stoji pri komparativih in drugih besedah primerjalnega pomena, n. pr.: *ante, post, īnfra, supra, mālō, praestō* itd. *Dīmidiō, pede, multō, tantō, quantō, aliquantō, nihilō māior* za polovico, črevelj, mnogo večji; *quō (quantō) plūra habemus, eō (tantō) ampliōra cupimus* čim več — tem več; *alterō tantō plūs* še enkrat (toliko) več; *nihilō minus (sētius)* (nič manje) vendar; *paulō (multō) ante (post, īnfra).*

Hibernia dīmidiō minor est quam Britannia. Themistoclēs fēcit idem, quod vīgintī annīs ante fēcerat Coriolānus. Neque ita multō post ad exercitum rediit. Ūrī sunt māgnitūdine paulō īnfra elephantōs. Multō praestat virtūs divitiīs.

Pripomnja. <i>Tribus annis ante (post)</i>	} tri leta prej (pozneje)
<i>tribus ante (post) annis</i>	
<i>tertiō annō ante (post)</i>	
<i>tertiō ante (post) annō</i>	
<i>trienniō ante (post)</i>	

<i>Ante (post) tertium annum ... quam</i>	} tri leta prej (pozneje) ko-
<i>tertium ante (post) annum ... quam</i>	

250 3. Ablativus *modī* zaznamuje na vprašanje kako? način dejanja. Če abl. nima adjektivnega atributa pri sebi, se mora rabiti s predlogom *cum*.

Epamīnōndās ā iūdiō capitis māximā discessit glōriā. Flūmen Arar in Rhodanum īnfluit incredibīlī lēnitāte. —

Fictās fābulās cum voluptāte legimus. Mālō cum dīgnitāte cadere quam cum īgnōminiā servīre.

Pripomnja 1. Vendar stoji *cum* tudi pred abl. v zvezi z adjektivnim atributom, če je treba izraziti spremljajočo okolnost ali posledico dejanja. *Hamilcar cum tantō flāgitio domum redire nōluit. Proficiscere cum summā rei pūblicae salūte et cum tuā perniciē.*

Pripomnja 2. S *cum* ne stoji nikdar: a) samostalniki, značeči način: (*hōc*) *modō*, (*hāc*) *ratione* na (ta) način; *cōnsuetūdine*; *antiquō mōre* po starem običaju; b) besede, ki pomenijo mišljenje, namen, pogoj: *aequō animō* ravnodušno; *hāc mente*, *hōc cōsilio* s tem namenom; *hāc lege*, *condiciōne* s tem pogojem; c) pri izrazih: *ordine* po vrsti, *iūre*, *merito* po pravici, *iniuriā* po krivici, *silentio* molče, *cāsū* slučajno, *spēcīe* (*simulatiōne*) z izgovorom (na videz), *vitiō* napačno, (*meā*) *sponte* radovoljno, *vi* s silo (siloma) itd.

Pripomnja 3. Včasih se izraža (na videz) način s *per* in akuz.: *per vim* po sili, *per dolum* po zvijači (zvijačno), *per insidiās* iz zasede, *per fraudem* po goljufiji, *per iocum* v šali. — *Hostilem in modum* (ne *hostili modō*!) sovražno = *hostiliter*.

4. Orodnik zaznamuje kot abl. *sociātīvus* spremstvo, 251
toda le pri *exercitus*, *cōpiāe* in njih sinonimih, če imajo adjektivni atribut. Stoji tudi lahko *cum*. Sicer se izraža združitvev (spremstvo) vedno s *cum* in abl.

Dictātor (cum) ingentī exercitū ab urbe profectus est. Hostēs ad Caesaris castra (cum) omnibus cōpiis contendērunt. — Diomedōn māgnō cum pondere auri Thēbas vēnit. Egrederere cum importūnā scelerātōrum manū!

Cum mora statim tudi pri vojaškem spremstvu brez atributa, ali če je atribut določno število in pri *mittō* in njega sestavah. *Caesar dē tertia vigiliā cum exercitū, cum legiōnibus tribus ē castris profectus est. Lēgātus cum expeditis cohortibus praemissus est.*

5. Abl. *quālītātis* kot atribut in predikatnik glej v §§ 213, 216.

III. Ablativ kot lokal (lokativ).

Locativus zaznamuje:

1. kraj na vprašanje kje?, toda le pri *locus* (navadno z 252
atributom) in vsakem krajevnem določilu s *tōtus* (abl. *loci*): *hōc locō* na tem mestu, *suō locō* na pravem mestu, *locō* (*sē tenēre*) na svojem mestu (ostati), *multis locis*; *tōtā urbe* po (v) vsem mestu, *tōtā Rōmā*.

Hamilcar tōtā Africā otium reddidit.

Pripomnja. Vendar stoji tudi pri *locus* in *tōtus* in: *Caesar Helvētios in eō locō, quō essent, adventum suum exspectare iussit. Mithridates unō diē tōtā in Asiā cives Rōmānos necandōs trucidandōsque curāvit.*

2. pot na vprašanje kod? pri glagolih premikanja: *portā Collinā ēgredi* skozi kolinska vrata; *rēctā* (sc. *viā*), *eādem viā* po ravni, isti poti, (ravnim, istim potem); *utrāque portā ēruptionem facere*; *hōc, eōdem itinere*.

Viā Appiā proficiscor. Eumenēs dēviīs itineribus milītēs dūxit.

Dostavek. Enako: *terrā marīque* na kopnem in mokrem = *et marī et terrā*; *marī vehī, terrā iter facere*; *hāc (aliā) parte*; *dextrā, sinistrā, hāc, illā, quā* na desni, na levi (strani), na tej, onej, kateri strani.

Pripomnja. V vseh drugih slučajih (izjeme gl. v §§ 255, 256) se izraža krajevno določilo na vprašanje kje? z *in* in abl.: *in urbe, in Asiā*; le *liber, scriptum, orātiō, sermō, caput* stoje v abl. instr, kadar obravnava cela knjiga, spis itd. kak predmet; v slovenščini se pa rabi tudi tukaj mestnik. *Dē amicitia aliō librō* (v drugi knjigi) *dictum est*.

253

Glagoli

*pōnō*¹, *loco*¹, *collocō*¹,

*statuō*², *cōstituō*²,

*cōsistō*³ in *cōsīdō*⁴,

*dēfīgō*⁵, *imprimō*⁶, *incīdō*⁷,

*īnsculpō*⁸ in *īnscrībō*⁹

¹položiti,

²postaviti, ³postaviti se,

⁴sesti (usesti se), ⁵zabosti,

⁶pritisniti, ⁷vrezati (vsekati),

⁸vdolbsti, ⁹napisati

imajo krajevno določilo (na vprašanje kje?) z *in* v ablativu, njih slovenske prestave (na vprašanje kam?) z *na* (v) v akuzativu.

Pōnāmus omnem spem in virtūte! Dux captīvōs in mediō statuīt. Ille in ārā cōsēdit. Aciēs in sinistrā collis parte cōsistit. In omnium animīs deōrum nōtiōnem impressit ipsa nātūra. Inscrībō, incīdō, īnsculpō nōmen in statuā. Sicam in corpore cōsulis dēfīxit.

Pripomnja. Slično: *aliquem in bonis numerāre* šteti med dobre (k dobrim), *aliquid in turpissimis rebus habere* (dūcere) med najgrše reči šteti.

Nasprotno se vežejo

*concurrō*¹ in *conveniō*¹,

*abdō*², *cōgō*³, *congregō*³

¹sniti (skupaj vreti),

²skriti, ³zbrati

na vprašanje kam?, njih prestave na vprašanje kje?

Tōta Italia Rōmam convēnit. Multitūdō in forum concurrīt. Alcibiadēs in Thrāciam (v Traciji, v Tracijo) *sē abdidit*; toda: *abditus in tabernāculis! Caesar cōpiās ūnum in locum coēgit* (congregāvit).

Pripomnja. *Ibi* tja, *ubi* kam, *hic* sem (*pōnō* položim); *eō* tam, *quō* kje, *hūc* tukaj (*convēnistis* ste se sešli).

3. kot *ablativus temporis* (časovni lokativ) čas, 254
in sicer:

a) na vprašanje kedaj? Sloveni se z gen., akuz. in s skloni v zvezi s predlogi o, s, v, na, po, pri, za.

Quā nocte (v noči) *Alexander nātus est, eādem Diānae Ephesiae templum dēflagrāvit. Plato ūnō et octōgēsīmō annō scribēns est mortuus. Sōcratēs suprēmō vītāe diē multa dē immortalitāte animōrum disseruit. Lycūrgī temporibus Homērus fuisse dicitur.*

Pripomnja 1. Tako stoje: *hōc tempore, diē nātāt, diē* (po dnevi), *vēre* (na pomlad, pomladi), *primā lūce* (v prvem svitu), *bellō* (zlasti z atributom), *pāce, suō tempore* (ad tempus za časa, o pravem času), *patrum memoria* (ob času naših očetov), *temporibus, aetate* (za), *comitūs* (za volitev, ob volitvah).

Pripomnja 2. In z abl. se rabi: *in pāce* v mirovnem stanju; *in bellō* v vojnem stanju, na vojnem polju; *hōc in tempore* v tem stanju, *in illō (eō, tāl) tempore*; pri brezatributnih izrazih dobe življenja: *in pueritiā* v deški dobi, *in iuventute, in senectute*; tako tudi: *in praesentiā* = *in praesenti* za sedaj (v trenutku); toda z atributom: *primā iuventute* v nežni mladosti, *extrēmā senectute*.

b) na vprašanje v kolikem času?

Agamemnōn vix decem annīs ūnam urbem cēpit. Sāturnī stella trīgintā ferē annīs cursum cōnficit.

Pripomnja. V istem pomenu stoji: *intrā: intrā decem annōs* (v 10 letih); *in* (z abl.), zlasti v zvezi s prislovnimi števnik: *bis in diē* (dvakrat na dan), *ter in mēse* (trikrat mesečno).

Posebnosti v skladu krajevnih določil.

I. Imena mest in manjših otokov stoje brez predloga: Rabli 255

1. na vprašanje kam? v akuzativu: *Rōmam* v Rim, *Carthāginem*;

2. na vprašanje odkod? v ablativu: *Rōmā* iz Rima, *Carthāgine*;

3. na vprašanje kje? singularia I. in II. deklinacije v genitivu (lokativu), vsa ostala imena v ablativu: *Rōmae* (iz *Rōmai*), *Dēlī* (iz *Dēloi*); *Athēnīs* v Atenah, *Argīs*, *Carthāgine* v Kartagini, *Lacedaemone*.

Dēlēctī Delphōs missī sunt. Ut Rōmae cōsulēs, sīc Carthāgine bīnī rēgēs creābantur. Dionysius tyrannus Syracūsīs expulsus est.

Pripomnja. Tudi imena večjih otokov *Sicilia, Sardinia, Crēta* itd., nadalje *Chersonesus, Aegyptus* imajo včas ta sklad *Miltiadēs dixit sē domum Chersonēst habere.*

256 Krajevna imena I. in II. deklinacije s *tōtus*, *ipse* ali stalnim atributom stoje na vprašanje kje? v ablativu (včasih z *in*): *tōtā Alexandrēā*, (*in*) *ipsā Samō*, *Albā Longā*.

257 Apozitivni atributi *urbs*, *oppidum*, *municipium*, *colōnia* stoje s predlogom:

1. brez atributa **pred** lastnim imenom, ki ima sklon apozitivnega atributa (= apelativa) tudi na vprašanje kje?: *in urbem Rōmam*, *ex urbe Rōmā*, *in urbe Rōmā*;

2. z atributom za mestnim imenom: *Rōmam*, *in urbem Italiae*; *Rōmā*, *ex clārā urbe*; *Rōmae*, *in urbe Italiae*. Vendar na vprašanje kje? tudi: *Romae*, *clārā urbe*.

258 *Ad* pri mestnih imenih pomeni: proti (k), pri, (v zvezi z *usque*) tja do: *iter dirigō ad Rōmam* napotim se proti Rimu; *ad Rōmam (pugnō)* pri (blizu), *usque ad Numantiam*; *ab* znači: od, izpred: *Caesar ā Gergovia discessit*. Vselej: *longē (prope) ā Cannis abesse*, *distāre*.

259 II. Kakor mestna imena se skladajo *domus*, *rūs*, *humus*; *domum* domov, *rūs* na deželo (kmete); *domō* z doma, *rūre* z dežele (s kmetov), [*humō* (pesniški) od tal]; *domī* doma, *rūrī* na deželi (kmetih), *humī* na tleh (na tla *sternere*).

Pripomnja 1. *Domōs* (domov) se rabi pri množinskem subjektu (posestniku). *Gallī abeunt domōs*.

Pripomnja 2. *Domō*, *domum* (*domōs*), *domī* dobivajo lahko posesivne attribute: *domum meam*, *Caesaris*; *domōs suās discēdunt* vsak na svoj dom, *domī meae* (pri meni doma, v moji hiši), *Caesaris*.

Pripomnja 3. Lokativi so: *vesperī* (na večer), *domī bellīque* = *domī militīaeque* = *et domī et militīae* o miru in vojni (doma in na vojni).

Skladne posebnosti pridevnikov in zaimkov.

I. Pridevnik.

260 Pridevniki (participi) se rabijo substantivno v moškem spolu:

1. plurala, da se zaznamuje cela vrsta ljudi; v slov. rabimo samostalnike ali (redko) pridevnike (participi): *bonī* rodoljubi, *malī* zlobneži (zlobni), *divitēs* bogataši, *nōbilēs* plemiči, *doctī* učenjaki;

2. singulara navadno le v odvisnih sklonih, zlasti v gen. pri *esse* (gl. § 215).

Māximum est in amīcitiā superiōrem parem esse inferiōri. Quī distinguēs artificem ab īnsciō? Sapiēntis est.

V nom. sing. je adjektiv redno atribut k *vīr*, *homo*: *homo doctus* učenjak, *homo vērē doctus* = *homo doctissimus* velik,

pravi učenjak, *vir fortis* junak; *Rōmānus* Rimljan (le kolektivno), *homo (vir) Rōmānus*; *nēmō Thēbānus* noben Tebanec.

Neutrum sing. izraža kot samostalniik abstrakten pojem: *vērūm* resnica, *bonūm* dobro, *malūm* zlo, *aliquid novū* neka novost, *sine dubiō* brez dvojbe, *in pūblicō* v javnosti (javno); neutrum plur. zaznamuje (v nom. in akuz.) več stvari (ene vrste): *ūtilia* koristne stvari (koristno), *futūra* bodočnost, *praeterita* preteklost.

Omnia praeclāra rāra. Audī multa, loquere pauca! Omnia mea mēcum portō.

Pripomnja 1. Včasih se rabi mesto plurala srednjega spola *rēs* z atributom, kar je potrebno v odvisnih sklonih (razen akuz.), pri *duo* tudi v nom., da se odstrani nejasnost glede spola: *rēs secundae* sreča, *rēs adversae* nesreča, *rerum futurarum scientia*, *duae rēs* dvoje. — Vendar: *parva māgnis* (ker ni dvoma o spolu) *cōnferre*.

Pripomnja 2. Substantivirani adjektivi in participi moškega spola dobivajo kot attribute le zaimke in števnik, participi srednjega spola se pa določujejo z adverbom ali (redkeje) z adjektivi: *omnēs (illī) sapientēs*, *multa (haec) memorabilia*, *bene (bonum) factum*, *praeclāre (praeclāra) facta*, *male (malum) dictum*, *sapienter respōnsa*.

Komparativ se rabi včasih brez izrečne primere (comparativus absolutus); sloveni se s: pre-, precej, nekoliko, nekaj, dosti in pozitivom. 261

Themistoclēs liberius vīvebat (presvobodno je živel). *Senectūs est nātūrā loquācior* (precej blebatava = bolj kakor druge dobe življenja).

Pripomnja. Nekatere pozitivne slovenimo včasih s pre in pozitivom: *pro multitūdine hominū angustōs* (preozke) *finēs habere*; *sērō* (prepozno) *proficisci*, zlasti *longum est, difficile est* bilo bi predolgo, pretežko (gl. § 281, 1).

Ako se primerjata dve lastnosti istega predmeta, stojita oba adjektiva (adverba) v komparativu, ali se pa stavi pred pozitiv prvega *magis* (bolj), drugi je v pozitivu kakor v slov.

Asia ditiōrēs quam fortiōrēs (bolj bogate, bogatejše kakor hrabre) *faciēbat exercitūs. Acrius quam fortius dīmicat* = *Magis acriter quam fortiter dīmicat. Magis doctus quam sapiēns. Dēmōsthenēs magis parātē quam audācter ad dīcendum veniēbat.*

Kadar se primerjata dva predmeta, stoji v lat. komparativ, tudi če je v slov. pozitiv ali superlativ: *Phrygia māior, minor* velika, mala Frigija; *Asia minor* mala Azija, *Gallia citerior* totranska Galija.

Priōr (prvemu, najprej) *Remō augurium vēnit.*

- 262 Superlativ včasí ne naznanja lastnosti v najvišji meri, nego le jako visoko stopinjo (superlativus elativus ali absolutus); sloveni se z: jako, prav, vrlo, zelo, kaj, pre-, vele-, silno in pozitivom.

Plūrimae (premnoga) *urbēs. Grātissimae mihi tuae litterae fuērunt.*

Pripomnja. Superlativ se krepí z: *longē* (kar), *ūnus* (*omnium*), *vel, quam* (*quam possum*). *Eloquentia res est longē difficillima* (kar najtežja). *Quam* (*vel*) *māximē* čim (kar) najbolj. *Caesar quam māximās* (*potuit*) *cōpiās cōegit* (čim največjo vojsko). *Miltiades et glōriā māiōrum et suā modestiā omnium māximē flōrēbat* (izmed vseh kar najbolj).

II. Zaimek.

- 263 Osebni in svojilni zaimki (gl. §§ 82, 84).

Često rabi Latinec iz skromnosti v prvi osebi plural mesto singulara (*pluralis modestiae*, navadno *maiestaticus*): *Librum ad tē dē senectūte mīsimus. Catōnis sermō explicābit nostram* (moje) *sententiam.*

- 264 Refleksivni, posesivno povratni zaimek (gl. §§ 83, 85). *Suī, sibi, sē* in *suus* (3) se odnašajo:

1. na osebo ali stvar istega stavka (**direktni refleksiv**), in sicer:

a) na osebek. *Sapiēns omnia sua sēcum portat.*

Pripomnja. Če je direktni refleksiv odvisen od participa, gerundija, glagolnika ali infinitiva, se sloveni z osebnim, oziroma svojilnim zaimkom tretje osebe, izvzemši na infinitivov subjekt nanašajoči se refleksiv, ki se prevaja z refleksivom. *Homo placābilis iniūrias sibi* (njemu) *illātas ignoscit. Senātui populus ipse regendī suī* (vladati ga) *potestātem tradidit. Amicus tuā suī* (na njega) *recordātiōne dēlectātur. Caesar civitātem liberam servīre sibi* (njemu) *cōegit. Homērum Colophōni cūem esse dicunt suum* (njihov). — Toda: *Animus sentit sē suā* (od svoje), *nōn aliēna vī movēti.*

b) na dativ ali akuzativ (= psihologični subjekt, gl. § 180, prip.).

Spēs omnis cōstitit Datamī in sē locīque nātūrā. Cui explōrātum est (quis scit) sē ad vesperum vīctūrum esse? Iūstitiam propter sēsē (zaradi nje same) *colimus.*

Pripomnja. *Suus* = (njegov) lasten se stavi brez ozira na odnos. *Hannibalem suī cives ē civitāte ēiecerunt. Iūstitia suum cuique* svoje = kar mu gre = njegovo lastnino) *tribuit.*

2. na subjekt glavnega (nadrednega) stavka v zavisnih stavkih, ki izrekajo v konjunktivu namero (željo, zahtevo),

misel ali vprašanje subjekta nadrednega stavka (**indirektni** **refleksiv**). Slovenščina ne pozna tega refleksiva. Iz indirektnega refleksiva nastane v neodvisnosti (direktnem govoru) osebni, oz. posesivni zaimek prve osebe. *Ubiŕ orābant, ut sibi* (njim!) *Caesar auxilium ferret* (nez.: *nōbīs ferās*). *Themistoclēs quiētem capere nōn poterat, quod* (češ da) *sē* (ga) *Miltiadis tropaea suscitarent* (... *nōn possum, quod mē* ... *suscitant*). *Orātor pervestigat, quid suī* (njegovi) *cīvēs cōgitent* (*quid cōgitant mē cīvēs?*).

Pripomnja 1. Indirektni refleksiv stoji torej v finalnih stavkih, zavisnih vprašanjih, sploh v vseh stavkih notranje zavisnosti, gl. 299 (indirekt. govora).

Pripomnja 2. V istem stavku utegneta stati dva refleksiva, od katerih se odnaša eden na stavkov, drugi na infinitivov subjekt. *Ariovistus ait nēminem sēcum* (= *cum Ariovistō*) *sine suā perniciē* (nikdo z njim brez svoje pogube) *contendisse*. — V notranje zavisnih stavkih stoji lahko poleg indirektnega refleksiva tudi še direktni. *Rōmānī per legātōs ā Prusiā rēge petiverunt, nē inimicissimum suum* (indir. r.) *sēcum* (dir. r.) *haberēt sibi* (indir. r.) *traderēt*

Pripomnja 3. Kadar se je bati nejasnosti, se jemlje bolje mesto indir. refleksiva *ipse*. *Caesar Pompēium admonuit, nē ipsi diffideret*. — Potrebno je to, če se hoče izraziti n o m. indir. refleksiva. *Ariovistus respondit: si ipse populō Rōmānō nōn praescriberet, nōn oportere sē ab eō impediri*

Dostavek. Vzajemnost (recipročnost), t. j. dejanje, ki izbaja od več osebkov in prehaja od vsakega na vse druge, se izraža:

1. z *inter nōs, inter vōs, inter sē, inter ipsōs*, v slov. za vse osebe: med seboj; slov. refleksivni dat. in akuz. se ne latinita. *Cohortāmur inter nōs* opominjamo se med seboj. *Puerī inter sē obtrectant* si med seboj nasprotujejo. — Toda: *ferās inter sē nātūra conciliat* (različnost subjekta in objekta!)

2. s ponavljanjem subjekta v zavisnem sklonu. *Manus manum lavat. Cīvēs cīvibus prōdesse oportet. Alter alterum complēxī sumus* objela sva se. *Militēs alius alium hortantur. Alterī alterōs accūsant* (ena stranka drugo).

Kazalni zaimki (gl. § 86).

265

1. *hic* kaže na to, kar je govorniku najbližje; često je enak posesivu I. os. *meus, noster*; *haec urbs* naše mesto, *hae manūs* moje roke; *haec locūtus sum* to = naslednje. — *Hic* tukaj (pri meni). — Včasih je *hic* z *meus (noster)* združen. *Noster hic Magnus cum virtūte fortunam aequāvit*.

2. *iste* kaže na to, kar se odnaša na drugo osebo; često = *tuus, vester*; *ista urbs* vaše mesto, *iste tuus liber*. — *Istic* tam (pri tebi).

3. *ille* je kazalni zaimsek tretje osebe; *ille ēius liber* ona njegova knjiga, *tempora illa* oni (tedanji) časi. — *Illīc* tam (pri njem).

Pripomnja 1. *Ille* zaznamuje često kakor oni v slov. kaj slavnega ali zloglasnega, znanega; v tem pomenu stoji redno za substantivom. *Sōcratēs ille* oni znani (slavni) Sokrat; *Mēdea illa*; *praeclārum illud Solōnis* oni krasni izrek Solonov.

Kakor *hīc*, *istīc*, *illīc* se rabijo tudi *hīnc*, *istīnc*, *illīnc*; *hūc*, *istūc*, *illūc*.

Glede drugih je pomniti:

266

1. *is* pomeni (gl. § 88, prip.):

- a) ta, oni. tak (šen), tisti pridevno in v zvezi s *quī* (korelativni *is*) ali *ut*.

Ad eās rēs cōficiendās Orgetorīx dēligitur. Praestā tē eum, quī mihi ā tenerīs ūnguiculīs es cōgnitus. Nōn is sum, ut mea mē māximē dēlectent.

- b) samostalno rabljen ta, on, zaznamujoč malo prej omenjeno stvar; *ēius*, *eōrum*, *eārum* se sloveni kot podreden atribut navadno s posesivnim zaimkom tretje osebe: njegov (njen), njihov, včasih tudi z osebnim njega (nje), njih.

Helvētī ferē cotidiānīs proeliīs cum Germānīs contendunt, cum aut suīs finibus eōs (jih) prohibent aut ipsī in eōrum finibus (v njihovem, njih ozemlju) bellum gerunt.

Pripomnja 1. Korelativni *is* se često izpušča, zlasti če je v sklonu oziralnega zaimka. *Māximū ōrnāmentū amicitiae tollit, quī ex ea tollit verēcundiam.* — Enako se lahko izpusti v priredno zloženem in skrčenem stavku pronominalni objekt (kakor v slov.), če je z odnosnico v istem sklonu. *Ignāvia corpus hebetat, labor fīrmat (id). Virtus conciliat amicitias et cōservat (eāsque cōservat).*

Pripomnja 2. *Et is, isque, atque is, et hic quidem, sed is*, negativno *neque is, nec is* se sloveni: in to (ne), in sicer (ne), in pa (ne), če se pridevje dodatno substantivu atribut ali pojasnilo. *Unam rem explicabō eamque māximam. Erant in Torquātō plūrimae litterae nec eae vulgārēs.* Če se in to (ne) nanaša na infinitiv ali vsebino stavka, se stavi neutrum. *Negōtium māgnū est nāvigare atque id mēse Quintili.*

2. *īdem* (ta)isti, ravnostisti; često pridevje eni osebi ali stvari še drugo lastnost; prevaja se s tudi, obenem, (v nasprotju) vendar; za zavisne sklone se ima še pridejati osebni zaimsek.

Cicerō fuit orātor idemque philosophus. Multī, quī vulnera fortiter tulērunt, eidem (vendar) dolōrem morbi ferre nōn possunt. Senectūtem ut adipiscantur omnēs optant, eandem (vendar je, vendar o njej) accūsant adeptam, — Idemque (et idem) in to, in sicer: rēs obscurae eademque nōn necessariāe.

Pripomnja. Če se prideva različnim osebam ali stvarim ista ali slična lastnost, se latini tudi z *item* (*ipse, quoque*). *Dareus, cum suōs caedit videret, item morti voluit.*

3. *ipse* sam (in ne drug) naznanja nasprotje; sloveni se tudi: sam od sebe (na sebi), že, celo, ravno (prav).

Mē ipse cōsolor. Valvae sē ipsae aperuerunt. Senectūs ipsa (sama na sebi) morbus est. Ipsa (že) spēs inopiam sustentat. Trigintā ipsī diēs ravno 30 dni, *nunc ipsum* ravno (prav) zdaj, *tum ipsum*. — Kadar *ipse* določuje pronomen, se mu zapostavlja. *Nōsce tē ipsum; dē tē ipsō, nōs ipsōs, hōc ipsō diē = hodiē ipsum* (ravno danes). *Per mē (tē, sē, nōs, vōs) ipse (ipsī) sam (i) zase, sam (i) po sebi. Virtūs per sē ipsa placet. Per nōs ipsī bellum gerimus.*

Pripomnja. *Ipse* stoji pri posesivnem zaimku v gen., če nista lastnik in subjekt taista oseba, sicer pa v nom. *Nostrā ipsōrum operā vicistis*; toda: *vestrā ipsī virtute vicistis*.

Oziralni zaimek *quī, quae, quod* stoji često v začetku 267 glavnih stavkov mesto demonstrativa *is* s prirednim veznikom: **relativna zveza**; *quī = et is, is vērō (autem, enim, igitur)*; k takemu relativu smeta pristopiti le veznika *tamen* in *quidem*.

Rēs loquitur ipsa, iudicēs; quae (in ta) semper valet plurimum. Nihil est amabilius virtute; quam sequere, quaesō. Patria omnium nostrum māter est; prō quā quis dubitet mortem oppetere? Cimōn decem annōrum exsiliō multātus est. Cuius (= et eius) facti celerius Athēniēnsēs quam ipsum paenituit.

Tako zlasti: *quārē, quamobrem, quā dē cāusā, quō factō* (potem), *quō (quibus rēbus) factum est, ut ...* vsled tega (in tako).

Redko se nahaja relativna zveza v stranskih stavkih, najčešče jo imajo stavki s *cum* in kondicionalni stavki. *Quae cum ita sint* ker je to tako (pri teh okoliščinah, po tem takem). *Quae si facerēmus, rectē a vōbīs vituperārēmur. Quod sī* če (torej, že, pa).

Pripomnja. Slično: *qualis = et talis; ubi = et ibi, ibi autem; unde = et inde.*

268 Odnosnica se stavi često v relativni stavek in se zлага z relativom, in sicer:

1. če stoji relativni stavek pred nadrednim (glavnim), kakor včasih v slovenščini. *Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat* (= in hāc arte, quam). *Ad quās artēs aptissimī erimus, in iīs ēlabōrābimus.*

2. če je odnosnica apozicija. *Ā Campānīs Cūmae, quam Graecī tum urbem tenēbant* (mesto: urbs, quam Graeci tum tenēbant), *capiuntur* Kume, mesto, ki ...; ali: mesto Kume, ki so ... *Firmī et cōstantēs amīcī dēligendī sunt, cūius generis* (mesto: genus, cūius) *est māgna pēnūria.* Aetna, quī mōns gora Etna, ki.

Pripomnja. Tudi superlativ kot odnosnica ali atribut odnosnice se premešča v relativni stavek. *Themistoclēs dē servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem mīsīt* (najzvestejšega, ki ga je imel). *Volsci civitatē, quam habebant optimam, perdiderunt.*

3. če se *prō* z ablativom opiše z relativnim stavkom. *Prō tuā prūdentiā omnia perspiciēs* pri (po) svoji razumnosti = *quae tua est prūdentiā* (kakršna je tvoja raz.) ali *quā es prūdentiā* (kakor si razborit človek), *omnia perspiciēs. Quā mollitiā sum animī ac lenitāte, nunquam illius lacrimīs restiti.*

269 Če je od relativnega stavka zavisen stavek, ki vsebuje demonstrativ, odnašajoč se na relativ nadrednega (relativnega) stavka, stopi relativ (ev. izgubivši prepozicijo) v sklon demonstrativa, ki izpade (atrakcija ali asimilacija relativa). *Admīrāmur Alexandrum, cui sī (quī, sī eī) vīta longior contigisset, tōtum ōrbem terrārum subēgisset* (ki bi bil podjarmil, ko bi mu ...). *Nihil est amābilius vīrtūte, quam sī (quae, sī eam) sequēris, tē beātum reddet.* *Assentior Platōnī, quem tū quantī (dē quō, quantī eum) faciās scio* (o katerem vem, kako ga ...). *Orpheus, quem Aristotelēs nunquam fuisse docet* (= dē quō A. docet eum n. f., ki ga ni nikdar bilo, kakor svedoči A., ki ga po svedočbi A. ni nikdar bilo). *Sōcratēs, quō sapientiōrem terrā tulit nēminem* (dē quō s. t. t. n. quam eum = dē-quō nēminem terra tulit eō sapientiōrem največji modrijan, ki ...). *Id bonum est, quō quī potitur beātus est* (quō, quī, eō ... česar posestnik ...). *Ea tulisti, quae nēmō est quīn effugere cupiat* (dē quibus ... quīn ea čemur želi vsak uteči). *Raptim quibus quisque poterat ēlātis* (= iīs, quae quisque poterat, ē ...).

V prirednih relativnih stavkih se drugi relativ lahko nadomešča z *is*, ki pa v nom. in akuz. ni potreben. *Cavētō eum, quī absentēs rōdit amīcōs eīque* (= *et cui*) *omnēs bonī odiōsī sunt*.

Nedoločni zaimki.

270

1. *quis, quid, aliquis, quispiam, quisquam, ūllus* gl. § 93, 1—5.

2. *quīdam* (gl. § 93, 6) zaznamuje v zvezi z adjektivni visoko stopnjo lastnosti ter se sloveni: res(nično), zelo, čisto: *novum quoddam genus dīcendī. Mithridātēs mīrā quādam memoriā fuit*. V zvezi s *tamquam, quasi, velut* blaži uporabljene izraze ter se prevaja: tako rekoč, nekak. *Eloquentia est cōstitutāe cīvitatīs quasi alumna quaedam*.

3. *quisque* vsak (posebe) se naslanja na naglašene besede ter stoji zlasti:

a) za refleksivi *suī, sibi, sē* in *suus* (3). *Sibi quisque proximus est. Suae quisque fortunae faber. Suum cuique.*

b) za relativni, vprašalnimi adverbji in zaimki, za *ūnus ut, ubi*. *Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat* vsak naj se uri... *Ut quisque mē vīderat, nārrābat. Magnī interest, quōs quisque audiat cotidiē domī. Unde et quando quisque vēnerit?*

c) za superlativi, pri moškem spolu le v sing., pri srednjem in pluralibus tantum tudi v plur. *Optimus quisque* vsak dobri, vsi (sami) dobri, najboljši. *Altissima quaeque flūmina* vse globoke (najgloblje) reke. *Tuae litterae longissimae quaeque grātissimae sunt* (čim daljše... tem prijetnejše).

Pripomnja. Čim učenejši je kdo, tem skromnejši je = *quō quis est doctior, eō est modestior* = *ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus* ali *doctissimus quisque est modestissimus*. — *Optimum quidque rārissimum* est najboljše je vselej najredkejše (vse dobro je redko).

d) za vrstilnimi števniki. *Prīmus quisque* vsi prvi; *quīnto quōque annō* vsako peto leto; *prīmō quōque tempore* čim prej, tem bolje.

B. Glagol (verbum) v stavku.

Glagolni položaj.

I. Tvorni položaj, aktiv.

271

Aktiv zaznamuje često dejanje, ki je vrši subjekt po drugem (vzročni aktiv, *āctivum causātivum*). *Darēus pontem fēcit in*

Istrō flūmine (je dal napraviti). *Cimōn complūrēs pauperēs mortuōs suō sūmptū extulit.*

Nekateri glagoli imajo v aktivu poleg tranzitivnega tudi intranszitivni pomen (prim.: udariti, pihati, riniti, briti itd.), n. pr.:

abstinēre zadržati, vzdržati se

differre odlagati, razlikovati se

tenēre držati, trajati (*imber*)

remittere odpustiti, popuščati (*frīgus*).

Pripomnja. Pri drugih se navadni objekt često opusti: *appellō* (nāvem), *solvō* (ancoram), *moveō* (castra).

II. Trpni položaj, pasiv.

272 Latinski pasiv se sloveni (prim. § 112 ¹) najbolje z aktivom, n. pr.: *sēdulī discipulī ā magistrō laudantur* pridne učence učitelj hvali. Vendar tudi: Pridni učenci se hvalijo (so hvaljeni) od učitelja. Če je pasiv brez delujoče osebe ali stvari, se sloveni najčešče refleksivno: *tempora mūtantur*; zelo redko (le pri osebnih subjektih) z glagolom dati in refleksivnim inf.: *dēter-reor* dam se odvrniti, *exōror* dam se preprosiiti.

Pripomnja 1. O *fiō*, *pereō*, *vēneō* gl. § 118.

Pripomnja 2. Zastran pasivnega pomena participov pf. nekaterih depon. gl. § 115

Pripomnja 3. O *dēsitus sum* gl. § 135, 2 prip., o *coeptus sum* § 151, prip.

Pripomnja 4. Pri deponentnikih se pasiv ali opisuje (izvzemši seveda gerundiv) ali pa nadomešča s pasivom aktivnih glagolov enakega pomena: *utor* — *adhibeor*, *ūsut sum*; *admīror* — *admīrātōnī sum*, *admīrātōne afficior*, *admīrātōnem habeo*; *fruor* — *percipior*; *aggredior* — *petor* itd.; slično: *odi* — *odiō sum*, *in odiō sum*.

273 Dostavek: Srednji položaj, *medium*, izražajo v slovenščini glagoli s povratnim zaimkom. Latinijo se povratni glagoli s pasivom, če dejanja ne povzročuje subjekt, nego kdo drug. *Diligō mē* ljubim se (sam), *diligitis vōs* ljubite se (sami); *diligor* ljubim se (= ljubijo me drugi), *diligiminī* ljubite se (= od drugih ste ljubljeni).

Pripomnja. Nekateri povratni glagoli se latinijo z aktivom, drugi z deponentniki: *gaudeō* veselim se, *rideō* smejem se, *timeō*, *metuō* bojim se, *pugnō* borim se; *admīror* čudim se, *adversor* protivim se, *laetor* veselim se, *moror* mudim se, *glōrior* baham se, *misereor* usmilim se, *collabor* zgrudim se, *potior* polastim se itd.

O časih.

Dejanje ali stanje je glede časa sedanje, preteklo ali 274
prihodnje, po svojem trajanju trajajoče ali dovršeno.

Trajajoče (nedovršeno) dejanje zaznamuje oblike sedanji-
kovega debla: prezent, imperfekt, futur I. Dovršeno dejanje
izražajo oblike perfektovega debla: perfekt, plusquamperfekt,
futur II.

I. Prezent znači kakor v slovenščini:

275

1. dejanje ali stanje, ki se godi v hipu, ko govorimo, ali
takšno, ki je vse čase v veljavi.

*Scrībō epistulam. Quālis artifex pereō! Virtūs sōla hominēs
beātōs reddit. Verba mōvent, exempla trahunt.*

2. v živahnem pripovedovanju že preteklo dejanje ali stanje
(pripovedni sedanjik, *praesēns historicum*).

*Conōn Lacedaemoniōs apud Cnidum adortus māgnō proeliō
fugat, multās nāvēs capit, complūrēs dēprimit. Hostēs posterō
diē castra movent. Idem facit Caesar equitātumque omnem
praemittit.*

II. Imperfekt (trajnominuli čas) zaznamuje v preteklosti 276
trajajoče ali ponavljajoče se dejanje; sloveni se s perfektom
nedovršnikov.

Rabi se zlasti v izraz: 1. preteklih dejanj (običajev, navad),
ki so se ponavljala; 2. stranskega dejanja, ki preteklo glavno
spremlja; 3. trajnega stanja v preteklosti, posebno popisov in
opisov krajev, značajev, bojev itd.

k 1. *Ut Rōmae cōsulēs, sic Carthāgine quotannīs bīnī
rēgēs creābantur. Atticus mendācium neque dicēbat neque pati
poterat. — Če so besedice kakor diū, semper, saepe, plērumque
v stavku, se rabi tudi lahko perfekt. Semper Cimōnem pedisequī
cum nummīs secūtī sunt.*

k 2. *Cimōn celeriter ad prīncipātum pervēnit. Habēbat enim
satis ēloquentiae. Haec scrībēbam, cum amīcus venit.*

k 3. *Pausaniās nōn mōrēs patriōs solum, sed etiam cultum
mūtāvit. Apparātū regiō ūtēbatur, satellitēs subsequēbantur, epu-
lābātur mōre Persārum, aditum petentibus nōn dabat, superbē
respondēbat, crūdeliter imperābat, Spartam redīre nōlēbat.*

Pripomnja 1. Imperfekt izraža včasí začeto ali poskušeno dejanje (i m-
perfectum dē cōnātū). *Cōsul animōs militum leniebat* (je skušal, hotel
p.). — Tako se rabi tudi prezent (*praesēns dē cōnātū*). *Stulti dum vitant
vitia, in contrāria currunt.*

Pripomnja 2. Kadar se posebno živahno pripoveduje, stoji mesto indikativa impf. v glavnih stavkih često inf. prez. (*infinitivus historicus*). *Interim cotidie Caesar Haeduos frumentum, quod essent publice polliciti, flagitare. Diem ex die ducere Haedu; conferri, comportari, adesse ducere.* — Zelo redek je tak inf. v odvisnih stavkih. *Iam dies consumptus erat, cum tamen barbari nihil remittere atque noctem pro se rati acius instare.*

277

III. Perfekt zaznamuje:

1. v sedanjiku dovršeno dejanje ali stanje (*perfectum praesens, logicum* ali *absolutum*). Sloveni se s perfektom dovršnikov; kadar naj se poudarja nastalo stanje, se rabijo primerni sedanjiki. *Veni ad te* prišel sem k tebi, pri tebi sem; *constiti* postavil sem se, stojim; *consedi* usedel sem se, sedim; *mihi persuasi* prepričal sem se, prepričan sem; naslednje štiri slovenimo navadno s sedanjikom: *memini* spominjam se (pomnim), *novi* poznam, *odi* sovražim, *consuevi* (*assuevi*) navado imam (navajen sem).

Fuimus Troes, fuit Ilion! Recte fecisti prav si storil, prav je. — *Navis armata est* ladja je opremljena. K takim pasivom se tvorijo potem časi z: *eram, fui, fueram*, če je treba izraziti preteklo stanje. *Bis post Numae regnum Ianus clausus fuit.*

Pripomnja. O *habeo, teneo* s ptep. pf. pas. gl. § 204, i.

2. dejanje ali stanje, ki se je v preteklosti godilo, izvršilo ali nastopilo, brez ozira na drugo dejanje ali stanje (*perfectum historicum*); slov. rabi prez. dovršnikov ali pf.

Veni, vidi, vici. Regulus in senatum venit, mandata exposuit. Miltiadēs Cherronēsū reliquit ac rursus Athēnās demigravit. Graeci Troiam decem annos obsessam tenuerunt. Duo-dequadragesima annos Dionysius Syracusis regnavit.

Pripomnja. Historijski perfekt se rabi tudi v izrekih in prisloviceh, ki veljajo, v preteklosti izgovorjene, za vse čase (gnomski perfekt). *Libido ulciscendi plerumque magnas civitates pessumdedit* (uniči). *Avaritia pecuniae studium habet, quam nemo sapiens concupivit.*

278

IV. 1. **Pluskvamperfekt** prezentovskih perfektov ima pomen imperfekta ter zaznamuje za preteklost dovršeno dejanje in iz njega izvirajoče stanje (*plpf. logicum*). *Veneram ad te* bil sem pri tebi; *noveram* = *sciebam*, *constiteram* stal sem, *con-sederam* sedel sem, *memineram* spominjal sem se itd.

Apud Ubiōs levis armaturae peditēs inter equitēs proeliari consueverant (= *solebant*).

2. Navadno — zlasti v zavisnih stavkih — zaznamuje plpf. preddobnost, t. j. preteklo dejanje, ki se je pred drugim preteklim dovršilo (*plpf. historicum*).

Pausaniās eōdem locō sepultus est, ubi vītam posuerat (je umrl, je bil umrl). *Mānlius Torquātus filium suum, quod is contrā imperium pūgnāverat, necārī iussit.*

Pripomnja. Historijski plpf. se sloveni redno z dovršniki pf. ali plpf.

V. **Futur I.** naznanja bodoče dejanje. Sloveni se z do- 279
vršniki v sedanjikovi ali nedovršniki v prihodnjikovi obliki.

Omnēs moriēmur. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus.

Pripomnja 1. Kakor v slovenščini izraža druga oseba futura včasi povelje ali prepoved. *Tū nōn cessābis et ea, quae habēs institūta, perficiēs.*

Pripomnja 2. V pismih rabi pisec često tiste čase, v kojih bi naslovljenec (adresat) pripovedoval razodete mu dogodke ali namene, namreč: (im)-perfekt za slov. prezent, plpf za pf., impf. opisne konjugacije za futur; včera = *pridiē*, danes = *eō diē*, jutri = *postridiē*; *nunc in adhūc* ostaja. *Nihil habēbam, quod scriberem* (nimam pisati); *neque enim novī quidquam audieram* (nisem slišal) *et ad tuās omnēs epistulās rescripseram pridiē. Eo diē, quō haec scribēbam, apud Pompōnium cēnātūrus eram* (bodem obedoval) — Vendar vselej: *Si vales, bene est, ego valeō; maximi te semper et feci et facio.*

VI. **Futur II.** (*futūrum exāctum*) znači dovršeno dejanje 280
v prihodnosti. Prevaja se s futuro. *Nōverō* vedel bodem; *cōnstitērō* stal bodem, *cōnsēderō* sedel bom, *scripserō* napisal bom.

Navadno stoji futur II. relativno, t. j. z ozirom na čas nadrednega stavka, izražajoč (stransko) prihodnje dejanje, ki bo že končano, ko se prične drugo (glavno). V nadrednem stavku je futur I. ali kak izraz futurnega pomena (*imper., volo, oportet* itd.).

Relativni futur II. se sloveni s prez. ali fut. dovršnikov *Ubi ad tē vērērō, rem tibi expōnam. Difficile est amicitiam manēre* (= *vix manēbit*), *si ā virtūte defēceris. Quī timēre dēsierint, ōdisse incipient. Quidquid acciderit, fortiter nōbīs ferendum est* (*ferāmus*). *Nōli imperāre, antequam didiceris oboedire.*

Pripomnja 1. Tudi v nadrednem stavku stoji fut. II., če je njegovo dejanje v istem hipu dovršeno kakor stransko. *Quī Antōnium oppresserit, is bellum periculōsissimum cōnfecerit.*

Pripomnja 2. Fut. II. zaznamuje včasi, da bo dejanje gotovo nastopilo. *Ego certē meum rei publicae atque imperātōri officium praestiterō. Hisce de rebus aliās viderō* (*viderimus*).

O naklonih.

Indikativ.

281 Kakor v slovenščini se rabi indikativ, kadar se — trdilno ali nikalno — določno in brezpogojno pripoveduje ali direktno nedvomno vprašuje.

Virtūs manet, dīvitīae pereunt. Nōn omnēs possumus omnia. Quis Rōmam condidit?

Vendar se sloveni navadno s pogojnikom indikativ:

1. pri izrazih možnosti in potrebnosti: *possum, dēbeō, necesse est, oportet, est* z gerundivom.

Indikativ prez. se sloveni s pogojnikom sedanjega, indikativ preteritov (plpf. je jako redek) s pogojnikom preteklega časa.

Quōs tuērī dēbēs (bi moral), *dēseris. Aliam viam tē ingredi oportet, necesse est* (moraš, imel bi, moral bi). *Animadvertendum est diligentius, quae nātūra rērum sit. Necesse erat bellum aut nōn suscipī aut fortiter gerī = aut nōn suscipiendum fuit* (bi se ne bila smela začeti) *bellum aut fortiter gerendum.*

Enako se prevajajo često: *convenit, decet* spodobilo bi se; *aequum, pār, iūstum, fās est* bilo bi prav; *melius, ūtilius est* bolje bi bilo; *difficile est* (pre)težko bi bilo; *longum est* preobširno (predolgo) bi bilo itd.

Longum est omnia ēnumerāre. Certē optābilius fuit Milōnī dare iugulum P. Clōdiō. Optimum quidem fuerat (bilo bi najboljše bilo) *paucīs contentum esse.*

2. pri glagolih misliti, verjeti z nikalnico: *quis nēscit* kdo bi ne vedel; *nunquam putāvī* (*putāram*) nikdar bi ne bil mislil, verjel; *nōn arbitrābar.*

3. pri *paene, prope* (neklas.) (skoraj, kmalu, malo da ne), toda le indikativ pf.: *paene dixī, paene oblitus sum* skoraj bi bil pozabil, malo da nisem pozabil.

Pōns sublicius iter paene hostibus dedit.

Dostavek. Dopustni (želelni) ali velelni naklon nam rabi za indikativ (v stranskih stavkih):

1. pri podvojenih ali s — *cumque* sestavljenih relativnih zaimkih in veznikih: *quisquis, quidquid, quotquot, utut, quamquam, quicumque, ubi-* (*ut-, quotiēs-*) *cumque. Utut est, utcumque est, quōquō modō sē rēs habet* bodisi (naj si bode) kakorkoli.

Haec quāliacumque erant (naj si je bilo to kakršnokoli), *reticenda nōn fuērunt*. *Quidquid agis* (delaj, naj delaš karkoli, karkoli delaš), *prūdentē agās*. *Quidquid id est, timeō Danaōs et dōna ferentēs*.

2. pri *sīve* — *sīve* (seu — seu) bodisi da (naj si) — bodi si da (naj si, ali, ali da).

Sīve cāsū haec incidērunt sīve necessitatē, bonō animō estōte! *Hominēs nōbilēs, seu rēctē seu perperam faciunt* (naj delajo prav ali ne), *in utrōque excellunt*.

Pripomnja. Bodisi da (= bodisi ker) *sīve quod (quia)*.

Konjunktiv.

Konjunktiv izraža namero (željo, zahtevo), tujo, nedoločno 282 ali pogojno trditev (misel) ter dvomno vprašanje.

Rabi se v samostalnih in zavisnih stavkih. Po pomenu dejanja ali stanja je konjunktiv:

I. **coniunctivus hortativus** v prvi osebi plur. prez., izražajoč poziv; nikalnica je: *nē*; in ne *nēve*. *Amēmus patriam* ljubimo domovino! *Nē difficilia optēmus!* *Nē timeāmus mortem nēve fugiāmus!*

Pripomnja. Con. hort. krepi često: *age*. *Age nunc cōnsiderēmus!*

V drugi in tretji osebi nadomešča kot **coniunctivus iussivus imperativ**, in sicer:

1. v 2. osebi sing. prez., kadar je zapoved ali prepoved mirna, subjekt nedoločen.

Quidquid agis, prūdentē agās et respice fīnem! (karkoli kdo...). *Nūllius per assentātiōnem amīcitiā mereāris!*

2. v 2. osebi (sing. in plur.) pf., kadar se izraža prepoved, določenemu subjektu namenjena, strastno in ostro (con. **prohibitivus**).

Tū nē quaesieris, scīre nefās, quem tibi fīnem dī dederint. *Dē mē nihil timueris!* *Crēde nēve dubitāveris, puer!* *Nē sīs admīrātus, amīce!*

3. v 3. osebi (sing. in pl.) prez.

Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat. *Audiātur et altera pars!* *Dōnīs impīi nē plācāre audeant deōs!*

II. **coniunctivus optativus** (nikalnica *nē*), ki izraža: 283

1. v prezentu v sedanjosti izpolnivo željo, v perfektu željo, ki se je lahko izpolnila v preteklosti;

2. v imperfektu v sedanjosti neizpolnivo željo, v pluskvamperfektu ono, ki se v preteklosti ni izpolnila.

Če izraža konj. izpolnivo željo, se rabi često: *utinam* (da, o da) ali *velim*, *nōlim* (brez ne!), *mālim*; pri neizpolnivi želji stoji vselej: *utinam* (*nē*), *vellem*, *nōllem*, *māllem*.

Valeant cīvēs meī, sint incolumēs, beātī! Utinam hīc annus laetus sit! Valētūdinem tuam velim cūrēs! Nōlim errārim o da bi se ne bil zmotil (mogoče, da se nisem). *Victōriam dī nōbīs dent, nōn hostibus* (*nōn* spada le k *hostibus*).

Utinam Cŷrus vīveret! Vellem adesset amīcus! Illud utinam nē vērē scripsissem! Nollem illud dīxissēs! Māllem tacuissēs o da bi bil rajši molčal (pa nisi)!

Pripomnja. Con. opt. stoji tudi pri zaklinjanju. *Nē sim salvus! Moriar, inteream, peream* naj umrem, poginem! *Ita vīvam* kakor resnično živim!

284

III. **coniunctivus potentialis** (nikalnica *nōn*), zaznamujoč možno stanje ali dejanje ali skromno, obzirno trditev; časi so:

1. za sedanjost **prezent** in **perfekt** brez razlike pomena. *Hīc quaerat* (bi vprašal, utegnil bi, mogel bi vprašati, lahko vpraša) *quispiam*; *dīxerit quis*; *quis dubitet* kdo bi dvojil; *nōn facile dīxerim* ne rekel bi lahko.

Forsitan quaerātis, quī iste error sit. Nullam virtūtem Alexandrī quam celeritātem magis laudāverim.

2. za preteklost **imperfekt**, zlasti druga in tretja oseba sing. glagolov: *dīcere*, *crēdere*, *putāre*, *cernere*, *vidēre*. *Dīcerēs*, *crēderēs*, *putārēs* rekel, menil, mislil bi bil (kdo), mogel (utegnil) bi bil reči itd.

Cōfectō proeliō tum vērō cernerēs, quanta audācia fuisset in exercitū Catilīnae. Haud facile discernērēs, utrum Hannibal iuvenis imperātōrī an exercitū cārīor esset. Quī militēs vidēret, victōs dīceret.

285

IV. **coniunctivus deliberativus** ali **dubitativus**, (nikalnica *nōn*), ki stoji v dvomnih vprašanjih; za sedanjost služi prezent, za preteklost imperfekt. V glavnih stavkih je ponajveč le 1. oseba *Quid faciam* kaj naj počnem, hočem početi? *Quid facerem* kaj naj bi bil počel (sem hotel početi)? *Quid hōc homine faciātis? Haec cum vidērem, quid facerem, iūdicēs? Contenderem contrā tribūnum plēbis privātus armīs?*

Pripomnja. Konj. v nevoljnih vprašanjih ima tudi *ut* pri sebi. *Tū ut unquam te corrigās* ti da bi se kedaj popravil?

Dostavek. Con. *irrealis* gl. v § 312, 3 in p 4.

Imperativ.

Z imperativom se izraža zapoved, povelje, opomin ali 286 prepoved; nikalnica: *nē, nēve*; stoji tudi: *nēmō, nūllus, neuter, nihil, nunquam* itd.

I. Imperativ prez. velewa določeni osebi, kar se ima takoj zgoditi ali vselej vršiti.

Ēgredere ex urbe, Catilīna, liberā rem pūblicam metū! Iūstitiam cole et pietātem! Sperne voluptātēs! Nōsce tē ipsum! Dīvide et imperā! — Slov. rabi dovršnike, v pravilih za življenje trajne glagole.

II. Imperativ fut. (II. imper.) velewa, kar se ima zgoditi v posredni prihodnosti in ima trajno veljati; rabi se zlasti v pogodbah, postavah, oporokah.

Ignōscitō saepe alterī, nunquam tibi! Cum valētudinī cōnsulueris, tum cōsultō nāvigātiōnī! Crās petitō; nunc abī! Cōnsulēs militiae summum iūs habentō; illis salūs rei pūblicae suprēma lēx estō! Servus meus Stichus liber estō! — Sloveni se ta imperativ ponajveč z nedovršniki.

Pripomnja 1. *Scire* nima I. imperativa; torej: vedi(te) *scitō(te)*. — *Estō* (naj bo), ne *sit*; pa *ita sit*. — Le, samo pri imper.: *modo. Tacē modo!*

Pripomnja 2. Blaži se zapoved z: *velim* in konj.; *quaesō (quaesumus)*, *sīs* (= *sī vīs* če ti je drago), *sōdēs* (= *sī audēs* izvoli) in imper.: *discās velim*; *omitte ista, quaesō; refer animum sīs ad vērītatem; dic sōdēs*.

Pripomnja 3. Zapoved poostruje: *fac* z (*ut*) ali s samim konj., *age* pred imper. sing. in plur. *Fac (ut) dicās* reci (vsaj)! *Age* (tudi okrepljeno *agedum*) *dic, age comparāte!* Tudi *Agite discite!*"

Prepoved se izraža:

287

1. z *nē (nēve)*, *nēmō, nihil, nūllus* itd. in II. imper., toda le v pogodbah, postavah in predpisih. *Hominem mortuum in urbe nē sepelitō nēve ūritō! Nocturna sacrificia nē suntō!*

2. z *nē* itd. in konj. prez. (gl. § 282, 1, 3) in z *nē* in konj. pf. (gl. § 282, 2).

3. 2. oseba z *nōlī, nōlīte* in inf. (najmilejši izraz prepovedi). *Nōlī turbāre circulos meos! Nōlīte oblīvīscī!*

4. 2. oseba sing. s *fac nē* ali *cavē* in konj. *Fac nē hōc dicās* ne dej tega reči (ne reci tega)! *Cavē crēdās* (nikar) ne verjemi!

Nezavisni vprašalni stavki.

288

Vprašanja so:

I. **enostavna**, v katerih se vpraša po enem predmetu ali pojmu. Povedkov način je indikativ ali (potencialni, deliberativni, irealni) konjunktiv. Uvajajo se:

1. z vprašalnimi zaimki in prislovi: *quis, quid, quisnam, quidnam, uter, quālis, quantus, quot, ubi, unde, quō, quā, quāndō, quōmodo, quī, cūr, quārē* itd.

Quis fecit? Quāndō scrībēs? Ubī cōnsidāmus? Quid facerem?

Pripomnja. S posebnim poudarkom se stavi mesto vprašalnega pronomina ali adverba včasi stavek z naslednjim relativom. *Quis est, qui = quis? Quid est, quod = quid? Quid est causae (quae causa est), cūr (quārē) = cūr (quārē)? Quis est, qui crēdat* kdo bi verjel?

2. z vprašalnicama **-ne, num**:

-ne (li, ali) se zaobeša vselej najvažnejši na čelu vprašanja stoječi besedi, vendar pa nikoli prislovom in enozložnim predlogom. Odgovor je lahko trdilen ali nikalen. *Vīdistine elephantum? — Elephantumne vīdisti? Omnisne pecūnia solūta est? — In nostrāne potestāte est? Nōnne post mortem poētae nōbilitārī volunt* (ali ne želijo . . .)?

Pripomnja. Pri *nōnne, nēmōne, nihilne, nunquamne, nūquamne* stoji v anafori *ne* le pri prvem *nōn, nēmō* itd. *Nōnne hunc in vīcula dūcti, nōn ad mortem rapī, nōn summō suppliciō mactārī imperābis?*

Num (mari, ali mari) pričakuje nikalen odgovor. *Num quis Thēbānōrum Epamīnōndae pār fuit eloquentiā? Num negāre audēs?*

Včasi se vprašanja zaznamujejo s samim naglasom, zlasti če se obenem izraža začudenje ali nevolja. *Infelix est Fabricius, quod rūs suum fodit? Sī tē rogāverō, nōn respondēbis?*

289

II. **razstavna** (disjunktivna), če se vpraša po veljavnosti enega izmed dveh ali več navedenih členov, ki so med seboj nasprotni in z ali zvezani. Načini so lahko isti kakor v enostavnih vprašanjih. Vprašalnice so:

<i>utrum — an</i>	<i>Utrum vērūm an falsūm est?</i>	} Je li resnica ali laž?
<i>-ne — an</i>	<i>Vērūmne an falsūm est?</i>	
<i>— an</i>	<i>Vērūm an falsūm est?</i>	

Utrum animus immortālis est an simul cum corpore interibit? Quidquid terra prōfert, ferārumne an hominum causā gignit? Rīdēs an plōrās?

Pripomnja. Kadar z ali zvezani člen predidočega nadaljuje ali dopolnjuje, se latini ali z *aut, vel. Voluptās meliōrem efficit aut laudabiliōrem virum?*

Seveda stoji tudi med drugim in tretjim, tretjim in četrtnim (itd.) členom *an* kakor v slov. ali.

Utrum hōc tū parum meministi an ego nōn satis intellēxī an mūtāstī sententiam? Rōmamne veniam an hīc maneam an Arpīnum fugiam?

Ali ne se latini z *annōn. Isne est, quem quaerō, annōn?*

Pripomnja. Včasih stoji *an* le navidezno v enostavnem vprašanju, prvi člen vprašanja se mora namreč v mislih dostaviti. V takih slučajih se *an* sloveni:

1. z ali. *Nōn te dictis offendere volui. An putās mē parvī facere benevolentiam tuam?* = *utrum hōc vērū esse putās an ...*

2. z mar, kali. *Quid ad mē vēnistī? An speculandī causā?* = *utrum aliā mente an ...*

3. z ne-li, mar ne. *Quidnam beneficiō prōvocātī facere debēmus? An imitārī agrōs fertilēs, quī multō plūs offerunt quam accēperunt?*

Da (trdilni odgovor) se latini:

1. s ponavljanjem naglašene besede vprašanja; včasih se še pridene: *vērō, sālē. Vīdistīne eum? Vīdī. — Mēne vīdistī? Tē sālē.*

2. z *ita, ita est, ita vērō est, etiam, vērō, sālē (quidem). Haecine domus tua est? Ita. — Nōnne hūius librī lēctiō tē dēlectāvit? Mē vērō dēlectāvit.*

Ne (nikalni odgovor) se izraža:

1. z *nōn* in naglašeno besedo vprašanja. *Estne frāter intus? Nōn est. — Sōlusne vēnistī? Nōn sōlus.*

2. z *nōn ita, minimē, nōn vērō, minimē vērō* (nikakor ne). *An tū haec nōn crēdis? Minimē vērō.*

Nasprotno, celo slove: *immō, immō vērō. Num ille tibi familiāris est? Immō (vērō) aliēnissimus.*

Zloženi stavek. (Gl. § 179.)

Podredje.

I. O časih v indikativnih zavisnikih.

V zavisnikih se rabijo časi:

1. absolutno (redko), če zaznamujejo le čas in trajanje kakega dejanja; čas je tisti, ki bi stal, ko bi bil stavek nezavisen;

2. relativno, če zaznamujejo čas enega dejanja (stanja) z **ozirom** na drugo, s katerim je prvo isto-, pred- ali zadobno.

292 I. Istodobnost izraža isti čas v vseh stavkih. *Cum tacēs, cōsentīs. Cum tacēbis, cōsentiēs. Cum tacuistī, cōsēnsistī; cum tacēbās, cōsentiēbās.*

Pripomnja. Imperfekt in perfekt se tudi lahko menjavata. *Cum Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Themistoclēs quod sē nōn satis tūtum Argīs videbat, Corejram dēmigrāvit.*

II. Predodobno dejanje zavisnega stavka izražajo časi dovršenega dejanja: perfekt, plusquamperfekt, futur II., in sicer:

1. perfekt, če je v glavnem stavku prezent;
2. plusquamperfekt, če je v glavnem stavku imperfekt ali perfekt;

3. futur II., če je v glavnem stavku futur I.

Prōpōnō tibi, quidquid cōgnōvī. Verrēs cum rosam vīderat, tum vēr incipere arbitrabātur. Legiōnēs sex, quae primae vēnerant, castra mūnīre coepērunt. Imperium summum Rōmae habēbit, quī primus osculum mātī tulerit.

Pripomnja. Če se zaznamuje dejanje samo záse, stoje seveda absolutni časi, prez. ali pf. *Sī ignis est animus, exstinguētur. Quot passerēs draco dēvorāvit, tot annōs Trōiam obsidebimus.*

III. Zadobnost izraža fut. I. *Opus facis, quod nōn perficiēs.*

II. O časih v konjunktivnih zavisnikih.

293 V konjunktivnih zavisnikih se ravna verbum finitum glede časa po času glavnega (nadrednega) stavka (**sosledica časov, cōnsecūtiō temporum**).

294 Za sosledico časov veljajo ta-le pravila:

1. če je, v glavnem (nadrednem) stavku glavni čas, stoji v zavisnem konjunktivnem stavku:

- a) prezent za istodobnost,
- b) perfekt za predodobnost,
- c) prezent aktivne opisne konjugacije za zadobnost zavisnega stavka;

2. če je v glavnem (nadrednem) stavku stranski čas, stoji v konjunktivnem zavisniku:

- a) imperfekt za istodobnost,

- b) plusquamperfekt za preddobnost,
 c) imperfekt aktivne opisne konjugacije za zadobnost
 zavisnega stavka.

Dostavek. Za glavne čase veljajo tukaj: prezent, prezentovski perfekt (gl. § 277, 1), potentialis (gl. § 284, 1) in hortativus perfekta (gl. § 282, 2), futur I. in II.; za stranske (historijske) čase ali preterite: imperfekt, (historijski) perfekt, pluskvamperfekt, inf. hist.

1. <i>audiō, nōvī</i>	} <i>quid</i>	<i>loquāris</i>	govoriš
<i>audiam</i>		<i>locūtus sīs</i>	si govoril
<i>(sī) audierō</i>		<i>locūtūrus sīs</i>	bodeš govoril
2. <i>audiēbam</i>	} <i>quid</i>	<i>loquerēris</i>	si govoril
<i>audīvī</i>		<i>locūtus essēs</i>	si bil govoril
<i>audieram</i>		<i>locūtūrus essēs</i>	bodeš govoril

Quid est, Catilīna, quod tē iam in hāc urbe delectāre possit, in quā nēmō est, quī tē nōn metuat. Membrīs ūtimur, priusquam didicimus (= scīmus), cūius ea ūtilitātis causā habeāmus. Nē dubitāveris, quīn hōc vērū sit! Quis dubitāverit, quīn in virtūte dīvitiae sint? Nēmō erit, quī censeat ā virtūte esse recēdendum. — Nōn debet dubitārī, quīn fuerint ante Homērum poētae. Oblitus es (= nescīs), quid initio dixerim. Mox cōgnōverō, quantum in mē tuum odium fuerit. — Incertum est, quam longa nostrum cūiusque vīta futura sit.

Canēs alēbantur in Capitoliō, ut significārent, sī fūrēs vēnissent. Amīcī litterae nōn solum, quid fieret, sed etiam quid futurum esset, indicābant. Mirātus erās, quod tibi hunc hominem commendāssem. Quae vīta fuisset Priamō, sī ab adulēscientiā scīvisset, quōs eventūs senectūtis esset habitūrus. Memmius populum hortārī, monēre, nē libertātem suam dēsererent.

Pripomnja 1. Pri hist. prez. se zavisni glagol ravna po obliki (glavni čas) ali po pomenu (stranski čas). *Caesar Volusēnō imperat, ut civitatēs, quas possit, adeat, hortēturque, ut populi Rōmāni fidem sequantur. Athēniēsēs decem praetōrēs creant, quī exercitui praeessent.* — Redno je smatrati hist. prez. za stranski čas, če stoji zavisni glagol pred njim, vselej pri *cum inversum* (gl. § 319, 3). *Agēsilaus Pausaniae, quid comperisset, aperit. Volusēnus revertitur quaeque in regiōibus perspēxisset, renūntiat.*

Pripomnja 2. Irealni, dubitativni in potencialni konj. impf, optativni konj impf. in plpf. ostane vselej neizpremenjen. *Vereor, nē turpiter facerem (fecissem), sī improbum defenderem (defendissem). Quaerō ex tē, quid facerem (kaj naj bi bil storil), quis crederet (kdo bi bil verjel)*

Pripomnja 3. V vrinjenih (vgozdenih) in uvodnih stavkih, ki niso zavisni od glavnega stavka nego od izpuščenega glagola: *dico, scito(te)* itd. stoji vselej prez. *His ego diebus, nē forte tibi videar liber fuisse, dirūpt mē paeae in iudiciis amicōrum. Nē diūtius tē teneam, nullus cōsiliū exitum invēnimus.*

- 295** Zadobnost izraža konjunktiv prez. ali (za historijskimi časi) impf. pri glagolih, ki nimajo supina (part. f. a.), in kot namestnik konj. fut. pas.; futurni pomen naznanjajo pridejane besedice: *iam, mox, brevī, postea, statim* i. dr.

Nōn dubitō, quān tē brevī hūius facti pudeat.

Nōn dubitābam, quān tē brevī hūius facti pudēret.

Nōn dubitō, quān haec rēs mox cōficiātur.

Nōn dubitābam, quān haec rēs mox cōficerētur.

- 296** Ako zavisi konjunktivni stavek od nedoločnega (infinitnega) glagola (inf., part., gerundija, sup.) ali adjektiva, se ravna čas po nadrednem (finitnem) glagolu; le če sta part. in inf. perf. v zvezi z glavnim časom, je merodajna za čas zavisnika njiju oblika in pomen.

Erat inīquum postulāre, ut Caesar exercitum dīmitteret. Aristīdēs cum animadvertisset quendam scribentem, ut patriā pellerētur, quaesīsse ab eō dicitur, quārē id faceret. Athēniēnsēs mīsērunt Delphōs cōsultum, quid facerent. Incessit libīdō scīs-citandī, ad quem rēgnum Rōmānum ventūrum esset. Cōstitit rēx incertus, quantus esset numerus hostium. — Toda: cōstiti (stojim) incertus, quid faciam.

- 297** Zavisni stavki druge stopnje se ravnajo po času nadrednega konjunktivnega zavisnika.

Nēsciō, quidnam causae sit, cūr nullās ad mē litterās dēs, dederis, datūrus sīs. Nēsciō, quidnam causae fuerit, cūr... darēs, dedissēs, datūrus essēs. Nesciēbam, quidnam causae esset (fuisset), cūr... darēs, dedissēs, datūrus essēs.

V konjunktivnem zavisniku **druge** stopnje, čigar konjunktivni nadrednik je futurnega pomena, stoji mesto konjunktiva futura I. (= za istodobnost) po glavnih časih konj. prezenta, po stranskih časih konj. imperfekta; mesto konj. futura II. (= za preddobnost) po glavnih časih konj. perfekta, po stranskih konj. pluskvamperfekta.

Nōn dubitārī debet, quān, quae possīmus, factūrī sīmus.

Nōn dubitārī debēbat, quān, quae possēmus, factūrī essēmus.

*Nōn dubitārī debet, quīn, quī sint in proeliō interfectī,
eōs sīmus laudātūrī.*

*Nōn dubitārī debēbat, quīn, quī essent in proeliō interfectī,
eōs essēmus laudātūrī.*

Nezavisno: *quae poterimus, faciēmus; quī in proeliō interfectī erunt, eōs laudābimus.*

Pripómnja. Vselej futurnega pomena so tudi namerni stavki. *Servum mīsi, ut nūntiāret, cum advēnisset. Timeō, ut nostrī aggrediantur hostes, sī possint.* Nezavisno: *nūntiā, cum advēneris; utinam aggrediantur, sī poterunt.*

Isto velja tudi, če stoji nadredni glagol v inf.

*Pollicētur Caesar, sī obsidēs dent Helvētī, sēsē cum iīs pacem
factūrum esse.*

*Pollicitus est Caesar, sī obsidēs darent Helvētī, sēsē cum iīs
pācem factūrum esse.*

*Pollicētur Caesar, sī obsidēs dederint Helvētī, sēsē cum iīs
pācem factūrum esse.*

*Pollicitus est Caesar, sī obsidēs dedissent Helvētī, sēsē cum iīs
pācem factūrum esse.*

Nezavisno:

Sī obsidēs dabunt Helvētī, Caesar cum iīs pācem faciet.

Sī obsidēs dederint Helvētī, Caesar cum iīs pācem faciet.

Absolutno (gl. § 291, 1) se rabijo časi v zavisnikih, ki imajo pomen glavnih stavkov, toda le za stranskimi časi nadrednega stavka, in sicer: 298

1. Često v (negativnih) posledičnih stavkih [izvzemši subjektivne (gl. § 306, 3)] *z ut nōn (vix), quī nōn, quīn.*

Ita vīxī, ut nōn frūstrā mē nātum esse exīstimem (nezav. nōn exīstimō). Perfidiā tuā perfēcistī, ut nēmō tibi in posterum sit habitūrus fidem (propter perfidiam nēmō tibi in posterum habēbit fidem). Alexander cum nullō unquam hoste congressus est, quem nōn vicerit (omnēs hostēs vicit). Nēmō Olympiam vēnit, quīn sīgnum Iovis viderit. — Toda le: Factum est, ut Epaminōndās nihil praeter glōriam caperet. Accidit cāsū, ut legātī Prūsiae Rōmae apud L. Quīnctium cēnārent.

2. Včasi v zavisnih vprašanjih.

Quam mātrem Eurīpidēs aut quem patrem Dēmōsthenēs habuerit, ipsōrum quoque saeculō ignōtum fuit (quam mātrem habuit)? Hic, quantum in bellō fortūna possit, cōgnōscī potuit.

Pripomnja. Redko se rabijo časi absolutno tudi v vzročnih in dopustnih stavkih. *Cūius (Miltiadis) ratiō etsī nōn valuit, tamen māgnopere erat laudanda, cum amīcior omnium libertātī quam suae fuerit dōminātiōnī. Cum ab hōrā VII ad vesperum pūgnātum sit, āversum hostem videre nēmō potuit.*

O naklonih v zavisnih stavkih.

299 Podredje je nastalo iz priredja. Priredje: *Nē quid rēs pūblica dētrimentī capiat! Videant cōsulēs!* — Podredje: *Videant cōsulēs, nē quid rēs pūblicā dētrimentī capiat!*

Nakloni so torej v zavisnih stavkih vobče istega pomena kakor v glavnih (gl. §§ 281 — 286). Pomniti je le, da imperativa v zavisniku ni in da služi konjunktiv tudi za izraz zavisnosti. Priredje: *Quid facis? Rogo tē.* — Podredje: *Rogo tē, quid faciās.* — *Laudātur. Dīgnus est. Dīgnus est, quī laudētur.*

Zavisnost znači konjunktiv v posledičnih stavkih, zavisnih vprašanjih in vseh drugih notranje zavisnih stavkih, t. j. v takih zavisnikih, ki izrekajo misel ali namero (zahtevo, željo) subjekta glavnega stavka (konjunktiv notranje zavisnosti). V vseh notranje zavisnih stavkih stoji indirektni reflektiv (gl. § 264, 2): *suī, sibi, sē in suos* (3).

Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod cum iīs pācem fēcērunt (sodba pisateljeva, objektivni vzrok, vnanja zavisnost). *Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod sēcum (cum ipsīs; gl. § 264, 2, prip. 3) pācem fēcissent* (misel Kartažanov, subjektivni vzrok).

Caesar ab Helvētiīs pācem petentibus obsidēs, quī ad eōs perfūgerant (dejstvo, poročilo avtorjevo), *popōscit; . . . quī ad eōs perfūgissent* (subjektivno Cezarjevo mnenje).

Gallī Caesarī grātiās ēgērunt, quod sē māgnō periculō liberāssēt. Aristidēs nōnne ob eam causam expulsus est patriā, quod praeter modum iūstus esset (mnenje onih, ki so ga izgnali)? *Damoclēs exōrāvit tyrannum, ut abire sibi licēret, quod iam beātus nōllet esse. Sōcratēs dicere solēbat omnēs in eō, quod scīrent, satis esse ēloquentēs.*

Pripomnja 1. Relativni stavki prve in druge stopnje in vsi drugi stranski stavki druge stopnje imajo često konj., če so zavisni od konjunktivnega stavka, najsi tudi izrekajo resničen dogodek ali dejstvo (*assimilatiō modī, izenačenje načina*).

Quis eum dilīgat, quem metuat? St sōlōs eōs dicerēs miserōs, quibus moriendū esset, nēmīnem tū quidem eōrum, quī viverent, exciperēs: moriendū enim est omnibus.

Isto velja o stavkih, ki so zavisni od infinitiva. *Est boni consulis, cum patriam labefactari videat, ferre opem patriae.*

Pripomnja 2. Včasih zavisni subjekt stranskega stavka od glagola predločnega glavnega kot objekt (*anticipatio* ali *prolepsis*). *Aristonem non prius amicit quam inimicit Hannibalis, quā de causā venisset, cognoverunt* (= *non ... Hannibalis, quā de causā Aristonem venisset, cognoverunt*). Slično: *Angustias itineris et magnitudinem silvarum aut rem frumentariam, ut satis commodē supportari posset, timere se dicebant.*

Zavisni vprašalni stavki.

Zavisna vprašanja se uvajajo kakor nezavisna (gl. §§ 288, **300** 289).

Pomniti je le:

1. *num*, *-ne* (li, ali) se rabita brez razlike; toda le: *nōne* (ne: *num nōn*).

2. ali ne (v razstavnih vprašanjih) slove brez drugega člena vselej *necne*; pred drugim členom pa le tedaj *an nōn*, kadar tvori *nōn* z drugim členom eden pojem, sicer tudi *necne*.

3. v zavisnih vprašanjih stoji vselej konjunktiv notranje zavisnosti. Deliberativnega konj. impf. se sosledica časov ne tiče (gl. § 294, prip. 2). — O indir. refleksivu gl. § 264, 2.

Omnis diēs, omnis hōra, quid sīmus, ostendit. Dic mihi, ubi fueris, quid egeris, quid cōsiliū cēperis. Dubitō, num idem tibi suādēre, quod mihi, dēbeam. Hannibal imperāvit puerō, ut sibi nūntiāret, num undique obsidērētur. Nesciō, quid facerem (kaj naj bi bil storil). *Dē sē ter sortibus cōsultum dicebat, utrum igni statim necārētur an in aliud tempus servārētur. Quaeritur, virtūs suamne propter dignitātem an propter aliquōs fructūs expetātur. Fīat necne (fīat), quaeritur.* Toda: *Requīram, dīxerit Clōdiae an nōn dīxerit* (*nōn dicere* = zamolčati).

Dostavek: V zavisnih disjunktivnih vprašanjih se najde tudi oblika: *verum falsumne sit*, ki se rabi kakor *vērūm an falsūm sit* le v kratkih vprašanjih. *Datamēs experīrī voluit, verum falsumne esset sibi relātum.*

Pripomnja 1. Kakor v direktnih se združi tudi v indirektnih vprašanjih lahko več pronominalnih vprašanj v eno. *Uter utrī insidiās fecit* (kateri in kateremu). *Cōsiderā, quis quem fraudāsse dicātur* (kateri in katerega).

Pripomnja 2. Za izrazi dvojbe in negotovosti *dubitō, dubium est, haud sciō, nesciō, incertum est* se sloveni *an* (v enostavnih vprašanjih) z: ali ne, če ne.

Dubitō, an hōc vērūm sit dvojim, ali ni to res = *nesciō an hōc vērūm sit* = morda (menda) je to res.

Nesciō an nōn (nēmō, nullus, nunquam) = morda ne, menda nihče itd. Hōc diūdicāri nesciō an nunquam possit (morebiti se to nikdar ne da razsoditi). Eloquentiā quidem C. Gracchus, sī diūtius vīxisset, nesciō an habuisset parem nēmīnem (nemara nikogar).

Pripomnja 3. *Nesciō quis (quid, quōmodo, ubi itd.) in nesciō (haud scio) an stojta često brez odvisnega glagola. Nesciō quid mihi animus praesāgit malt. Nesciō quis ex mē quaesvit (= ex mē quaesvit, nesciō quis quaesierit). Bont nesciō quō modō tardiōrēs sunt. — Nesciō quis se lahko sloveni v tem slučaju: nekdo = aliquis; nesciō quid: nekaj = aliquid; nesciō unde: od nekod; nesciō quō modō (pāctō) nekako. — Contigit tibi, quod haud scio an nēmīni (kar morda nikomur = contigit tibi, quod haud scio, an contigerit nēmīni).*

Pripomnja 4. *Fōrsitan (iz fors sit, an) morda, se veže vselej s poten. konj. prez. ali pf. Fōrsitan quaerātis; fōrsitan quispiam dixerit. — Kot adverb stoji seveda lahko tudi pri konj. stranskih časov in pri indikativu. — Fortāsse (fortassis) velja vselej za adverb in stoji poleg indikativa in konj. Fortāsse dicēs. Fortāsse māter lūgēre sē simulāset.*

Namerni (finalni) stavki.

301

Namerni stavki, izražajoči namero, zahtevo ali željo, se uvajajo z *ut* da, *nē (ut nē)* da ne, nadaljujejo se z *nēve (neu)* in da ne ter stoje le v konj. prez. ali impf., ker veljajo vselej za istodobne. Namerni stavek postane vsak, ki ima neodvisen coni. hortativus (iussivus), optativus ali imperativ.

Pomni:

da nikdo — <i>nē quis</i>	da nikdar — <i>nē unquam</i>
da nič — <i>nē quid</i>	da nikamor <i>nē quō</i>
da nikjer — <i>nē ūsquam</i>	da niti — niti — <i>nē aut — aut</i> itd.

Latinec družī nikalnico z veznikom, v slovenščini je združena z zaimkom (adverbom); seveda se mora še tudi pred glagolom ponavljati, česar latinec ne pozna. *Cavē, nē quid stultē, nē quid temere dicās aut faciās* (da nič . . ne govoriš . .).

Pripomnja. Če nikalnica ne velja stavku, ampak eni besedi, stoji *ut nōn. Confer tē ad Manlium, Catilina, ut a mē nōn eiectus ad aliēnōs, sed invitatus ad tuōs esse videāris.* — Enako, če tvori *nōn* z glagolom en pojem: *ut nōn dicam = ut omittam* da ne omenim.

Namerni stavki so:

302

I. Pravi namerni stavki ali adverbialni namerniki, ki izražajo namero in slede navadno za izraženimi ali v mislih dostavnimi izrazi: *ideō, idcirco, propterea, eō cōsiliō, eā mente, eā condiciōne.*

Lēgibus idcirco omnēs servīmus, ut liberī esse possīmus. Esse oportet, ut vivās, nōn vīvere, ut edās. Excitanda est dīlīgētia, ut nē quid neglegenter agāmus.

Mesto *ut eō* (da tem) pred komparativom se rabi redno *quō* (prim. § 320, III, 2); če ni komparativa, se sloveni *quō* = *ut eō*: da s tem.

Lēgem brevem esse oportet, quō facilius ab imperītīs teneātur. Caesar ante proelium removērī iusserat equōs, quō spēs fugiendī tollerētur.

II. Zahtevni (želelni) stavki ali objektivni namerniki; 303

ti so zavisni od glagolov:

1. *pōstulandī*, ki izražajo zahtevo, prošnjo, nasvet, željo, zapoved, ukrep, kakor: *pōstulō, flāgitō, volo* zahtevam; (*ad*)*hortor, cohortor, moneō, admoneō* opominjam; *cōgō, impellō, incitō, permovereō, adducō* priganjam (silim); *orō, rogo, peto, obsecrō* prosim; *suādeō, persuādeō, auctor sum* svetujem; *optō, cupiō* želim; *mandō, edicō, imperō, praecipiō* zapovedujem, *interdicō* prepovedujem; *statuō, cōstituō, decernō* ukrenem (sklenem);

2. *cūrandī*: *cūrō, cōsulō, prōspiciō, (prō)videō* brigam se (skrbim); *labōrō, operam dō, contendō* trudim se; *id ago, id spectō* na to delam (težim): *videō* gledam = pazim, skrbim;

3. *efficiendī*: *faciō, efficiō, perficiō* storim (učinim); *impetrō, adipiscor, assequor, consequor* dosežem.

Lēgātī pōstulant, ut Ariovistus locum colloquiō dēligeret. Volo, ut mihi respondeās. Caesar milītēs cohortātus est, ut suae prīstinae virtūtis memoriā retinērēt nēve perturbārentur animō. Nātūra impellit nōs, ut iūcunda appetāmus. Ubī petunt atque orant, ut Caesar sibi parcat. Phaēthōn optāvit, ut in currum patris tollerētur. — Cūrā, ut valeās. Omne animal id agit, ut sē cōservet. Themistoclēs operam dedit, ut tempus dūceret. Dēcrevit senātus, ut cōsul vidēret, nē quid rēs pūblica dētrīmentī caperet. — Perfice, ut nē minus rēs pūblica tibi, quam tū reī pūblīcae dēbeās. Impetrābis ā Caesare, ut tibi abesse liceat et esse otīōsō.

Dostavek. Tudi *concēdō* in *permittō* dopuščam imata *ut. Caesar Haeduīs concessit, ut Boiōs in fīnibus suis collocārent. — Vendar imata pri sebi tudi lahko inf., če sta v zvezi z osebnim objektom. Concēdō tibi abire. — Sino in patior* gl. v § 328, 4.

Pripomnja 1. *Cūrō* z gerundiv. gl. § 204, j; *faciō* s ptep. prez. gl. § 204, h.

Pripomnja 2. Seveda nastopa tudi za glagoli dicendi *ut (nē)*, če se rabijo v pomenu zapovedati (velevati), želeči. *Frāter mihi scripsit, ut domum redirem. Athēniēnsibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se defenderent* (nez.: *moenibus l. vōs defendite*). *Censeō (statuō, cōstituō, decernō), ut urbs deleatur* (nez.: *urbs deleatur*); ali: *censeō* itd. *urbem delendam esse* (nez.: *urbs delenda est*).

Pripomnja 3. Često stoji v zavisnih velelnih stavkih konjunktiv brez veznika *ut*. *Caesar scribit Labiēnō, cum legiōne veniat. Caesar ad Sugambrōs nūntiōs misit, qui pōstularent, eōs, qui sibi bellum intulissent, sibi dederent. Orō te, virum praebeās. Moneō te, dēsinas furere.*

Pripomnja 4. Navadno se vežejo brez veznika s konj. *fac, sine, cavē* (gl. § 287, 4), *oportet, necesse est, volo, malō, vselej nōlō*. *Fac, mē amēs! Cavē, hōc faciās! Sine, te exōrem! Tū hōc scribās oportet. Nōlō, mihi trāscāre.*

304

Za glagoli *impediendī* (ovire) in *recūsandī* (ustavljanja) sledi le *nē*, ker vsebuje zavisni stavek zahtevo ali željo, da se kaj ne zgodi. Taki glagoli so: *impediō, dēterreō* oviram; *obstō, obsistō, resistō* protivim se, *recūsō* ustavljam (branim) se; tudi za *caveō* varujem se. V slovenščini se rabi stavek *z da ne* ali češče *inf.*

Multitūdinem dēterrent, nē frūmentum cōferant. Rēgulus, nē sententiam dīceret, recūsavit. Plūra nē scribam, dolōre impediōr. Cavendum est, nē extrā modum prōdeās.

Za glagoli *impediendī* in *nōn recūsō* stoji tudi *quōminus* (= *ut eō minus*, milejši izraz kakor *nē*); sloveni se kakor *nē*. *Aetās nōn impedit, quominus litterarum studia teneāmus usque ad ultimum tempus senectūtis. Quid (= nihil) obstat, quominus deus sit beātus? — Epamīnōndās nōn recūsavit, quominus lēgis poenam subīret.*

O *nōn recūsō*, quīn gl. § 308.

Pripomnja 1. Za *prohibeō* (oviram) stoji navadno, zlasti v pomenu prepovedati acc. c. inf., za *prohibeor* in *nōn recūsō* pri enakem subjektu v časi inf. *Pudōre prohibeor rem exquīrere. Caesar ignēs in castris fieri prohibuit. Mori nōn recūsō.*

Pripomnja 2. Za *stat, fit, per mē* zgodi se po meni = kriv sem, da ne sledi tudi *quōminus* ali *nē*. *Per Afrānium stetit, quōminus proelio dīmicaretur.*

305

Za glagoli *timendī* (bojazni) stoji *nē* = *da ne* (s kondicionalom sed. časa), *da* (s prez. ali fut.), če se izraža želja, da se kaj ne zgodi; *ut (nē nōn)* = *da ne* (s futuro), ako želimo, da se kaj zgodi. Tudi ti stavki so vselej istodobni.

Timeō (in timōre sum), nē amīcus scribat bojim se, da prijatelj ne bi pisal, da piše (bo pisal); nez.: *nē amīcus scribat!*

= naj ne piše! *Timeō, ut (nē nōn) amīcus scrībat* bojim se, da prijatelj ne bo pisal; nez.: *utinam amīcus scrībat!*

Metuō, nē frūstrā labōrem suscipiās. Labiēnus veritus est, nē hostium impetum sustinēre nōn posset.

Tudi izrazi *metus, timor, perīculum est* itd. imajo isti sklad.

Timor Rōmae grandis fuit, nē iterum Gallī Rōmam redirent. Num est perīculum, nē quis putet in māgnā arte et glōriōsā turpe esse docēre aliōs? Extimēscēbam, ne frūstrā labōrem susciperētis.

Pripomnja 1. *Vereor* (redko *timeō*) = ne upam si stoji z inf. *Vereor te laudare praesentem. Vōs Allobrogum testimōnīs nōn credere timētis.*

Pripomnja 2. *Nēdum* s konj.: kam li da, nikar da, ne (pa) da. *Optimis temporibus clārissimī viri vim tribūniciam sustinēre nōn potuerunt: nēdum his temporibus sine iūdiciorum remediīs salvi esse possimus.*

Dostavek. V zvezi z optativnim konj. dobiva *dum, modo* ali (češče) *dummodo* pomen: samo da, da le; nikalnica je *nē*. Čas se ravna seveda po sosledici časov.

Oderint, dum metuant. Sit summa in iūre dicundō severitās, dummodo ea nē variētur grātiā. Omnia postposuī, dummodo praeceptis patris parērem. Opt. konj. ipf. in plpf. ostane neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2): Summās laudēs merentur Athēniēnsēs, dummodo nē tam levēs fuissent.

Posledični (konsekutivni) stavki.

Posledični stavki, ki se uvajajo z *ut* da, tako da, **ut 306** *nōn* (tako) da ne s (potencialnim) konj. po sosledici časov (o absol. č. v posl. st. gl. § 298, 1), "zaznamujejo posledico in stoje:

1. za vsakim izrazom, ki pomeni tako (**načinovni** posl. st.). *Tanta vīs probitātis est, ut eam etiam in hoste diligāmus. Ariovistus tantam sibi arrogantiam sūmpserat, ut ferendus nōn vidērētur.*

Često se tako v mislih dodaja. *Arboribus cōnsita Italia est, ut tōta pōmārium videātur. Epamīnōndās fuit etiam disertus, ut nēmō eī Thēbānus pār esset eloquentiā.*

Dostavek: Tudi za *quam* po komparativu stoji *ut cōnsecutivum. Chabriās vivēbat lautius* (sijajneje, presijajno), *quam ut invidiam vulgī posset effugere* (kakor da bi bil mogel...)

Pripomnja 1. Za *potius, prius, citius* se nahaja često konj. brez *ut. Peritūrum sē potius dixit, quam cum tantō flāgitio domum rēdret.*

Pripomnja 2. *Ita ut* znači često zato da, v toliko da, s pogojem da. *Nōn ita generātī sumus ā nātūrā, ut ad lūdum et iocum facti esse videāmur.*

2. za glagoli narediti, doseči *facere, efficere, perficere* (verba efficiendi), izražajoč dejansko posledico (**objektivni** posl. st.). *Sol efficit, ut omnia flōreant. Cūrīs meis perfēcī, ut nōn obstārem rei pūblicae.* Toda: *Grātia nē quid tibi prōdesset* (namera, prim. § 303, 3), *perfēcī.*

3. za brezosebnimi izrazi (**subjektivni** posl. st.), ki pomenijo:

- a) godi se, dogaja se *fit (nōn potest fierī), accidit, contingit, evenit; ūsū venit* prigodi se; *accēdit* pristopi še, *est* (tako) je, *in eō est* na tem je;
- b) (pre)ostaja *restat, reliquum est, relinquitur, superest;* (iz tega) sledi *sequitur*, (od tod) izhaja *efficitur (inde, hinc, ex quō);* blizu je, daleč je *prope est, proximum est, longē (tantum) abest, suprēmum est.* — Enako za:
- c) običaj (navada) je *mōs, cōnsuētūdō, iūs est* itd.

Potest fierī, ut fallar. Accidit, ut ūnā nocte omnēs Hermae Athēnīs dēicerentur. Ad Appiū Claudiū senectūtem accēdebat etiam, ut caecus esset. Quandō fuit, ut, quod licet, nōn liceret? In eō est, ut proficiscāmur. — *Restat, ut doceam omnia hominum causā facta esse. Sī parēs virtūtēs sunt, sequitur, ut etiam vitia sint paria.* — *Est mōs hominum, ut nōlint eundem plūribus rēbus excellere. Iūs est bellī, ut, quī vīcerunt, iīs, quōs vīcerunt, imperent.*

Pripomnja 1. Za *tantum abest* sledita često dva stavka z *ut; tantum abest, ut* — *ut* se sloveni: ne samo da ne — ampak (nego) še (celo). *Tantum abest, ut probem sententiam tuam, ut eam māximē impūgnandam censeam* ne samo da ne odobravam tvojega mnenja, ampak še (celo) mislim, da ga je treba najhujše pobijati. *Tantum abest, ut tē laudem, ut tē vituperem.*

Pripomnja 2. Mesto *tantum abest, ut* — *ut* se rabi tudi: *adeō (ita) nōn — ut* = tako malo — da. *Adeō (ita) nōn tenuit tram, ut in senātum gladiō cinctum sē ventūrum esse diceret.*

Pripomnja 3. *Accēdit, ut* = *praeterea fit, ut; accēdit, quod* k temu še pride (pristopi) to (dejstvo), da. *Accessit etiam, quod pars equitātis sē trāns Rhenum receperat.*

Pripomnja 4. Včasih se rabi *ut*-stavek v popolnjenje ali razjasnitev nadrednega stavka (*ut explicatīvum* ali *exepēgeticum*). *Habet hōc virtus, ut* (da namreč) *etiam in hoste delectet. Est hōc commūne vitium in magnīs liberisqve civitatibus, ut invidia glōriae comes sit.*

Mesto *ut nōn* in relativa (**le v nom.!**) *quī*, (*quae*). **quod** 307
z nōn [= *ut is*, (*ea*), *id nōn*] se rabi v konsektivnem zmislu (adverbialno) *quīn* [iz *quī* (abl. gl. § 89, prip. 2) kako in *ne ne* = kako ne, zakaj ne] da *ne*(bi), ki *ne*(bi), *ne da*(bi), če je nadredni stavek **negativen** (zanikan ali nikalnega pomena).

Nēmō est tam fortis, quīn [= *quī nōn* = *ut (is) nōn*] *rei novitāte perturbētur. Quis est* (= *nēmō est*), *quīn sciat* (da ne bi vedel), *quanta vīs sit in sēnsibus. Nunquam accēdō ad tē, quīn* (= *ut nōn*) *abs tē abeam doctior. Nihil est, quīn* (= *quod nōn*) *intereat.* — Toda: *Nūlla gēns tam fera est, cū ius mentem nōn imbuerit deōrum opīniō.*

Pripomnja 1. Le redko nadomestuje *quīn* fem. *quae z nōn. Nalla fuit civitās, quīn legātōs mitteret.*

Pripomnja 2. V slov. se rabi v posledičnih stavkih indikativ; le po negativnem nadredniku stoji tudi lahko pogojnik.

Quīn še stoji za negativnimi izrazi, ki pomenijo dvojiti, 308
da; ustavljati (braniti) se, **da** (ne); manjkati, opustiti, vzdržati se, **da ne** (zavisna vprašanja); *nōn dubitō, dubium nōn est, quīn; nōn recūsō, quīn; nōn multum (paulum) abest, quīn* ne manjka mnogo, da ne = malo da ne (bi); *nihil abest, quīn* gotovo (bi); *nihil praetermittō (intermittō), quīn; retinērī, temperāre mihi nōn possum, quīn; facere nōn possum, quīn* ne morem storiti (ne morem si kaj), da ne (bi) = moram; *fieri nōn potest, quīn laudem moram hvaliti; aegrē (vix) abstineō, vix mē contineō, quīn.*

Nōn debet dubitārī (= *dubitandum nōn est*), *quīn fuerint ante Homērum poētae. Quis dubitat* (= *nēmō dubitat*), *quīn in virtūte divitiae sint? Nōn possumus, quīn aliū ā nobīs dissentiant, recūsāre. Nōn multum āfuit, quīn interficerer. Nihil Cicerō praetermisit, quīn Pompēium ā Caesaris coniūctione āvocāret. Aegrē sunt retentī milītēs, quīn oppidum irrumperent.*

Pripomnja 1. *Dubitō* v pomenu pomišljati se ima inf. *Dubitabit, credō, gentis barbarās secum addūcere. Quis bonus dubitet prō patriā mortem oppetere?* — Vendar stoji za *nōn dubitandum est, nōl(ite) dubitare* tudi v tem pomenu navadno *quīn. Nōl(ite) dubitare, quīn Pompeiō credātis omnia.*

Pripomnja 2. *Dubitō* dvojim = ne vem se veže z zavisnim vprašanjem. *Nōs qualis fuerit Pompēius, dubitābimus?* — *Dubitō, an gl. § 300, prip. 2.*

Pripomnja 3. Od *facere nōn possum* (*fieri nōn potest*), *quīn* (= moram na vsak način) je razlikovati *facere nōn possum* (*fieri nōn potest*), *ut* (= ne morem, ni mogoče).

Vzročni (kavzalni) stavki.

1. *Quia* ker, *quod* ker, da, *quoniam* (iz *quom iam*) ker že, *quandoquidem* ker(le) se skladajo z indikativom, če navajajo dejanske razloge. Če se pa zaznamuje vzrok kot tuja, ne pisateljeva misel (v notranje zavisnih stavkih), stojita *quod* (redko *quia*) češ da, (češ ker) in *quoniam* češ ker že s konjektivom.

Nēmō prūdēns pūnīt, quia peccātum est, sed nē peccētur. Quoniam rēs in discrīmen addūcta est, aliquando patrium animum capiāmus! Quandoquidem ā vōbīs māxima beneficia accēpimus, semper grātos nōs praebebimus vōbīs. T. Mānlius Torquātus bellō Gallicō fīlium suum, quod is contrā imperium in hostem pūgnāverat, necārī iussit. — Toda: *Sōcratēs accūsātus est, quod iuventūtem corrumpere* (subjektivno mnenje tožiteljev). *Noctū ambulābat Themistoclēs, quod somnum capere nōn posset* (kakor je T. sam zatrjeval). *Caesar loquitur in cōnsiliō palam, quoniam Germānī appropinquāre dīcantur, sēsē posterō diē castra mōtūrum.*

2. *Quod* = da, zaznamujoč vzrok, stoji z indik. zlasti:

- a) za glagoli čuvstvovanja (*verba affectuum*): hvaliti se, veseliti se (*glōrior, gaudeō, laetor, iuvat mē*), čuditi se (*mīror, admīror*), žalovati, žalostiti se (*lūgeō, doleō, angor*), jeziti se (*suscēnseō, indignor*), tožiti (*queror*), udati se, prenašati (*aegrē, facile, laetē, graviter, indignē, molestē fero*);
- b) za glagoli, ki izrekajo čute: tožiti (*accūsō, arguō*), obsoditi (*damnō*), hvaliti (*laudō, vituperō, reprehendō*), zahvaliti se, čestitati (*grātiās ago, grātiās habeo, grātulor*).

Pripomnja. Vse bi no za glagoli čuvstvovanja izraža acc. c. inf. gl. § 328, 2.

- c) za izrazi: *bene, male, commodē, opportunē fit, accidit, evenit, faciō; accēdit* (prim. § 306, 3. prip. 3). Često se sloveni *quod* za temi izrazi, zlasti za *accēdit*: dejstvo, da.

Sānē gaudēs, quod tē interpellāvī. Laetor, quod absēns omnia es cōnsecūtus. Dolēbam, quod socium amīseram. Magis mīrandum est, quod is condemnātus est, an quod omnīnō respondēre ausus est? — *Militēs Caesarī grātiās egērunt, quod iīs pepercerat. Quod abes, grātulor.* — *Bene mihi evenit, quod mittor ad mortem. Fēcisti mihi pergrātum, quod librum mīsisisti. Facis frāternē, quod mē hortāris. Accēdit, quod patrem plūs etiam quam ipse scit, amo.*

V notranji zavisnosti se rabi seveda tudi tukaj konj. *Glō-riabātur Hortēnsius, quod nūquā bellō cīvili interfuisset. Gravius queritur, quod sit dēstitūtus. Laūdat Africānum Panaetius, quod fuerit abstīnēns. Caesar Haeduōs graviter accūsāt, quod tam propinquīs hostibus sē nōn sublevent.*

3. *Quod* z indik. opisuje ali razlaga često kak pojem ali demonstrativ nadrednega stavka: (dejstvo) da.

Hōc ūnō praestāmus ferīs, quod (da) exprimere dicendō sēnsa possumus. Rēgulum patriae amantissimū fuisse vel ex eō intellegitur, quod captīvōs retinendōs cēnsuit. Māgnum beneficium nātūrae est (hōc), quod necesse est morī. In hōc sumus sapientēs, quod nātūram sequimur.

4. *Quod* z indik. uvaja tudi stavke, ki omenjajo kako izjavo, na katero se v vselej zapostavljenem nadredniku odgovarja: kar se tega tiče, da; če.

Quod mē Agamemnonem aemulārī putās, falleris.

Vselej se vežejo s konjunktivom:

310

1. *nōn quod; nōn eō (ideō, idcirco), quod* ne zato ker (bi), ne da (bi) = *nōn quō; nōn quod (quō) nōn* = *nōn quān* ne (kakor) da ne (bi).

Litterās ad tē dedī, nōn quod (quō) habērem, quod scriberem, sed ut loquerer tēcum absēns.

2. *est (nōn est), quod (cūr, quārē)* = *habeō (nōn habeō), quod (cūr, quārē)* imam vzrok (nimam vzroka), da (bi).

Est, quod grātuler tibi. Nōn est, quod tē pudeat sapienti assentīrī. Nihil habeō, quod incūsem senectūtem. Nihil fuit, quod timērem. Quid est, cūr virtūs ipsa per sē nōn efficiat beatōs?

3. *cum (causāle)* ko, ker; često je zvezan s *praesertim* (osobito, zlasti).

Cum vīta sine amīcīs insidiārum et metūs plēna sit, ratio ipsa monet amīcitiās comparāre. Caesar Haeduōs graviter accūsāt, quod ab iīs nōn sublevētur, praesertim cum eōrum precibus adductus bellum suscepit.

Pogojni (kondicionalni) stavki.

Pogojni stavek tvori s svojim nadrednikom (glavnim stavkom) pogojno (kondicionalno, hipotetično) periodo. Stranski stavek,

311

prorek (*hypothesis, protasis*), izreka pogoj, s katerim se vrši dejanje ali stanje glavnega stavka, ki se imenuje porek (*thesis, apodosis*).

Pogojni stavek se začenja s: *sī* če, ako, ko, (da); nikalno: *nisi* če (ko, ako, da) ne (= razen če), *sī (sīn) minus* če ne (če se ima subjekt in predikat v mislih dodati).

Sī id crēdis, errās. Nisi id crēdis, errās. Sī valēs, bene est: sīn minus, doleō.

Sīn, sīn autem slove: če (ako, ko) pa; *sī modo* če le = če sploh; *sī quidem* če namreč; *nisi quod* (= *praeterquam quod*) razven da, samo da; *nisi sī* razen če; *sī forte* če morda; *nisi forte* če morda ne, *nisi vērō* (vselej ironično) če pa ne.

Pripomnja 1. *Sī nōn* če (ako, ko) ne [= v slučaju (recimo), da ne] se rabi, kadar se ne zanika stavek, ampak poedina beseda, zatorej zlasti pri nasprotju. *Aequitās tollitur omnis, sī habēre suum cuique nōn licet. Cum spē sī nōn bonā, at aliquā tamen vīvimus.*

Pripomnja 2. *Nisi* z nedoločnim zaimkom se lahko sloveni z: razen, iz v z e m š i ter demonstrativom in relativom: *Plerōsque Numidās senectūs dissolvit, nisi qui* (če niso kateri = razen onih, ki) *ferrō aut bestīs interiēre.* — *Nisi* — *nōn* = *nōn* (*nēmō, nihil*) — *nisi*: samo, le. *Nisi inter bonōs virōs amicitia esse nōn potest* (le med...). *Nēmō nisi improbissimus* le največji lopov.

312

Po kakovosti pogoja razločuje latinščina tri vrste ali oblike hipotetične periode, in sicer:

1. Realno (indikativni pogojni stavek); če se uresniči pogoj, se izvrši tudi posledica.

Prorek ima indikativ (slov. če, ako z indik.), porek indikativ, včasih tudi imperativ (kakor v slov.). Pri ponavljanju v preteklosti (*sī* = vselej če) stoji v nadrednem stavku vselej impf. (gl. § 276).

Sī id crēdis, errās. Sī diēs est, lūcet. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus. Sī tibi hōc accidere potuit, quid nōbīs fīet? Sī dē mē ipsō plūra vidēbor dīcere, ignōscitōte! Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Nēmō ferē saltat sōbrius nisi forte insānit. — Sī ā persequendo hostes dēterrere nequiverant, disiectōs ā tergō circumveniēbant.

2. Potencialno (potencialni domnevek), če je pogoj le mogoč, dozdeven; tudi posledica je le možna, dozdevna.

V obeh stavkih je potencialni konjunktiv prezenta ali perfekta. Slov. rabi ko, ako s pogojnikom, v glavnem stavku je tudi pogojnik. *Sī id crēdās (crēdideris), errēs (errāveris)* ko bi to verjel, bi se varal (utegnil bi se varati).

Diēs mē dēficiat, sī velim paupertātis causam dēfendere. Sī quis id fēcerit, impudentem eum dīxerim.

3. Irealno (izvestna neresničnost), če sta pogoji in posledica neveljavna, neresnična. V obeh stavkih stoji coniunctivus irrealis, in sicer: konj. ipf. za sedanjost (irrealis sedanjosti), konj. plpf. za preteklost (irrealis preteklosti). V slov. stoji k o (ako) s kondicionalom sedanjega časa za konj. ipf., preteklega časa za konj. plpf.: rabi se tudi da z ind. prez. za konj. impf., z ind. pf. za konj. plpf. V glavnem stavku je vselej kondicional prez. za konj. ipf., kondic. pf. za konj. plpf.

Sī id crēderēs, errārēs ko bi to verjel (da to verjameš), bi se varal, (resnica: *sed id nōn crēdis, ergō nōn errās*). *Sī id crēdidissēs, errāssēs* ko bi bil to verjel (da si to verjel), bil bi se varal.

Sī tacuissēs, philosophus mānsissēs. Nisi in litterīs vīverem, nōn possem vīvere. Nisi Alexander essem, ego vērō vellem esse Diogenēs. Hectors quis nōsset, fēlix sī Trōia fuisset?

Seveda se veže lahko tudi konj. ipf. s konj. plpf. in narobe. *Cōnsilium nisi esset in senibus, nōn summum cōnsilium māiōrēs nostrī appellāssent senātum. Inimīcitiās sī S. Roscius cavēre potuisset, vīveret.*

Pripomnja 1. Mesto konj. plpf. stoji včasni konj. ipf., da se zaznamuje dejanje ali stanje kot trajno.

Laelius, sī nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuvāretur, nunquam sē ad eārum studium contulisset.

Pripomnja 2. Včasni se veže pogojnik potencialne ali irealne periode z glavnim stavkom realne. *Amicitia esse nōn potest, nisi per sē expetatur. Praeclārē vīcerāmus (= gotovo bi bili zmagali), nisi Lepidus recepisset Antōnium.*

Pripomnja 3. Indikativ (impf. ali pf.) mesto konj. plpf. stoji v poreku irealne periode:

- a) vselej pri *paene*. *Pōns sublicius iter paene hostibus dedit, nisi unus vir fuisset, Horātius Cocles.*
- b) pri glagolih *possum, debeo* itd. (gl. § 281, 1), če ni naglašena neresničnost možnosti in potrebnosti, ampak če se poudarja od teh izrazov zavisni inf. *Delēri potuit* (nasprotje: *nōn delētus est*) *exercitus, sī quis aggredi ausus esset*. — Toda: *Delēri potuisset exercitus, sī quis aggredi ausus esset*; nasprotje: *delēri nōn potuit, quia nēmō aggredi ausus est*.
- c) vselej pri aktivni ali pasivni opisni konjugaciji. *Cyrus grave bellum passūrus fuit* (bi se bil zapletel = imel se je nadejati), *sī quid in Croesum crudeliū cōsuluisset. Sī unum diem morārī essētis, omnibus moriendum fuit.*

Pripomnja 4. Včasí se mora pogojní stavek v mislih dodati ali pa ga zastopa prepozicióalni izraz. *Quae Caesar nunquam neque fecisset neque passus esset* (dodeni: *sí diutius vixisset*), *ea nunc ex falsis commentariis proferuntur. Sine spē* (= *nisi spes esset*) *vita non esset vitalis*.

Zavisne hipotetične periode.

313 V zavisnosti stoji **prorek** realne in potencialne periode v konjunktivu po sosledici časov, prorek irealne periode ostane vselej neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2).

Porek stoji:

1. v konjunkcionalnih stavkih (z *ut*, *nē*, *quīn*) in zavisnih vprašanjih: a) pri realni in potencialni periodi v konj. po sosledici časov; b) pri irealni periodi v neizpremenjenem konjunktivu pri glagolih, ki nimajo participa fut. akt. Če ga pa imajo, se rabi mesto konj. plpf. akt. v konjunkcionalnih stavkih opisna aktivna sprega **vselej** (tudi za preteriti) s *fuērīm*; tako tudi v odvisnih vprašanjih za glavnimi časi, za stranskimi pa s *fuissem*. Mesto indik. pf. (pri *paene* itd.; gl. § 312, prip. 3) stoji konj. pf. za glavnimi, impf. (redkejše pf.) za stranskimi časi.

Ad 1. a) Nezav.: *Sī id crēdis (crēdās), errās (errēs)*.

Zav.: *Nēmō dubitat (dubitāvit), quīn sī id crēdās (crēderēs), errēs (errārēs)*.

Ad 1. b) Nezav.: *Sī hōc facerēs (fēcissēs), factī tē paenitēret (paenituisset)*.

Zav.: *Nōn dubitō (dubitāvī), quīn si hōc facerēs (fēcissēs), factī tē paenitēret (paenituisset)*. — *Nesciō (nesciī), num, sī vidērēris (vīsus essēs), laudārēris (laudātus essēs)*.

Toda: nezav.: *Sī id crēdidissēs, errāvissēs*.

Zav.: *Nōn dubitō (dubitāvī), quīn sī id crēdidissēs, errātūrus fueris (fuisēs)*. *Quaerō (quaerēbam), num, sī id crēdidissēs, errātūrus fueris (fuisēs)*.

Nezav.: *Dēlēri potuit exercitus, sī quis eum aggredi ausus esset*.

Zav.: *Dubium nōn est (fuit), quīn potuerit (posset, tudi: potuerit) dēlēri exercitus, sī...*

Nesciō, quid facerem, nisi tū amīcus essēs. Hōc sī ille repudiāset, dubitātis, quīn eī vīs esset allāta? Dic, quidnam factūrus fueris, sī eō tempore cēnsor fuissēs. Tanta dēspērātiō illāta est Poenīs, ut, nisi Agathoclis orta esset seditiō, trānsi-

tūrus ad eum Bomilcar fuerit. Subibat cōgitatiōnem animus, quōnam modō tolerābilis futūra Etrūria fuisset, sī quid in Samniō adversī ēvenisset. Adeō aequīs vīribus gesta rēs est, ut, sī affuissent Etruscī, accipiendā clādēs fuerit.

2. kot povedni stavek (za glagoli *dicendī* itd. gl. § 327 in 328) v acc. c. inf. Con. irrealis ipf. akt. zastopa aktivna opisna sprega z infinitivom prez., con. irrealis plpf. akt. z inf. pf.

Nezav.: *Sī id crēdis (crēdās), errās (errēs), sī id crēdidisti (crēdideris), errāvisti (errāveris).*

Zav.: *Dico, sī id crēdās, tē errāre; sī id crēdideris, tē errāvisse.*

Nezav.: *Sī id crēderēs, errārēs; sī id crēdidissēs, errāssēs.*

Zav.: *Dicō, sī id crēderēs, tē errātūrum esse; sī id crēdidissēs, tē errātūrum fuisse.*

Indikativ pf. (pri *paene* itd.) postane seveda infinitiv pf. *Dicō delēri potuisse exercitum, sī quis eum aggredi ausus esset. Appāret nōn recipiendum fuisse, Tarentum nisi āmissum foret.*

Če je porek v pasivu ali pa njegov glagol nima participa fut. akt., se opisuje con. irrealis ipf. s *futūrum esse, ut*, con. irrealis plpf. s *futūrum fuisse, ut* in konj. i m pf. dotičnega glagola.

Nezav.: *Sī hōc dicerēs, vituperārēris; sī hīc liber lēctus esset, multa didicissēmus.*

Zav.: *Appāret (appāruit), sī hōc dicerēs, futūrum esse, ut vituperārēris; —, sī hīc liber lēctus esset, futūrum fuisse, ut multa dīscerēmus.*

Nisi eō ipsō tempore nūntiū dē Caesaris victōriā essent allātī, existimābant plērique futūrum fuisse, ut oppidum āmitterētur.

Pripomnja. Izrazi: moči, morati, hoteti (*posse, potuisse, debere, debuisse, velle, voluisse* itd.) in pasivna opisna sprega se nikdar ne opisujejo. *Equidem et Platōnem existimō, sī genus forēse dicendī tractāre voluisset, gravissimē et copiosissimē potuisse dicere. Dicō vōs, sī mentīti essētis, vituperārī debuisse. Scio tē, si velles, gravissimē dicere posse. Appāret, Tarentum nisi āmissum foret, nōn recipiendum fuisse.*

Dopustni (koncesivni) stavki.

I. **quamquam** (gl. § 281, dost., 1) dasi (tudi) se veže 314 z indikativom.

Quamquam excellēbat Aristidēs abstinentiā, tamen exsiliō decem annōrum multātus est.

Pripomnja. *Quamquam* stoji tudi v glavnih stavkih in se sloveni: toda, vendar. *Quamquam quid tē hortor? Quamquam quis ignorat?*

II. *etsī, tametsī, sī* (redko) če tudi, ako tudi, *etiamsī* tudi ako se vežejo s časi in načini pogojnih stavkov (indik., potenc. in ireal. konj.).

Caesar etsī nōndum hostium cōnsilia cōgnōverat, tamen fore id, quod accidit, sūspicābatur. Tametsī statim vīcisse dēbeō, tamen dē meō iūre dēcēdam. Quod quis crēbrō videt, nōn mīrātur, etiamsī, cūr fiat, nescit. Multa sunt, quae adulescētes, etiamsī ingenī facultātēs bonae sint, nōndum intellegant. Iniūriās etiamsī ulciscī possem, tamen oblīvīscī māllem. Sunt, quī, quod sentiant, etsī (tametsī) optimum sit, tamen invidiae metū nōn audeant dicere. Sī velim Verrem accūsāre, tamen nōn possum.

III. S konj. po sosledici časov se vežejo:

1. *quamvis* če prav, če ravno, akoravno, če še tako; *ut* bodisi (recimo) da, naj (si), nikalno: *ut nōn*, če je ena beseda zanikana, sicer *nē*.

Quod turpe est, id quamvis occultētur, tamen honestum nullō modō fieri potest. Illa quamvis rīdīcula essent, mihi tamen rīsum nōn mōvērunt. Ut dēsint vīrēs, tamen est laudanda voluntās. Ut nōn referat pedem, sistet certē. Nē sit sānē sumum malum dolor, malum certē est.

Pripomnja. *Quamvis* stopnjuje včasi pozitiv adjektivov (adverbov). *Cupiebam quamvis intquā* (če še tako = zelo neugod.) *condiciōne pācem. Stultitiām quamvis copiōse* (prideni: *accūsēs*) *accūsare licet.*

2. *cum (concessivum)* dasi, če prav. *Phōciōn fuit perpetuō pauper, cum dīvitissimus esse posset.*

Koncesivnemu *cum* je soroden *cum adversativum* pri (med) tem ko, dočim, ko. *Sōlus homo ex animantibus particeps est ratiōnis, cum cētera sint omnia expertia.*

3. *licet* (kot glagol) stoji le s konj. prez. ali pf.: da (bi), naj le, če tudi.

Licet vitium sit ambitiō, frequenter tamen causa virtūtum est.

Pripomnja. Vznik *ut in licet* se često opuščata, tako da stoji *con. concessivus* prez. ali pf. sam. *Haec sint falsa sānē, invidiōsa certē nōn sunt. Natūram expellās furcā, tamen usque recurret. Fueris doctus, fueris prūdēs, pius nōn fuisti.*

Primerjalni (komparativni) stavki.

1. Primerjalni stavki, izražajoči istinito enakost ali različnost lastnosti, stoje v indikativu kakor v slov.

Začenjajo jih:

Relativni adjektivi in adverbij *modi*: *quantus*, *quālis*, *quot*, *quī* (= *quālis*); *ut* (*utī*), *sicut* (*sicutī*), *quemadmodum*, *quam*, *quantopere*, *quotiēns*. V glavnem stavku stoje njih *correlatīva dēmōnstratīva*: *tantus*, *tālis*, *tot*, *īdem*, *is* (= *tālis*); *ita*, *sic*, *item*, *tam*, *tantopere*, *totiēns*.

Quālis dominus, *tālis servus*. *Quot capita*, *tot sententiae*. *Ut sēmentem fēceris*, *ita metēs*. *Quotiēns pūgnāvit*, *totiēns victus est*.

Pripomnja. *Quam* stoji tudi po komparativih in izrazih komparativnega pomena (*mālo*, *praestat* itd.) *Māior es quam frāter tuus*. *Nōnnūllī Haeduōrum dixerunt praestāre Gallōrum quam Rōmānōrum imperia ferre*.

Dostavek: Za adjektivi in adverbij enakosti in sličnosti, neenakosti in nesličnosti se rabita veznika *ac*, *atque* = *kakor*, (redkejše) *in*. Taki izrazi so: *īdem*, *alius*, *pār*, *contrārius*, *similis*, *dissimilis*; *pariter*, *aliter*, *similiter*, *aequē*, *perinde*, *proinde*, *secus*.

Virtūs eadem est in homine atque in deō. *Aliud dīcis ac sentīs*. *Alia sunt lēgātī officia atque imperātōris*.

Pripomnja. Pomni: *nēmō alius nisi* (*praeter*) nikdo drug nego; *nihil aliud nisi*. Za *nōn aliter* stoji *ac* ali *quam*, za *īdem* *ac* ali *quī*. *Servī īdem mōribus solent esse*, *quibus* (*ac*) *dominus*.

2. Primerjalniki, ki kažejo, da je primerjana lastnost (dejanje) neistinita ali le mogoča, stoje v konjunktivu po sosledici časov. Začenjajo se s: *quasi*, *tamquam* (*sī*), *ut sī* (redko), *velut sī*, *perinde* (*aequē*, *proinde*) *ac sī*, *nōn secus ac sī* (tako) *kakor* da s pogojnikom.

Quid ego tēstibus ūtor, *quasi rēs dubia sit*? *Cīvēs quasi vīcerint*, *inter sē grātulantur*. *Sēquantī absentis Ariovistī crūdēlitātem*, *velut sī cōram adesset*, *horrēbant*. *Tanta fuit omnium expectatīō videndī Alcibiadis*, *ut ad ēius trirēmē vulgus cōnflueret*, *proinde ac sī sōlus advēnisset*.

Pripomnja 1. Redko nastopi za prez. ali fut. pri *quasi*, *ac sī* *irrealis*. *Amo tē nōn secus*, *ac sī meus essēs* (= *ac tē amārem*, *sī meus essēs*). *Quoniam nihil novī ad mē scribis*, *proinde habebō*, *ac sī scripsissēs nihil esse* (= *ac habērem*, *sī* ...).

Pripomnja 2. *Quasi*, *quasi vērō*, *proinde quasi* (s prez. ali pf.) prav *kakor* (s pogojnikom) stoje često v stavkih, ki izrekajo kaj ironičnega *Nequeunt intellegere*, *quālis sit animus vacāns corpore*; *quasi vērō intellegant*, *quālis sit in ipsō corpore*. *Quasi vērō ad cōgnoscendum ego ad illōs*, *nōn illī ad mē ventre debuerint*.

Pripomnja 3. Okrajšani potencialni primerjalniki se uvajajo z: *ut, sicut, tamquam, quasi* (prim. § 182, prip. 2), ki se vežejo tudi s participom. *Glōria virtūtem tamquam umbra sequitur. Graecās litteras sic avidē arripuit Cato quasi diuturnam sitim explere cupiens.*

Pripomnja 4. Na primer, kakor (tako) na primer se latini z *ut, velut*. *Multi glōriōsē mortui sunt ut Leōnidas, ut Epaminōndas, alii. Pelopidās omnibus perculis affuit, velut cum Spartam oppugnāvit.*

Časovni (temporalni) stavki.

316

Časovni vezniki so:

I. **dum** z indik. histor. prez. med tem ko; dejanje obeh stavkov je istodobno. V glavnem stavku stoji pf. hist.

Alexander dum inter primōrēs pūgnat, sagittā tectus est. Chabriās dum primus studet portum intrāre, ipse sibi perniciēt fuit.

II. **dum, quoad, quamdiū, dōnec** (redko pri klas.) z indik., izvzemši plpf. in fut. II., dokler; istodobno dejanje obeh stavkov traja enako dolgo.

Dum civitās erit, iudicia fient. Neque dum eram vōbiscum, animum meum vidēbātis. Cato quoad vixit, virtūtum laude crēvit. Dum exīstimatiō est integra, facile cōsōlātur honestās egestātem. Dōnec eris fēlix, multōs numerābis amīcōs.

III. **dum, quoad**, (redko) **dōnec** dokler ne (z dovršniki):

1. z indik. prez., (navadno) pf., fut. II. Dejanje glavnega stavka traja, dokler dejanje odnosnika ne nastopi.

Dēliberā hōc, dum ego redeō! Quoad arx dēdita est, caedēs totā urbe passim factae sunt. Nōn faciam finem rogandī, quoad renūtiātum erit tē id fēcisse.

2. s konj. prez. ali ipf. (seveda po sosledici časov), če je odvisnik časovno namernega pomena; dokler ne = da (bi) med tem, da prej.

Nunc Scaevola paulum requiēscet, dum sē calor frangat. Horātius Cocles impetum hostium sustinuit, quoad cēteri pontem interrumperent. Thrēcēs nihil sē mōvērunt, dum Rōmānī armātī trānsūrent.

317

IV. **antequam, priusquam** (tudi ločeno: *ante — quam, prius — quam*) preden, prej ko, prej nego:

1. z indik. prez., pf., fut. II., če se zaznamuje zgolj časovno določilo (dejstvo); s pf. in fut. II. stojita redno za negativnim nadrednikom in se slovenita: prej — dokler ne.

Nunc, antequam ad causam redeō, pauca dē mē dicam. Epaminōndās nōn prius bellāre dēstitit, quam urbem Lacedaemoniōrum obsidiōne clausit. Dē Carthāgine verērī nōn ante dēsinam, quam illam excīsam esse cōgnōverō.

2. s konj. **prez.** ali **ipf.**, če ima stavek potencialen ali finalen pomen, konj. **plpf.**, če se izraža misel subjekta glavnega stavka.

Priusquam incipiās, cōsultō opus est. Collem celeriter, priusquam ab adversāriis sentiātur (= da ne prej), commūntē! Numidae, priusquam ex castris subvenīrētur (= nē prius . . .), in proximōs collēs discēdunt. Caesar, priusquam sē hostēs ex fugā reciperent, in finēs Suessiōnum exercitum dūxit. Achaeī nōn ante sunt ausī capessere bellum, quam ab Rōmā revertissent lēgātī (nego bi se vrnili).

Pripomnja. Indik. in konj. prez. stojita često, zlasti v pregovorih in splošnih rekih, brez razlike. *Priusquam incipiās (= incipis), cōsultō opus est.*

V. **posteaquam** (*postquam*) ko, potem ko, odkar, 318 odkler; **ubi, ut, simul, simulac, simulatque** (vselej pred vokali in h), **ut primum, ubi primum, cum primum** kakor, kakor hitro, brž ko z indik. hist. pf. V slovenščini stoji dovršnik v prez. ali pf.

Pompēius, ut equitātum suum pulsum vīdit, aciē excessit. Helvētiī, ubi dē Caesaris adventū certiōrēs facti sunt, lēgātōs ad eum mittunt. Pelopidās nōn dubitāvit, simulac cōspēxit hostem, cōnfligere. Caesar cum primum per annī tempus potuit, ad exercitum contendit. Postquam Xerxēs in Graeciam dēscendit, Aristidēs in patriam restitūtus est.

Pripomnja. Včasī stoji hist. prez. *Quae ubi Rōmam nūntiantur, senātus dictātōrem dicit iussit.*

Pripomnja 2. *Postquam* se veže z ind. plpf. po natančno določeni časovni razliki. *Hannibal tertiō annō, postquam domō prōfūgerat, in Africam vēnit. Alexander post tertium diem, quam in hōc statū (na smrt bolan) fuerat, in cōspectum militum vēnit.*

Pripomnja 3. *Postquam, ubi, ut* itd. se veže z ind. impf. (log. plpf.), če se poudarja v preteklosti trajajoče stanje. *Mettellus plēbī postquam invidia decesserat, iūxtā cārus erat. Labiēnus postquam neque aggerēs neque fossae vim hostium sustinēre poterant, Caesarem facit certiōrem.*

Dostavek. Če se zaznamuje ponavljanje preddobnega dejanja ali stanja (prim. § 292), stoji pri **ut, ubi, simul, simulac** pf. (v slovenščini prez. dovršnikov) za sedanjost, plpf. (v slovenščini pf.) za preteklost, fut. II (v slovenščini prez. ali fut. dovršnikov) za bodočnost.

Ubi per sōcordiam vīrēs, tempus, ingenium diffluxērē, nātūrae infirmitās accūsatur. Ubi advespērāverat, Euclidēs Megarā Athēnās commeābat (gl. § 276). *Ubi cōsulueris, mātūrē factō opus est. Simul aliquid audierō, scribam ad tē.*

319

VI. *cum* z *indikativom*, in sicer:

1. *cum temporāle* kadar, ko, sedaj ko, takrat ko; v glavnem stavku stoji često: *nunc, tum, eō tempore* (diē).

Animus, nec cum adest nec cum discēdit, appāret. Nēmō mē vestrum, cum hinc excēsserō, cōsequētur. Operam dabō, ut tē videam, cum id satis commodē facere poterō. Cum (= tum, cum = eō tempore, quō) Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Tum, cum in Asiā permultī rēs magnās amiserant, Rōmae solutiōne impeditā fidēs concidit. Fuit tempus, cum (= quō) in agrīs hominēs passim bēstiārum mōre vagābantur.

Pripomnja 1. Če se rabi *cum* v zaznamovanje večkratnega dejanja ali stanja, se zove *cum iterātivum* = *quotiēns* kadarkoli. *Oppidum Britanni vocābant, cum silvās impeditās vallō atque fossā mūnierant. Verrēs cum rosam viderat, tum vēr incipere arbitrabatur. Cum ambō cōsulēs mortui erant, interrēx creabatur. Poetarum librōs, cum est otium, legere soleō. Ōrācula Graeci cōsulebant, cum bella erant inituri.*

Pripomnja 2. Včasí se rabi (redko od Cez. in Cic.) *cum, ubi, ut, simul* atque v iterativnem pomenu s konj. *Cum cohortēs ex acie prōcucurrissent, Numidae effugiēbant.*

2. *cum explicātivum* (*identitātis, coincidēns*) ko, če, s tem da. V obeh stavkih je navadno isti naklon in čas. Zavisnik razlaga ali pojasnjuje vsebino glavnega stavka. — Za impf. in plpf. stoji navadno konj. *Amīcē facis, cum mē laudās* ko = s tem da me hvališ.

Cum quiēscunt, probant, cum patiuntur, decernunt, cum tacent, clāmant. Bene facitis, cum venītis. Improbis fuistī, cum accēpistī, quod nōn licēbat. — Amīcē fēcistī, cum mē laudārēs.

3. *cum inversum* (*additivum*) ko. Zavisnik, stoječ v hist. prez. ali pf., vsebuje nagla in nepričakovana glavna dejanja (*cum* je čisto ojačen z: *repente, subitō*). Glavni stavek, izražajoč stransko dejanje, stoji v ipf. ali plpf., navadno z: *vix, aegrē* jedva, *iam* že, *nōndum* še ne, *commodum* ravno (baš).

Hannibal iam scālis subibat mūrōs, cum repente portā patefactā Rōmānī erumpunt. Commodum discesserās herī, cum Trebātius vēnit (= cum discēssissēs, Trebātius vēnit).

Pripomnja. Če se izraža v zavisniku kak istodobni dogodek, stoji *cum* *intereā* (*interim*, *tamen*, *nōndum*) s časom glavnega stavka (*cum* = *et*). *Caedebatur virgīs in mediō forō Messānae cīvis Rōmānus, cum intereā* (a pri tem) *nullus gemitus, nulla vōx alia illius miseri audiebatur nisi haec: cīvis Rōmānus sum.*

VII. *cum historicum* (*nārrātīvum*) ko; stoji s **konj. impf.** za istodobnost (vzporedno se vršēča dejanja), **plpf.** za predobnost, če se pripovedujejo pretekli dogodki, ki so v nekaki vzročni zvezi z dejanjem nadrednega stavka.

Audīti tē, cum dīcerēs. Vīdī tē, cum rīdērēs. Zēnōnem, cum Athēnīs essem, audiebam frēquenter. Epamīnōndās, cum vīcisset Lacedaemoniōs apud Mantīnēam atque ipse gravī vulnere exanimārī sē vidēret, quaesīvīt, salvusne esset clipeus.

Pripomnja. *Cum hist.* z **impf.** se sloveni s ko in **pf.** nedovršnikov.

Oziralni (relativni) stavki.

Oziralni stavki, uvajani z oziralnimi zaimki in prislovi, so: **320**

I. Povedni, ki razlagajo ali določujejo svojo odnosnico v naklonih neodvisnih povednikov, t. j. v indikativu, potencialnem in irealnem konjunktivu.

Est profectō deus, quī omnia videt et audit. Hōc est, quod iam prīdem facere debēbās. Haec est rēs, quam optimam putem (putāverim). Quī hostēs in urbem redeuntēs vidēret, victōs esse eōs dīceret. Bellum est, quod vītāvissent, sī potuissent. Quidquid agis (gl. § 281, dost. 1), *prūdenter agās!*

Pripomnja 1. Notranje zavisni oziralniki stoje seveda v konj., takisto oziralni stavki, zavisni od inf. ali konjunktivnega zavisnika (gl. § 299, prip. 1). *Athēniēsēs, quod sibi honestum nōn esset vsum, nē ūtile quidem esse putarunt. Mōs erat Athēnīs laudārī in cōtīōne eōs, quī sint in proelīis interfectī. Nemō avārus adhuc inventus est, cui, quod habēret, satis esset.*

Vendar se rabi indikativ, če je oziralni stavek dodatek pisateljev ali opisuje kak pojem. *Trātī rogandī sunt, ut, sī quam habent ulciscendī vim, differant in tempus aliud. Tanta vis probitātis est, ut eam vel in ītis, quōs nunquam vīdimus, diligamus. Epistolae proprium est, ut is, ad quem scribitur, de īis rēbus, quās īgnōrat, certior fiat.*

Pripomnja 2. V relativnih stavkih, ki omejujejo splošno sodbo nadrednega stavka, stoji potencialni konj., n. pr.: *quod sciam, sentiam, intellegam* itd. (kolikor vem). Navadno se veže relativ s *quidem*. *Omnium orātōrum, quod quīdem ego cōgnōverim, acūtissimum iudicō A. Sertōrium. Aristidēs unus post homīnem memoriā, quem quīdem nōs audierimus, iustus est appellatus.* — Toda vselej: *quantum scio* (*perspiciō, in mē est*), *quoad fieri potest.*

II. Posledični (*quī = ut is, ego, tū* itd.) v potencialnem konj. (v slov. pogojniki), in sicer:

1. za *tam, is, tālis, ēiusmodī, tantus* in za komparativi s *quam*.

Nēmō est tam senex, quī sē annum nōn putet (ne misli = bi ne misli) *posse vīvere. Māior sum, quam cui (= ut mihi)* kar je v dobri prozi običneje) *possit fortūna nocēre. Multae res sunt ēiusmodī, quārum exitum nēmō prōvidēre possit. Nōn is sum, quī mortis periculō terrear. Difficillimum est reperīre (id, tāle), quod sit ex omni parte perfectum.*

Pripomnja. Če se ne poudarja lastnost (posledica), nego resničen dogodek, stoji indik. *Tū es is, quī mē saepissimē ornasti.*

2. za splošnimi izrazi: *sunt, nōn dēsunt, existunt, quī* so, ki; *inveniuntur, reperiuntur, quī* najdejo se (ljudje), ki; posebno za nikalnimi: *quis (quid) est, nēmō (nihil) est, quotus quisque est* (kako redek je), *nōn est, nōn habeo*.

Sunt, quī cēseant ūnā cum corpore animum occidere. Fuērunt, quī optimum cēserent nōn nascī. Inventi sunt multi, quī nōn modo pecūniam, sed vītā etiam prōfundere prō patriā parātī essent. Nihil habēbam, quod scriberem.

3. za *dīgnus, indīgnus, aptus, idōneus*.

Dīgnus es, quī laudēris vreden si hvale = zaslužiš, da se hvališ. *Quī modestē pāret, vidētur dīgnus esse, quī aliquando imperet. Cicerōnī Laeliū persōna idōnea visa est, quae dē amicitīā dissereret.*

III. Adverbialni stavki vzroka, in to:

1. pogojni z nakloni pogojnih stavkov.

Quī nātūram ducem secūtus erit, nunquam aberrābit. Quī (= sī quis) id crēderet, errāret.

2. namerni (*quī = ut is, ego, tū* itd.).

Helvētī lēgātōs mittunt, quī dicerent sibi esse in animō iter per prōvinciam facere. Homīnī nātūra ratiōnem dedit, quā regerentur animi impetūs. Artaxerxēs Themistoclī Lampsacum dōnāvīt, unde (= ut inde) vīnum sūmeret. Bonīs hominibus in caelō locus est dēfīnītus, ubi (= ut ibi) beātī vītā sempiternā fruuntur.

3. vzročni (v ožjem pomenu) s konj. (*quī = cum is, ego, tū* itd.), zlasti po vzkliku.

Ō fortunāte adulēscēns, quī tuae virtūtis Homērum prae-cōnem invēneris! Cūr tibi invideam, quī (ki vendar) omnibus rēbus abundem? Ō māgna vīs vērītātis, quae facile sē ipsa dē-fendat!

Pripomnja. Vzročni pomen oziralnega stavka poudarjajo: *quippe, ut*, (redkeje) *utpote*. *Callidus adulātor nōn facile cōgnōscitur, quippe quī etiam adversandō assentētur. Athēniēnsēs bellō Peloponnēsiacō occupāverunt Cythēra insulam, ut quae ita sita esset, ut māgnū damnum Lacedaemoniis inferrē inde posset.*

4. dopustni s konj. (*quī = cum is, ego itd.*).

Quis est, quī Fabriciū nōn cum caritāte aliquā memoriā ūsurpet, quem (dasi ga) nunquam viderit?

Pripomnja. O atrakciji (asimilaciji relativa) in načinih, kako v slučaju atrakcije lahko slovenimo z oziralnim stavkom zvezane oziralne, vprašalne in konjukcionalne stavke, nadalje acc. c. inf. v oziralnem stavku gl. § 269.

Imenske oblike glagolove (verbum infinitum)

so ali substantiva: infinitiv, gerundij in supin, ali adjektiva: 321
particip in gerundiv. Vendar pa obdrže glagolna svojstva v toliko, da imajo isti sklon kakor njih verbum finitum, da se določujejo z adverbij; infinitiv in particip izražata tudi časovno razmerje.

Infinitiv

pres. zaznamuje istodobno, pf. preddobno, fut. zadobno dejanje 322
z ozirom na dejanje nadrednega (finitnega) glagola.

possum, potuī, poterō dicere;

scio, sciēbam, sciam tē vēnisse;

dīcō, dīxī, dīcam mē ventūrum esse.

Pripomnja. Pri *meminī* stoji v inf. prez. tudi preteklo dejanje, če je bil pri njem subjekt glagola *meminisse* prisoten. *Memini Catōnem annō, antequam mortuus est, mēcum et Scipiōne disserere* (kako se je razgovarjal). Če pa subjekt ni navzoč ali če se poudarja dovršenost dejanja, stoji inf. pf. *Meminerat Philippus Aetōlōs sōlōs obtrectasse glōriae suae.*

Infinitiv fut. se tudi opisuje s *fore* (*futūrum esse*), *ut* in konj. prez. (za glavnimi časi) ali impf. (za stranskimi časi), in sicer pasivni često, aktivni navadno le za *spērō* (gl. § 106, prip.). *Spērō fore, ut veniās; spērābam fore, ut venīrēs. Catilīna spērat (spērāvit) fore, ut cōsul creētur (creārētur). Rōmānī putābant fore, ut Gallī vincerentur.* — Opisovati se mora inf. fut. akt.

in pas. onih glagolov, ki nimajo supina. *Spērō (spērābam) fore, ut tē paeniteat (paenitēret), ut carmina ēdiscantur (ēdiscerentur) ā puerīs.*

Pripomnja 1. Infinitivi *posse, velle (nōlle, mälle), oportēre* in *dēbere* služijo tudi za inf. fut. *Spērō urbem capī posse.*

Pripomnja 2. Inf. fut. II. se opisuje s *fore, ut* in konj. pf. ali (za stranskimi č.) plpf. *Spērō (spērābam) fore, ut is bellum periculōsissimum cōfēc-erit (cōfēcisset), quī Antōnium opprēsserit (opprēssisset).* — Pri pasivu in pri deponentnikih se pa rabi redno particip pf. s *fore.* *Spērō bellum periculōsissimum cōfectum fore ab eō, quī Antōnium opprēsserit.*

323

Infinitiv je lahko subjekt ali akuzativni objekt. *Dulce et decōrum est prō patriā morī. Possum scrībere.*

Pripomnja. Določa se inf. poleg adverbiv (gl. § 321) tudi z neutri pronominov: *hōc, illud, ipsum, tuum, tōtum* itd.

Mē hōc ipsum nihil agere dēlectat. Tōtum beāte vīvere positum est in unā virtūte.

I. Infinitiv stoji kot subjekt:

1. pri *est (erat, fuit* itd.), *putātur, habētur, dūcitur* s predikatnim adjektivom srednjega spola, substantivom (infin.) ali z gen. poss.

Errāre hūmānum est. Difficile est satiram nōn scrībere. Māius dēdecus est parta āmittere quam omnīnō nōn parāvisse. Apud Persās summa laus erat lūxuriōsē vīvere. Adulēscentis est māiōrēs nātū verērī. Nōn intemperanter concupīscere continentis dūcitur. Doctō hominī vīvere est cōgitāre.

2. pri mnogih brezosebnikih: *piget, pudet, paenitet, decet, dēdecet, libet, licet, placet, displicet, iuvat, dēlectat, condūcit, expedit, interest, rēfert, nihil (quid) attinet, fugit, fallit, opus (necesse) est, oportet, praestat* itd.

Nōn mē paenitet vīxisse. Licet nēmīnī contrā patriam dūcere exercitum. Haec scīre iuvit. Accipere praestat quam tñferre iniūriam. Interest omnium rēctē facere. Necesse est morī.

Pripomnja 1. Predikatni adjektiv ali substantiv stoji poleg infinitivnega subjekta v akuz. *Contentum (masc.!) sūt rēbus esse māximae sunt dīvitiae. Senem ante tempus fierī miserum est. Licet esse otīosum.*

Pripomnja 2. Če stoji pri *licet* še dativ, stopi tudi infinitivov predikatnik navadno v dativ. *Cūr hīs esse liberis nōn licet? Liceat mihi innocentī vītam in egestāte dēgere.*

324

II. Infinitiv je objekt (kakor v slov.) pri mnogih glagolih nepopolnega pomena; takšni glagoli so:

1. hoteti, želeți, moči, morati, izkusiti: *velle* (nōlle, mälle); *cupere*, *concupiscere*; *posse*, (ne)quīre; *dēbere*; *studere*, *contendere*, *labōrāre*;

2. hiteti, pomišljati si, skleniti, upati se: *properāre*, *mātūrāre*, *festināre*; *cūctārī*, *dubitāre*, *verērī*; *statuere*, *cōstituere*, *dēcernere*; *audere*, *cōnārī*;

3. običavati, navaditi se, učiti se, znati: *solere*, *cōsuēvisse*, *assuēfierī*; *dīscere*, *scīre*, *nescīre*;

4. začeti, nadaljevati (v slov. glagolnik), nehati, opustiti: *incipere*, *īstituere*; *pergere*, *persevērāre*; *dēsīnere*, *dēsistere*; *omittere*.

Nolī mē tangere. Multī servīre quam pūgnāre mālunt. Praeterita mūtāre nōn possumus. Caesar mātūrat ab urbe proficīscī. Vereor laudāre tē praesentem. Lysander ōrāculum Delphicum corrumpere est cōnātus. Idem solent fīrmīssīmī amīcī esse, quī cōstantēs fuērunt inimīcī. Vincere scīs, Hannibal, victōriā ūtī nescīs. Hostēs urbēm nostram vehementīssīmē oppūgnāre coepērunt. Invidere nōbīs dēsinite! Caesar prīmā lūce castra movēre īstituīt.

Pripomnja 1. Pri objektivnem infinitivu je predikatnik v nom. (ker je osebni subjekt finitivnega glagola in infinitiva *skupen*, *nōminativus cum infinitivō*). *Grātus esse et habērī volo. Beātus esse sine virtūte nēmō potest. Dum brevis esse labōrō, obscurus fīō. Cato esse quam vidērī bonus mālēbat.*

Pripomnja 2. Izmed adjektivov (participov) se vezeta z inf. v dobri prozi le *parātus* in *assuetus*. *Omnia ferre parātus sum.*

Pripomnja 3. Glagoli *cōgere*, *docere*, *prohibere* in *assuefacere* se vežejo poleg osebnega objekta čisto z objektivnim inf. *Cōgō tē dicere* = *dicere debes*; *doceō tē saltāre* = *saltāre dīscis*; *prohibeō tē extre* = *nōn licet tibi extre*; *assuefaciō tē parere* = *assuefīs parere*.

Nominativus cum infinitivo stoji nadalje:

325

1. pri *iubeor*, *vetor*, *sinor* v vseh osebah, časih in naklonih. *Iubeor*, *iubēris*, *iubētur*, *iubērer* itd. meni, tebi, njemu se ukaže, bi se ukazalo, da. Glagol da-stavka stopi v inf., subjekt se ne izraža; če je kak predikatnik, pa stoji v nom. Ukazalo se ti je pridnemu biti = ukazalo se ti je, da si priden: *iussus es diligēs esse*. Enako: *vetor*, *vetāris*, *vetiti sumus* prepove se mi, ti, prepovedalo se nam je; *sinor*, *sineris*, *sinimur*, *situs est* dovoli (pusti) se mi, ti, nam, dovolilo se mu je.

Cōsulēs iubentur exercitum scrībere. Nōlānī mūrōs portāsque adīre vetiti sunt. Hās litterās legere vōs nōn sinēminī.

2. pri *videor* zdi se (videti je), da jaz v vseh osebah in časih. — *Videor, vidēris, vidētur rēctē facere* zdi (vidi) se, da prav delam, delaš, dela; *vīsī sumus, estis, sunt rēctē facere* zdelo (videlo) se je, da prav delamo, delate, delajo itd.

Hostēs videntur victōrēs esse. Omnibus vidēmur (vsem se zdi, da smo...) *rēctē fēcisse, quod amīcī causam dēfenderimus.*

3. pri *dicor, putor, existimor, iudicor, audior, perhibeor, nuntior* v vseh osebah nesestavljenih časov (prez., impf., fut.): pravi, misli, sodi, sliši, poroča se o meni, da (jaz).

Homērus caecus fuisse dicitur se lahko sloveni: O Homerju se pravi, o H. pravijo, da je bil slep; pravijo, da je bil H. slep; H. je bil baje (neki, prè) slep; kakor pravijo (se pravi), je bil H. slep. *Ducēs ī dēliguntur, quī summam scientiam rei militāris habēre existimantur. Lūna sōlis lūmine collūstrārī putātur. Caesar ā Gergoviā discessisse audītur.*

4. pri tretjih osebah prez. ind.: *fertur, feruntur* pravi se, da; *trāditur, trāduntur* poroča se, da.

Rōmulus Amūlium rēgem interēmisse fertur (trāditur). Gorgiās et Thrasymachus prīmī trāduntur arte quādam verba vīnxisse.

Pripomnja 1. Tudi drugi glagoli, kakor: *scribor, reperior, negor, intellegor, crēdor* itd. imajo včasih isti sklad. *Rēgnante L. Tarquiniō Superbō Pythagorās Crotōnem vēnisse reperitur.*

Pripomnja 2. *Mihi videor* (tudi samo *videor*) mislim, *tibi vidēris* misliš itd. *Cicerō vidēbātur sibi perspicere Caesaris animum.* — *Vidētur alicui* (brezosebno) = *placet alicui* nekdo sklone. *Visum est Caesarī mittere legātōs (ut legātī mitterentur, mitti legātōs).* — *Videor* v vrinjenem stavku z *ut* se rabi osebn. *Consiliū, ut vidēminī* (kakor se vidi), *bonis utimīnī.*

Accusatiyus cum infinitivo.

326

Često se izraža subjekt subjektivnega in objektivnega infinitiva ter stoji vselej v akuzativu, *cōnstrūctiō accūsātīvī cum īnfīnītīvō*. Acc. c. inf. se sloveni navadno s povednim da-stavkom, čigar subjekt je akuz., predikat pa z določnikom prevedni inf., n. pr.: *crēdibile est hominum causā mundum factum esse* (da je svet ustvarjen). — Če je infinitiv subjekt nepoudarjen *prōnōmen persōnāle*, se v slov. navadno izpušča: *dīcō mē scripsisse* (da sem napisal).

Seveda stoji tudi predikatnik vselej v akuz. *Omnibus bonīs expedit salvam esse rem pūblicam.*

Ce je infinitivov subj. s stavkovim subjektom enak, se izraža za tretjo osebo vedno z direktnim refleksivom *sē*, ki se izrečno ne sloveni. *Sentit animus sē suā vī, nōn aliēnā movērī.*

Slično se rabi dir. refl. poses. zaimka. *Nōn ignōrat Caesar milītēs suōs fortēs esse* da so njegovi (= Cezarjevi) vojaki hrabri (posestnik in subjekt sta ista oseba).

I. Kot **subjekt** stoji infinitiv s subjektivnim akuzativom: 327

1. pri *est* (*erat, fuit*) z imenskim (substantivnim ali adjektivnim) predikatnikom, n. pr. pri: *aequum, pār, iūstum, rēctum est* prav(ično) je; *apertum, manifestum, perspicuum est* očitvidno je; *vērum, crēdibile, vērīsīmile, facile, difficile, honestum, pulchrum, turpe est*; — *fās, nefās, facinus, scelus, fāma, opīniō, spēs, tempus est* itd.

Pār est omnēs omnia experīrī. Esse deōs perspicuum est. Vērum est amīcitiam nisi inter bonōs esse nōn posse. — Facinus est vincūrī cīvem Rōmānum, scelus verberārī. Tempus est mē hinc abīre. Fāma est nostrōs vīcisē.

2. pri mnogih brezosebnikih in vseh brezosebnih pasivih glagolov *dīcendī* in *sentiendī*, n. pr. pri: *appāret, cōstat* jasno (znano) je; *condūcit, expedit* koristno je; *convenit, decet* pristoji (spodobi se); *placet, displicet*; *opus est, necesse est, oportet*; — *perspicitur, dīcitur* (trdi se), *nūntiātum est* itd.

Cōstat ad salūtem cīvium inventās esse lēgēs. Decet patriam nōbīs esse cāram. Tē hilarī animō esse mē iuvat. Hōc fierī opus est. Lēgem brevem esse oportet. — Trāditum est Homērum caecum fuisse. Rēctē, nōn sine causā dīcitur mātrem timidī flēre nōn solēre.

Pripomnja 1. *Necesse est, oportet* s konj. (brez *ut*) gl. § 303, prip. 4. — Acc. c. inf. *mora* stati, če je tudi *necesse est* ali *oportet* v inf. *Dīcō necesse esse hanc lēgem valēre.*

Pripomnja 2. Kakor *licet* se veže tudi *necesse est* z dat. osebe; predikatnik stoji lahko v dat. *Homīnī necesse est morī. Vōbīs necesse est fortibus vīrīs esse.*

II. Kot **objekt** stoji infinitiv s subjektivnim akuz.: 328

1. pri aktivnih glagolih *dīcendī* in *sentiendī*, ki pomenijo: reči, prisegati, obljubiti, žugati, trditi, pripovedovati, naznanjati, dokazati, prepričati; čutiti, videti, slišati, vedeti, misliti, upati, verjeti itd.

Quādam nūper disserere coepērunt animōs simul cum corporibus interīre. Dēmocritus dīxit innumerābilēs esse mundōs.

Epicūrus affīrmat deōs hūmānīs membrīs esse praeditōs. Orpheum poētā docet Aristotelēs nunquam fuisse. Caesar pollicitus est sibi eam rem cūrae futūrā. Sē ventūrum esse prōmīsīt. — Sentīmus calēre ignem, nivem esse albam. Ex amīcō cōgitā posse fieri inimicum. Ego ne ūtilem quidem arbitror esse nōbis futūrārum rērum scientiam. Caesar ā lēgātīs cōgnōscit oppidum nōn longē abesse. Mementō tē hominem esse.

Ko bi nastalo vsled objektivnega in subjektivnega akuza-tiva dvoumje, se rabi pasivna konstrukcija. Namesto: *Rōmānī putābant Pompēium* (subj.) *Caesarem vīcisse* piši: *Rōmānī putābant ā Pompēiō Caesarem victum esse.* — Toda namenoma v orakulih: *Āiō tē, Aeacidā, Rōmānōs vincere posse.*

V okrajšanih primerjalnih in brezpredikatnih oziralnih stavkih, ki so zavisni od acc. c. inf., stoji subjekt v akuz.

Decet cārīorem esse nōbīs patriam quam nōsmet ipsōs. Platōnem ferunt idem sēnsisse dē immortalitāte, quod Pythagoram. Tē sūspicor ūsdem rēbus, quibus mē ipsum, commovērī. Vidētis nihil esse mortī tam simile quam somnum. — Enako: Cicerō affīrmāvīt quidvīs sē potius perpersūrum quam ex Itāliā exitūrum; ali: quam ex Itāliā exīret.

Pripomnja 1. Pri glagolih neposrednega zaznavanja *videō, cernō, aspicio, cōspiciō, audiō, animadvertō* stoji acc. c. inf. praes. activi le tedaj, kadar se prosto zaznamuje dejstvo. *Amīcum sedere videō. Lēgātum litterās recitāre audīvistis. Faciam, quod tē saepe animadvertī facere.* — Če se pa izraža dejanje ali stanje, stoji ptep. prez. (gl. § 204, g), za preteklost tudi cum s konf. impf. „Slišal sem slavca peti“ se latini torej lahko: *Lusciniam canere (canentem, cum caneret) audīvi.*

Pripomnja 2. Če izraža od glagolov *dicendī* odvisni da-stavek željo, zapoved (prepoved), se latini z *ut (nē)* in konj. ali acc. c. inf. pasivne opisne sprege (gl. § 303, prip. 2). — *Persuadeō* ima v pomenu: nagovarjam (pregovorim): *ut (nē)*, prepričam: acc. c. inf. *Themistocles persuāsīt populō, ut pecūniā publicā classis centum nāvium aedificāretur* (nez. *classis aedificetur*). *Vercingetorix Gallis persuāsīt Rōmānōs vīcīt posse* [nez.: *Rōmānī vīcīt possunt (poterunt)*].

Pripomnja 3. Od glagolov upati, priseči, obljubiti, žugati odvisni inf. (indikativ prez.) se latini z inf. **fut.** *Calliās Cimōnī pollicitus est pecūniā sē solutūrum esse* (plačati, da plača, bo plačal).

2. pri glogolih čuvstvovanja (*affectuum*, gl. § 309, 2, a), izražajoč njih vsebino.

Gaudeō tē valēre. Meum factum abs tē probārī laetor. Miror tē ad mē nihil scribere. Macedonēs Eumenem sibi antepōnī indignē ferēbant.

Pripomnja. Navidezno samostojno se rabi inf. v vzklikih začudenja ali žalovanja; takisto v nevoljnih vprašanjih, toda navadno z vprašalnico *-ne*. *Tē in tantās aerumnās propter mē incidisse* (ti da si padel)! *Mē nōn cum bonis esse! Mēne inceptō desistere victam?* — Tako vprašanje se izraža tudi lahko z ut-stavkom. *Tū ut unquam tē corrigās?* (gl. 285, prip.).

3. Pri glagolih *volo, nōlō, mālō, cupiō*, če je infinitivov subjekt **drug** kakor stavkov, sicer stoji le inf., gl. § 324, 1 in prip. 1. — *Volo, (ut) gl. § 303, 1 in prip. 4.*

Volo is esse, quem tū mē esse voluisti. Lycūrgus corpora iuvenum firmārī labōre voluit. Tē tuā virtūte fruī cupimus.

Vendar stoji tudi pri enakem subjektu navadno acc. c. inf., če je inf. pasiven ali *esse* (*vidērī*) z imenskim predikatnikom; acc. c. inf. mora stati, če se subjekt posebno poudarja (v naspro'ju z drugim subjektom).

Sapientem civem mē et esse et numerārī volo. Timoleōn māluit sē diligī quam metuī. Cupiō mē nōn dissolutum vidērī. — Tē et mē ipsum levārī volo. Nihil mālō quam et mē mei similem esse et illōs sūt.

4. Pri glagolih *iubeō, veto, sino, patior*. Aktivni inf. stoji, kadar je navedena oseba, kateri se veli, prepoveduje, dovoljuje, sicer se rabi pasivni inf. V slov. je navedna oseba zavisna od finitnega stavkovega glagola, n. pr.: Cezar zapove vojakom, da napravijo most (= C. zapove vojakom most napraviti). V lat. je pa navedena oseba vselej infinitivov subjekt v akuz., torej: *Caesar militēs pontem facere iubet*. — Brez navedene osebe: *Caesar pontem fierī iubet*.

Lycūrgus virginēs sine dōtē nūbere iussit. Virginius arripī iubet hominem et in vincula dūcī. Caesar vetuit legatōs ab opere discēdere. Scīpiō castra vallō mūnūrī vetuit. Suēbī vinum ad sē importārī omnīnō nōn sinunt. Alcibiadēs Athēnās Lacedaemoniīs servīre nōn poterat pati.

Pripomnja 1. Inf. akt. stoji včas, če se infinitivov subjekt lahko v mislih doda ali je splošen. *Caesar castra mūnre iubet* (= *militēs m. i.*). *Lēx rectē facere iubet, vetat delinquere*. — *Imperō* se veže le s pas. inf.: *imperō hōc fierī; imperat militēs addūcī*.

Pripomnja 2. *Iubere* s pasivnim inf. ali z aktivnim infinitivom brez subjekta slovenimo često: dati: *Caesar pontem fierī iussit* je dal napraviti. — Dati se še lahko latini:

a) z vzročnim aktivom (gl. § 271). *Caesar pontem fecit*.

b) s pasivom od dati odvisnega glagola: *Precibus meis commōtus est* se je dal ganiti.

- c) s *cūrāre* in gerundivom: *Caesar pontem faciendum cūravit* (gl § 204, j).
 d) s *pati*, *sinere* = dopustiti.
 e) z *vetāre* = ne dati. *Dux quemquam exte ē castris vetuit* ni dal nikomur . . .

Pripomnja 3. Pronominalni subjekt v akuz. se včasih izpusti; takisto *esse* pri part. fut. in gerundivu. *Miles quidam dixit plūs, quam pollicitus esset, Cæsarem facere; pollicitum sē in cohortis praetōriae locō habitūrum ad equum rescribere. Centuriōnēs nihil temere agendum existimābant.*

Dostavek. Acc. c. inf. se sloveni lahko različno, n. pr.: *Gāium probum esse puto* = 1. menim, da je Gaj pošten; 2. o Gaju menim, da je pošten; 3. Gaj je, (kakor) menim, pošten; 4. Gaj je po mojem mnenju pošten; 5. Gaja imam za poštenjaka.

Način 1. se ne more rabiti, če je infinitivov subjekt v relativnem stavku. Najčesče služi za take slučaje 2. ali 4. N. pr.: *Iīs fidem habēmus, quōs plūs intellegere quam nōs arbitrāmur.* Enako: *Quō mē dolōre affici crēditis?*

Pripomnja 1. Vendar se latinijo vgozdenci: verujem, mislim, kakor slišim itd. tudi doslovno s: *crēdō, optinor, ut audiō* (arbitror, optinor), *ut aiunt* itd. *Male, crēdō, merērer dē mētis civibus.*

Pripomnja 2. Često se sloveni (latinski) predikat z adverbij (alnimi izrazi), zavisni infinitiv pa zavzame njegovo mesto, n. pr.: *Gallōs prīmōs Alpēs trānsisse certum est* gotovo so najprej Galci prekoračili Alpe. Enako: *videōr morda, optinor* (*puto, censeō*) pač, *cupiō* rad, *cōsuēvi, soleō* navadno, *mātūrō* hitro, *apertum, manifestum est, appāret* očitno, *verisimile est* bržkone, *cōstat* gotovo. — Slično: *dubium* (*dubitandum*) *nōn est, quān* brez dvoma; *accēdit* (*adde*), *quod* k temu še; *accidit*, *ut* slučajno; *contingit, ut* k sreči; *nōn multum abest* (*āfuit*), *quān* skoraj itd.

Particip

329 je po obliki pridevnik; veže se s sklonom glagola, določuje se z adverbij; z ozirom na nadredni verbum finitum zaznamuje a) ptep. prez. istodobno, b) ptep. pf. preddobno, c) ptep. fut. zadobno (prihodnje) dejanje. *Homo ratiōne bene ūtēns, ūsus, ūsūrus prūdēns putātur* (*putābātur, putābitur*).

Videō (*vidī, vidēbō*) *tē legentem. Adsum* (*aderam, aderō*) *vocātus.*

Pripomnja 1. Nekateri participi prez. in pf. se rabijo tudi kot adjektivni ter se lahko stopnjujejo: *amāns, amantior, amantissimus, mūntus, mūnttior, mūnttissimus.*

Pripomnja 1. Pomen participa prez. imajo često ti-le participi pf.: *arbitrātus, rātus, ūsus, veritus, (con)fīsus, diffīsus, gavīsus, solītus.*

Pripomnja 3. Particip fut., izvzemši *futūrus* in *ventūrus*, se rabi v najboljši prozi le v zvezi z *esse*.

Particip se rabi: 1. atributivno; 2. apozitivno; 3. absolutno; 4. predikativno.

Atributivni particip

prideva substantivu stalno lastnost kakor adjektiv: *canis furēns*, 330
arbor flōrens, *avāritia ārdens*, *ērēctus animus*.

Često se rabi atributivni particip namesto relativnega stavka, v katerem je relativ subjekt. Relativ se izpusti, predikat stopi v particip (prez. ali pf.), ki se sklada z odnosnico izpuščenega relativa (atributivni participialni sklad). Če je odnosnica demonstrativ, izpade. *Sequere viam, quae ad virtūtem dūcit* = *Sequere viam, ad virtūtem dūcentem*.

Če je relativ objekt v akuz., se pretvori stavek (z aktivnim predikatom pf. in plpf.) v pasiv. *Lysander māgnam sū reliquit fāmam, quam magis fēlicitātē quam virtūte pepererat: quae . . . parta erat (ab eō) — partam*. Sloveni se particip s participom ali relativnim stavkom.

Pripomnja 1. Relativni stavek se ne krajša, če je odnosnica *ille*, *is* števnik ali geografsko ime. *Contemnō eōs, quī alits nocent. It, quī audiunt, legunt, pārent, equitātūr praesunt, cum eō sunt*: slušatelji, bralci, podaniki, poveljniki konjenice, njegovi spremljevalci. *Flūmen est Arar, quod in Rhodanum influit*.

Pripomnja 2. Tako zvani se latini vselej z rel. stavkom: *quī dicitur (vocatur), quem dicunt (dicimus)*; prej (zgoraj) imenovani: *quem ante (suprā) dixi, nōmināvī, memorāvī, dēmōstrāvī*.

Apozitivni particip

pridevlje substantivu le za vsakokratno dejanje važno (nestalno) 331
lastnost ter nadomestuje časovne, načinovne in vzročne (v širšem pomenu) stavke. — Ta particip je torej:

1. temporalen: *Lūna incidēns* (kadar stopi) *in umbram terrae deficit. Caesar Alexandrēā potitus rēgnum Cleopatrae dedit. Dionysius tyrannus Syracūsīs expulsus Corinthī puerōs docēbat*.

2. modalen: *Leōnidās prō patriā fortissimē pūgnāns* (boreč se) *occiditur. Epicūrus nōn erubescēns* (ne da bi sramu zardel) *voluptātēs persequitur omnēs*.

3. vzročen, in sicer:

a) kavzalen: *Dionysius cultrōs metuēns* (ker se je bal) *tōnsōriōs candente carbōne sibi adūrēbat capillum. Interdiū stellās nōn cōspicimus lūce obscurātās*.

- b) kondicionalen: *Nē mente quidem rēctē ūtī possumus multō cibō et potiōne complētī* (če smo polni). *Quis potest mortem metuēns esse nōn miser?*
- c) koncesiven: *Mendācī hominī nē vērū quidem dīcentī* (če tudi govori) *crēdimus. Ut oculus, sīc animus sē nōn vidēns alia cernit.*
- d) finalen (ptcp. fut. ne pri Cez., le 3krat pri Cic.): *Alexander ad Iovem Ammōnem pergit dē orīgine suā cōsultūrus* (da bi poizvedel). *Vēnērunt lēgātī Athēniēnsium petentēs* (da izprosijo, s prošnjo), *ut captī apud Granīcum amnem redderentur sibi.*

Pripomnja. Pomen apozitivnega participa se spozna še le po stavkovi vsebini. Le koncesivni pomen participov izraža očitvidno *tamen*, ki se stavi h glavnemu glagolu; pri poznejših pisateljih stoji pred koncesivnim participom včasī: *etsi* ali *quāmvīs* (participov supplement). *Scripta tua iam diu exspectāns nōn audeō tamen flagitāre. Pecūniā quāmvīs nōn flagitantibus oblata est.*

Dostavek. Konjunkcionalni adverbialni stavek, čigar (neizraženi pronominalni) subjekt ima odnosnico v nadredniku, se okrajša, če se veznik izpusti, glagol pa dene v primerni particip, ki se sklada z odnosnico v sklonu, spolu in številu (apozitivni participialni sklad). *Alexander, dum inter prīmōrēs pūgnat, sagittā ictus est*; okr.: *Alexander inter prīmōrēs pūgnāns sagittā ictus est. Hostēs, sī victī sunt, animōs dēmittunt: hostēs victī animōs dēmittunt. Pompēius Crētēnsibus, cum per lēgātōs dēprecātī essent, spem dēditionis nōn adēmit: Pompēius Crētēnsibus per lēgātōs dēprecātīs spem* itd.

Aktivni (pl)pf. tranzitivnih glagolov se pretvori v pasiv. *Torquātus Gallum, postquam cecīdit, torque exuit: Torquātus Gallum, postquam caesus est [ab eō], torque exuit — Torquātus Gallum caesum torque exuit.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol se da pretvoriti v particip; za njim stoječi veznik (*et, itaque* itd.) izpade. *Caesar hostēs agressus est et devicit. Caesar hostēs agressus devicit.*

Pripomnja 2. Ker *esse* nima ptepa. prez., se ujema le predikatni substantiv ali adjektiv z odnosnico. *Cicerō, cum cōsul esset, rem publicam dēfendit: Cicero cōsul rem* itd.

Če pa subjekt adverbialnega stavka nima odnosnice v nadredniku, stopi s svojim predikatnikom (participom) v ablativ kot

ablativus absolutus,

seveda v istem pomenu kakor apozitivni particip, le finalnega 332
abl. abs. ni.

Absolutni ablativ stoji torej:

1. temporalno: *Cum sōl oritur, fugiunt stellae: Sōle oriente fugiunt stellae. Postquam rēgēs extermināti sunt, libertās in rē pūblicā cōstitutā est: Rēgibus exterminātis libertās* itd. *Pŷthagorās Tarquiniō Superbō rēgnante in Italiam vēnit* (ko je vladal T. S. = za vladanja T. S.)

2. modalno: *Nēmō nisi iuvante deō* (na ta način, da mu je bog pomagal = z božjo pomočjo) *singulāris vir fuit.*

3. vzročno, in sicer:

a) kavzalno: *Inter bonōs virōs ac deum amīcitia est conciliante virtūte* (ker jih spaja);

b) kondicionalno: *Pietāte adversus deōs sublātā* (če je odpravljena b.) *fidēs etiam et societās generis hūmānī tollitur. Relūctante nātūrā* (če se protivi n.) *irritus labor est.*

c) koncesivno: *Fabricius ad Pyrrhum nōn trānsiit quartā parte rēgnī prōmissā* (če tudi mu je bila obljubljena četrtnina kraljestva = če tudi mu je bil obljubil četrtnino kr.). *Ego quidem omnibus dēspērantibus animum nōn dēmīttam.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol lahko stopi s svojim subj. v abl. abs. *Sulla Romam reliquit et in Asiam profectus est: Sulla, cum Rōma (ab eō) relicta esset, in Asiam profectus est* — *Sulla Romā relicta* (zapustivši Rim) *in Asiam profectus est. Xerxes sacerdotes interfēcit et Athēnās incendiō delevit. Xerxes sacerdotibus interfectis Athēnās incendiō delevit.*

Pripomnja 2. Če je predikat vezni glagol *esse* s predikatnikom, se stavijo pri absolutnem ablativu v abl. le predikatni substantivi, kakor *cōsul, praetor, rēx, adiūtor, auctor, dux, praeceptor, iūdex, testis* in adjektivi, n. pr.: *ignārus, invitus, salvus, vivus, serēnus* itd. *Quod deō tēste prōmiseris, id tenendum est. Nātus est Augustus Cicerōne et Antoniō cōsulis.* *Nātūrā duce errāt nullō pāctō potest.* — *Rōmānī Hannibale vivō nunquam sē sine insidīs fore existimābant. Serenō quoque caelō aliquando tonat. Patre invitō proti očetovi volji, mari tranquillo.*

Pripomnja 3. Včasih stoji pri takem participu (adjektivu) mesto subjektivnega ablativa stavek ali infinitiv. *Cōsul edictō, ut, quicumque ad vallum tenderet, prō hoste haberetur, fugientibus obstitit. Multī annantēs nāvibus incertō prae tenebrīs, quid peterent aut vitarent, foedē interierunt. Alexander auditō (cōgnitō, compertō) Darēum mōvisse insequitur strenuē fugientem.* — Brez stavka ali infinitiva stoji: *auspicatō, litatō, sortitō* (po žrebanju), ker vsebujejo imenski in glagolni pojem. *Tribūnt militum nec auspicatō nec litatō* (ne opravičivši niti avspicij niti žrtev) *instruunt aciem.*

Pripomnja 4. Včasi se *iūs (eō)* izpusti, če sledi relativni stavek. *Mar-donius incēnsīs, quae aedificāre coeperant Athēniēnsēs, cōpiās in Boeōtiam trānsfert. Praemissīs, quī specularēntur.*

Pripomnja 5. Abl. abs. se v dobri prozi ne rabi pri participu fut., enako ne pri participu pf. pas. s predikatnikom; tudi ptep. pf. tranzitivnih deponentnikov ne stoji absolutno, če ima objekt poleg sebe. — Seveda tudi brezosebniki nimajo (absolutnega) ptepa.

Dostavek. Apozitivni in absolutni particip se sloveni:

1. podredno: z veznikom in finitnim glagolom; zglede gl. v § 331. in 332.

2. s participom: *Bellō perfectō* (dovršivši vojno) *imperātor Rōmam rediit. Hostēs signa nostra cōspiciātī* (zagledavši) *in mūnitiōnēs sē recēpērunt.*

Pripomnja. Često rabi slovenščina ptep., ki se mora latiniti s stavkom: Uvidevši, da je prišel prepozno, se je opravičil *cum vidisset sē venisse sērō, excūsavit sē.* Prišedši domov, je pripovedoval *cum venisset domum, nārrābat.*

3. s prepozicionalnim izrazom: *Alexander moriēns* (na smrtni postelji) *ānulū suū dederat Perdiccae. Mortuō* (po smrti) *Trāiānō Hadriānus imperātor factus est.*

4. češče s prirednim glagolom, ki se veže z in, ter, pa, zatorej itd. z naslednjim glagolom: *Miltiadēs capitīs abso-lūtus* (so sicer oprostili, toda) *pecūniā multātus est. Xerxēs ponte in Hellēspontō factō* (je dal napraviti in je ...) *cōpiās in Eurō-pam trāiēcīt.*

Pripomnja 1. Potem, nato lahko nadomestuje v latinščini particip. *Romulus exercitum fundit fusumque* (in nato) *persequitur.*

Pripomnja 2. Nikalne apozitivne in absolutne participe (adjektive) slovenimo često z ne da bi uvajanimi stavki. *Bellum mōvistis nōn lacessīt* ne da bi bili izzvani. *Hamilcarem suī civēs inauditum* (ne da bi ga bili zaslišali) *damnāvērunt.* — Ne da (bi) se še latini: a) s *cum nōn* in konj.: *Tū hōc fecisti, cum mē nōn rogāssēs;* b) z *neque (nec)* in prirednim glagolom: *Multi probant orātōrēs et poetās neque intellegunt* (ne da bi jih razumeli); c) z *ut nōn, quī (quod) nōn, quān, gl.* § 307.

Predikativni particip.

Gl. § 204, g, h, i.

Gerundij in gerundiv.

333

Gerundij nadomešča infinitiv prez. akt. (seveda tudi deponentnikov), ki stoji le kot subjekt in akuzativni objekt, v zavisnih sklonih, toda v akuz. le s predlogi. Gerundij je aktiv-

nega pomena, se veže s sklonom svojega glagola, določa se le z adverbij ter zavisi lahko od subst., adj., glagola in predloga.

Nom.	<i>iuvat nōs</i>	<i>pulchrē scribere</i>	lepo pisanje
Gen.	<i>ars</i>	„	<i>scribendī</i> lepega pisanja
Dat.	<i>operam dō</i>	„	<i>scribendō</i> lepemu pisanju
Akuz.	<i>cupiō</i>	„	<i>scribere</i> lepo pisati
	<i>manus apta ad</i>	„	<i>scribendum</i> za lepo pisanje
Abl.	<i>comparō pecūniam</i>	„	<i>scribendō</i> z lepim pisanjem

Sloveni se navadno z glagolnikom.

Gerundiv je glagolni pridevnik pasivnega pomena na *-ndus* 3; zaznamuje dejanje, ki se mora (ima) vršiti, zanikan pa dejanje, ki se ne sme (ne more) vršiti, n. pr. *liber legendus* knjiga, ki se mora brati; *auctor haudquāquam spernendus* pisatelj, ki se nikakor ne more (ne sme, nima) prezirati. — Slično: *vix crēdendum est* komaj se more verjeti (je komaj verjetno) = težko je verjeti.

Gerundiv stoji:

1. atributivno: *lēgēs observandae* zakoni (izpolnjevati se imajoči), ki se morajo izpolnjevati; *facinus laudandum* hvale vreden čin.

2. predikativno, in sicer:

a) z *esse* kot pasivna opisna spreza (gl. §§ 121, 233 in prip. 1). *Epistula mihi scribenda est* (jaz) moram pisati pismo.

Pripomnja. Neprehodni glagoli se rabijo seveda tudi tukaj brezosebno. *Suō cuique iudiciō utendum est. Victis parcendum est. Levitatis tibi est paenitendum.*

b) pri glagolih *cūrō, dō, trādō* itd., gl. § 204, j.

Gerundiv se rabi mesto gerundija **tranzitivnih** glagolov (tudi deponentnikov), če ima gerundij substantivni objekt v akuzativu pri sebi; obj. akuzativ stopi v sklon gerundija, ta se pa pretvori v gerundiv, ki se kot atribut sklada v spolu, sklonu in številu z odnosnico (**gerundivni sklad**). 334

1. Namesto *liberandī patriam* se rabi *liberandae patriae*
2. „ *liberandō* (dat.) *patriam* „ *liberandae* (dat.) *patriae*
3. „ *ad liberandum patriam* „ *ad liberandam patriam*
4. „ *in liberandō patriam* „ *in liberandā patriā*
5. „ *liberandō* (abl.) *patriam* „ *liberandā patriā*.

Z vezniki (v akuz. in abl.) in v dativu se rabi vselej le gerundivni sklad (= 2–4), v gen. in golem abl. (= 1, 5) pa navadno.

Pripomnja 1. Tudi neprehodniki *utor, fruor, fungor, potior* tvorijo (kot bivši prehodniki) gerundiv treh končajev, n. pr.: *ad perfruendās voluptātes, ad mūnus fungendum, spēs potiundōrum castrōrum, bona utenda trādō*. — Pri opisni spregi stoji le brezosebni sklad. *Vīribus est utendum, mūnere est diligenter fungendum*.

Pripomnja. Genitivi *meī, tuī, nostrī, vestrī, suī* se vežejo brez ozira na število in spol oseb le z obliko na -*ndī*. *Rēgina suī cōservandī causā urbem reliquit. Rōmānī suī colligendī hostibus facultātem nōn dederunt*.

Gerundij naj se ne pretvarja v gerundiv:

1. če je objektivni akuz. neutrum pronomina ali adjektiva. *Dialectica est ars vērā ac falsā dīiudicandī. Cupiditās plūra cōgnōscendī, studium aliquid agendī*. — Toda: *in īis parandis, quae necessāria sunt*, ker je *īis* glede spola določen pō relativnem stavku.

2. v gen. in golem abl. (= abl. brez predloga):

- a) če se ne poudarja obj. akuz., temveč glagolni pojem, zlasti v nasprotjih. *Iniūriās ferendō māiōrem laudem quam ulcīscendō merēberis. Dividendō cōpiās periērunt ducēs nostrī*.
- b) da se ne žali vsled kupičenja oblik na -*ōrum*, -*ārum* blagoglasja ali ne združi preveč genitivov. *Efferor studiō liberōs vestrōs videndī. Initium mirandī Graecārum artium opera*.

335

Genitiv gerundija in gerundiva stoji na vprašanje kakšen? pri substantivih kakor: *spēs, ars, cōsiliū, cupiditās, vīs, genus, ratiō, potestās (cōpia, facultās, locus), occāsiō, tempus, finis* itd.; čisto tudi pri *causā* in *grātiā* (zaradi); nadalje pri relativnih adjektivih: *avidus, cupidus, īnsuetus, inops, perītus, studiōsus*.

Male fecistis, quod cum spē vincendī (na zmago, da bode te zmagali) *simul abiēcistis certandī cupiditātem. Sapientia est ars vīvendī. Est modus ulcīscendī et pūniendī. Haedui lēgātōs ad Caesarem suī purgandī grātiā mittunt*. — *Ut equus equitandī imperitō inūtīlis est, ita librī sunt inūtīlēs ignārō legendī. Epaminōndās studiōsus fuit audiendī*.

Pripomnja 1. Tudi kot genitivus qual. stoji gerundivov sklad. *Rēgium imperium initīō cōservandae libertātis atque augendae rei pūblicae fuerat* (je služila v to, da se je ohranila ...).

Pripomnja 2. Infinitiv kot atribut se latini z gen. gerund. Umetnost državo dobro upravljati (= dobre državne uprave) *ars rei publicae recte administrandae*.

Dativ gerundiva (le redko gerundija) stoji:

336

1. pri nekaterih glagolih in reklih zaznamujoč namerjano dejanje, zlasti pri *studeō, praesum, praeficiō, dēsum. adsum, operam dō, labōrem impertior, diem dīcō, locum capiō*.

Brūtus, cum studēre revocandīs in urbem rēgibus filiōs suōs comperisset, secūrī eōs percussit. Germānicus paucōs diēs insūmpsit clāssī reficiendae. Praesum agrō colendō. Operam dō plācandīs dīs. Diem dīcō proeliō faciendō.

2. pri substantivih, ki značijo oblastva, kakor: *triumvirī, decemvirī* itd. in *comitia* kot dat. finalis, *Decemvirī lēgibus scribundīs* d. za pisanje zakonov; *triumvirī colōniīs dēducundīs*; *duūmvir sacrīs faciundīs*; *comitia rēgī creandō*.

Pripomnja. Izmed adjektivov ima le (*im*)pār pri sebi dat. gerund., drugi *utilis, aptus, idōneus, parātus, facilis, difficilis* se vežejo v klasični prozi navadno z *ad* (*ut, quī*). *Pār est pūgnandō* zmožen je za borbo. *Pār sum onerī ferendō* sposoben sem nositi breme (kos sem bremenu).

Akuzativ gerundija in gerundiva se rabi le v zvezi z *ad* 337
(pri *cōn-, trānsferō, convertō* tudi z *in*).

Tempus satis longum ad (za) bene beātēque vīvendum. Etiam crāstinus diēs aliquid ad cōgitandum dabit. Cicerō quidquid habuit vīrium, id in cīvium libertātem dēfendendam contulit. Rōmānōs palūs ad (pri) īnsequendum tardābat. — Parātus ad mentiendum, sēnsūs idōneī ad perspicendum.

Pripomnja 1. Redko stoji *inter* (le z gerundijem) in *ob*: *inter* (med) *discendum*; *ob rem dīiudicandam*.

Pripomnja 2. *Insuetus ad onera portanda, male audiendī* (biti na slabem glasu), *vera audire*.

Ablativ gerundija in gerundiva stoji:

338

1. brez predloga kot abl. instr.

Superstitionē tollendā (z odpravo, če se odpravi) *nōn tollitur religio*. — *Mēns hominis discendō alitur et cōgitandō* (učé se in premišljevanje).

2. s predlogi *ab, dē, in*, redko *ex, prō*.

Iūstitia in suō cuique tribuendō (v tem, da deli vsakemu svoje) *cernitur. Multa dē bene beātēque vīvendō ā Platōne disputāta sunt. Ex prōvidendō est appellāta prūdētia.*

Supin.

- 339 I. Supin na *-um* je glagolni substantiv aktivnega pomena v akuz. (smeri). Rabi se kakor slov. namenilnik le pri glagolih premikanja, zlasti pri *mittere*, *venire*, *ire*, *proficisci*. Zahteva sklon svojega glagola ter je vselej brez drugih določil.

Veientēs pācem petitum ōrātōrēs Rōmam mittunt. Diviciācus Rōmam ad senātum vēnit auxilium pōstulātum. Prīmus surgat vīlicus, postrēmus cubitum eat! Agēsilāus Ephesum hiemātum exercitum redūxit.

Pripomnja 1. Običajno je tudi *filiam alicui nūptum dare (collocāre)* hčer s kom omožiti (komu v zakon dati).

Pripomnja 2. Pri glagolih premikanja se izraža namera lahko na naslednje načine:

- a) s finalnim stavkom: *legāti mittuntur, ut cōsulant Apollinem.*
- b) s finalnim relativnim stavkom: *legāti mittuntur, qui cōsulant Apollinem.*
- c) z gerundijem (gerundivom): *legāti mittuntur Apollinis cōsulendi causā. legāti mittuntur ad Apollinem cōsulendū.*
- d) s supinom, najčeseče, če je brez vsakega določila: *leg. mittuntur rogātum.*
- e) s participom fut. act., toda ne v dobri prozi: *leg. mittuntur cōsultārī Apollinem.*

II. Supin na *-ū* gl. § 243, prip. 3.

Indirektni govor (oratio obliqua).

- 340 Če je direktni govor zavisen od izrazov *dīcendī* ali *sentiendī*, je pomniti:

1. Povedni glavni stavki in indikativni vprašalniki 1. in 3. osebe direktnega govora stoje v indirektnem govoru v akuzativu c. inf.; vsi drugi stavki, namreč: zahtevni (brez *ut*, z nikalnico *nē*, *nēve*), konjunktivni vprašalni stavki, indikativni vprašalniki 2. osebe in vsi stranski stavki (izvzemši one v § 320, I, prip. 1) stoje v konj. po pravilih sosledice časov.

Pripomnja 1. Vendar stoje po preteritu časi tudi absolutno, n. pr.: *Caes. B. G. I, 44; V, 7 in 8*, zlasti v splošnih rekah in pogojnih stavkih. Gl. spodaj *quōs — velint, st... velit*.

2. Nepravi oziralni stavki (relativna zveza) se stavijo često v acc. c. inf.

Themistoclēs dīxit Athēniēnsium urbem ut prōpūgnāculum oppositum esse barbarīs, apud quam = et apud eam) iam bis clāssēs rēgiās fēcisse naufragium.

3. Zaimki (osebni, posesivni) 1. osebe direktnega govora, se izpremene v indirektnem govoru v refleksivne: *suī, sibi, sē* ozir. *suus* = njega itd., njegov; kadar se izraža nasprotje, se rabi *ipse* (za nom. k *suī* itd. v selej, za ostale sklone včas). Zaimke 2. osebe zastopa v indirektnem govoru *is* ali *ille*.

Pripomnja 1. *Hic* (v pomenu ta) se navadno nadomešča z *is* ali *ille*, *nunc* s *tum*, *hic* z *ibi*, *crās* s *posterō diē*, *hodiē* z *eō* (*illō*) *diē*.

Oratio recta

Divico cum Caesare ita ēgit:

Si pacem populus Rōmānus cum Helvētis faciet, in eam partem ibunt atque ibi erunt Helvētī, ubi eōs cōstitueris atque esse volueris; sīn bellō persequi perseverābis, reminiscere et veteris incommodi populi Rōmāni et pristinae virtutis Helvētiōrum.

Quod imprōvisō ūnum pāgum adortus es, cum ei, qui flūmen trānsierant, suis auxilium ferre nōn poterant, nē ob eam rem aut tuae māgnopere virtūti tribueris aut nōs despēxeris! . . . Quāre nōli committere, ut hic locus, ubi cōstitimus, ex calamitate populi Rōmāni nōmen capiat aut memoriam prodāt.

Oratio obliqua

Si pacem populus Rōmānus cum Helvētis faceret, in eam partem itūrōs atque ibi futūrōs Helvētiōs, ubi eōs Caesar cōstituisset atqueessevoluisset; sīn bellō persequi perseverāret, reminiscerētur et veteris incommodi populi Rōmāni et pristinae virtutis Helvētiōrum.

Quod imprōvisō ūnum pāgum adortus esset, cum ei, qui flūmen trānsissent, suis auxilium ferre nōn possent, nē ob eam rem aut suae māgnopere virtūti tribueret aut ipsōs despiceret. . . . Quāre nē committeret, ut is (hic) locus, ubi cōstitissent, ex calamitate populi Rōmāni nōmen caperet aut memoriam prōderet.

Lēgātīs Caesar ita respondit:

Eō mihi minus dubitātiōis datur, quod hās rēs, quās commemorāstis, memoriā teneō, atque eō gravius fero, quō minus meritō populi Rōmāni acciderunt; qui si alicūius iniūriae sibi cōsciūs fuisset, nōn fu it difficile cavēre . . .

Quod si veteris contumēliae oblivisci volo, num etiam recentium iniūriarū memoriam depōnere possum?

Eō sibi minus dubitātiōis dari, quod eas rēs, quās lēgātī Helvētī commemorāssent, memoriā teneēt, atque eō gravius (sē) ferre, quō minus meritō populi Rōmāni accidissent; qui si alicūius iniūriae sibi cōsciūs fuisset, nōn fuisse difficile cavēre . . .

Quod si veteris cotumēliae oblivisci vellet, num etiam recentium iniūriarū se memoriam depōnere posse?

Consuerunt enim dii immortales, quos pro scelere eorum ultisci volunt, his secundiōres interdum res concedere.

Cum haec ita sint, tamen, si obsides ab iis mihi dabuntur, uti haec, quae polliceantur, facturōs intellegam, cum iis pacem faciam.

Consuēsse enim deōs immortālēs, quōs prō scelere eōrum ultisci vellent, hīs secundiōrēs interdum res concedere.

Cum ea ita sint, tamen, si obsides ab iis sibi dentur, uti ea, quae polliceantur, facturōs intellegat, sēsē cum iis pacem facturum.

Ariovistus lēgātīōnī respondit:

Si quid mihi ā Caesare opus esset, ego ad eum vēnissem, si quid ille mē vult, illum ad mē venire oportet... Mihi autem mirum videtur, quid in meā Galliā, quam bellō vici, aut Caesar aut omnino populō Rōmānō negotiū sit.

Si quid ipsi ā Caesare opus esset, sēsē ad eum ventūrum fuisse; si quid ille sē velit, illum ad sē venire oportere... Sibi autem mirum vidēti, quid in suā Galliā, quam bello vicisset, aut Caesar aut omnino populō Rōmānō negotiū esset.

Caesar milites incūsāvit:

Ariovistus mē cōsule cupidissimē populū Rōmānū amicitiam appetiit; cūr hunc tam temere quisquam ab officiō discessurū iudicet? ... Quod si furōre atque āmentia impulsus bellum intulerit, quid tandem vereāminī? aut cūr de vestra virtute aut de meā diligentia dēspērētis? factum est eius hostis periculum patrum nostrorum memoriā.

Ariovistum sē cōsule cupidissimē populū Rōmānū amicitiam appetisse; cūr hunc tam temere quisquam ab officiō discessurū iudicāret? ... Quod si furōre atque āmentia impulsus bellum intulisset, quid tandem verērentur? aut cūr de suā virtute aut de ipsius diligentia dēspērarent? factum eius hostis periculum patrum nostrorum (s stališča zgodopisca Cezarja) memoriā, cum Cimbris et Teutontis ā C. Mariō pulsīs nōn minorem laudem exercitus quam ipse imperātor meritis vidēbatur (do-datek zgodopiščev).

Priredje.

Priredni vezniki.

1. Coniunctiones copulativae.

341 *Vežalni vezniki so: et, -que, atque (ac) in, pa, ter; nec (neque) in ne, niti; etiam, quoque tudi.*

1. *et* veže besede in stavke iste vrednosti. *Māgnum et grave bellum. Corinthum pervēnit Diōn et eōdem perfūgit Hēraclidēs.*

Pripomnja 1. Če se našteva več besed, se vežejo vse z *et* (polysyndeton) ali le zadnja s *-que*, ali pa ni nobenega veznika (asyndeton). *Honestē et sapienter et iūstē; honestē, sapienter iūsteque; honestē, sapienter, iūstē.*

Pripomnja 2. *Multus* veže z drugim atributom (če ta ni superlativ) *et: multae et gravēs cōgitatiōnēs* mnoge resne misli; toda: *multī sapientis-simī virt.*

Pripomnja 3. Pred zaimki in časovnimi členicami pomeni *et:* (in) tudi. *Et tū, mī Brūte? Et nunc.*

2. *que* se zaobeša in veže dva pojma ali stavka v eno celoto. *Senātus populusque Rōmānus; ōrō obtēstorque.*

Pripomnja. Na predloge *ā, ab, ob, sub, dē, ad, apud* se *que* navadno ne priveša. Torej: *scire velim, quid cōgitēs dē tōtāque rē quid existimēs.*

3. Pri *atque, ac* (nikdar pred vokali in *h, c, g, qu*) je često druga beseda poudarjena; sicer se pa rabita kakor *que*. *Dīēs atque noctēs; ōrō atque obsecrō.*

Pripomnja 1. Zlasti se rabi *atque (ac)*, kadar se začenja nov del govora ali druga misel. *Ac primum quidem; atque ut inde ōratiō proficiscātur.*

Pripomnja 2. *Atque (ac)* za pridevniki (adverbi) enakosti itd. gl. § 315, 1, do.

4. *etiam* veže besede in stavke, *quoque*, ki se vselej zapostavlja, le besede. *Nōn omnēs bonī sunt etiam beāti. Quod ego faciō, tū quoque faciās velim.* — Pomni: *etiam nunc* še zdaj; *audīte etiam* poslušajte še; *dīc etiam clārius* (še jasneje).

5. *neque, nec* vezeta pridevnike, prislove in stavke. V nasprotju se latini in (pa) ne z *nōn*. *Haec mōrum vitia sunt, nōn senectūtis. Neque enim kajti ne, neque vērō* toda (pa) ne, *neque tamen* pa vendar ne.

Pripomnja 1. *Nē... quidem niti... ne: nē māter quidem niti mati ne.*

Pripomnja 2. V lat. se spaja nikalnica z veznikom (*et nōn = neque, nec*), v slov. z zaimkom (adverbom): *neque quisquam* (ullus, unquam itd.) in nihče (nobeden, nikdar). — Le kadar je nikalnica posebno naglašena, se rabi: *et nēmō* (nullus, nunquam itd.)

Dostavek: Podvojeni in korelativni vezniki so:

et — et i(n) — i(n): et prōdesse et dēlectāre;

neque (nec) — neque (nec) nī(ti) — nī(ti); neque poēta neque ōrātor;

et — neque (nec) i — i ne: via et certa nec longa;
neque (nec) — et ne — ampak (tudi): nec mīror et gaudeō;
cum — tum kakor — tako (posebno), ne samo — ampak
zlasti: cum summa hūmānitās tum mīra cōmitās.

modo — modo zdaj — zdaj, včasi — včasi: modo ait
modo negat;

nōn modo (solum) — sed (vērū) etiam ne le
(samo) — ampak tudi: nōn paranda solum sapientia sed fruenda
etiam est;

nōn modo (solum) nōn — sed (etiam) ne le ne —
ampak še (celo): dolor meus nōn modo nōn minuitur, sed
etiam augētur;

nōn modo (solum) nōn — sed nē — quidem ne
le ne — ampak niti ne: ego nōn modo tibi nōn trāscor, sed
nē reprehendō quidem factum tuum.

2. Coniunctiones disiunctivae.

342

Ločilni vezniki so: *aut, vel* ali; *aut — aut, vel —*
vel ali — ali; — *ve* ali (tudi); *sive (seu)* ali; *sive (seu) — sive*
(seu) ali — ali, *bodi(si) — bodi(si).*

1. *aut* veže pojma in stavka, ki se izključujeta: *vincendum*
aut moriendum est.

Včasi drugi pojem prvega le popravlja: *quōnam duce aut*
(ali bolje) quibus cōpiīs bellum nōbīs gerendum est? — Enako
 se rabi: *aut — aut: aut Caesar aut nihil. Omne ēnūntiātum*
aut vērū aut falsum est.

Pripomnja. In niti — niti se latini: *neque — neque ali neque aut —*
aut; kajti niti — niti: nam neque — neque ali neque enim aut — aut; da
niti — niti nē aut — aut.

2. *vel* veže dva različna pojma ali stavka, ki se ne iz-
 ključujeta; navadno drugi del prvega popravlja: *vel = vel*
potius (ali bolje rečeno). *Rēx vel hostium ferrō vel inopiā*
interibit.

Pripomnja. *Vel* znači često: celo, že. *Vel famem et sitim perferō. Vel*
inde (ex hōc) cōgnōscī potest.

3. *ve*, ki se zaobeša kakor *que* (gl. § 341, 2, prip. in 165,
 do 2), kaže, da je razlika pojmov nebitvena: *ter quaterve;*
septem octōve hōrīs.

4. *sive (seu)* veže različne izraze za isti pojem: *ēiectō*
sive ēmissō ex urbe Catilinā. — Sive (seu) — sive (seu) znači,

da od zvezanih pojmov lahko veljata oba. *Ad hās litterās ad-
discendās ego tibi sive comes sive dux fuī.*

3. Coniunctiones adversativae.

Protivni vezniki so: *sed*, *vērū* a(li), pa, toda, nego, 343
temveč, ampak; *autem* pa(k); *vērō* pa (res), pa celo; *at* nasproti
pa, ali; *atquē* pa vendar, in vendar; *tamen* vendar.

1. *sed* in *vērū* omejuje ali popravlja predidčo trditev;
če je prvi stavek negativen, ga drugi ometuje; v slovenščini
naznanjajo to: nego, temveč, ampak. *Māgnus mihi vidētur orātor
Cicerō, sed nōn summus. Nōn quid nōbīs ūtile, vērū quid
necessārium sit, quaerimus.*

Pripomnja. *Sed* posreduje tudi prehod od prekinjene pripovedi k novi
misli. *Sed* (toda) *redeat, unde aberravit oratio.*

2. *autem* (nikdar na prvem mestu) veže le stavke in
nadaljuje začeto pripoved. *Gygēs ā nullō vidēbatur, ipse autem
omnia vidēbat.*

3. *vērō* (kakor *autem* le na drugem mestu) jači in poudarja
drugi pojem. *Haec sunt leviora, illa vērō gravia et magna.*

4. *at* se rabi v naglašenem protivju, pri ugovoru, impe-
rativu in živahnem vzkliku. *Brevis nōbīs vīta data est, at me-
moria bene redditae vītae sempiterna. At memoria minuitur
(ugovarja kdo).*

5. *atquē* stoji v začetku stavka, ki predidči trditvi ugo-
varja. *Ō rem, inquis, difficilem et inexplicabilem: atquē expli-
canda est.*

6. *tamen* stoji za stavki koncesivnega pomena. *Pausaniās
accūsātus capitis absolvitur, multātur tamen pecūniā. — Neque
tamen pa vendar ne, sed (vērū) tamen pa vendar, attamen ipak.*

Pripomnja. V prvem reku protivnega priredja stoji često *quidem*, ki
se poudarjenemu pojmu zapostavlja. *Plurima quidem* (sicer) *proferre pos-
sumus, sed modus adhibendus est. — Equidem* (= ojačen *quidem*) se veže
navadno le s 1. osebo. *Equidem mirābar.*

4. Coniunctiones causales.

Vzročno razmerje izražajo: *nam*, *namque* (često pred 344
vokali) zakaj, kajti; *enim* (se zapostavlja), *etenim* saj, namreč
(če je obče znan vzrok).

Pripomnja. Pred relativi stoji navadno *nam*, za demonstrativi in ni-
kalnicami *enim*; *neque enim* (namreč ne).

5. Coniunctiones conclusivae.

- 345 Sklepalni vezniki so: *itaque*, *igitur* (navadno na drugem mestu) torej, zato, tedaj; *ergō* tedaj, zato, po tem takem (v zaključkih zaključajev); *proinde* zato, (le v zvezi z imperativom ali adhort. in prohib. konj.) *Proinde, sī sapias, vidē! Proinde aut exeant aut quiēscant!*

Pripomnja. Sem spadajo tudi: *ideō*, *idcirco*, *propterea*, *quārē*, *quam ob rem*, *quōcircā*, *quāpropter* zato, zategadelj, zaradi tega (radi česar, zavoljo česar).

Nikalnice.

- 346 1. *Nōn* se rabi kot glagolna nikalnica v povednih in vprašalnih stavkih ter stoji pred finitnim glagolom (v acc. c. inf. seveda pri inf.). Če je kakšna druga beseda zanikana, stoji *nōn* pred njo. *Sapiēns mortem nōn timet. Nostrī ab hostibus victi nōn sunt. Dātis nōn aequum locum vidēbat suīs.*

Pripomnja 1. V lat. stoji nikalnica često pred glagoli, ki pomenijo reči in misliti, v slov. se pa zanika navadno glagol od njih odvisnega dastavka. *Nōn arbitror mē ad tē ventre posse* mislim, da ne bom mogel k tebi priti. *Nōn putābant dē tālī vīrō suspiciōnibus oportere iūdicārī.* — Redno se pravi: *nego* rečem (trdim), da ne. *Rēgulus reddt captivōs negāvit esse utile.*

Pripomnja 2. *Haud* (slabejša nikalnica kakor *nōn*) stoji v dobri prozi, izvzemši *haud scio an*, le pri adjektivih in adverbih: *haud mediocris*, *haud procul*.

2. *Nē* (*nēve*) je le glagolna nikalnica (stoječa navadno na čelu stavka) v zahtevnih stavkih, pri konces. konj. in pri II. imperativu (gl. § 287). *Nē timeāmus mortem!* — Toda: *Sit humus cinerī nōn onerōsa* (adj.!) *tuō!*

Pripomnja. Namesto *nē* stoji tudi pred glagoli *nōn*:

1. pri protivju: *Amicti vitia nōveris, nōn oderis!*

2. če tvori nikalnica z glagolom eden pojem: *Moneō te, ut ea longius progredi nōn sinās* (= *prohibeās*).

3. Dve nikalnici v istem stavku činita v lat. krepkejšo trditev, kakor jo tvori pozitivni glagol sam (*litotēs*): *nōn nesciō*, *nōn ignōrō*, *nōn sum nescius* (*ignārus*) dobro vem (znam), *nōn nego* priznavam, *nōn possum nōn moram, neque (nec)* . . . *nōn* in gotovo tudi. *Quī mortem in malis pōnit, nōn potest eam nōn timēre.*

Pripomnja 1. Vendar ostane stavek nikalen, če sledi splošni nikalnici (*nōn, nēmō, nihil, nullus, nunquam* itd.) *neque(nec)-neque(nec), nēquidem. Nēmō nunquam nec poēta nec orātor fuit, quī quemquam meliōrem quam se putāret. Nūquam hōc nē apud barbarōs quidem auditum est.*

Pripomnja 2. Če stoji *nōn* za *nēmō, nullus, nihil, nūquam, nunquam*, se ničī zanikanje popolnoma, če je *nōn* spredaj, pa le deloma, torej:

<i>nēmō ... nōn</i> vsak(do)	<i>nōn nēmō</i> marsikdo
<i>nihil ... nōn</i> vse	<i>nōn nihil</i> nekaj
<i>nullus ... nōn</i> vsak	<i>nōnnūllī</i> marsikateri
<i>nūquam ... nōn</i> povsod	<i>nōn nūquam</i> marsikje
<i>nunquam ... nōn</i> vselej	<i>nōn nunquam</i> mrasikdaj

Dostavek. V lat. se izraža nikalnica dveh ali več nikalnih slovenskih pronominov (pronominalnih adverbfov) v istem stavku le enkrat; seveda se tudi v tem slučaju pred glagolom potrebna nikalnica ne latini. *Nūllā unquam cīvitās sīgnum ūllum suā voluntāte cuiquam vēndidit* (v slovenščini do pet nikalnic).

Marsikdo

Dodatek.

I. O stihoslovju.

A. Zlogomerje (prozodija).

Poleg pravil, ki so navedena v §§ 5, 2–3 in 8, je glede 347 količine zlogov še pomniti:

1. Zlog je pozicijsko dolg tudi tedaj, kadar je izmed njegovega vokalu sledečih konsonantov eden končnik, drugi začetnik besede: *sub sīdera* (– ∪ ∪), *sed nunc* (– –), *et quid* (– ∪).

2. Pri pesnikih tvori tudi *mūta cum liquidā* pozicijsko dolžino, in to vselej, kadar pripadata konsonanta različnima zlogoma, sicer pa le redko (*positiō dēbilis*): *ob-rēpō* (– – –), *sub lūce* (– – ∪); *tenebrae* (∪ – –).

Pripomnja. Končni vokal z naslednjimi konsonanti ne tvori stavno dolgega zloga: *sīdera spectat* (– ∪ ∪ – ∪).

Pripomnja. *H* seveda ne tvori s soglasnikom dolžine: *adhortor* (∪ – ∪), *serpit humi* (– ∪ ∪ –).

3. Vokal pred stoječim ali izpahnjanim konsonantom *i* je dolg: *pēior, ēius, hūius, rēiciō* (mesto *reiciō*).

Pripomnja. Vokala *i* in *u* se včasih konsonantujeta: *ariete* = *arjete*, *genua* = *genwa*.

4. Enozložnice, ki se končujejo na vokal, so dolge: *ā, tū, mē, sī, dā*; kratke so naslonice: *-que, -te, -ne, -ve, -ce, -pte*.

Dolge so tudi: a) imenske enozložnice na konsonant: *sōl, sāl, nōs, ōs (ōris), pēs, pār, sūs, vās, lār* itd.; kratke so: *cor, mel, fel, as, os (ossis), vir, vas (vadis), is, id, quid, quod, quis* (nom. sg.); b) enozložne glagolne oblike na *-s*: *dās, stēs, vīs* itd. — toda: *es* (si, bodi).

5. Latinske dvo- in večzložnice s končnikom *s* imajo vobče dolgo, vse druge kratko končnico: *cīvitās, virtūs, abiēs, amās* itd.; *apud, māter, animal, laudat*. — Kratek je: zakonsonantni *-es* v: *penes* in v nom. sg. dentalnih debel: *mīles, eques, obses*; *-is* v nom. in gen. enakozložnic; *-us* v sklonilu *-bus*, v nom. sg. II. in IV. dekl. in *s*-debel ter v gen. sg. pronominov (pron. adj.): *hortus, fructus, genus, melius, ēius, sōlius*.

6. Dvozložni perfekti imajo vobče dolgo deblo: *iūvi, mōvī, fēcī, rēxī*.

7. Debelni vokal je v participu pf. pas. navadno dolg pri *d-* in *g*-debljih: *regō — rēctum, edō — ēsum*. Sicer pa obdrži debelni vokal svojo količino tudi v participu pf. pas. (supinu): *facio — factum, capiō — captum*; — toda: *dicō — dictum, dūcō — ductum, īcō — ictum*.

B. Metrika.

348

1. Čas, ki ga potrebujemo, da izgovarjamo kratek zlog, se imenuje v metriki mora (*χρόνος*): *et* (o kračina); dolg zlog se izgovori v dveh morah: *crās* (– dolžina).

2. Stopa (stopica, *pēs*) se imenuje združitev dolžine in kračine v metrično celoto. Najmanjša stopa šteje torej tri more.

3. Po številu in mestu v eno metrično celoto združenih dolgih in kratkih zlogov razločujemo v lat. naslednje šope:

o – *iambus: regēns*; – o *trochaeus: māgnus*.

ooo – *anapaestus: gravitās*; – ooo *dactylus: ēvehit*.

–ooo – *choriambus: lūcifugī*; ooo – *īōnicus ā minōre: pepulērunt*.

Pripomnja. Včasi zastopata dolžino (—) dve kračini (υυ *pyrrhychius*). Jamb in trohej dobita tako to-le obliko: υυυ (*tribrachys*).

Nasprotno pa stoji mesto dveh kračin včasi dolžina, torej: —υυ ali υυ — = — (spondēus).

4. Vsaka stopa sestoji iz krepko naglašenega dela, ki se imenuje vzdig (*arsis*, arza, izgovarja se s povzdignjenim glasom) in iz slabo naglašenega, ki ga zovemo pad (*thesis*, teza). Arza dobiva v pisavi ikt (*ictus* ' = znamenje za krepki naglas, tudi *ictus* imenovan), ki stoji nad zlogom, n. pr.: *árma virúmque canō*.

Pripomnja. Kadar zastopa arzo prihiij, stoji ikt vselej na njegovem prvem zlogu: υυ, υυ; n. pr.: *cumúlus* ali *cúmulus*.

5. Ritem (*rhythmus*, enakomerno menjavanje arz in tez) je vzdigajoč, če je teza pred arzo, sicer pa padajoč.

Dočim se strinja v slov. arza z besednim naglasom (akcentujoča metrika), je v lat. za ritem merodajna kvantiteta zlogov (kvantitujoča metrika); arza in besedni naglas se često ne ujemata n. pr.: *Maécēnās, atavís ēdite rēgibús*.

6. Več stop vzdigajočega ali več stop padajočega ritma tvori vrstice, verze ali stihe (*versus*, στίχος).

7. Meter (*metrum*, μέτρον) se imenuje jambaska, trohejska ali anapestovska dipodija (dve stopi). Pri daktilih je stopa obenem meter.

8. Popoln ali akatalektičen (*versus acatalēcticus*, od κατὰλήγων neham, torej: ne prehitro nehajoč) je stih, pri katerem so vse stope popolne. Včasi pa ima kaka stopa (najčesče končna) le arzo. Stih z eno ali več nepopolnimi stopami je nepopoln ali katalektičen (*versus catalēcticus*).

Znamenje za končno enozložno katalekso je: $\wedge$ (λείμμα), za dvozložno: $\overline{\wedge}$; za notranjo enozložno: $\perp$, ki se postavi na zadnji konec predstoječe arze (—); $\perp$ je predstoječa arza z znamenjem za dvozložno katalekso.

Če pa sledi zadnji popolni stopi še kračina, govorimo o nadštevilmem ali hiperkatalektičnem stihu (*versus hypercatalēcticus*). N. pr.: *Omnia Mercuriō similis, vōcemque colōremque Et crīnīs flāvōs...*

V lat. se omenjena kračina končuje na vokal ali *m* in se čita k naslednjemu stihu, ki se mora začeti z vokalom ali *h*.

Ker bi se heksameter le težko govoril v eni sapi, ima **350**
odmor, ki je:

1. moška cezura v 3. stopi (= po peti polustopi), *penthē-mimerēs* (τομή πενθήμερης, *caesūra sēmiquīnāria*).

In|tonu|ēre po|lī|| crēbrīs micat īgnibus aether.
1 2 3 4 5

2. moška cezura v 4. stopi (= po sedmi polustopi, *hephthē-mimerēs* (τομή ἑφθήμερης, *caesūra sēmiseptenāria*).

Nōn|gale|ae|, nōn|ēn|sis el|rant|| sine militis ūsu.
1 2 3 4 5 6 7

3. moška cezura v 2. stopi (= po tretji polstopi) *trithēmi-merēs* (τριήμερης, *caesūra sēmitemnāria*).

Om|ne ne|fās|| fūgēre pudor vērūmque fidēsque.
1 2 3

4. (redko) ženska cezura (trohejska) po troheju 3. stope (ἡ τομή ἢ κατὰ τρίτον τροχαῖον).

Ō pas|sī gravi|ōra|| dabit deus hīs quoque fīnem.

5. diereza ali bukolična cezura (ἡ βοῦκολικὴ τομή, *caesūra būcolica*) med 4. in 5. stopo. Bukolična se zove, ker so jo posebno radi rabili bukoliki.

*Namque erit|| ille mī|hī sem|per deus,|| illius āram
Saepe tener nostrīs ab ovīlibus imbuet āgnus.*

Daktilski (elegijski) pentameter

je bikatalektičen (v sredi, v 3. stopi, in na koncu, v 6. stopi) **351**
heksameter in se vselej veže s šestomerom v elegijski distihon, ki se rabi ponajveč v elegijah.

Le v prvih dveh stopah stoji lahko mesto daktila spondej, za 3. stopo je vedno diereza. Obrazec je torej naslednji:

⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ || ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏

*Prīncipiūs obstā, || sērō medicīna parātūr,
Cum mala per longās || convaļuēre morās.*

II. Rimski koledar.

1. Rimska mesečna imena so sledeči adjektivi: *Iānuārius*, **352**
Februārius, *Mārtius*, *Aprīlis*, *Māius*, *Iūnius*, *Iūlius*, *Augustus*,
September, *Octōber*, *November*, *December*.

Pripomnja. Nekdaj je bil *Martius* prvi mesec leta, *Septemōer* itd. torej sedmi itd. mesec. — *Iulius* se je zval pred Cezarjem, ki je uvedel 46. l. pr. Kr. solnčno leto 365 dni, *Quin(c)tilis*, *Augustus* pred Avgustom *Sextilis*.

2. Rimljani niso štelili dni v mesecu od prvega do zadnjega. Imeli so naslednje tri stalne dneve, po katerih so določevali druge dni:

a) *Kalendae*, 1. dan meseca; b) *Nōnae* (pravzaprav) 9. dan pred idami), 7. dan marca, maja, julija, oktobra (*milmo*), 5. dan vseh drugih mesecev; c) *Idūs*, 15. dan marca, maja, julija, oktobra, 13. dan drugih mesecev.

Kalendīs —, *Nōnīs* —, *Idibus Iānuāriīs* se pravi torej: prvega, petega, trinajstega januarja; *Kalendīs* —, *Nōnīs* —, *Idibus Mārtiīs* 1., 7., 15. marca.

3. Dan pred imenovanimi stalnimi dnevi se zove *prīdiē* (za njimi včasih *postrīdiē*) z akuz. stalnih dni: *prīdiē* (*postrīdiē*) *Kalendās* —, *Nōnās* —, *Idūs Iānuāriās* 31. dec., 4. jan., 12. jan. (2., 6., 14. jan.) — *prīdiē* (*postrīdiē*) *Kalendās* —, *Nōnās* —, *Idūs Mārtiās* 28. (29.) febr., 6., 14. marec (2., 8., 16. m.).

4. Drugi dnevi se zaznamujejo kot dnevi pred prihodnjimi nonami, idami, kalendami, n. pr.: *diēs tertius ante Nōnās Iānuāriās* = 5—2 (tretji še ni minil) = 3. januar.

Izraz: *diē ante* (dne pred) se je izpremenil v: *ante diem*, n. pr.: *ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (a. d. III. Nōn. Iān., tudi samo: III. Nōn. Iān.).

Ante diem je tako tesno združena zveza, da se veže s predlogi *ad*, *in*, *ex*; n. pr.: *differō aliquid in ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (in a. d. III. Nōn. Iān.).

5. Rimski datum se pretvarja v našega ali naš v rimskega tako-le: Če je datum pred nonami ali idami, se za 1 zmanjšano latinsko (slov.) število dni odšteje od non, oziroma id s predidočimi dnevi, sicer pa za 2 zmanjšano od dni istega meseca.

N. pr.:

a. d. IV. Nōn. Iān.	= 5—3 = 2. jan.	3. febr. = 5—2 = a. d. III. Nōn. Febr.
a. d. IV. Id. Iān.	= 13—3 = 10. jan.	11. febr. = 13—10 = a. d. III. Id. Febr.
a. d. IV. Kal. Febr.	= 31—2 = 29. jan.	17*febr. = 28—15 = a. d. XIII. Kal. Mārt.
a. d. VI. Nōn. Mārt.	= 7—5 = 2. mar.	5. jul. = 7—4 = a. d. III. Nōn. Iul.
a. d. VI. Id. Mārt.	= 15—5 = 10. mar.	12. jul. = 15—11 = a. d. IV. Id. Iul.
a. d. VI. Kal. Apr.	= 30—4 = 26. mar.	20. jul. = 31—18 = a. d. XIII. Kal. Aug.

Pripomnja. Prestopni dan je sledil 24. febr. (28—22 = a. d. VI. Kal. Mārt.) z imenom: a. d. bis VI. Kal. Mārt. (= 25. febr.); 27. febr. (prestopnega leta), 29—25 = a. d. IV. Kal. Mārt. itd.

Pregled.

Naši me- sečni dnevi	marec, maj, julij, oktober (31 dni)	januar, avgust, december (31 dni)	april, junij, september, november (30 dni)	februar (28, v prestopnih letih 29 dni)
1.	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>
2.	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. IV</i>
3.	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. III</i>	<i>a. d. III</i>	<i>a. d. III</i>
4.	<i>a. d. IV</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>
5.	<i>a. d. III</i>	<i>Nōnīs</i>	<i>Nōnīs</i>	<i>Nōnīs</i>
6.	<i>pridiē</i>	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VIII</i>
7.	<i>Nōnīs</i>	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. VII</i>
8.	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. VI</i>
9.	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. V</i>
10.	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. IV</i>
11.	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. III</i>	<i>a. d. III</i>	<i>a. d. III</i>
12.	<i>a. d. IV</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>
13.	<i>a. d. III</i>	<i>Idibus</i>	<i>Idibus</i>	<i>Idibus</i>
14.	<i>pridiē</i>	<i>a. d. XIX</i>	<i>a. d. XVIII</i>	<i>a. d. XVI</i>
15.	<i>Idibus</i>	<i>a. d. XVIII</i>	<i>a. d. XVII</i>	<i>a. d. XV</i>
16.	<i>a. d. XVII</i>	<i>a. d. XVII</i>	<i>a. d. XVI</i>	<i>a. d. XIV</i>
17.	<i>a. d. XVI</i>	<i>a. d. XVI</i>	<i>a. d. XV</i>	<i>a. d. XIII</i>
18.	<i>a. d. XV</i>	<i>a. d. XV</i>	<i>a. d. XIV</i>	<i>a. d. XII</i>
19.	<i>a. d. XIV</i>	<i>a. d. XIV</i>	<i>a. d. XIII</i>	<i>a. d. XI</i>
20.	<i>a. d. XIII</i>	<i>a. d. XIII</i>	<i>a. d. XII</i>	<i>a. d. X</i>
21.	<i>a. d. XII</i>	<i>a. d. XII</i>	<i>a. d. XI</i>	<i>a. d. IX</i>
22.	<i>a. d. XI</i>	<i>a. d. XI</i>	<i>a. d. X</i>	<i>a. d. VIII</i>
23.	<i>a. d. X</i>	<i>a. d. X</i>	<i>a. d. IX</i>	<i>a. d. VII</i>
24.	<i>a. d. IX</i>	<i>a. d. IX</i>	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VI</i>
25.	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VIII</i>	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. V</i>
26.	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. VII</i>	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. IV</i>
27.	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. VI</i>	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. III</i>
28.	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. V</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>pridiē</i>
29.	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. IV</i>	<i>a. d. III</i>	
30.	<i>a. d. III</i>	<i>a. d. III</i>	<i>pridiē</i>	
31.	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>		

Kalendās Martiās

v prestopnem letu
bis VI
 V
 IV
 III
pridiē

III. Rimski denar.

353

1. Najstarejši rimski novc (ulit iz bakra) je bil *as* (as), enak funtu (*libra* = 327 gr.) bakra (zato tudi *as libralis* ali zaradi teže *aes grave* imenovan). Asova vrednost se je po uvedbi srebrnega denarja (nekaj let pred prvo punsko vojno) jela manjšati in je po drugi punski vojni padla na $\frac{1}{36}$ prvotne cene (ca 1 K 50 v) ter je znašala 5 v.

Pripomnja. Pri mnogo tisoč asov se je *assium* izpuščalo in pri-stavljalo le *aeris*, torej: *ducenta milia aeris* 200.000 asov (funtov bakra).

2. Srebrni novci so bili: *dēnārius* = ca 80 v (16 asov); *sēstertius* = *hēmis tertius* = $2\frac{1}{2}$ asa do leta 217. pred Kr. r., pozneje pa = 4 *assēs* = 20 v.

Pripomnja. Od začetka se je *sēstertius* pisalo *LLS* = *libra libra sēmis*; iz tega je postalo *IIS* in končno *HS*.

Rimljani so računali s sledečimi vrstami sesterca:

- a) *sēstertius*, $\bar{1}$ = 1 sesterc z glavnimi števnik: *vīginti sēstertiū* 20 s.
- b) *sēstertium*, $\bar{1}$ = 1000 sestercev z glavnimi ali delilnimi števnik: *quīnque (quīna) sēstertia* 5000 s.; rabi se le do 999.000 sestercev = *nōngenta nōnāginta novem sēstertia*.
- c) *sēstertium*, $\bar{1}$ (sing. tant.) = 100.000 sestercev s pri-slovnimi števnik: od *decīēs* naprej za izraz milijonov; *decīēs sēstertium* 1,000.000 s. (pravzaprav *decīēs centēna milia sēstertiūm*); *sēstertium centīēs* 10,000.000 ($\overline{\text{HS}}\overline{\text{C}}$); *fundum ūndēcīēs sēstertiō emere*; *summa milliēs sēstertiū* vsota 100,000.000 sest.

IV. Mere.

354

1. Mere za dolžino: *pēs* (črevelj) = ca 30 cm; 5 *pedēs* = 1 *passus* = ca 1.5 m; *mille passūs* (rimska milja) = $1\frac{1}{2}$ km (= $\frac{1}{5}$ geografske milje).

2. Z *iūgerum* (oral) = 2520 m² se je merila ploščina.

3. Mere za tekočine: *amphora* = ca $26\frac{1}{4}$ litra; *sex-tārius* = ca $\frac{1}{2}$ litra.

4. Mera za suhe stvari je *modius* = $8\frac{3}{4}$ litra.

V. Najnavadnejše kratice (notae ali compendia scripturae).

1. Predimki.

<i>A.</i> = <i>Aulus</i>	<i>D.</i> = <i>Decimus</i>	<i>M.</i> = <i>Mānlius</i>
<i>Ann.</i> = <i>Annaeus</i>	<i>K.</i> = <i>Kaesō</i>	<i>Mam.</i> = <i>Māmercus</i>
<i>Ap(p).</i> = <i>Appius</i>	<i>L.</i> = <i>Lūcius</i>	<i>N. (Num.)</i> = <i>Numerius</i>
<i>C.</i> = <i>Gaius</i>	<i>M.</i> = <i>Mārcus</i>	<i>P.</i> = <i>Pūblius</i>
<i>Q. (Qu.)</i> = <i>Quintus</i>	<i>Serv.</i> = <i>Servius</i>	<i>T.</i> = <i>Titus</i>
<i>S. (Sex.)</i> = <i>Sextus</i>	<i>Sp.</i> = <i>Spurius</i>	<i>Ti (Tib.)</i> = <i>Tiberius</i> .

355

2. Druge kratice.

<i>Aed. Cur.</i> = <i>aedilis curūlis</i>	<i>P. R.</i> = <i>populus Rōmānus</i>
<i>Aed. Pl.</i> = <i>aedilis plēbis</i>	<i>Pr.</i> = <i>praetor</i>
<i>Cs. (Cos.)</i> = <i>cōsul</i>	<i>Praef.</i> = <i>praefectus</i>
<i>Css. (Coss.)</i> = <i>cōsules</i>	<i>Proc.</i> = <i>prōcōsul</i>
<i>Des.</i> = <i>designātus</i>	<i>Quir.</i> = <i>Quirites</i>
<i>Eq. R.</i> = <i>eques Rōmānus</i>	<i>Resp.</i> = <i>rēs pūblica</i>
<i>Imp.</i> = <i>imperātor</i>	<i>S.</i> = <i>senātus</i>
<i>Leg.</i> = <i>legātus, legiō</i>	<i>S. C.</i> = <i>senātus cōsultum</i>
<i>P. C.</i> = <i>patrēs cōscripti</i>	<i>S. P. Q. R.</i> = <i>senātus populusque Rōmānus.</i>
<i>P(ont). M(ax).</i> = <i>pontifex māximus</i>	
<i>A. D.</i> = <i>ante diem</i>	<i>Q. B. F. F. Q. S.</i> = <i>quod bonum, felix faustumque sit</i>
<i>A. Chr.</i> = <i>ante Christum</i>	<i>S.</i> = <i>salūtem</i>
<i>A. U. C.</i> = <i>annō urbis conditae</i>	<i>S. D. P.</i> = <i>salūtem dicit plurimam</i>
<i>D.</i> = <i>divus</i>	<i>S. V. B. E. E. V.</i> = <i>sī valēs, bene est, ego valeō.</i>
<i>F.</i> = <i>filius</i>	
<i>N.</i> = <i>nepos</i>	
<i>O. M.</i> = <i>optimus māximus</i>	

3. Novejše kratice.

<i>a. c.</i> = <i>annī currentis</i>	<i>P. S.</i> = <i>post scriptum</i>
<i>h. a.</i> = <i>hūius annī</i>	<i>P. M.</i> = <i>prō memoria</i>
<i>a. pr.</i> = <i>annī praeteriti</i>	<i>Q. D. B. V.</i> = <i>quod deus bene vertat</i>
<i>h. m.</i> = <i>hūius mēnsis</i>	<i>l. c.</i> = <i>locō citatō</i>
<i>L. S.</i> = <i>locō sigillī</i>	<i>i. e.</i> = <i>id est</i>
<i>P. T.</i> = <i>plēnō titulō</i>	<i>sc.</i> = <i>scilicet; cf.</i> = <i>cōnfer</i>
<i>S. T.</i> = <i>salvō titulō</i>	<i>etc.</i> = <i>et cēterā; v.</i> = <i>vidi (vidē).</i>

Slovensko stvarno kazalo.

Številke kažejo paragrafe, debelo tiskane se tičejo oblikoslovja; do = dost. = dostavek; ib = ibidem (ravnotam); o = opomnja; p = prip. = pripomnja; s = sledeči paragraf; ss = sledeči paragrafi; v. = gl. = glej.

Ablativ 239–254: pravi 239 ss, separationis 239 s, inopiae 241, originis 242, limitationis 243, comparisonis 244, causae 245, kot instrumental 246 ss, instrumenti 246, copiae 246, pretii 217 b in 246, pri utor itd. 247, opus est, dignus itd. 248, mensurae 249, modi 250, sociativus 251, kot lokal 252 ss, loci 252, temporis 254, absolutus 332, abl. absol. se ne rabi 332, 3, c, p 5, qualitatis 213 in 216.

adverb, gl. pristov.

afereza 348, 9.

akatalektični stih 348, 8.

aktiv 271, vzročni 271, 1, se pretvarja v pasiv 196.

akuzativ sg. na -im 37, 1 in 2, pl. na -is 37, 4, kot objekt 196 ss, vnaneja objekta 196–201, pri glagolih, ki so v slovenščini neprehodni 197 s, pri brezosebnih glagolih 199 in 222, pri sestavljenih glagolih 200 s, notranjega objekta 202, dva ak. 203 s, vzklika 205, kot prislovno določilo 206 s, omejitve ali ozira (graeus) 207; akuz. z inf. = accusativus cum infinitivo 326 ss, pri vzklikih in nevoljnih vprašanjih 328, 2, p, se sloveni 328, do.

ali v vprašanjih = aut, vel 289 p. apozicija 192, predikatova 182. arza (arsis) 348, 4.

asimilacija konsonantov 7, relativa 269, modi 299, p 1.

asyndeton 341, 1, p 1.

atrakcija relativa 269.

atribut priredni 189 ss, podredni 194.

Besedotvorje 169.

blizu je 306, 3, b.

bodisi da 314, III, 1; bodisi da — bodisi da 281, do 2.

brezosebniki 157.

Ceniti = spoštovati 217, p 2.

cezura 350.

communia 17.

Časi 274 ss, glavni, stranski 294 do (97, p), relativni 291, 2, relativni v indikativnih zavisnikih 291 s, v konjunktivnih zavisnikih 293 s, posledica časov 293 ss, se rabijo absolutno 291, 1 in 298.

časovni stavki 316 ss.

če 309, 4, če ne za izrazi dvojbe itd. 300, p 2.

čim — tem 270, c, p.

členice 158 ss.

črke 1, velike 3.

Da (trdilni odgovor) 290.

da le 305, do.

daleč je 306, 3, b.

danes, v pismu 279, p 2.

dati se latini 328. 4, p 2.

dativ na -ubus 50, 2; 224–237: kot objekt 224 ss, pri pridevniki 224, pri glagolih 225, pri medeor itd. 226, pri glagolih zloženih s predlogi 227 s, aspergo itd. 229, interesa 230 ss, (in)commodi 230 s, pri glagolih, ki menjajo sklad 231, possessivus 232, auctoris 233, ethicus 234, predikativni (finalis) 235 ss, prosti 258.

debel(ost) se latini 206 a, p 3.

debla 122 ss.

defektivna subst. 52—54, verba 151.
(dejstvo) da 309, 3.

deklinacija 22 s, a-24, o-25, III, 28-48:
konsonantna 29—30, 33, vokalna
35—40, adjektivov 42—48; u-49,
e-51, grških imen 56—59.

deležja 99.

denar rimski 353.

deponentniki 101, konjug. 113, pa-
siv 272, 4, seznam 139 ss.

diftongi 2, 1.

diereza bukolična 350 e.

dogaja se 306, 3, a.

dolžnost, naloga itd. je 215 in p 2.

dopustni stavki 314.

dual 73, p 3.

dva nominativa 204, e.

dvoglasniki 2, 1.

dvojiti ne 308.

Epicoena 19.

Finalni stavki 301.

futur I. 279, II. 280.

Genitiv na i (iz ii) 26, 1, na -um:
pri I. dekl. 24, p 3, pri II. dekl. 26,
4, pri i- deblih 37, 3, na -ium pri
I. vrsti kons. dekl. 31 do; 208—223:
kot atribut 208 ss, subjektivni
209, posesivni 210, appos. (defin.,
explic.) 211, objektivni 212, quali-
tatis 213 in 216, partitivus 214,
pri adjektivih in participih 215,
kot predikatnik 215 ss, possessivus
215, pretii 217, kot objekt 218 ss,
pri adjekt. 218, pri partic. 219, pri
glag. 220, memoriae 220, criminis
221, pri brezosebnikih 222, pri in-
terest 223.

gerundij in gerundiv 333 ss, gerun-
divni sklad 334, ger na -undus
126, 6.

glagol 95 ss, III. konjug. na -io 119,
nepravilni 144, nepopolni 151, brez-
osebni 157, vezni 181, dicendi z
ut (ne) 303, p 2, s konjunktivom
brez ut 305, p 3 in 4, dicendi in
sentiendi z ac. c. inf. 328, impe-
diendi in recuso 305, timendi
305, čuvstvovanja 309, 2, premi-
kanja in stanja sestavljeni s pred-
logi, prehodni 200 s; v stavku
271 ss.

glasoslovje 1 ss.

glasovni zakoni 5: vokalov in dif-
tongov 5, konsonantov 7.

gnomski perfekt 277, 2, p.

godi se 306, 3 a
govorni razpoli 12.

Heksameter 349.

heterogenea 55, 2.

heteroklita 55, 1.

hiperkatalektični stih 348, 8.

hipotetične periode 312, zavisne 313.

Ikt (ictus) 348, 4.

ime = nomen (v stavku) 180 ss.

imena mest in otokov 255.

imenske oblike glagolove 321 ss.

imeti 232 in p 2.

imperativ 286.

imperfekt 276; de conatu 276, p 1.

indeclinabilia 53, p.

indikativ 281, se rabi za slov. kon-
dicional itd. 281; v irealnih peri-
odah 312, p 3.

indirektni govor 340.

infinitiv, praes. pass. na -ier 126, 8;
fut. se opisuje 322, kot subjekt 323
in 327, kot objekt 324 in 328, hi-
storični 276, p 2, fut. se sloveni
111¹ in 112¹.

izgovarjanje 4

izenačenje načina 299, p 1.

izpah (elisio) 349, 9.

izpeljava samostal. 170, pridev. 171
s, glag. 173.

Jutri, v pismu 279, p 2.

Kakor za izrazi enakosti itd. 315, 1 do
kam li da 305, p, 2.

kar se tega tiče, da 309, 4.

katalektični stih 348, 8.

koledar rimski 352.

količina zlogov 5, 8, 347.

komparativ 60 ss, 261.

konec, vznožje itd. 182, 2, p 2.

kongruenca 183.

konjugacije štiri 104 ss., opisna (pe-
rifraistična) akt. 120, pasivna 121,
deponentnikov 113, nepravilnih
glagolov 144, ss.

konjunktiv se sloveni 110², prez. (ipf.)
mesto fut. 295, vrste 282 ss, v
zavisnosti neizpr. 294, p 2, v za-
visnih stavkih 300 ss, concessivus
314, III, 1 p, irrealis 312, 3; pri za-
klinjanju 283, p, v nevoljnih vpra-
šanjih (z ut) 285, p, notranje za-
visnosti 299, brez ut 303, p 3.

konstrukcija po zmislu (ad sensum)
183 do 2.

konsonanti 2, 3, 6.

krajevna določila, posebnosti — 255.

kratice 355.
kvantiteta v. količina.

Le 311, p 2.
ločila 11.

Manjkati ne 308.
medmet 168.
meter (metrum) 348, 7.
metrika 348
mere 354.
mlajši 206, b, p 2.
mobilia 18.
mora (v metriki) 348, 1.

Naglas 9
naj(s) 314, III. 1; naj si — naj si
281, do 2.
nakloni 98, v nezavisnih stavkih
281 ss, v zavisnih stavkih 299 ss.
namera pri glagolih premikanja se
izraža 339, p 2.
namerni stavki 301 ss, pravi ali
adverbialni 302, objektivni ali za-
hтеvni 303.
naposled 182, 2, p 1.
na primer 315, 2, p 4.
nasprotno 290.
nazadnje 182, 2, p 1.
ne (nikalni odgovor) 290.
ne (pa) da 305, 2, p 2.
ne da (bi) se latini 332, do p 2.
neutralia passiva 118.
nikalnice 346.
nikar da 305, p 2.
nominativ 193, dvoji 203, s.
notranje zavisni stavki 264, 2 in do,
299.

Objekt 195 ss: vnanji 195, notranji
202, v slov. v gen., v lat. v ak.
196, p 1.
običaj je 306, 3, c.
oblikoslovje 12 ss.
obljubiti 328, 1, p 3.
oddaljenost 206, a, p 1 in 2.
odgovor na vprašanja 290.
odlikovati se 201.
odnosnica se stavi v rel. stavek 268.
opustiti ne 308.
osebila 102.
osnova 103, osnovni samoglasnik 103.
ozir. stavki 320, se ne krajšajo 330,
[p 1.

Pač 328, 4 do p 2.
pad 348, 4.

particip 329, kot pridevnik 329, p 1
pf. pas. v aktivnem pomenu 117,
pri abl. causae 245, p 2, substan-
tiviran 260, deponentnikov par-

ticipi pf. v akt. in pas. pomenu
115, particip pf. s prez. pomenom
329, p 2, atributivni 330, apozi-
tivni 331, predikativni 204, g, h,
i, absolutni se sloveni 332, apo-
zitivni in absolutni se sloveni 332,
3, c do, fut. in pf. z akuzativnim
objektom ne stoji v abl. abs. 332,
c, p 5, sam ptcp. v abl. abs. 332,
c p 3 in 4, na -ns 45 s,

participialni sklad atributivni 330,
apozitivni 331 do.

pasiv 2 o. sg. na -re 126, 5, se slo-
veni 112¹ (brez)osebni ib in 272.
pentameter 351.

perfekt okrajšane oblike 126, se-
znam 127 ss, historijski 277, 2,
gnomski 277, 2, p.

pismena 1.

pismo, časi v- 279, p 2.

pluskvamperfekt 278.

podredje 179, 291 ss.

pogojni stavki 311 ss.

poldeponentniki 114.

položaj glagolni 100; 271—273.

polysyndeton 341, 1, p 1.

popolnoma 182, 2, p 1.

posledični stavki 306, načinovni 306, 1,
objektivni 306, 2, subjektivni 306, 3.

poslušen na besedo 245, b

predikat 181, se zлага po zmislu
182, pri več subjektih 183 ss, se
zлага z apozicijo 182, p 3.

predikativni 179, 2, dopolnilni 182,
proleptični 182 p 4.

predlog 163 ss, z akuz. 163, z
abl. 164, z akuz. in abl. 165, ne-
razstavni 166, dva ne stojita sku-
paj 165, do 1, spada k več ime-
nom 165, do 3.

prej 182, 2, p 1, — imenovan 330, p 2.
prekašati 201.

prepoved 287.

prezent 275.

pridevnik, skladne posebnosti 260.

primerjalni stavki 315.

priredje 179, 341 ss.

priseči 328, 1, p 3.

prislov 158 ss; se latini z glag. 328,
do, p 2.

prozodija 347.

Razzlogovanje 10.

recimo, da 314, III, 1.

recipročnost 264, do.

refleksiv 83, posesivni 85, direktni
264, 1, indirektni 264, 2.

relativna zveza 267.

ritem 348, 5.

Samo 311, p 2; samo da 305, do.
 samoglasnik 2, 1.
 semideponentia 114.
 sestava 174—177.
 sintaksa 178, ss.
 skladnja 178, ss.
 skladnost 183.
 skloni 21.
 sklop 174, p.
 soglasniki 2, 3, 6.
 sosledica časov 293 ss.
 spol 13—16, I. sklanjatve 24, II. skl.
 27, III. skl. 32, 34, 38. IV. skl. 49,
 V. skl. 51.
 s pogojem da 306, p 2.
 sprega opisna 120 s.
 sreda 182, 2, p 2.
 star(ejši) 206, b p 2.
 stavek 178, prosti 179 ss, 274 ss,
 zloženi 179, 291 ss.
 stih 348, 6.
 stihoslovje 347.
 stopa 348, 2.
 stopnjevanje pridevnikov 60—65,
 nepravilno 66, brez pozitiv 67,
 brez komparativa 68, brez super-
 lativa 69, brez komp. in superl.
 70, elativ 71, prislovov 162.
 subjekt 180, (psiho)logičen ib, p, za-
 imkovni 183 do 1, pri non esse, non
 manere 183 p 4, pri mnogo, malo
 itd. 183 p 5, — pronominalni se
 izpušča 328, 4, p 3.
 substantiva communia 17, mobilia
 18, epicoena 19, defektiva 52—54,
 abundantia 55.
 superlativ v. stopnjevanje, 262, se
 krepi 262, p.
 supin 125, 339.
 suplement participov 331, 3 d, p. "

Število 20.
 števniki 72 ss.

Tako malo da 306, 3, p 2.
 takozvani 330, p 2.

teza (thesis) 348, 4.
 toliko, v — da 306, p 2.
 tvorba debel 122 ss.

Ulomki 79.
 upati 328, 1, p 3.
 ustavljati se ne 308.

Včera, v pismu 279, p 2.
 velik(ost) 206, a, p 3.
 verbum finitum in infinitum 101,
 2, infin. 321 ss, verba anomala
 itd. v. pod *verba*.
 verz (vrstica) 348, 6.
 veznik 167, priredni 341—345.
 vkupna (imena) 19.
 vojaške čete kot sredstvo 246, p.
 vokali 2, 1.
 vokativ 178 in p 1, nepravilni 26, 2.
 vprašalni stavki nezav. 288 s, zav.
 300.
 nevoljna vprašanja v inf. 328, 2 p.
 vrh 182, 2, p 2.
 vzajemnost dejanja 264, do.
 vzdig 348, 4.
 vzdržati se ne 308.
 vzklik 328, 2 p.
 vnožje 182, 2, p 2.
 vzročni stavki 309 s.

Za (z akuz.) = pro 231 p.
 začetek 182, 2, p 2.
 zahtevni stavki 303.
 zaimki 82 ss, 263 ss: osebni 82,
 povratni 83, 264, svojilni 84, 263,
 svojilno povratni 85, kazalni 86
 do 88, 265 s, oziralni 89, 267—269,
 splošni oziralni 91, nedoločni 93,
 270, soodnosni 94, vprašalni 92,
 kazalni in oziralni v stavku 192.
 zev 348, 9.
 zlogomerje 347.
 znamenja za katalekse 348, 4.

Želje izpolnive 283, 1, neizp. 283, 2.
 žugati 328, 1, p 3.

Latinsko stvarno kazalo.

Ā, *ab(s)* 164, 1, pri abl. separ. 239, p 2 in 3. 249 p, mesto abl. causae 245, mesto dat. gerund. 233, p 1.

abalienō ab 239, p 3.

abdicō me z abl. 240.

abdō, quō? 253

abeō z abl. 239 in p 1.

abesse ab 239, p 3.

abest nihil etc., quin 308.

abhoreō ab 239, p 3.

ablātīvus v. *ablativ*.

absolvō z gen. *criminis* 221.

absterreō ab 239, p 3.

abstineō (me) z abl. 239, — *vix, (aegre)* quin 308.

abundō z abl. 246.

abūtor z abl. 247.

ac (atque) = *kakor* 315, 1 do; *ac si* 315, 2; = in 341, 3.

accēdō 227 in p.

accēdit, ut 306, 3 a, — *quod* 309, 2 c.

accidit, ut 306, 3 a, — *quod* 309, 3.

accipiō z dat. ali akuz. 237, z akuz. gerund. 204 j.

accūsātīvus gl. akuzativ.

accūsō z gen. *crim.* 221, — *quod* 309, 2 b.

ad 163, 3.

adaequō z akuz. 197.

adeō z akuz. 201.

adeptus 115.

adiuvō z akuz. 197.

admīror z akuz. 198, z inf. (in ak.) 328, 2; *quod* 309, 2 a.

admoneō z gen. *memoriae* 220.

adsuēscō itd. v. *pōd assuēscō* itd.

adūlor 197.

adultus 116.

advehor ad 201.

adverbia 158 ss, — *pronominalia* corr. 161, do., *numeralia* 78.

adversārius z gen. 224, p 3.

adversus 163, 4.

aemulor z akuz. 197.

aequalis z gen. 224, p 3

aequē āc (atque) 315, 1 do.

aequō urbem solō 197, p 1, z akuz. 197.

aequum est indik. za slov. kondic. 281, 1.

aestimō z gen. *pretii* 217.

affectō z akuz. 198.

afficio 246, do p.

affinis z gen. 224, p 3.

affluō 246.

age, agite 155 b, *age* pred imper. 286, p 2.

aggredior 201.

agitō z akuz 198.

ago id, ut 303, 2.

aiō 152.

aliēnus 239, p 3.

aliter ac (atque) 315, 1 do.

alius 93, op, 2 p.

alius — *alius* 93, 7.

alter — *alter* 93, 8.

ambō 73, p 3.

amicus z gen. 224, p 3.

amphora gen. pl. 24, p 3.

amplius 244, p 2.

an v razstavnih vpraš. 297 in p, za izrazi dvojbe 300, p 2, *an nōn* v nezavisnih vpraš. 289, v zavisnih vpraš. 300 2, za izrazi dvojbe 300, p 2.

angor z acc. c. inf. 328 2, — *quod* 309, 2 a.

animadvertō z inf. (in akuz.) 328, 1 p 1, z akuz. *partic.* 204, g.

animō aequō 250, p 2.

Anio 41, 1.

ante 163, 1.

antecedō 201.

antecellō 201.

anteferō 227.

antegredior 201.

anteō 201.

antepōnō 227.

antequam 317.

anticipatiō 299, p 2.

apage 155 c.

appareō z 2 nom. 181, 2 b.

appāret z inf. in acc. 327 2.

appellāre z 2 akuz. 204, a.

apellārī z 2 nom. 179, 2 c.

appellere z *ad* 227 p.

aptus dat. in *ad* 224, p 8 — *qui* 320, II, 3.
apud 163, 2.
arbitrātus misleč 329, p 2.
arceō (ab) 239, 1.
arcessō 221.
arguō z gen. crim. 221, — *quod* 309, 2 b.
aspergō 229.
aspiciō s partic. 204, g.
assimilatiō modī 299, p 1.
assuefaciō (fīrō) 227 p, 324, p 3.
assuefīrō 324, 3.
assuescō 227 p.
assuetus 227, p, 324, p 2, pomen: 116.
at 343, 4.
atque = *kakor* 315, 1, 341, 3.
atquē 343, 5.
attamen 343, 6.
attinet nihil, quid 323, 2.
auctor sum, ut 303, a, acc. c. inf. 328, 1.
audeō z inf. 324, b.
audiō s partic. 204, g, z acc. c. inf. 328 1, p 1.
audior z nom. c. inf. 325, 3.
ausim 126, 7.
auspicatō abl. absol. 332, p 3.
aut, aut — *aut* 342, 1.
autem 343, 2.
(h)avē 155 a.
avidus z gen. 218.
Bellō, in bellō 254 a, in p.
bōs 41, 5.
Cado z abl. instr. 246.
cano z abl. instr. 246, z dat. fin. 235.
cardinalia 73 — 75.
careō 241.
caro 41, 2.
causā z gen. 210 (166, do).
caveō sklad 198 in 231, *cavē* s konj. 287 4, in 303, p 4, — *ne* 304.
cedō 239 a.
cedo, cettē 155, d.
celō 203, 1 a in p 1.
cenātus 117.
censeō ut ali inf. z gerund. 303 c, p 3.
cernō s partic. 204 g, z inf. in akuz. 328 1, p 1.
certiōrem faciō dē ali gen. 204, b.
cingor z akuz. 207.
circā (circum) 163, 5.
circumdō 229.
circumdūcō z 2 akuz. 200, p.
circumfluō z abl. 246.
circumsedeō z akuz. 200.
circumveniō z akuz. 200.
cis, citrā 163, 6.

clam 164, p.
coarguō z gen. crim. 221.
colo z akuz. 201.
coept 151, z inf. 151, p.
coeptus sum s pas, inf. 151, p.
cōgnōscō z 2 akuz. 204 e, z gen. pos. 215, v c.
cōgō ut ali inf. 303, do, inf. 324, p 3, — *quō*? 253.
collocō, ubi? 253.
comitatus 3 z abl. instr. 246, pas. pomen. 115.
committis ob volityah 254, a.
committō 227.
commonefaciō 220.
commūnicō 227, p.
commūnis 224, p 5.
comparō 227, p.
compleō 246.
compos z gen. 218.
compōnō 227, p.
concedō z gerund. 204 j, — *ut* 303, do.
concupiscō z akuz. 198, z inf. 324, 1.
concurro, quō? 253.
condemnō z gen. crim. 221.
condiciōne 250, p 2.
condūcō z gerund. 204, p, z gen. pretii 217 b, *conducit* z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
cōnferō 227 p.
cōnfidō 225, β in p.
cōnfiert 133, 7, b, p.
cōnfisus upajoč 329, p 2.
congregior 227, p.
congregō, quō? 253.
congruō 227, p.
cōniunctionēs v. veznik.
cōniunctivus v. konjunktiv.
coniungō 227, p.
cōniurātus 117.
cōnor 324 b.
conqueror z akuz. in *dē* 198.
cōnscius z gen. 218.
cōnsecutiō temporum 283 ss, po verb. infin. 286, po praes. hist. 284, p 1, v zavisnikih druge stopnje 287.
consentio 227, p.
cōnsidō, ubi? 253.
cōnsiliō namenoma 250, p 2.
cōnsisto, ubi? 253.
cōnsolor 198.
cōnspiciō s partic. 204 g, z inf. in akuz. 328, 1, p 1.
cōnstat z inf. in akuz. 327, 2.
cōnstituō z inf. 324 2, z *ut* ali inf. in gerundij 303, p 2, —, *ubi*? 253.
cōnstō z gen. pretii 217, b.

cōnsuetudine 250, p. 2.
cōnsuetudo est, ut 306, 3, c.
cōnsuetus 116.
cōnsuevit z inf. 324, 3.
cōnsulō sklad 198 in 231; *ut (nē)* 303, 2.
cōsultus 218 in p 1.
contendō z inf. 324, 1.
contentus 245, b.
contineō mē vix, quā 308
confligit, ut 306, 3 a.
contra 163, 8.
contrārius z gen. 224, p 5.
conveniō, quō? 240, sklad 201.
convenit z inf. in akuz. 327, 2 — v
 indik. za slov. kondic. 281, 1.
cōpula 181.
cōram 164, 4.
credō z nom. c. inf. 325 d, p 1.
creo 204 b, v pas. z 2 nom. 179, 2, c.
cum predlog 164, 2, namesto: abl.
 modi 250, abl. sociat. 251.
cum causale 310, 3, — *concessivum*,
adversativum 314, III 2, — *iterā-*
tivum 319, 1. p 1 in 2, — *tempo-*
rāle 319, 1, — *explicativum (coin-*
cidens) 319, 2, — *inversum (ad-*
ditivum) 319, 3, — *historicum (nār-*
rativum) 319, VII.
cum primum 318.
cum — tum 341, do.
cūnctor z inf. 324, b.
cupidus z gen. 218.
cupiō sklad 231, — *ut* 303, 1, z inf.
 324, 1 in p 1, z inf. in akuz. 328, 3.
cūr = quod 310, 2, p.
cūrō akuz. 198, *ut* 303, 2, z gerund.
 204 j.
Damnō z gen. crim. 221, *dē, inter*
ib p 2, — *quod* 309, 2, b.
dativus v. dativ
dē 164, 3.
dea dat. pl. 24, p 2.
dēbeō v ind. za slov. kondic. 281, 1,
 v ireal. period. 312, p 3, b, *dēbere*
 za inf. fut. 322, p 1.
dēcedō 239, a.
dēcernō, ut ali inf. z gerund. 303,
 p 2, — z inf. 324, 2.
decet z inf. 323, 2, inf. in akuz. 327,
 2, z akuz. osebe 199, indik. za slov.
 kondic. 281, 1.
declārō z 2 akuz. 204, b.
dēdecet v. *decet*
defendō 239, p 3.
deficiō 197 in p 1, *deficit mē pe-*
cūnia 197, p 1.
defit 133, 7, b, p.
dēftgō, ubi? 253

defungor rē 247.
delectat z inf. 323, 2.
dēligō z dat. 237, z 2 akuz. 204 b.
denāriūm 26, 4, a.
dēpopulātus pass. 115.
dēsiderō z akuz. 198.
dēsignō z 2 akuz. 204 b.
dēsīnō z inf. 324, 4, *dēsitus sum pri-*
pas inf. 135, 2, p.
dēspērō 198.
deterreō 239, p 1.
deus vok. sg. 26, 3, pl. 26.
dexter 25, kompar. 60 p.
dīc 126, 4.
dīcō z 2 akuz. 204, a in b p
dīcor sklad 325, 3, *dīcitur* = trdi se z
 inf. in akuz. 327 2, z 2 nom. 179, 2, c.
dictō audiēns 245, b.
differō 239, p 2.
difficile est v ind. mesto slov. kondic.
 281, 1. [p 3.
difficilis 224, p 8, s sup. na ū 243,
diffisus ne zaupajoč 329, p 2.
dignor rē 248.
dignus, qui 320, II, 3.
dignus rē 248.
diūdicō 239, p 2.
dimēnsus 115.
discernō 239, p 2.
dīscō z inf. 324, 3, z ak. 203, a, p 1.
discordō 239, p 2.
dīscrepō 239, p 2.
dispār 224, p 2
displacet z inf. 323, 1, z inf. in akuz.
 327, 2.
dissentīō 239, p 2.
dissimilis 224, p 1.
distingūō 239, p 2.
distō 239, p 2.
distributwa 77.
dtwidō 239, p 2.
dtxe 126, 7.
dtxim 126, 7.
dō z 2 akuz. 204 d, v pas. z 2 nom.
 179, 2, c, z dat. predikatnikom
 236 s, z gerund. 204 j, — *operam,*
ut 303, 2.
doceō sklad 203, 1, a, in p 1 in 2.
doctus 203, 1, a, p 1.
doleō z abl. 245, b, z *dē ib* p 2, z akuz.
 198, z inf. in akuz. 328, 2, — *quod*
 309, 2, a.
domus 50, sklad 256, *domi bellique,*
domi militiaeque 256, p 3.
dōnec 316, II in III.
dōnō 229, 237.
drachma gen. pl. 24, p 3.
dubito nōn (quis dubitat), quā 308,
 —, *quis* 308, p 2, z inf. 308, p 1
 (324, 2).

dubitō an 300, p 2
dubium est, an 300, p 2, — *nōn est, quā* 308.
dūcō z gen. *posses.* 215, *pretit* 217, z 2 akuz. 204, c, z dat. *predikat-nikom* 236, *dūc* 126, 4.
duim 126, 8.
dum 316, I—III.
dum, dumodo (nē) 305, do.

Ē, ex 164, 6.
edim 126, 8.
editus 242.
edo 145.
ēdoceō 203.
efficiō, ut 303, 3, 306, 2, z akuz. 204, b.
efficior z 2 nom. 179, 2, c.
effugiō 197 in p 1.
egenus z gen. 218.
egeō rē 241.
eligō z 2 ak 204, b, pas. z 2 nom. 179, 2, c.
ementitus 115.
emo z gen. 217, b.
enim 344.
eo (ire) 148.
eō diē *danes* 279, do.
equidem 343, 6, p.
ergā 163, 7.
ergō *zaradi* 166, do., = *zatorej* 345.
erudiō 246.
esse 106, se *izpušča* 328 d, p 3, *est sunt* se *ipušča* 181, p 1, *est ut* 306, 3 a, (*non*) *est, quod* 310, 2, *sunt, quā* 320, II, 2, kot *predikat* 179, c, p 2, — z gen. *pos-sesiv.* 215, z gen. *qual.* 216, z gen. *pretii* 217, = *imeti* 232, z 2 dat. 235.
et 341, 1, *multus et ib.* p 2, *et-et*, *ib* do., *et-neque, neque-et ib.*
etenim 344.
etiam 341, 4.
etiamst (etsi, tametsi) 314, II.
et is (isque, atque is), neque is itd. 266, b, p. 2.
evādō z akuz. 198.
evenit, ut 306, 3, a, — *quod* 309, 2, c.
excēdō 239 a.
excellō 201.
exerceō z abl. 246.
existimō z 2 akuz. 204, c, z gen. *poss.* 215, *qual.* 216, pas. z 2 nom. 181, 2, c, *existimor* z inf. in nom. 325, 3.
exōrnō 246, do. 1.
expedit z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
expers z gen. 218.
expertus 115.

expleō 246.
existō 181, b.
existunt, quā 320, II, 2.
expectatione celerius 244, p 4.
exsultō 245, b.
extra 163, 10.
extremus = *konec* 182, 2, p 2.
exuō aliquem rē 240.
exuor z akuz. 207.
Fabrūm praefectus 26, 4, b.
facilis 224, 8, s sup. na -ū 243, 3.
facinus est z inf. in akuz. 327, 1.
faciō imper. 126, 4, — *dicionis* 215, z gen. *pretit* 217, z 2 akuz. 204, b, —, *ut* 303, c, 306, 2, s *partic.* *praes.* 204, h, z inf. in akuz. 204, h, p. *fac, ne* 287, 4, *fac, ut* ali sam *konj.* 286, 2, p 3 in 303 p 4, *facere nōn possum, ut (quā)* 308, p 3, *faciō, quod* 309, 2, c.
fallit mē z inf. 323, 2, b.
fāma est 327, 1.
familiaris z gen. 224, p 3.
familiās 24, p 1.
fārī 154.
fās est 327, 1, s sup. na -ū 243, 3, *indik. za slov. kondic.* 281, 1.
faxim 126, 7.
faxō 126, 7.
feriō z akuz. 198.
fērō 146, *imper.* 126, 4, *aegrē* itd. *fērō, quod* 309, 2, a, z inf. in akuz. 328, 2.
fertur, feruntur z nom. in inf. 325, 4.
festnō z inf. 324, 2.
fidō 225, b in p.
fiō 150, *ut (nōn)* 306, 3, a; *quod* 309, 2, c; *quā* 308, p 3, *pasiv za faciō* 118, z gen. *poss.* 215, *pretit* 217.
frigō, ubi? 253.
filia dat. pl. 24, p 2.
filius vok. sg. 26, 2.
gingō s *partic.* 204, h.
finitimus z gen. 224, p 3.
fitsus *zaupajoč* 329, p 2.
fit, ut 306, 3, a, — *quod* 309, 2, c, — *per mē, quōminus* 304, p 2.
flagitō 203, 1, b.
fore = *futurum esse* 106 in p 2.
forem = *essem* 106, p 2.
forsitan 300, p 4.
fortasse (fortassis) 300, p 4.
fraudō 240.
frētus rē 225, 3, p.
fruor rē 247.
fugiō 197 in p 1, *fugit mē* 199, z inf. 323, 2.
fungor rē 247.

Gaudeō, quod 309, 2, a, z inf. 328, 2,
z abl. *causae* 245, b.
gavisus veseleč se 329, p 2.
genitivus v. genitiv.
genitus z abl. 242.
genus, id genus alia (aliquid) 206, c.
gero mē 204, f, p
gerundium v. gerundij.
gerundivum v. gerundiv.
glorior 245, b, in p 2, — *id* 202, 3,
— *quod* 309, 2, a, inf. 328, 2.
gnārus z gen. 218.
grātiā z gen. 210 (166, do.).
grātiās habeo, ago, quod 309, 2, b.
grātulor, quod 309, 2 b, z akuz. ali
de 198.
Habeo z 2 akuz. 204, d, — *pro, (in)*
locō, (in) numero 204, c, p, pas. z
2 nom. 181, 2, c, gen 217, — in
(abl.) 253, p, s partic. pf. 204, i,
(nōn) *habeo, quod* 310, 2.
hāc 252, b, do.
haud 346, 1, p 2.
haud scio, an, annōn 300, p 3.
hic 265, 1.
horreo akuz. 198.
humus sklad 256.
Id aetatis, temporis 206, c.
id genus alia, aliquid 206, c.
idem 266, 2.
idoneus 224 p 8, — *qui* s konj. 320,
II, 3.
id spectro, ut 303, b.
igitur 345.
illā 252, b, do.
ille 265, 3 in p.
imbuo z abl. 246.
imitor 197.
immemor 218.
impediō 304.
imperfectum de cōnatū 276, p 1.
impersonalia 157.
impleo rē 246.
implicor rē 246.
impotens 218.
imprimō, ubi? 253.
in 165, 1, pri *locus in totus* 252, p.
in librō, librō itd. 252, do.
in bello, in pace, in tempore 254, p,
in *diē (mēse, anno)* 254, b, p.
incēdō 201.
incido 227, p.
incido, ubi? 253.
incipiō z inf. 324, 4.
inclūdō z abl. instr., 246.
incrēdibilis s sup. na -ū 243, 3.
incumbō 227, p.
indigeō 241 in p.

indignor z inf. in akuz. 328, 2, —
quod 309, 2, a.
indignus, qui s konj. 320, II, 3, z
abl. 248.
inducō s partic. 204, h.
induo 229, p 2.
induo 207.
ineō 201.
in eō est, ut 306, 3, a.
inesse 227, p.
inferō 227.
infinitivus historicus 276, p 2.
infimus mōns 182, 2, p 2.
infit 133, 7, b, p.
infrā 257, 11.
ingredior 201.
inimicus z gen. 224, p 3.
iniuria po krivici 250, p 2.
inops 218.
inquam 153, z akuz. 204, a.
inscribō, ubi? 253.
insuetus 337, p 2.
inculpō, ubi? 253.
instar 53, 1, p, 166, do.
instituō z abl. 246, z inf. 324, 4.
instruō 246, do. 1.
intellegō z 2 akuz. 204, c.
intellegor z inf. in nom. 325, p 1.
inter 163, 9.
intercludō 239.
interdicō 240.
interiectio gl. medmet.
interesse 227 in p
interest 223, z inf. 323, 2.
interficio 246.
intermittō nihil (nōn), quān 308.
interpretor z 2 akuz. 204, e.
interrogō 203, d in p 2.
intra 163, 12, mesto abl. temp. 254,
b, p.
inutilis 224, p 8.
invadō 227 p.
invenio z 2 akuz. 204, c.
inveniuntur, qui s konj. 320, II, 2.
inveteratus 116.
invideo 228.
ipse 266, 3.
trascor 226.
irrideo 198.
is 266, 1.
iste 265, 2.
ita, ut, ita (adeo) nōn, ut 306, 3, 2.
itaque 345.
item 266, 2 p.
iter 41, 3.
iubeo 328, 4.
iubeor 325, 1.
iudicio 243, p 2.
iudicor 325, 3, z 2 nom. 179, 2, c.
iugerum 26, 4, a.

Iuppiter 41, 6.
iuratus 117.
iure po pravici 250, p 2.
iūs est, ut 306, 3, c.
iussō 126, 7.
iustum est indik. za slov. kondic., 281, 1.
iūvo 197, *iuvat* z inf. 323, 2.
iuvat, quod 309, 2, a.
iuxta 163, 13.

Labōrō z inf. 324, a, z abl. *causae* 225, b in p 1.

laccessō pugnā 246.

laetor id 202, 3, z abl 245, b in p 2, z inf. in akuz. 328, b, —, *quod* 309, 2, a.

laetus 245, b.

latet mē 199.

laudō, quod 309, 2, b.

levo 240.

lex est, ut 306, 3, c.

liber 240 p.

liberō 240 p.

liberūm 26, 4, b.

libet z inf. 231.

licet s koncesivnim konj. 314, III, 3, inf. 323, I, 2, z inf. in dat. 323, 2 in p 2.

lītātō abl. absol. 332, p 3.

loco, ubi? 253, z gerund. 204, j, z gen. *pretiū* 217 b.

longius 244, p 2.

longum est indik. za slov. kondic. 281, 1.

loquor linguā 246.

lūdō z akuz. 198, — *pilā* 246.

liqēō aliquid 198, z inf. in akuz. 328, b, —, *quod* 309, 2, a.

Maereō aliquid 198, z abl. 245, b.

maestus 245 b.

māgnam (māximam) partem 202, 3, p.

māgnū itd. 218.

māgnō itd. 219.

maledicō 226.

malle za inf. fut. 322, p 1.

mālō 147, z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3, s konj. brez *ut* 303, p 4, *mālim, māllem* s konj. 291, b.

mandō z gerund. 204, j.

maneō z 2 nom. 179, b.

matūrō z inf. 324, b.

māximū 218.

medeor 226.

media urbs 182, 2, p 2.

meditatus 115.

melius est indik. za slov. kondic., 281, 1.

meminī 151, z gen. 220 in d, z inf. praes. 322, p.

memor 218.

meritō po zaslugi 250, p 2.

metuō id 198, sklad 231.

meus vok. sg. 26, 2.

milia subjekt. 182, p 1.

mille, milia 74.

minimī 218.

minimō 219.

minitor z akuz. 198.

minor z akuz. 198.

minōris 218, s.

minus 244, p 2.

mirabilis s sup. na -u 243, 3.

mitror 198.

misereor 222, p 2.

miseret mē 222.

miseror 222, p 2.

mittō z dat. 237 in p, z gerund. 204, j.

moderor 231.

modo le 286, p 1, *modo-modo, nōn modo nōn-sed, nōn modo nōn-sed nē-quidem* 341, do.

modō na način 250, 2.

mōre abl. *modi* 250, p 2.

morior z 2 nom. 179, 2, b.

mōs est, ut 306, 3 c.

moveō 239, p 1.

multō z abl. kazni 221, p 3.

multō abl. *mēns*. 249.

Nam(que) 344.

nāscor z 2 nom. 179, 2, b.

nātū 243, p 2.

nātus 242, star(ejši) 206, b, p 2.

nē, nēve 346, 2, pri konj. hort. 282, pri konj. opt. 283, pri imper. 286, v prepovedi 287, 1 in 2, v namernih st. 301, pri glag. *imped. in recūs* 304, pri glag. *timendī* 305.

nē aut-aut 342, 1, p.

ne vprašalnica 288, I, 2, v zav. vpraš. 300, a, *ne-an* 289.

necessārius 224, p 8.

necesse est indik. mesto slov. kondic. 281, 1, z inf. 323, 1, z inf. in akuz. 327, b in p 1, s konj. 303, p 4, z

inf. in dat. osebe 327, b, p 2.

necne 300, b.

nēdum s konj. 305, p 2.

nefas est z inf. in akuz. 327, 1, s sup. na -ā 343, p 3.

negor z inf. in nom. 325, d, p 1.

nēmō 93, op. 3, — *alius nisi* 315, 1, do. p, *et nēmō (nūllus)* 341, 5,

p 2, *nēmō est, quī* 320, II, 2, *nēmō est, quān* 307.

nēmō nōn 346, 3, p 2.

nēquam 66.

neque, nec 341, 5.

neque quisquam (ullus) 341, 5, p 2,
neque enim, neque vērō, neque
tamen 343, 6, *nam neque-neque*
 = *neque enim aut-aut* 342, 1, p.

nequeō 149.

nē-quidem 341, 5, p 1.

nesciō z inf. 324, 3, *nesciō quis* itd.
 brez glagola 300, p 3, *nesciō an*
 (nōn) 300, p 2.

neuter 93 op. 2 p.

nēve v. *nē*.

nihil 93, op. 4, *nihil* 218, *prō nihilō*
 217, p 1, — *aliud nisi* 315, 1, do,
 p. — *est, quod* 320, 2, b, — *nōn*
 346, 3, p 2.

nisi 311, *si* (nisi) *forte, nisi vērō,*
nisi quod, nisi si 311, *nisi-nōn* =
nōn (nēmō, nihil)-*nisi* ib. p 2.

nitōr 247 in p.

nōlō 147, brez *ut* s konj. 303, p 4,
 z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3,
nōlim, nōllem s konj. 283, 2, *nōlle*
 za inf. fut. 322, p 1, *noli(te)* z inf.
 287, 3.

nōmen mihi est 232, b, — *dō, indō,*
impōnō 232, b.

nōminatīvus v. nominativ.

nōn 346, 1, *nōn mesto nē* 346 in p,
nōn modo (solum)-*sed* (vērūm)
etiam itd. 341, do.

nōn desunt, quī s konj. 320, II, 2.
nōn est (habeō), *quod* (cūr, quare)
 310, 2.

nōn est (habeō), *quod* 320, II, 2.

nōn nēmō (nihil), *nāllus* itd. 346,
 3, p 2.

nōn quō, nōn quod, nōn quod (quō)
nōn, nōn quān 310.

nostrī 82, *nostrum* 82, *nostrum*
omnium 82.

nūbō 226.

nūdō 240 p.

nūdus 240 p.

nāllus nōn 346, 3, p 2.

num 288, I, 2, v. zav. vpraš. 300, a.
numerō in (abl.) 253 p.

nummūm 26, 4, a.

nūntior z inf. in nom. 325, 3, *nūn-*
tātum est z inf. in akuz. 327, 2.

nūptum dare 339, p 1.

Ob 163, 14.

obeō 201.

obliviscor 220.

oboediō 227.

obsequor 197, p 1.

observō 198.

obsoletus 116

obtemperō 227.

obtrectō 228.

occultō z abl. *instr.* 246.

occumbō 227, p.

odī 151, pas. in *odiō* (*odiō* dat.) *sum*
 151, p.

omitto z inf. 324, 4.

onerō 246.

onustus 246.

operam dō, ut 303, 2.

optinō est 327, 1, *optinōne celerius*
 244, p 4, *optinōne* 243, p 2.

oportere za inf. fut. 322, p 1.

oportet indik. mesto slov. kondic.
 281, 1, z inf. 323, 2, z inf. in akuz.

327, 2, in p 1, s konj. brez *ut*
 303, p 5.

opus est 248 in p, z inf. 322, 2, z
 inf. in akuz. 327, 2.

oratiō obliqua 340.

orbō 240.

orbus 240 p.

ordinalia 76.

ordine po vrsti 250, p 2.

ordior a 258, 1.

orior a 258, 1.

ornō 246. do 1.

ortus 242 in p.

Paene z indik. 281, v irealnih per.
 312, p 3, a.

paenitet 222, z inf. 323, 2.

pār 44, 224, p 2, *pār est* indik. za
 slov. kondic. 281, 1

parātus ad z gerund. 336, 2, p, z
 inf. 324, p 2.

parcō 226 in p.

pāreō 227.

paro z akuz. 198.

particeps 218.

partitus 115.

parvī itd. 218.

parvō itd. 219.

pator 328, 4.

pello 239, p 1.

penes 163, 15.

per 163, 17, mesto abl. *instr.* 246,
 mesto abl. *modī* 250, p 3.

percurrō 200.

perduim 126, 8.

pereō pasiv k *perdō* 118.

perfectum historicum 277, 2.

perfectum logicum 277, 1.

perfectum praesens 277, 1.

perficiō, ut 303, c in 306, 2.

perfungor rē 247

pergō z inf. 324, 4.

perhibeor z inf. in nom. 325, 3.

periculum est, ut (nē) 305.

peritus 218 in p 1.

permaneō 179, *b*
permittō, ut 303, *do.*, *z gerund.*
 204, *j*.
perseverō *z inf.* 324, 4.
perspicitur *z inf. in akuz.* 327, 2.
persuadeō 328, 1 *in p* 2, *z dat.*
 226.
persuāsum mihi est 226, *p*.
peto *akuz.* 198; 203, 1 *c*.
piget 222, *z inf.* 323, 2.
pingō *s partic.* 204, *h*.
plebī *gen.* 51, 3.
plēnus 218.
pluit 246.
plūralis modestiae (māiestaticus)
 263.
plūris 218 *s*.
plūrimī 218.
plūrimō 219.
plus 244, *p* 2,
plūsq̄amperfectum logic. 278, 1 —
histor. 278, 2.
pōne 163, 16.
pōnō, ubi? 253.
populātus 115.
pōscō 203, 1, *b*.
posse 108, *v indik. mesto slov.*
kondic 281, 1, *v irealnih per.* 312,
p 3, *b*, *mesto inf. fut* 322, *p* 1.
post 163, 16.
posteaquam 318.
postquam 318 *in p* 2—3.
postulō 203, *b*, 1, *p*.
potens 218.
potior 247 *in p* 2.
pōtus 117.
prae 164, 9.
praebeō *z* 2 *akuz.* 204, *f*.
praecēdō 201.
praeditus 246, *do.* 1.
praeferō 227.
praefficiō 227.
praepositionēs *v. predlog.*
praesens histor. 275, 2, — *de cō-*
nātū 276, *p* 1, *pri sosledici časov*
 294, *p* 1.
praestō 201, — *mē* 204, *f in p*.
praesum 227.
praeter 163, 18.
praeterit mē 199.
praeteritus 116.
praetermittō nihil, quā 308.
praetervehor 208.
prānsus 117.
precor 203, 1, *c*, *p*.
primum vē 182, 2, *p* 2.
priusquam 317.
privo 240
prō 164, 5. = *za*, 231 *p*.
proficiscor 246.

prohibeō *abl. ali ā* 239, — *nē (quō-*
minus) 304, *z inf. (in akuz.)* 304,
p 1, *z* 2 *objekt. (akuz. in inf)* 324,
p 3.
proinde = *zatorej* 345, — *ac sī* 315, 2,
 — *ac (atque)* 315, 1, *do.* — *quasi*
 315, 2, *p* 2.
prolepsis 299, *p* 2.
prōnōmina *v. zaimki.*
prope 163, 19, *pri indik.* 281, 3,
prope est. ut 306, 3, *b*
properō *z inf.* 324, *b*.
propinquus *z gen.* 224, *p* 3.
propior 224, *p* 6.
propius 224, *p* 6.
prōponō *z gerund.* 204, *j*.
proprius *z gen.* 224, *p* 5.
propter 163, 20.
prōspiciō 231, *z ut (nē)*, 303, 2.
prōvideō 231, *z ut (nē)*, 303, 2.
proximē 224, *p* 6.
proximus 224, *p* 6.
prūdēs 218.
pudet 222, *z inf.* 323, 2.
pūto *z* 2 *akuz.* 204, *c*, *z gen. poss.*
 215, *pretit* 217.
putor *z inf. in nom.* 325, 3, *z* 2 *nom.*
 181, 2, *c*.

Quā 252, *b*, *do.*
quaerō 203, 1, *d*, *p* 1.
quaeso, quaesumus 156, *pri imp.* 286,
p 2.
quamdiū 316, II.
quam ob rem 345, *p*.
quamquam 314, I — *v glavnih stav-*
kih, 314, I *p*.
quamvis 314, III, 1 *in p*.
quandoquidem 309.
quantō — tantō *abl. mēns.* 249.
quantum scio 320, 1, *p* 2.
quāpropter 345, *p*.
quārē 310, 2, *p*, 345, *p*.
quasi 315, 2, *pri predikatniku* 190,
p 2, *ironično in proinde quasi,*
quasi vē 315, 2, *p* 2.
que 341, 2.
queo, nequeo 149.
queror 198, *z inf. in akuz.* 328, 2,
 — *quod* 309, 2, *a*.
quī — quōmodo 92, *p* 1.
quī *v posledičnih relativnih st.* 320,
 II, *namernih* 320, III, 2, *vzročnih*
 320, III, 3, *pogoj.* 320, III, 1, *do-*
pustnih 320, III, 4.
quia 309.
quidam 270, 2.
quidem 343, 6, *p*.
quā 307 *s, nōn quā* 310, 1.
quippe quī 320, III, 3, *p*.

quis est, *quī* 320, II, 2.
 quisquam 93, 3.
 quisque 270, 3.
 quō da (s)tem 302, *nōn quō (nōn)* 310, 1.
 quō — *eō* abl. *mēns.* 249.
 quoad 316, II in III.
 quod 309, 1. in 2., *nōn quod, nōn eō (ideō), quod, nōn quod nōn* 310, 1.
 quod sciam itd. 320, 1, p 2.
 quōminus 304.
 quoniam 309, 1.
 quoque 341, 4.
 quotusquisque est, *quī* 320, II, 2.
Ratiōne na način 250, p 2.
ratus misleč 329, p 2.
recipiō 246.
recordor 220, p.
rectā 252, b.
recūsō, nē 304, *nōn recūsō, quōmi-*
nus 304, *quīn* 308, z inf. 304, p 1.
reddō z 2 akuz. 204, b, in p.
redimō z gen. pretii 217, b.
redundō 246.
referciō 246.
refert 223.
refertus 218, p 1.
relinquitur, ut 306, 3, b.
relinquō 237 in p, z gerund. 204, j.
reliquum est, ut 306, 3, b.
reminscor 220.
reperiō z 2 akuz. 204, e.
reperiōr z inf. in nom. 325, 4, p 1,
 z 2 nom. 179, 2, c.
reperiuntur, quī 320, II, 2.
repōscō 203, 1, b.
reprehendō 309, 2, b.
rēs ita sē habet, rēs mihi est tēcum
 178, p.
restat, ut 306, 3, b.
retinēri nōn possum, quīn 308.
rīdēō 198.
rogo 203, c in d in p 2.
rūs sklad 256.
Sacer 224, p 7.
salvē itd. 155.
satus 242,
scelus est z inf. in akuz. 327, 1.
scio z inf. 324, 3, *scitō(te)* 286, 2, p 1.
scribōr z inf. in nom. 325, 4, p 1.
sector 197.
secundum 163, 21.
sed 343, 1, — *tamen* 343, 6.
segregō ab 239, p 2.
senex 33, p.
sententiā 243, p 2.
separō ab 239, p 2.
sequitur, ut 306, 3, b.

sequor 197.
sēstertium 26, 4, a.
seu = sive.
st 311, *st nōn* 311, p 1, *st minus*
 311, = *če* tudi 314, 2, *st modo* 311;
vselej če 312, 1.
significō z 2 akuz. 204, e.
silentiō 250, p 2.
similis 224, p 1.
simulac 318 in do.
simulatque 318 in do, 319, 1, p 2.
sn̄ (autem) 311.
sine 164, 8.
sinister kompar. 60, p.
sino 328, 4, *sinor* 325, 1, *sine s*
 konj. 303, p 4.
sis = st vīs 147, p, 286, p 2.
sive (seu), sive — sive 342, 4, *sive*
 — *sive* z indik. 281, do 2.
sōdes 286, p 2.
solitus običavajoč 329, p 2.
sortior 198.
sortitō abl. absol. 332, p 3.
spē celerius 344, p 4.
speciē na videz 250, p 2.
spectō 198, — *id, ut* 303, 2.
sperō 198, s fut. inf. 328, 1, p 3.
spēs est 327, 1.
spoliō 240.
sponte 250, p 2.
statuō, ubi? 253, z inf. 324, 2, z
 gerund. in inf. 303, p 2.
stō z abl. (gen.) *pretiū* 217 b, *stat*
per mē, quōminus 304, p 2, *ab*
aliquō 258, 1.
studeō z akuz. 202, 3, z dat. 206, z
 inf. 324, 1.
studiosus z gen. 218.
sub 165, 2.
subeō 201.
subiciō 227.
subter 165, 4.
succenseō v. *suscenseō*.
summus mōns 182, 2, p 2.
sūmō z 2 akuz. 204, d, v pas. z
 2 nom. 179, 2, c.
sunt, quī 320, II, 2.
supellex 41, 3.
super 165, 3.
superbus 245 b.
superest, ut 306, 3, b.
superlativus v. *superlativ*.
superstes 224, p 5.
supplicō 228.
suprā 163, 22.
suprēmum est, ut 306, 3 b.
sūs 40.
suscenseō z dat. 228, — *quod* 309,
 2, z inf. in akuz. 328, 2.
suscipiō 198, z gerund. 204 j.

Taedet 222.
tamen 343, 6.
tametsi 314, 2.
tamquam (sr) 315, 2, pri predikat-
 niku 190, p 2.
tangō z akuz. 198.
tantī — *quantī* 218 in 219.
tantidem 218.
tantum abest, ut — *ut* 306, 3, p 1.
Tempe 59, 5.
temperō 231, b, *temperāre mihi nōn*
possum, quān 308.
tempus z gerund. 335, — *est* 327, 1.
teneō me nōn, quān 308, — *me-*
moriā 246, s partic. 204, i.
tenus 164, 7.
terrā marique 252, 2, do.
testatus 115.
testimoniō 243, p 2.
timeō z akuz. 198, sklad 231, — *ut*
(nē) 305, z inf. 305, p 1.
timor, in timore sum, ut (nē) 305.
tōtus v abl. 252.
tractō 198.
trāditur, traduntur 325, 4.
trado z gerund. 204, j.
traducō 200, p 1.
traiciō 200, p 1.
trāns 163, 25.
trānsportō 200, p 1.
trāxe 126, 7.
tribuō z dat. pred. 236.
tueor (tūtus) ab 239, p 3

Ubi z gen. 214, f, = temporalni
 veznik 318 in do, 319, p 2, *ubi*
primum 318
ultiscor 197, p 3.
ullus 93, 4.
ultrā 163, 24.
usū veniūt, ut 306, 3, a.
usus poslužujoč se 329, p 2.
ut = (kakor) na primer 315, 2, p 4.
ut pri predikatniku 190, p 2.
ut, (ut) nē v fin stavkih 301, *ut*
nōn 301, p, *ut nōn dicam* 301, p,
ut = *nē nōn* 305, *ut, ut nōn* v
 posl. st. 306, *ut nōn* = *quān* 307,
ut explicativum 306, 3, p 4, *ut*
concessivum 314, III, 1, *ut* v ne-
 voljnih vpraš. 285, p.
ut (temporāle) 318 in do, 319, p 2.
ut primum 318.
ut — *si* 315, 2.
uterque 93, 13; 214, p 1.
utilis 224 p 8, s sup, na -a 243, p 3.

utilius est indik. za slov. kondic.
 281, 1.
utinam, utinam nē 291, b.
utor 247 in p.
utpote quī 320, III, p.
ut quī 320, III, p.
utrum — *an* 289, 300.

Vaco 231 in 241.
vacuus 240.
vale itd. 155.
ve 342, 3.
vehor equō 246.
vel, vel — *vel* 342, 2.
velim, vellem s konj. 283, 2.
velut = na primer 315, 2, p 4, — *si*
 315, 2, pri predikatniku 190, p 2.
vendō 217 b.
venio z dat. 237.
veniūt mihi in mentem 220, p.
verba anomala 144, — *impersonalia*
 157, — *verbalia* 173, — *denōmi-*
nativa 173, — *affectuum* 309, 2,
 — *pōstulandī* 303, 1, — *cūrandī*
 303, 2, — *efficiendī* 303, 3, — *dr-*
cendī in sentiendī 328, 1.
vereor z akuz. 198, — *ut (nē)* 305,
 z inf. ib. p 1.
veritus boječ se 329, p 2.
verō 343, 1.
versus 163, 23 in p.
vertō z dat. pred. 236.
verum 343, 1, — *tamen* 343, 6.
vescor 247.
vestri 82.
vestrum 82.
veto 328, 4, *vetor* 325, 1.
vetus kompar. 60, p, superl. 62, p.
vi 250, p 2.
vicinus z gen. 224, p 3.
videō, ut 303, 2, z inf. in akuz. 328,
 1, p 1, s partic. 204, g.
videor 325, 2, s poses. gen. 215, (*mihi*)
videor, videtur = *placet, ut videor*
 325, p 2.
vīn 147, p.
vincō z abl. instr. 246.
vīs 41, 4.
vitio 250, p 2.
vitō 197.
vituperō, quod 309, 2, b.
vivō z abl. instr. 246.
vocor z 2 nom. 179, 2, c, *quī vo-*
cātur 330, p 2.
volo 147, s konj. 303, p 4 z inf. 324,
 1, z inf. in akuz. 328, 3.

Corrigenda.

Beri:

§ 32, 2:	<i>fem.</i> ;	mesto	<i>fem.</i>
§ . . . 34, do:	<i>lāc</i>	"	<i>lac</i>
§ 39:	<i>vectigālis (-ī)</i>	"	<i>vectigalis (-ī)</i>
§ 49:	<i>fruct-</i> (v vseh oblikah)	"	<i>fruct-</i> (v vseh oblikah)
§ 55, 1:	<i>zvečer</i> ;	"	<i>zvečer.</i>
§ . . 142, do:	<i>mentior</i>	"	<i>mentior</i>
§ 198:	<i>dēsiderō</i>	"	<i>dēsiderō</i>
§ 218:	<i>cupīdus honōris</i>	"	<i>cupīdus, honōris</i>
§ 224, prip. 6:	<i>sedēbam.</i>	"	<i>sedēbam</i>
§ 229, prip. 1:	<i>commeātū</i>	"	<i>commeatū</i>
§ 242:	<i>ortus ab</i>	"	<i>ortus ab)</i>
§ . 246 prip.:	<i>abl. cōpiaē</i>	"	<i>abl cōpiāe</i>
§ . . . 266, a:	<i>oni,</i>	"	<i>oni.</i>
§ . 315, prip.:	<i>praeter</i>	"	<i>praeter</i>
§ . . . 340, 2:	<i>quam (=</i>	"	<i>quam =</i>
stran. . . 220:	[§] 349	"	[§] 341

